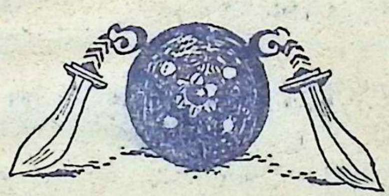
कियतमुन्धुम

किरात को वेद

१९६१

ईमान सिंह चेमजोंग
बी० ए०
(एम० आर० ए० एस०)

आदरणीय श्री डिल्ली रमण रेग्मी को
सादर भेंट
राजेन्द्र राम
८.७.'६४
काठमाण्डू

किरात-मुन्धुम

(किरात को वेद)

★

ले० : ईशान सिंह चेमजोंग

बी० ए० एम० आर० ए० एस०

★

प्रकाशक

राजेन्द्र राम,

एम० ए० बी० एल०

प्रकाशक का पता :—

राजेन्द्र राम

एम० ए० वी० एल०

निवास+पो०—पलनवाँ, (चम्पारण)

विहार, भारत

मुद्रक :—

योगी प्रेस

बुद्धमार्ग, पटना (विहार)

भूमिका

किरात मुन्धुम किरात लिपीमा छाप्नु पर्ने हो तर किरात लिपी को टाईप न भएको ले यस्पाली देवनाग्री लिपीमा छापे को छु। कारण देवनाग्री लिपी मा छापीन्दा र मुन्धुम को अर्थ समेत नेपाली भाषा मा उल्था भएकोले ले किराती वंश मात्र हैन तर नेपाली भाषा बुझ्ने गैन्द लाई किरात मुन्धुम के चिज रहे छ भनी ज्ञान् प्राप्त हुने छ।

अघि अघि हामीहरूले सुनेका काथियौं किराती हरू मुन्धुम गाएर बच्न झाछंन्, आगो को ज्वाला मा बस्छन्, रूख को पात झाछंन्, फेरि टंसाई दीन्छन् बिमारी निको पोछन् इत्यादि। ई भै सके सबै कुराको अनुसन्धान भै सके को पछि छैन किरात मुन्धुन को इज्जत झन बड़ेर जाने छ।

किरात जाति को मुन्धुम नेपाली भाषामा उल्था गरेर छापीने काम को यो प्रथम प्रयास हो। शब्द शब्द उल्था गर्दा मिठो भाषा हुन न सके को पाठक बीच ले सच्चाई पढ़नु होला भनी मेरो बिन्ती छ। यस्को दोश्रो संस्करण मा भाषा घेरै मात्रा सुध्रीने छ भनी आशा गरेको छु। यो मुन्धुम कुनै बाट सुनेर अथवा मन ले बनाएको न भै किरात लिपी को पुरानो हस्त लिखीत बेरुवा पुस्तक करिब २५ हात लामो भेटीएको ले तेस्को जस्ता को तस्तै देव नाग्री लिपी मा सरौटा गरी नेपाली भाषा मा उल्था गरिए को छ।

किरात लिपी को पुरानो पुरानो हस्त लिखित पुस्तक हरू प्रथम खोजी गर्ने अंग्रेजी विद्वान् श्री हड्सन साहब थिए। उ भन्दा अघि हामिल्टन साहब थिए। तर जति हड्सन् साहब ले मिहीनत गरेर खोजे उतिकी अरुहरू ले खोजे को देखीएन।

हड्सन् साहब ले सन् १८४० साल दारजिलींग मा आई किराती लिपी मा लेखएिका चौदह पुस्तक हरू फेला पारी लन्डन (बेलायत) मा लगी वहां को इण्डिया आपिस लाईब्रेरि मा राखे।

सन् १९२५ साल यो पुस्तक को (मैले किरात लिपी को) पुरानो हस्त लिखित खोजी गर्दा ६ पुस्तक हरू जम्मा गर्नु सकें। ई हस्त लिखित पुस्तक हरू पनि एक्कै लिपी न भै तीन प्रकार को लिपीहरू मा लेखिए को भेटी यो। शिरीजंगा लिपी, रोंग लिपी र चन्द्रपुलिङ्ग लिपी। प्रत्येक किसीमको लिपी मा वेद शास्त्र को ज्ञान तथा अति बुद्धी को उपदेश लिखिए को भेटीयो। यस्तै अनुसन्धान भएका पुरानो हस्त लिखित लिपीहरू का आधार मा यो मुन्धुम् लेखिए को छ।

यो मुन्धुम् दुई भागमा लेखिए को छ। पाठक बर्ग ले यो मुन्धुम पढ़ी आत्मिक ज्ञान प्राप्त गर्नु सक्ने छन भनी बिश्वास गरेको छु। यस्मा केहि त्रुटि भए अर्थों संस्करण मा सुधार्ने छु। यो किरात मुन्धुम को पुरानो पुरानो हस्त लिखित पुस्तक हरू अनुसन्धान गर्नेमा दत दीने सुब्बा शेर बहादुर लौतो, सुब्बा काजिमान तुम्बाङ्फे नायक मुन्शिराम् थेगिम र गुरु फाल्गुनन्द लिङदेन हरूलाई धन्यवाद नटक्र चाई बस्न सक्तीन। वहाँ हरू सबै स्वर्गबासी भै गएतापनि वहाँ हरू को नाँउ यसै मुन्धुम् को साथ साथ अमर रहने छ॥

—ईमान सिंह चेमजोंग

अनुक्रमणिका

पहिलो अध्याय

दोश्रो अध्याय

तेश्रो अध्याय

समाप्त

परिशिष्ट (क)

भूल सुधार

किरात भाषा				नेपाली भाषा	
पृष्ठ नं०	लाईन	अशुद्ध	शुद्ध	अशुद्ध	शुद्ध
३-१७	२			(१) पखाड़ल	खाड़ल
				(२) नी	पानी
२१-				शिशुलई	शिशुलाई
२६-१७८	२			शाश्वत	शा्त्र
३०-१९४	५				
३१-१९८	४	ाङ्	मुन्दाङ्	मनिस	मानिस
३२-२०२	१०			लिगाप्यो	बिगान्यो
३६-२०२	२			योटा	यौटा
३७-३	२९			बिश्नास	बिश्वास
३९-८	२			भुल्क्यो	भुल्क्यो
४३-७	३			जादैबन्	जांदैनन्
५६-१७	९			आत्माधान	आत्माघात्
९४-१२	२			पंखो	पंखी
१००-२२	५			दुईन्	दिइन्

खानु पीवनु को अघि जाप गर्ने मन्त्र ।

सन्ध्या भए पछि जाप गर्ने मन्त्र ।

बिहान भए पछि जाप गर्ने मन्त्र ।

किरात मुन्धुम्

प्रथम अध्याय

किरात भाषा

(१) ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् ॥

(२) ओम् उइलेन् उनाहुरि दिने लेन् ॥ माङ्हाङ्, तोरोङ्दिङ्ताङ्साङ्, इक्सादिङ्खाम्बेक्मा, सुरित्केजोङ्, पाङ्मेन्दिङ्वाहित, मुथाङ्कोशि, लावे, नाम्बे, वाबे, सिङ्बे, लुङ्बे, कोईजोङ्फाङ, ताबुकुसिङ्, थक्सा, पुसा, मेन्छामुगेनन्ाम्याम्मी, थेत्र्याङ् थेत्र्याङ्, मेहोसा ॥

(३) मुहोङ् खेहोङ्, मुदाम्लिङ्मा, सनारूङ्ना, मुसुन्ने खेसुन्ने नेस्सा ॥

(४) मुहोङ्लिङ्, खेहोङ्लिङ् यो नु साम्फीप्रिमा साम्मागेन् लोन्छाङ्पिन्छाङ् येकोप हिस्सा लेन् येबे ॥

(५) सावागेन् येकोप् हिस्सालेन सि सिरी सियेङ्घा लुङ् लत्तुरो ॥

(६) ना सोघुङ्गेन् मुना तेम्बे ओ पालुङ्गेन् मालुङ थाप्तु ॥

(७) हेन् साम्फीप्रिमाले पालुङ्सा मालुङ्सा आबुगेन् सोक्मा सिक्तुसि ॥ साम्मागेन् पालुङ मालुङ् थक्तेछि ॥

नेपाली भाषा

(१) ओम् जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव ।

(२) ओम् त्यो दिनमा, त्यो युगमा देवराज, पुल-ःजस्तो तन्कीए को आकाश, बारी को माटो बाट भएको पृथ्वी, हावा को (बेग सित बग्ने) दुप्पा, (आकाश बाट) झर्ने वर्षा पानी, माथि तल का नदी, चन्द्र, सूर्य्य, पानो, रुख, ढुंगा, पहाड़ का टाकुराहरू, बनका रूख हरू, मासु को जु, पक्षी, खोला मा हुंनेमाछा को बच्चा, चरा को बच्चाहरू, तरुणी बट (जन्म) हुने घाम (को ज्योती जस्तो) मान्छे केहि केहि थिएन ॥

(३) उँघो भ्वाङ (आकाश) उँ भो भ्वाङ (आकाश) तथा ठूलो फाँट भए को, शुन्य र अंध्यारो थियो ।

(४) उँघो उँभो भ्वाङहरू का माझ बाट मूल भुँवरिहावा-निस्केर उठेर आठ फन्को घुम्दै खड़ा भयो !

(५) जन्मीएर आठ फन्को घुम्दै उठदा, सब भन्दा।मसिनो बालुवा निकाल्यो ।

(६) पर को माननीय मुना मैदान मा सृष्टी को बाबु आमा जन्मीयो ।

(७) त्यो भुँवरिहावा, बाबू आमा भै जन्माएको बच्चाले सानु बालक भैं सास फेऱ्यो ॥ औ उस्को बाबु आमा मूल भुँवरिहावा संग झगड़ा गर्न लाग्यो ।

किरात भाषा

(८) मुसुन्ने खेमुन्ने यो नु केजोङ्सुरित्साम्, फामारि चोइत् नेन्छीङ्आङ कतो योबा थेआङ् होप्ते ॥

(९) लालासोङ् तुइङ् मिलाम्, ना नाम् सोङ् तियेङ् मिलाम्, लाङ्खेगा थेआङ् होप्ते ॥

(१०) खेन् सोफा मिया राकना फाङ् नारा सोक्पाङ् तेम्वे, लाराङ् गेन् पान्छोतीया उत्पान तेम्वे यो नु केजोङ् सुरित् सेरा ॥

(११) खिजोरा मेन्जोरा माङ्ले आबु गेन् कुथक्यो वुतोक्ते लेन्ने सुरित् केजोङसा बोखेवा रो ॥

(१२) खिजोरा मेन्जोरा माङ्ले आबुगेन् कुसिक योनु अजुनी अलेवामाङ बोखारो ॥

(१३) ओम् मुजोक्लुङ् मुवोक्वामा ले मा मेन्ने मामाङ्गेन्सा, पा मेन्ने थक्थाम्बुसा नावागेन् चोइत् नेस्सु ॥ सेन्दुपे साप्तु ॥ पोरोमी योम्फामी माङ् लोन्दा ॥

(१४) पोरोमी योम्फामी माङ् कुभोसाङ् थिवोङ लिसो माङ्हा नावागेन् चोइत् नेस्सु ॥

(१५) ओखेलरिक, पाजोमाङ, फोकताङ् माङ, सुनुम्बु माङ, वे सुम्बुमाङ्, वेवे सोङ्माङ् वेनाम् सोङ्माङ्, वेला सोङ्माङ्, कुम्फा माङ्,

नेपाली भाषा

(८) उँधो उँभो शुन्य बाट उत्पन्न भएका आँधि का (वेग सित बग्ने) टुप्पा हावा र गोल आँधि वाहेक पृथ्वी समेत अरू केहि पनि उत्पन्न भए को थिएन ।

(९) अग्नि बाट उत्पन्न हुने चन्द्र तथा सूर्य्यहरु को चम्कने ज्योती र तिनीहरु को गति पनि प्रकट भए को थिएन ।

(१०) तेस वेला आगो को ज्वाला को ठूलो अनुवार आयो । सास पठाउने ग्रहण गर्ने (शक्ति) देवि बिजुली को ज्योति द्वारा आनन्द-पूर्ण वचन आदि आकाशवाणी भै आँधि को (वेग को) टुप्पाहरु छुत्त्यायो ।

(११) धागो को पाया जस्तो जोड़ी न भई विजोड़ी देव ले सानो बालक भई उस्को ज्यू चलमल गर्दा आँधि तथा उस्को बचाहरु उत्पन्न भए को हो ।

(१२) ती धागो को पाया भैं जोड़ी न भैं जोड़ी न भएको एक्लो देव बालक का रूपमा उत्पन्न भई (आगोमा) देखा पर्ने नै कल्हे पनि जुनी नफेरिने तथा उस्को विषय मा केहि पनि भन्न नसकिने अगम अपार ईश्वर भए ।

(१३) ओम् सृष्टी कर्त्ता आदि देव ले आमा न भए पनि आमा ले जन्माए भैं बाबु न भए पनि बाबु कै ज्यू को बचा भैं एउटा देव को सृष्टी गनु भयो र भावी लेखनु भयो । विकाश भएर जाने ठूलो मानिस स्वरूप को देवता पोरोमी योम्फामी माङ प्रकट भयो ।

(१४) पोरोमी योम्फामी देव पछि दस र चार अरु देवगण को सृष्टी गनु भयो ।

(१५) यसरि पाजोमाङ् फोक्ताङ्माङ, सुसुम्बुमाङ, वेसुम्बुमाङ वेवेसोङ माङ, बेनाम् सोङ्माङ्, वेला सोङ्माङ् कुम्फा माङ्, मेथा-

किरात भाषा

मेथामाङ्, वेली माङ्, लोक्फा माङ् चम्वामाङ रूपी माङ, पावोती माङ्हा मेलोन्दा रो ।।

(१६) इक्सागेन् खाम्बेक्मा चोक्मा तागेरा निङ्वाफुमाङ्ले सिक्कुम् निङ्वा चोगु । पोरोमी योम्फामीवान् इङदत्त पिरुसि ।।

(१७) पोरोमी योम्कामी माङ् खारेयो मुहोङ्लिङ् तेन् ओ सि सिरी सिवारोक् थे थेरे थे वारोक नेस्से छु ।। तुम्वुङ् दिङ् वारोक् लेल्ले मेनेस्से ।।

(१८) सि सिरी सिवारोक, थे थेरे थे वारोक् कुवुङ ओ मुसेवासेवानायरम् नेस्से छु ।।

(१९) हेन्नाङ् थाङ् मुजिङ्ना त्नियोङ्ना येप्सेच्छि ।। तुम्बुङवारोक कुमा तोक्ना मुक पिरुआङ युक्खुसि ।।

(२०) हेन्नाङ थाङ मुरूप्ली खेरूप्ली ओक्वानामा युखेच्छि ।। मुक्कुम् साम् युक्खुसि ।।

(२१) हेन्नाङ् थाङ् मुगुर्नुङ् थेगुप्लुङ् युखेच्छु ।। हेक्केसाङ् इक्सा दिङ् खाम्बेक्मा मेबोखेन् ।।

(२२) पोरोमी योम्फामी माङ ले ओम् तागेरा निङवा फुमान् सिक्कुम् निङ्वा नाक्तेच्छु ।। तागेरा निङवा-फुमाङ् ले सिक्कुम निङवा पिरुसि ।।

(२३) पोरोमी योम्कामी माङले मुगुप् लुङ् थेगुप्लुङ् जोङ्थो: मुरोप् लुङ खेरोप् लुङ थेप्सेच्छु ।। इक्सादिङखाम्बेक्मा, थेका कुवे युखेच्छु ।। नाम् मन्थानी कुवे यूखेच्छु ।। ला मन्थानी कुवे युखेच्छु ।। इक्सा थेक्मा कुवे था-डील्ले खाम्बेक थेक्मा कुवे थाडील्ले ।। खेयोसे

नेपाली भाषा

माङ् बेलीमाङ्, लोककामाङ्, चम्वामाङ्, रूपी माङ्, पावोतीमाङहरु को सृष्टी भयो ।

(१६) बारी को माटो बाट बनीने पृथ्वी, को रचना गर्न लाई, जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्म देव ले इच्छा गर्नु भो र पोरोमी योम्फामी देव लाई आदेश दिनु भयो ।

(१७) पोरोमी योम्कामी देव ले उँधो-पखाडल मा नी भरी थाल्नी को प्रथम तथा तेस माथी दोश्रा समुद्र को रचना गरे । आराम्भ मा केवल जल् मात्र थियो ।

(१८) त्यो प्रथम् तथा द्वितीय समुद्र को गर्भ मा मुसेवासेवाना नामक एक ठूलो माछा सृष्टी गरी राखे ।

(१९) तेस्को अभ्र माथि मुजिङ्ना त्नियोङ्ना नामक् अर्को ठूलो माछा बनाई राखे । उस्लाई समुद्र बोकेर थाम्ने शक्ति दिए ।

(२०) तेस्को माथि ओक्वानामा नामक कछुवा रूप को माछा बनाई तेस्लाई मुरुप्ली खेरुपली अर्थात भुकम्प थाम्ने शक्ति प्रदान गरे ।

(२१) तेस्को माथि मुगुर्नुङ्-थेगुप्लुङ् नामक ढुंगाहरू बनाई राखे ।। तै पनि पृथ्वी को रूप् बनीएन ।।

(२२) पोरोमी योम्फामी देव ले ओम् जता बट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव लाई ज्ञान बुद्धि मागे । तागेरा निङवा फुमाङ ले पनि उस्लाई ज्ञान बुद्धी दिनु भो ।।

(२३) पोरोमी योम्फामी देव ले मुगुप् लुङ थे गुप् लुङ ढुंगाहरू माथि मुरोप्लुङ खेरोप् लुङ ढुंगा हरू राखे । बारी को माटो बाट बनीने पृथ्वी लाई ठेकी को रूप मा तुल्याई राखे । घाम् को मधानी राखे । जुन को मधानी रा‍ने समुद्र मथ्न थाल्दा पृथ्वी फन

किरात भाषा

इक्सा हीमे खम्बेक् हीमे कुवे थाङीलले ॥ ला मन्थानी कुवेप्पु ॥ नाम् मन्थानी कुवेप्पु आङ् केपेरा पानीङ्थो चुचि नाम् थेनाम्ला वोखेञ्छि ॥

ओभाहा मेत्रोखा ॥ इक्साही गेन् मुरोप्लुङ्-जोङ्थो साम्मागेन् हीस्साङ् तेस्सेछु ॥

(२४) तोरोङ्दिङ् ताङ्साङ् फाङ्सि ताकफा इक्सादिङखाम्बेक्मानुसि ताक्फा नेस्सेच्छु ॥

(२५) तोरोङ् दिङ ताङसाङ, इक्सादिङ् खाम्बेक्मा खेङमा थे आङ होप्ते ॥

(२६) तागेरा निङवा फुमा ले सिक्कुम-निङवा चोग्गु ॥

(२७) पोरोमी योम्फामी माङ्रेन् कुभो-साङ् थिबोङ् आङ् लिसी माङ्हा खुनजी मुक् हेक्के नावा गेन् चोइत चोक्मामेहेक्तुरो ॥

(२८) पाजो माङ् ले आवु गेन् कुसिक् यो नु सुम्बोङ् आङ् सुम्सि माङ्हा नावागेन् चोइत् नेस्सु ॥ सेन्दुपे साप्तुसि ॥ लेखिसोलिमा थिक् लो ॥

(२९) फोक्ताङमाङ ले आवु गेन् कुसिक् यो नु सावायेबेल्बोवन् होरुलकस् नावागेन् चोइत नेस्सु ॥

(३०) सुसुम्बुमाङले आवू गेन कुसिक् योनु येच्छि वाच्छे किधी होङ् होङ् माङ् नावागेन् चोइत् नेस्सु ॥

(३१) वेसुम्बु माङले आवु गेन् कुसिक यो नु लिसी किप्पाङ् येच्छि हेन्छिङ् साम्भे खेसे मुथाङ खिरी माङ्हा नावा गेन् चोइत् नेस्सु ॥

(३२) वेवेसोङ्माङ्ले आवुगेन् कुसिक् यो नु थक्ले गेन् साम्माङ् खाम्लुङ् गेन् पुजा माङ्, लाथुबा तुइङ, नाम् थुवा फुलुङ् अछेता होच्छेमाङ् नावा गेन् चोइत् नेस्सु ॥

नेपाली भाषा

फनी घुम्न थाल्यो। यसरि मन्थन् गर्दा जुन चुँड़ेर उछिट्टीयो। घाम् चुँड़ेर उछिट्टीयो। यसरि उछिट्टीएर जाँदा माथि साना साना चन्द्र सूर्य्य हरु बनीए घेरै ग्रहहरु बनीयो। पृथ्वी आफ्नो शक्तिमा मुरोपलुङ् खेरोप्लुङ् ढुंगा को आधार मा हावा मा धुमी रह्यो।

(२४) पुल जस्तो तन्कीएको आकाश नौ तला तथा बारी को माटो बाट बनीएको पृथ्वी सात तला को बनीयो।

(२५) त्यो पुल जस्तो तन्कीएको आकाश तथा बारी को माटो बाट बनीएको पृथ्वी बांधने अरु थोक् केहि पनि थिएन।

(२६) जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो ईश्वर ले इच्छा गर्‍यो।

(२७) पोरोमी योम्फामी देव को मुनी दस औ चार देव गण ले उनीहरु को शक्ति अनुसार सृष्टि गर्न शुरू गरे।

(२८) पाजोमाङ देव ले उस्को बचा जस्तो गरी तिस र तिन देवगण को रचना गरे। भावी लेखे। (ती मध्ये) लेखिसोलिमा एउटा हो।

(२९) फोक्ताङ माङ देव ले उस्को बचा जस्तो गरी सावायेबेल्बोवन् नामक दानव को रचना गरे।

(३०) सुसुम्बुमाङ देव ले आफ्नो बचा जस्तो गरी पानी को भुवँरिमाबस्ने आठ किसीम् को जल देवता हरु बनाए ॥

(३१) वेसुम्बु माङ देव ले आफ्नो बचा जस्तो गरी चार सये आठ हजार ताराहरू र बिजुली बनाए ॥

(३२) वेबे सोङमाङ देव ले आफ्नो बचा जस्तो गरी, ज्यू को हंस देवता, भुँई को देवता, घाम जुन र देवगण को सृष्टि गरे।

किरात भाषा

(३३) वेला सोङ्माङ्ले आवु गेन् कुसिक् योतु लावे माङ् नावा गेन चोइत नेस्सु ।।

(३४) वेनाम् सोङ् माङ् ले आवु गेन् कुसिक् योतु नाम्वे माङ नावा गेन चोइन् नेस्सु ।।

(३५) कुम्फामाङ ले आवु गेन कुसिक योतु कक्तो योवा फाङसि थला, नुसि दिप् येछि कोईजोङ्फाङ्, ताग्रु कुसिङ्, पोक्ला कुलुङ् नुसि च्वामाङ् नावा गेन् चोइत् नेस्सु ।।

(३६) मेथामाङ् ले आवु गेन् कुसिक् योतु नेन्छि किप्पाङ् फाङ्सि सूरित् साम्, फाङसि मुथाङ् खामेत् नेन्छि पाङ्गेन् वाहित् नावागेन् चोइत् नेस्सु ।।

(३७) वेलीमाङ ले आवु गेन कुसिक योतु पाङ्खन् साम्याङ्लुङ्मा ओम्लेङ् लूङ्मा, युकपा लूङ्मा चिल्लेक् लुङ्मा, साङ्गालुङ्मा सुवेन् लुङ्मा, फेन्जे लुङ्मा होक्थोक् लुङ्मा, खेक् खेक् लुङ मा सिसा लुङ्मा, हिली मोती नावा गेन् चोइत नेस्सु ।।

(३८) लोक्फा माङ् ले आवु गेन् कुसिक यो नु गोंजङा, (कछुङा) मादिसेक्ङा, सुचङा सङ्खङा नावा गेन् चोइत नेस्सु ।।

(३९) चम्वा माङ ले आवु गेन कुसिक् योतु थक्सा कुपु सिजो थवात योङ्खोङ्सेन्ङासा पुसा नावागेन चोइत नेस्सु ।।

(४०) रुपीमाङ्ले आवु गेन् कुसिक् यो नु वेच्छु सिगाङ केयाक्पा योम्वा योम्वा हिकेवात्हा, ङाहा नावा गेन चोइत नेस्सु ।।

(४१) पावोती माङ ले आवु गेन कुसिक् यो नु जेमाहाङ नावागेन् चोइत नेस्सु ।।

नेपाली भाषा

(३३) वेला सोङ्माङ् देव ले आफ्नो बच्चा जस्तो गरी चन्द्र देव को सृष्टि गरे ।

(३४) वेनाम् सोङ्माङ् देव ले आफ्नो बच्चा जस्तो गरी सूर्य्य देव को सृष्टि गरे ।

(३५) कुम्फा माङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी पृथ्वी लाइ नौ बड़े बड़े देश, सात बड़े बड़े टापू, आठ अग्ला अग्ला पहाड़ सात बड़े बड़े समुद्र हरू मा विभक्त गरी पृथ्वी मा झार जंगल समेत उमारे ।

(३६) मेथामाङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी दुई सँ नौ किसीम को हावा, नौ किसीम् को बादल् र दुई किसीम् को वर्षे पानी बनाए ।

(३७) वेली माङ् देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी पृथ्वी भित्र धातु हरू, पहेंलो टल्कीने सुन ढुंगा, सेतो टल्कीने चाँदी ढुंगा, तामा ढुंगा पहरामाहुने फलाम् ढुंगा, सिसा ढुंगा तथा हिरामोती हरू को सृजन गरे ।

(३८) लोक्फामाङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी, कछुवा ठोटरी, सुच माछा, सङ्ख माछा हरू को सृष्टि गरे ।

(३९) चम्बा माङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी पशु पक्षी कीट पतङ्ग नदी भित्र रहने माछा तथा अरु अण्डज प्राणी को सृजन गरे ।

(४) रुपी माङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी पानी भित्र बस्ने ठूला ठूला गोहिहरू र माछाहरू को सृष्टि गरे ।

(४१) पावोती माङ देव ले आन्फो बच्चा जस्तो गरी यमराज को सृष्टि गरे ।

किरात भाषा

(४२) ओम् तालेरा निङ्वा फुमाङ् ले कुमुकुम्मा साम् ले ओक्छेलरिक् नावागेन् चोइत् नेस्सुरो ॥

(४३) इक्सा दियो महादियो कत्तो यो वा नेन्छिङ्आङ्, तोरोङ्दिङ् ताङ्साङ् फोन्छिङ आङ्, हाहामाङ् हावे माङ हादोक्माङ, हासुमाङ्हा मेलोन्दा ॥

कत्तोयोबा फाङ्सिथला, नुसि दिप, येच्छि कोईजोङ्फाङ् नुसि तुङ्गूत् गेन च्वामाङ् मे वोला ॥

तोरोङ्दिङ् ताङ् साङ् ओ लावे माङ नाम्वे माङ्, ओभाहा नु लिसी किप्पाङ् हेन्छिङ येच्छि मुथाङ खिरी माङ्हा मेलोन्दा ॥

इक्सादिङ खान्वेक्मा ओ वावे माङ्, सिङ्वे माङ् लुङ्वे माङ्, नेन्छि किप्पाङ् फाङ्सि सुरित् साम्, फाङ्सि मुथाङ् खामेत् नेन्छि पाङ्नेवाहित् सात्रायेबेल् बोवन होरजकज, थक्सा कुमु सिजो थजात्, ङासा पुसा केरेक मेलोन्दा ॥ तामु कुसिङ पोक्ला कुलुङ् केरेक् मेलिङ्सुरो ॥

वेच्छु सिगाङ् केयाक्पा योम्बा योम्बा ङ्किवात्हा, ङाहा, गोंज ङा, मादिसेक्ङा, सुचङा, सङ्खङा केरेक मेलोन्दा ॥

कत्तो योवा सिगाङ् पाङ्खन्, साम्याङ् लुङ्मा, युक्पा लुङ्मा साङ्गा लुङ्मा, फेन्जे लुङ्मा, खेक् खेक् लुक्मा, शेलेङ लुङ्मा, कुफिङ् लुङ्मा, नोमूँदोक्मा, हिली दोङ्दोङ्फूमाहा मेत्रोखारो ॥

(४४) लाथूबा तुइङ्, नाम थुवा फुलुङ्, अछेता होच्छेमाङ्, सिमिक्ला पक्रोवा माङ्, वाथीन् फुला पक्रोवा माङ्, नेशुम्बु माङ, नेत्रोक सुम्बु माङ्हा मलोन्दा ॥

नेपाली भाषा

(४२) ओम् सर्व व्यापी परमात्मा ले उन्को महान् शक्ति ले सृष्टि को रचना यसरि गँनु भयो ।

(४३) ठूलो माटो को दियो जस्तो पृथ्वी-लाई बनाएर राखी, आकाश लाई पुल जस्तो तन्काई भुनढ्याई राखे पछि, हाहामाङ देव, हावे माङ देव, हादोक माङ देव र हासु माङ देव हरू प्रकट भए ।

पृथ्वी नौ देश सात द्वीप आठ पहाड़ का टाकुराहरू र सात पोखोरि र समुद्र हरू मा बिभाजन भए ।

पुल जस्तो तन्काईएको आकाश मा चन्द्र-देव, सूर्य्यदेव, ग्रहहरू र चार सये आठ हजार तारा हरू प्रकट भए ।

बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी मा जल देव, बृक्ष देव, ढुंगा देव, दुई सौ नौ किसीम को हावा, नौकिसीम को बादल, दुई किसीम् को वर्षे पानी, सावा ये बेल बोबन राक्षस, भूत, पशु पक्षी, कीट पतङ्ग माछा चरा सबै निक्लीए । भार जंगल सबै उम्रीए ।

पानी भित्र बस्ने बड़े-बड़े गोहिहरू माछा हरू गोंजमाछा, कछुवा माछा, सुच माछाहरू सबै निक्लीए ।

धर्तो भित्र धातु हरू, सुन ढुंगा चाँदी ढुंगा, तामा ढुंगा, फलाम् ढुंगा, सिसा ढुंगा, से तो टलकीने अबरख ढुंगा, निलो ढुंगा, हिरा अरु किसीम किसीम् का रत्न हरू का खानी हरू बनीए ।

(४४) चन्द्र सूर्य्य को ज्योति, अछेता छनुँ पर्ने घेरै देवता हरू, लेखको देवता, फुल की देवता, दुश्मन जम्मा गर्ने देवता, दुश्मन मार्ने देवता हरू जम्मै निक्लीए ।

किरात भाषा

तुङ्गूत् गेन् च्वामाङ्, होगोप्लुङवे ओ दोदो लुङ्मा, दाथी युथी वेंवे सोङमाङ्, उर्गेन लेम्नो लाला सोङ माङ्, सिदीङ युकमा वें वे् सोङ्माङ् सिमाङ् थेमाङ् जेमाहाङ केरेक मेलोन्दा ॥

(४५) कोन खाम्वेक्मा आङ् थाङ् साम् युक्ना देन् ने लो ॥ साम्हा मेयुङ् सिङ् लो ॥

(४६) हेन्नाङ् थाङ् ताङ् साङ् तेन् ने लो ॥ हाहा माङ, हा वे माङ, हादोक् माङ्, हासु माङ्हा मेयुङसिङलो ॥

(४७) हेन्नाङ् थाङ् मुथाङखारा तेन ने लो ॥ साम्माङ्हा खासेम् मेजोक्लो ॥

(४८) हेन्नाङ् थाङ् सुना इङ्तोङ् तेन् ने लो ॥ साम्यो सामहा मेयुङसिङलो ॥

(४९) हेन्नाङ् थाङ् शेशेबा तेन् ने लो ॥ लाशेभा होच्छे ॥ नाम शेभा तुईङ ॥ तुतुगेन् नो तुम्याङ् याक् ला गेन् नो सुहाङ् थिबोङ् लिसी माङ्हा मेयुङ्सिङ् ।

(५०) हेन्नाङ थाङ माङ खोमा तेन ने लो ॥ थिबोङ लिसी माङहा ओम तागेरा निङवा फुमात् हुक् फाकुतु आङ माङ मे खोरो ॥

(५१) हेन्नाङ थाङ् साङ् साङ् तेन ने लो ॥ पोरोमीयोम्फामीमाङ् ओम् तागेरा निङवा फुमान हुकाफक्तु आङ् सेवा चोक आङ् यूङ्लो ॥

(५२) हेन्नाङ् थाङ् साङ्आम पेदाङ् तेन ने लो ॥ शेशेवा शेन्छेङ्वा तेन् ओ लासामी तिल्लाक् नाम् सामी तिल्लाक् लुम्मो, साम्भे

नेपाली भाषा

पोखोरि समुद्र नदी हरू जम्मै सृजन भए । पत्थर हरू मा कुनै कुनै देवता का रूप मा थपना राखीने भए । अचम्भा अचम्भा को पृथक् पृथक् नाना २ देवता हरू, आदि देवता अन्त को देवता यमराज समेत् प्रकट भए ।

(४५) यो पृथ्वी लोक माथि आत्मा लोक छ । वहाँ आत्मा हरू बास गर्छन् ।

(४६) तेस माथि ताङ्साङ् लोक् छ । वहाँ हा हा माङ (हंसाउने देवता), हा बे माङ (रूवाउने देवता), हादोक् माङ् (विरह चलाउने देवता) हासु माङ (पृथक् गर्ने देवता) हरू बस्छन् ।

(४७) तेस माथि मुथाङ् खारा लोक छ । त्यहाँ मरेका हंस हरू को निन्ना हुँछ ।

(४८) तेस माथि सत्य लोकछन । त्याहाँ धर्मात्मा हरू बस्छनू ॥

(४९) तेस माथि उज्वल लोक छन् । त्याहाँ ,घेरै चन्द्रमा को प्रकाश भए को ले घाम को उज्यालो जसतै उज्वल छ ॥ त्यो लोक्मा महामान्यवर दस र चार देवता हरू बस्छन ॥

(५०) तेस माथि तप लोक छ त्याहाँ दस र चार देव गण ले हात जोरेर ओम सर्व व्यापी परमात्मा को भक्ति गर्दै बस्छन् ।

(५१) तेस माथि पवित्र लोक छ त्याहाँ पोरोमी योम्फामी देव हात् जोरी ओम सर्व व्यापी ईश्वर को भक्ति गर्दै बस्छन् ।

(५२) तेस माथि बैकुण्ड लोक छ उज्यालो टल्कने र बिजुली को झिल्झिल् को माझमा ओम् सर्व व्यापी परमात्मा ईश्वर

किरात भाषा

लेकलेक लुम्मो, ओम तागेरा निङ्वा फुमाङ् युङ्सिङ्लो ।।

(५३) कोन खाम्बेक्मा आङ यो मुरोप्-लुङ् खेरोपलुङ् तेन ने लो ।

(५४) हेन्नाङ् यो मुग्रुपलुङ् थेग्रुपलुङ तेन ने लो ।।

(५५) हेन्नाङ यो मुरूपली खेरूप ली तेन ने लो ।। हेन मुन्छीडील्ले खाम्बेकमा फे्लारो ।। ओक्वानामा मुक् ले लुह्ली तोक् लो ।।

(५६) हेन्नाङ् यो मुजिङना खियोङ्ना युक्नादेन् ने लो ।। वारोक् मेने लो ।।

(५७) हेन्नाङ् यो मुसेखा सेखाना युङ्सिङ् लो ।। वारोक् मेने लो ।।

(५८) हेन्नाङ् यो सुमुवा दोमा लेक्वा दोमा तुम्बुङ वारोक् मेने लो ।।

(५९) हेन्नाङ् यो खेमादिङ् योङ्सोङ् पाङ्फे नेसिङ्लो ।। आफले साङ् मेन्सीमना योम्वा मिराक् ले मेकोवु आङ् मेने लो ।। खेयोसे आसिगेन् सिया साम् जेमाहाङ् युङ्सिङ्लो ।।

(६०) कन् खाम्बेक्मा लेन् लिसी पिसाङ् लिसी योम्वा योम्वा वारोङ् मेने लो ।।

(६१) थाङ्लेत् पिसाङ् थोसिङ् वारोङ् लाङ्गेत् पिसाङ् तेमेन् वारोङ्, नाम्गेत् पिसाङ् पोसन् थार वारोङ, नाम्था पिसाङ् पुरानिला वारोङ्हा मेने लो ।।

(६२) याङ्मो सुम्सी चुक्सा वारोक मेने लो ।। ताई वारोक् तहे वारोक् लिङ्बीङ् वारोक् हा मेने लो ।

नेपाली भाषा

आफ्नो ऐश्वर्य्य र वैभव मा वस्तु भए को छ ।

(५३) यो पृथ्वी लोक मुनी मुरोप् लुङ खेरोप् लुङ् नामक ढुंगा को लोक् छ ।

(५४) तेस मुनी मुग्रुप लुङ थेग्रुप लुङ नामक अर्कै ढुंगा को लोक छ ।

(५५) तेस मुनी मुरुह्ली खेरुह्ली लोक छ । त्यो हल्लीयो भने पृथ्वी नष्ट हुन्छ । ओक्-वानामा नामक् कछुवा रूप को माछा को शक्ति ले भूकम्प थाम्छ ।

(५६) तेस्को मुनी मुजिङ्ना खियोङ् ना नामक् ठूलो माछा को बस्ने जग्गा छ । त्याहाँ पानी मात्र छ ।

(५७) तेस्को मुनी मुसेखा सेखाना नामक् ठूलो माछा बस्छ । समुद्र छ ।

(५८) तेस्को मुनी अधि आदि मा बनीए को सिम्सार (हिलो पानी) भए को लोक् छ ।

(५९) तेस मुनी नरक कुण्ड छ । त्यो कैल्हे पनि न निभने आगो ले घेरीएको छ । वहाँ मृत्युराज् यमराज बस्छन् ।

(६०) यो पृथ्वी को चार दिशा मा चार महा समुद्र छन् ।

(६१) उत्तर दिशा मा थोसिङ्ग (माथिल्लो चीन्) महा सागर । दक्षिण दिशा मा तेमेन् महा सागर । पुर्व (घाम झुल्कने) दिशा मा पोसन् थार महा सागर र पश्चिम (घाम डुबने) दिशा मा पुरानिला महासागर छन् ।

(६२) फेरि समुद्र तीन वटा छन् । ताई समुद्र, दहे समुद्र र लिङ्बीङ् समुद्र छन् ।

किरात भाषा

(६३) कोन खाम्वेक्मा यो नुसि योम्वा योम्वा दिप् हा मेने लो ॥

जम्बु दिप्, सालमली दिप् कुश दिप्, सिङ्गोल दिप्, पुस्कर दिप्, साका दिप् ताई दिप्हा मेने लो ॥

(६४) कोन खाम्बोक्मा ओ येच्छि योम्वा योम्वा लाजे हा मेने लो ॥

(६५) थोसिङ् लाजे, तेमेन् लाजे, ताई लाजे, दहे लाजे, सिन् युक् लाजे, मुदेन् लाजे, भारत् लाजे, कुश लाजे मेने लो ॥

(६६) कोन् खाम्वेक्मा ओ येच्छि योम्वा योम्वा कोई जोङ्फाङ्हा मेने लो ॥

(६७) चोम् जोङ् लुङ्मा, फियालुङ्मा, सेम्जे लुङ्मा, फोक्ताङ्लुङ्मा, सेवालुङ्मा, पात्कोईलुङ्मा, होक्तोक्लुङ्मा कोङ्कोङ्लुङ्मा हा मेने लो ॥

(६८) इक्सा दियो महा दियो कत्तोयोबा नेन्छिङ् ओाङ् इक्सा ही गेन् मुरोप लुङ जोङ्थो साम्मागेन् हुङसाम् तेस्से छु ॥

(६९) खाम्पाङ वेमा चिरेप् लोरा सिङ्पाङ् वे्मा तुवा लोरा ॥ लुङ् पाङ् वे्मा चिनेक् लोरा ॥

(७०) इक्सादिङ्खाम्वेक्मा मेदेम् सिङ्मा, मेदोङ्सिन्नाङ् सम्योक् सुङ्मा मेनोदिङ्मा तना सामा तागेरा निङ्वाफुमाले चोगु ॥

नेपाली भाषा

(६३) यो पृथ्वी मा सात वटा ठूला ठूला टापूहरू छन् ।

तिनका नाम जम्बुद्वीप, सालमलीद्वीप, कुशद्वीप, सिंहलद्वीप, पुष्करद्वीप, सकद्वीप र ताईद्वीप हरू हुन् ।

(६४) यो पृथ्वी मा आठ वटा ठुला ठूला देश हरू छन् ।

(६५) थोसिङ्ग (माथिलमो चिन) देश तेमेन् देश (दक्षिण) ताई देश, दहे देश, चिन देश, भोट देश, भारत देश र कुश देशहरू छन्।

(६६) यो पृथ्वीमा आठ वटा अग्ला अग्ला पहाड़का टाकुरा हरू छन् ।

(६७) पूजा गरीईने अग्लो पहाड़ चोमुजोङ्लुङ्मा निलो ढुंगा को पहाड़ । सेतो ढुंगा को पहाड़ कांध जस्तो ढुंगा को पहाड़, प्रतिष्ठा गरीने ढुंगा को पहाड़, कुरा गर्ने जस्तो अग्लो पहाड़, चुला चुली उठे को अग्लो पहाड़, कोङ् कोङ् लुङ्मा पहाड़ हरू छन् ।

(६८) बारी को माटो ले बनीएको बत्ती झैं ठूलो बत्ती पृथ्वी को रूप मा राख्यो औ बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी मुरोप्लुङ् पहाड़ को आधार मा हावाको माझमा जोड़ संग घुम्दै बस्यो ॥

(६९) माटो बनीएको अलग अलग थलथलाँउदो थियो । रुखहरू बनीएको अलग्गै कलकलाँउदो औ ढुंगा हरू अलग्गै गिला गिला थिए ।

(७०) बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी सुवा समान् नमिले को ले दुबोझारको दुसाहरू उर्मान तथा गडेंउला आदि अरु किराहरू को सृष्टी गर्न जता बाटपनि आई पुग्ने उज्यालो ईश्वर ले इच्छा गर्नु भो र बनाउनु भयो ॥

किरात भाषा

(७१) हेल्ले समागेन् कुमाङ तोङ्खु ।। सम्योक् सुङ्मा ले इक्सागेन खाम्बेक्मा याबु ।। ताबु कुसिङ् चुक्ता ।।

(७२) खे बोखे खेपा वे्मा ।। सु बोखे सुपा वे्मा चुवा नेस्सा ।।

(७३) इक्सादिङ्खाम्बेक्मा तोरोङ्दिङ्ताङ्साङ् मेखेम्दुन् फाङ् तागेरानिङ्वाफुमा ले मेत्तु ।।

(७४) थक्सागेन्कुपू, ताबुदिङ्सिङ्लाङ्, मुथाङ्कोशि, वावे, सिङ्वे, लुङ्वे, कोईजोङ्फाङ् योङ्खोङ्गेनुङासापुसा, सुरित्केजोङ्, पाङ्गेन्दिङ्वाहित्, लासाङ्गेफये, नामसाङ्गेतिये वाधिन्लुङ्चफत्, सिजोथवात्, कोन्देन्, हेनदेन, केरेक, चोगुङ्साङ् इक्सागेन्खाम्बेक्मा मेखेम्दुन् ।। मेन्छामगेन्नाम्याप्मी होसा ।।

याप्मी पाङ्मा मुन्धुम्

(७५) हेक्केले मेन्छामुगेन् नाम्याप्मी मेन्ने अ इकसादिङ्खाम्बेक्मा तोरोङ्दिङ्ताङ्साङ् थेआङ् मेन्खेमुदुन् फाङ् शेगेराशेइमेन्तागेरानिङ्वाफुमाले मेन्छामुगेन् नाम्याप्मी नावागेन् चोइत् चोक्मा निङ्वा चोगु रो ।।

(७६) तागेरा निङ्वाफुमाले पोरोमी योम्फामीवान् मेन्छामुगेन नाम्याप्मी कुबे नावागेन् चोइत् चोक्मा वयागेन् इङ्दत्तपिरुसि ।।

नेपाली भाषा

(७१) तेस्ले नमिले को ठाँउहरू मिलायो। दुबो झारले पृथ्वीको माटो बांध्यो। सानो ठूलो बृक्ष जम्मै छिप्पीयो।

(७२) भनेको जस्तो भयो (तर) भने जस्तो अलग रह्यो। सकीयेको जस्तो भयो (तर) सकीयेको जस्तो अलग रह्यो। पानीमात्र थियो।

(७३) बारीको माटोले बनीएको पृथ्वी, पुल जस्तो तन्काईएको आकाश सुहाएन् भने र जता बाटपनि आई पुग्ने उज्यालो ईश्वर ले भन्नु भयो।

(७४) मासुको ज्यु भएको पशु, पक्षी, बृक्ष, झारपात्, माथि तल नदीहरू, पानी, रुख, ढुंगा पहाड़ का टाकुराहरू, खोलामा हुने माछाका बच्चा तथा चराका बच्चा, हावाका टुप्पा, आकाश बाट पठाईएको पानी, जुनको सेतो ज्योती घामको चमकने ज्योती, पानी बाट पानी, किट पतङ्ग, यो जग्गा त्यो जग्गा सबै बनाए र पनि बारीको माटो ले बनाएको पृथ्वी सुहाएन कारण मानिस जाति थिएन।

मानिस को सृष्टि कथा

(७५) तसर्थ तरुणी बाट हुने घाम् जस्तो मान्छे भएन भने बारीको माटो बाट भएको पृथ्वी, पुलजस्तो तन्काईएको आकाश केहिपनि न सुहाँउदो रहे छ भनेर उज्यालो पसी आउने ढोका तथा जता बाटपनि आई पुग्ने आत्मा देव ले तरुणीबाट हुने घाम मान्छे को सृष्टि गर्नलाई मन गर्नु भयो।

(७६) जताबाट पनि आई पुग्ने आत्मादेब ले पोरोमी योम्फामी लाई तरुणीबाट जन्म हुने मानिसजाति को नमूना बनाउनु भनेर हुकुम् गर्नु भयो।।

किरात भाषा

(७७) पोरोमीयोम्फालीले साम्याङ्वा जोङ्थो, युक्पावा जोङ्थो मेन्छामृगेम् नाम्याप्मी कुबे युक्खु आङ् चुक्जिरीचुक्वाहुक्ले फोचिक्सो-फोचौवरमेल्ले पोक्खु एप्तु ।। लाबोखे लाइता-साने, नाम्नोखेनाम्इतासाने मेन्छामगेन नाम-याप्मी हू फाआङ् पोरोमीयोम्फामीमाङ् ले पान सात्तु रो ।। कोरो पेलीगेन् पान्चान् मेलोन्दान् ।। पोरोमीयोम्फामीमाङ्रेन् निङ्वा मयारो ।।

(७८) हेल्ले तागेरानिङ्वाफुमाङ्नु सिक्कुम् निङ्वा नाक्तु रो ।।

(७९) तागेरानिङ्वाफुमाले सिक्कुम् निङ्वा पिरुसि ।।

(८०) पोरोमीयोम्फामी माङ्ले सिमिक्ला पक्मिक्ला खापुनु ओम्लेङ्गेन् खामहिक् सोरे आङ् लुङ्दुम्पाक्कारेन् पाङ्गेन्दिङ्वाहित् केत्तु-आङ् हेन् लेक्काले मेन्छाम्गेननाम्याप्मी कुबे इत्ला चोग्गु आङ् याप्मीसाम् थासु पिरू रो ।।

(८१) हेप्मोतु ग्र पोरोमीयोम्फामी माङ्ले मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मी हू फा आङ् पेलीगेन्पान् सातेच्छु लेन्ने मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मी इत्ला ले थेसुम्नुथे फा आङ हू लोरा रो ।।

(८२) कोरो ईथुङ्गेन्कुन्चुम्सेमा होप्तेल्ले ताचेङ्मा होसा रो ।।

(८३) थक्सागेन् कुपूहा मेगापसि आङ् लाङ्मेखेक्सिबा यूङेसिबा ओप्मेमा हेक्तुसि ।।

(८४) तागेरानिङ्वाफुमा ले ईतु रो ।। मेलिङ्गे न्कुमेत्त् मेन्ने ग्र मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मी मेखेग्दुन रो ।।

नेपाली भाषा

(७७) पोरोमीयोम्फामीदेवले सुन माथि चांदी माथि तरुणीबाट जन्मीने मानिस को मुर्ति को नमुना बनाई राखेर आफ्नो दाहिना हात ले सेतो सितल दिने चमर ले उठाएर हम्कायो । ए जुन को छोरो तँ जुन भईस । ए घाम को छोरो तँ घाम भईस । तरुणीबाट जन्महुने मानिस पनि तँ नै भईस अब उठ भनी पोरोमीयोम्फामीदेवले बोलायो । तर केहि बोली बचन् निक्लीएन ।। पोरोमीयोम्फामी छक्क परे ।

(७८) उस्ले जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव संग ज्ञान बुद्धी माग्यो ।

(७९) जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देवले ज्ञानबुद्धी दिनु भयो ।

(८०) पोरोमीयोम्फामीदेवले मालिङ्गो बाँस तथा देवनिङालो बाँस को खरानी निकाली पहेलों माटो को लेव मिसाई ढुंगा को टोड्कामा भएको आकाश बाट पठाएको पानी हाली मुची हिलो बनाई तरुणीबट हुने घाम जस्तो मान्छे को मुर्ति को नमुना बनाई मान्छे को सातु हाली दियो ।

(८१) तेस पछि पोरोमीयोम्फामीदेवले तरुणीबाट जन्म हुने मानिस हू भनी बोलायो । त्यो मुर्तिले पनि "के भनेको" भनी हू भनेर जवाब दियो ।

(८२) तर लहरा जस्तो वेरिने उस्को साथि न भए को ले अरु कुरा गरे न ।

(८३) मासुकोज्यु भए को पशुपक्षी हरू जोड़ी जोड़ी भई हिंडेको बसेको हेर्न लाग्यो ।

(८४) जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देवले बिर्चानु भयो । जन्म दिने उस्को स्वास्नी छैन भने लोग्ने मानिस न गुहाँउदो रहे छ ।

किरात भाषा

(८५) हेप्मोनु ग्र तागेरानिङ्वाफुमाले पोरोमीयोम्फामीवाम् मेलिङ्ङ्नकुमेत् कुबे चोक्मा सिवकुम् निङ्वा पिरुसि ।।

(८६) पोरोमीयोम्फामी माङ्ले मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मी ईप्माचोगुग्राङ् मेलिङ्ङ्नकुमेत् इत्ला चोगुरो ।। कुबे चोगुरो ।। नाप्मीसाम् थासु पिरो रो ।।

(८७) हेक्केग्राङ् ग्र पोरोमीयोम्फामीमाङ्ले मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मीजु मेलिङ्गेन् कुमेन् नेप्माङ् पोक्मा चोगुल्ले नेप्माङ् मेन्छाम्सासि पोगेसि रो ।।

(८८) नेप्माङ् ग्रोमेप्मा हेक्तुसु ।। ताचेङ्मा होप्ता रो ।।

(८९) पोरोमीयोम्फामीमाङ्ले लुङ्दुम् पाक्कारेन् पाङ्ङ्नदिङ्ग्राहित् ग्रो खेगुङ् केतुग्राङ् सिदा चोगुग्राङ् नेप्माङ् मेन्छाम् सासिन् थुङ्मा चोगु पिरुल्ले ताचेङ्मा लोन्देसि ।। नेप्माङ् मेन्छाम्सासि ताचेङ्मा हेक्तुसु ।।

(९०) तागेरानिङ्वाफुमाले कुनिङ्वा त्या रो ।। पोरोमी योम्फामी माङ् लेन् कुनिङ्वा ग्राङ् त्या रो ।। तागेरानिङ्वाफुमालेन् कुनिङ्वा त्या ग्राङ् मेन्छाम् सासिन् हालेल्ले हाङ्वा फुलेल्ले फुङ्वा थासु पिरु रो ।।

(९१) निङ्वाफुमाङ्ले मेतुसि ।। हेन्छी ग्रासासे केवोखेच्छि ।। नावागेन् चोइत्फुङ् केवोखेच्छि ।। मिक्कीगेन् फुङ्वा केवोखेच्छि ।। मेतिगेन फुङ्वा केवोखेच्छि ।। खेन्छि केवोखेच्छिल्ले ग्र इक्सा गेन्खाम्वेक्मा खेम्दुरो ।। तोरोङ्दिङ् ताङ्साङ् खेम्दुरो ।। शेन्दाङ्लावा

नेपाली भाषा

(८५) तेस पछि जताबाट पनि ग्राई पुग्ने उज्यालो ग्रातमा देव ले पोरोमीयोम्फामी देव लाई मानिस जन्माउने स्वास्नीमानिस को मुर्ति को ननुना बनाउने ज्ञान वुद्धी दिनु भयो ।

(८६) पोरोमी योम्फामीदेवले तरुणीबाट हुने घाम जस्तो मानिस लाई निधाउन लायो । र (मानिस) जन्माउने स्त्रास्नी मानिस को मुर्ति को नमुना बनाई मान्छे को सातु हाली दियो ।

(८७) तेस पछि पोरोमी योम्फामी देवले तरुणीबाट हुने घाम मान्छे र जन्माउने स्वास्नी दुवै जना लाई जगाँउदा दुवै मानिस हरू जागी उठे ।

(८८) दुवै जनाले हेराहेर गर्न लागे कुरा गरेन ।

(८९) पोरोमी योम्फासी देव ले ढुंगा को टोड़कामा भएको ग्राकाश बाट पठाए को पानी मा मर्चा दबाई लगाएर दुवै मानिसहरू लाई पीवनु लाए । ती दुई जना कुरा गर्न लागे ।

(९०) जताबाट पनि ग्राई पुग्ने उज्यालो ग्रातमादेव खुशी हुनु भो । पोरोमी योम्फामी देव पनि खुशी भयो ।

जता बाट पनि ग्राई पुग्ने उज्यालो ग्रातमा ईश्वर खुशी भएर ती दुई मानिस जातिहरू लाई ग्राशिबाद दिई भाग्यमानी बनाए ।

(९१) उज्यालो ग्रातमा ईश्वर ले भन्तु भयो । तिमी दुई मेरो छोरा छोरी भयौ । सृष्टि को फुल भयौ । मायाको फुल भयौ । जीवन को फुल भयौ । तिमी दुई भएकोले बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी । पुल जस्तो तन्काईएको ग्राकाश सुहाए । ग्रागो बाट

किरात भाषा

मेवानाम्वा खेम्दुरो ।। थक्सागेनुकुपु, योङ्-खोङ्गेन् ङासा खेम्दुरो ।। ताबुदिङ्सिङ्लाङ् खेम्दु रो ।। हेन्छि मेन्ने थेसाङ् थेसाङ् मेन्खेम्दुन् रो ।। हेन्छि इङ्गाईन् आसासे के वोखेन्छि रो ।।

(९२) इङ्गा हेक्के शेशे साङ् साङ् के वेखेच्छे आङ् कोन् खाम्बेकमाओ युङेच्छे रो ।।

(९३) कोन् इक्सा दिङ खाम्बेक्मा रेन् ताबु कुसिङ, पोङ्गा कुलुङ, थक्सा कुपु, ङासा पुसा केरेक ओमेतेन्छे आङ् कुकुङ् कुशे चेन्छे आङ् हिङेच्छे रो ।।

(९४) हेन्छि इक्सागेन् खाम्बेक्ना रेन खाओत् केबोखेच्छि रो ।।

(९५) आल्लो मेवागेन् नाम्सा, शेन्दाङ् गेन् लासा कुसिङ् वोखेच्छे आङ् इक्सादिङ खेम्बेक्मा ओ मिक्कीफेक्तेच्छे, फुङ्वा फेक्तेच्छे आङ् इक्सागेन् खाम्बेक्मा तेक्तेच्छे रो फा आङ् हाङ्वा फुङ्वा थासु पिरु रो ।।

(९६) हेप्मोनु ग्र तागेरानिङ्वा फुमाङ्ले मेन्छाम्सासीन् थिरीलुङ् थाम्देत्लुङ् थासु पिरुसि ।।

(९७) आल्लो मेलिङ्गेनुकुमेत् सिसागेन्-मेन्छिन् केरा रो ।। पोगुगेन्सेत्लाङ् लोसा ।। आङ्गु गेन्वामी लोसा रो ।।

(९८) खे्योनु फोक्ताङ्लुङ्मा, सेवा लुङ्मा योनु सेमुसुरित्मा मु थाङ् या कुसिङ्, यो तेमेन् वारोङ् लेप्माङ् नु कोसुरित्मा थाङे कुसिङ्, ताईगेनुनाम्पीन् लेक्खाङ्नु नाम्पीन्दा कुसिङ् निङ्वात्याआङ् तहेगेन् नाम्था लेप्माङ्नु

नेपाली भाषा

बनीएको उज्यालो घाम जुन सुहाए। मासु को ज्यू भए को पशुपक्षी खोला को माछा हरू सबै सुहाए। झार जंगल सबै सुहाए। तिमी दुई न हुँदा केहि केहि पनि सुहाएको थिएन। तिमी दुई मेरै छोरा छोरी भयौ।

(९२) म जस्तै पवित्र शुद्ध भएर यो संसार मा बस्नु।

(९३) यो बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी मा भएको झार जंगल, पशुपक्षी, माछा किट पतङ्ग जम्मै हेर्दै बस्नु। औ फल् फुल खाई बाँची बस्नु।

(९४) तिमी दुवै बारी को माटो लै बनीएको पृथ्वी को उज्यालो भयौ ।।

(९५) अब आगो बाट भएको घाम को छोरा छोरी जस्तो भएर उज्यालो जुन को छोरा छोरी जस्तो भएर, बारी को माटो लै बनीएको पृथ्वी मा माया मोह को फुल फुलाउनु र यो बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी भराउनु भनी आशिष दिई भाग्यमानी बनाई राखे।

(९६) तेस पछि जता बाट पनि आई पुगने उज्यालो आतमा ईश्वर ले ती दुई मानिस जाति लाई तन्नेरि तरुणी को बैंस हाली दिनु भो।

(९७) अब त्यो पैदा गर्ने स्वास्नीमानिस सर्बप्रथम् तरुणी अवस्थामा पुगी ।। बिषय बास्ना को भोक तिर्खा दुवै जनामा उत्पन्न भयो।

(९८) तेस पछि काँध जस्तो रूप भएको ढुंगा को पहाड़ र सेवा लुङमा पहाड़ बाट शीतल हावा तले माथि बाट आएको जस्तो सफा दिल लिएर ।। दक्षिण तेमेन समुद्र बाट गर्म हावा बगेझैं गर्म शरीर भएर ।। पूर्व तांई

किरात भाषा

नामथामा नुमा हेक्के सिराथाङ् थाङ् मेन्छाम-गेन्नाम्याप्मी नु मेलिङ्ङ न् कुमेत् कामेन्छि ।।

(९९) सात्रागेन्येत्लाम्दोमा, मेन्छाम्गेन् लिङ्सुलीमाले समागेन्कुवे मुतु ।। खे्यो आङ्गुगे्वामी चि्मा ।। पोगुगेन्सेल्ला चि्मा ।। खे्योसे सुसुङ्ङे लालाङ्ङसा नावागेन्चोइत् खेङ्सिङ्लो ।।

(१००) नाक्जिरी नाला केराले मुसाम् थामु रो ।। फाङ्जिरीफाङ्ला केराले थामेन्दीङ्-बुम्मान् तोङ्सुम्बुतोङ् लिसुम्बुलि नाक्तु रो ।।

(१०१) केसिङ्दिङ्पा मेन्ने तोङ्सुम्बुतोङ् लिसुम्बुलि अतान्नु ताएङ्बे फाङ् कुम्माले मेतु ।।

(१०२) केसिङ्गेन् अम्बा साम्सोगेन् योम्मीङ् केहेप्पा नावागेन् चोइत् मेन्नोनावा अतान नु केबारिङ्बे फाङ सुसुङ्गे लालाँङ्ङे ले मेतु ।।

(१०३) आङुगेन्सानुयोङ्बे । हेने मेन्छाम्-गेन्नाम्याप्मीसाने । हेने साम्पुरित्साने । हेने कोईजोङ्फाङ्साने । सावागेन्येत् सुरित-साने । थामेन्दीङ्कुम्माले मेत्तु ।।

(१०४) नाक्जिरीनातोङ् केराले तोङ्सुम्बु-तोङ् लिसुम्बुलि चोग्गु पिरु रो ।।

(१०५) आप्सेगेन् पुमीन् हेक्ता ।। यूक्पु-गेन्साना हेक्ता ।। खाम्लुङ् गेन्होन्दीगेक्सा सेरू ।। खाम्लुङ्गेन् वेत्काङ्सा सेरू ।। युक्पुगेन्सा तारू ।। खाम्लुङ्गेन् होन्दोगेक् बेत्काङ्सा मेन्जामनासारोफाङ्कुम्माले मेत्तु ।।

नेपाली भाषा

मुलुक मा घाम झुल्के झैं खुशी मन भएर ।। पश्चिम दहे मुलुक मा घाम डुबेको मन पर्दो दृश्य झैं साह्रै मनपराएर ।। ती लोग्ने मानिस र स्वास्नी मानिस आपस्त मा मिस्सीए ।।

(९९) हाड् बाट मानिस को सन्तान पैदा गराउने लिङ्सुलीमा शक्ति ले वंश हुने नमुना फुकी दियो ।। तेस पछि ती दुई जना को भोक तीर्खा मेटियो । पछि बाट सुसुङ्ङे-लालाङ्ङे को जन्म भयो ।

(१००) पाँच महिना को शुरू देखि नै विवेक् बुद्धि आयो । नौ महिना को शुरू मा उस्को जन्म दिने आमा संग काँड धनु मागे ।

(१०१) वंश राख्ने माननीय तिम्रो बाबू न भए को बेला काँड धनु मैले कता बाट ल्याउने भनी उस्को जन्म दिने आमा ले भनीन् ।

(१०२) वंश राख्ने मेरो बाबू, मान् इज्जत ठूलो भएको ,न भई मेरो उत्पन्न नै न हुने हो भने म कता बाट जन्मीएर आएँ भनी सुसुङ्गे लालाङ्गेले भने ।

(१०३) नानी ! तिमी तरुणी बाट जन्म हुने मानिस पुत्र हौ । तिमी हावा बतास पुत्र पनि हौ । तिमी पहाड़ का टाकुरा को पुत्र पनि हौ । तिमी आठ हावा ले जन्माएका पुत्र हौ भनी उस्को जन्म दिने आमा ले भनी ।

(१०४) पाँच वर्ष पुगे पछि उस्लाई काँड् धनु बनाई दिए ।

(१०५) चरा को शिकार गर्न शुरू गरे । किराहरूको शिकार गर्न शुरू गरे । माटो ढुंगा मा बस्ने छेपारा मारे । माटो ढुंगा मा बस्ने भालेमुग्रो मारे । शिकार ल्याए । माटो ढुंगा मा बस्ने छेपारा भाले मुग्रो खानु न हुने शिकार हो भनी उस्को आमा ले भनी ।

किरात भाषा

(१०६) येत् तोङ् केराल्ले थोक्पुगेन् कुपु ग्राबु ।। फोक्रियाउमा गाक्क्रियापुमा सेरुग्राङ् युक्पुगेन्सा तारु ।। कोन्छे माक्खिया पुमा मेन्जामनासा रो ।। फोक्रिया पुमा चामनासा रो फाङ् थामेन्दीङ्कुम्माले मेत्तु ।।

सोत् पोङ्मा मुन्धुम्

(१०७) खेयो पेगीगेन फाङ् तोङ् केराले सुसुङ्गेलालाङ्गे नालीगेन् थाङ्वेन् केरा रो ।। थो सिनयुक् मुदेन्पिबा फुङ्सा ग्राप्से पे रो ।। यो तेमेन्पिबा ताङ्सा ग्राप्से पे रो ।। कुम्मा रेन् मेन्छीमासा लाहादोङ्ना सिसागेन् मेन्छीन् केराले सोङ्वा माङ्गेन्ना काई फेक्तुसि ।।

(१०८) तागेरानिङ्वाफुमाले निसुसि ।।

(१०९) काई फेलान्दु ।। सोमा बोखा । लायो बोखा ।। फाङ् निङ्वाफुमा ले मेत्तु ।।

(११०) तागेरानिङ्वाफुमाङ् त्या ग्राङ् सुसुङ्गेलालाङ्गे नु लाहादोङ्ना उत्तुसि रो ।। सोङ्वा माङ्गेन्ना काई केफेक्ताछिल्ले सोमा बोखा ।। लायो बोखा ।। ग्राल्लो मेन्छामुगेन्नाम्-याप्मीसा लायोलासोत्ले सिमा पोङ्रो ।। नेतिफुङ्वा केसी रो ।। खापु खाम् के बोखेच्छि याङ्मो खापु खाम्मो तोङेच्छे रो फाङ् साङ्ग्रा थासु पिरु रो ।।

(१११) सुसुङ्गेलालाङ्गे हुक् फाक्तु रो ।। थिरीलुङ् थाम्देत्लुङ् केथासुल्ले नालीगेन् थाङ्बेन् बोखाङ् लो ।। मिक्कीगेन् फुङ्वा के फेक्तेच्छे नेतिगेन् फुङ्वा के फेक्तेच्छे ग्राङ् खाम्बेक्मा तेक्तेच्छे फाङ् हाङ्वा के थासाङ्

नेपाली भाषा

(१०६) ग्राठ वर्ष पुगे पछि चरा को शिकार खेले। सेतो चरा कालो चरा को शिकार मारी शिकार ल्याए। इनीहरु मध्ये कालो चरा को शिकार खानु हुँदैन। सेतो चरा को शिकार खानु हुन्छ भनी उसको जन्म दिने ग्रामा ले भनी।

पाप भए को कथा

(१०७) त्याहाँ देखि गएर नौ वर्ष पुगे पछि सुसुङ्गे लालाङ्गे तन्नेरि को उमर पुग्यो। माथि चिन् भोट देश सम्म कस्तुरि को शिकार खेल्न जानु सक्ने भए। तल दक्षिण तेमेन देश तर्फ चितल को शिकार गर्न सक्ने भयो। उसको ग्रामाले जन्माएकी लाहादोङ्ना नाम गरेकी यौटीं छोरी पनि तरुणी भएकी थिई। चेली माइती हाड़नातामा बिग्रे।

(१०८) जताबाट पनि ग्राई पुग्ने उज्यालो ग्रात्मा देवले देखी हाले।

(१०९) साईनो बिगारे। पाप भयो। पाप भयो। भनेर परमात्माले भन्नु भो।

(११०) जताबाट पनि ग्राई पुग्ने उज्यालो ग्रात्मा ईश्वर प्रकट भएर सुसुङ्गेलालाङ्गे र लाहादोङ्नाहरुलाई बोलाए। चेली माईती हाड़नातामा बिग्रीयौ। पाप भयो। ग्रब तरुणीबाट जन्मीने मान्छेको सन्तान मनु पर्छ। तिमीहरु को ज्यान् मर्ने छ। खरानी र माटो ले भएका हौ फेरि तेई खरानी र माटोमा मिसीने छौ भनी सराप् दिनु भो।

(१११) सुसुङ्गेलालाङ्गे ले हात जोड्यो जवानीपन्को बैंस दिनु भो र म तन्नेरि भएँ। माया मोह को फुल फुलाउनु, जीवन को फुल फूलाई जगत भनु भनेर मलाई ग्राशिबाद दिनु भो। तर बालक देखि बड़ेर तरुणी हुने

किरात भाषा

लो ।। कोरो सिसागेर् मेन्छिन् वे् मेन्ने नावागेन् न्वोइत् आवके पोङ्ब्रे ।। हेक्केले ग्र येत् थाक् फाङ् थाक्, तारिक् सोङ्वा माङ्गेन्ना मेक्काम् चोक्मा नु फाङ् याप्मी थिम् चोगे पिराङ् ।। येत् थाक् फाङ् थाक् मेगाकत्तुले ग्र सा मेन्छाहा मेबोरे आङ्वे् वे् पिसाङ् मेत्रो मेबेरुलो ।। वेसमा याप्मी मेबोङ्लो ।।

(११२) हेक्केले ग्र वेसमा याप्मी हा नु तेन्थाम्गेन् मेक्खीम् चोक्मा मेक्काम् चोक्मा नु फा ग्र आपङ्ग्सा मेन्छा लुम्नो तेन्थाम्गेन् मेक्खीम् चोक्मा सोत् लो ।।

(११३) कोन् थिम् फेक्तुआङ् सोङ्वा माङ्गेन्ना काई थेक्तुजि ग्र लाहा दोङ्ना लराङ् पोङ् आङ् ओन्दाक् लो ।। इङ्ग्रा सेरि पोङ् आङ् मुथाङ् खामेत नु मोक्थासुङ् सेरूङ् लो ।।

(११४) पोङ्निमोओ फाङ् निङ्वाफुमाले मेत्तु रो ।। याङ्मो तागेरानिङ्वाफुमाङ्ले मेत्तु रो ।। खाम्बेक्माओ इनोगेन्तुखे वोखा रो ।। मेन्छाम्गेन्नाम्याप्मीसा सिमा वोखा ।। हाप्मासिङ्मा मेरिङ् चोक्मा वोखा रो ।। तुखे चाआङ् सावा रो ।। तुखे चाआङ् आहिङ् रो।। लायोलासोत् ले मेन्छिमा सिसी आङ् सुगुत् पोङ्लो ।। लायो लासोत्ले येम्त्रीच्छासा सिसी आङ् सोघा पोङ् लो ।। सुगुत् सोघा लेच्छाम् फुङ्साम् खेमादिङ् योङ् सोङ् पाङ्फेओ तुखे मेजा मेहाप् मेसिङ् मेयुङ् लो ।।

(११५) निङ्वाफुमाले याङ्मो मेत्तु रो ।। सुसुङ्ग्लालाङ्ग् नु लाहादोङ्ना आल्लो तुम्बुङ् दिङ् सिम्बो वारोक्, लाईक्कुम्फेम्बो

नेपाली भाषा

अरु कोहि भएन भने सृष्टि कसरि हुने हो। तसंथ आठ पुस्ता नौ पुस्ता सम्म माइति चेली लग्न गर्न हुन्छ भन्ने मानिस को थीति बनाई दिनु होस । आठ पुस्ता नौ पुस्ता नाघे पछि छोरा नाति हरु बढ़ेर बेग्ला बेग्लै दिशा तर्फ बढ़दै जान्छन् । अर्कै मानिस हुने छन् ।

(११२) तेसरि अर्कै मानिस भई सके का बंश संग कुटुम्ब गर्न लग्न गर्न मा केहि आपति हुँदैन भने आफ्नो छोरा नातिहरु का माझ मा कुटुम्ब गर्न पाप हुने छन् ।

(११३) यो थीति बिगारी कसैले माइति चेली आपस्त मा हाड़नाता बिगारे छ भने यो लाहादोङ्ता ले बिजुली को ज्योती चम्केको वेला कोई पशु को रूप धारण गरी तेस्ता मानिसहरु बसेका ठाँउ देखाई देवस् । औ म मेघ बाट बज्र बाण भई झरी मार्ने छु ।

(११४) तिमीले चिताएमो पुगोस भनेर ज्ञान को खानी परमात्माले भन्नु भयो । फेरि जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर ले भन्नु भो। पृथ्वीमा सुख बाट दुख भयो। तरुणी बाट जन्म हुने घाम जस्तो मानिस को बंश मनु पर्‍यो। रुनु शोक सुर्ता गर्नु पर्‍यो। दुःख सहेर जन्माउ छन् । दुःख सहेर बाँच्छन् ।। पापले गर्दा स्वास्नी मानिस मरेर सुगुत् पिशाच हुन्छन् । पापले गर्दा लोग्ने मानिस मरेर सोघा पिशाच हुन्छन् । स्वास्नी मानिस का पिशाच लोग्ने मानिस का पिशाच भुतप्रेत भएर नर्क कुण्ड मा दुःख संग रूँदै कराउँदै बस्छन् ।

(११५) ज्ञान को खानी परमात्मा ले फेरि भन्नु भयो । अब सुसुङ्ग्-लालाङ्ग् र लाहा-दोङ्नाले आफ्नो आफ्नो अघि शुरू बाट भई

किरात भाषा

वारोक् कामेन्छे रो ।। मिक्कीगेन्फुङ्वा कामेन्छे रो ।। नेतिगेन् फुङ्वा कामेन्छे रो ।। सा वारेन्छे रो ।। मेन्छा वारेन्छे रो ।। कप्पो तुम्सा पोक्सेन्छेलले स्येन्छे आङ् खापु खाम्नो तोङेन्छे रो ।। खेन्छि साम्हा मुन्दाङ्दिङ् सेरि खाम्नुदिङ्लराङ् लेङ्सिङ् आङ् मुथाङ् खामेत् नु केत्तोक्दिङ्योवा ओ युङ्सिङ् लो ।। कोन्याक् पात्तु आङ् निङ्वाफुमा ले खुन्छी पा मा हा मेन्छाम्गेन्नाम् याम्मी नु मेलिङ्गेन् कुमेतीन् सुना इङ्तोङ् ते१ ओ तेरु आङ् युक्खुसि ।। आफलेसाङ् मेन्सिमना चोगुसि ।।

(११६) आल्लो सुसुङ्गेलालाङ्गे नु लाहा-दोङ्ना रेन् खुन्छी फोक्तुङ्मो सुहाम्फेवा नु सुसाङ्नीना याङ्मो खुन्छी नुसाहा योरिक मेवोखा ।।

(११७) सुहाम्फेवा नु सुसाङ्नीना हारेन् खुन्छी फोक्तुङ्मो साम्दाङ्खेवा नु लिङ्दाम्-खेवामा याङ्मो हुन्छी नुसाहा योरिक् मेवोखा ।।

(११८) साम्दाङ्खेवा नु लिङ्दाम् खेवामाहारेन् खुन्छी फोक्तुङ्मो साङ्खेन्योङ्वा नु साङ्खेन्योङ्मा याङ्मो हुन्छी नुसाहा योरिक् मेवोखा ।।

(११९) साङ्खेन्योङ्वा नु साङ्खेन् योङ्मा हा रेन् खुन्छी फोक्तुङ्मो पान्फेन् योङ्वा नु इङ्फेनयोङ्मा याङ्मो हुन्छी नुसाहा योरिक् मेवोखा ।। याप्मी पोङ्मा देन मुना तेम्वे रो ।।

नाहेन् पोक्मा मुन्धुम्

(१२०) आल्लो पान्फेन्योङ्बा नु ईङ्-

नेपाली भाषा

आएको गुन्यु बड़ने पोखोरि धोती बड़ने पोखोरि मिसाउनु । माया मोह को फुल मिसाउनु । तिमीहरूको ज्यानको फुल मिसाउनु । छोरा छोरी जन्माउनु, नाति नतिना जन्माउनु । बुढ़ा बुढ़ी भए पछि मरेर खरानी माटो मा मिलु । तिमीहरू को हंसहरू गड़ाङ् गुढुङ् गर्ने वज्र र धर्ती भित्र रहने विजुली को ज्योती (शक्ति) (लराङ) भएर गंजने मेघ र धर्ती मुनी बस्ने छन् यति भनेर निङ्वा फुमा भगवान ले ती दुई जना का बाबु आमा मेन्छाम्गेन्नाम् याप्मी र मेलिङ्गेन् कुमेत् लाई लगेर सत् लोकमा राखे औ कहिले पनि नमर्ने बनाई राखे ।

(११६) अब सुसुङ्गेलालाङ्गे र लाहा-दोङ्ना को कोख मा सुहाम्फेवा, सुसाङ्नीना र उनीहरू का धेरै भाई बहिनीहरू को जन्म भए ।

(११७) सुहाम्फेवा र सुसाङ्नीना को कोखमा साम्दाङ्खेवा, लिङ्दाम् खेवामा र उनीहरू को मुनी धेरै भाई बहिनीहरू को जन्म भए ।

(११८) सामदाङ् खेवा र लिङ्दाम-खेवामा का कोखमा साङ्खेनयोङ्बा, साङ्खेन्-योङ्मा र उनी हरू का धेरै भाई बहिनीहरू को जन्म भए ।

(११९) साङ्खेन्योङ्वा र साङ्खेन्-योङमा हरू का कोखमा पानफेन योङ्बा, इङ्फेन् योङ्मा र उनीहरू का धेरै भाई बहिनी हरू को जन्म भए । प्रथम् मानिस उत्पत्ति भए को जगगा मुना मैदान् हो ।

डाही को सृजना

(१२०) अब पान्फेन्योङ्बा र ईङ्फेन्-

किरात भाषा

फेंगयोङ्माहारेन् सासे ग्र ग्रावासोपत्ता नु तिलीसोपत्ती इमिदीङ् नेन्योक् तेम्ब्रे ग्रो नेत्तिगेनफुङ्वा 'थक्रेत्छि ।। नेत्तिगेनफुङ्जोङ् सेक्नेच्छि ।। योगोगेन् कुजोङ् सेसी रो ।।

याङ्मो सेगेगेन् कुयाङ्वा हेमा ग्रावासोपत्तारेन् गुग्रा नासिङ्गेन् थाङ्बेन् नोबा ।। फुङ्जिरीफुङ्हाङ्मा लाबा ।। कुम्बा योक्थोक्तु रो।। कुस्मा योक थोक्तु रो ।। फुङ्जिरीफुङ्लोतीमेन् थाङ् रो ।। याङ्मो इमिदीङ् नेन्योक् तेम्ब्रे ग्रो नेत्तिगेनफुङ्वा सुनेच्छि ।। याङ्मो नेत्तिगेन् कुजोङ् सेसी रो ।। तिङ्तिङ्गेन् नाहेन् पोक्मादेन् पोक्से रो ।। तिङ्तिङ्गेन् नाहेन् ले याप्मी ग्रासी रो ।।

नेपाली भाषा

योङ्मा हरु का छोरा छोरी हरु मध्ये ग्रावासोपत्ता नाँउ गरे का छोरा र तिलिसोपत्ती नाँउ गरेकी छोरीहरु घुम्दै घुम्दै जाँदा इमिदीङ् नेन्योक् नामक जग्गा मा पुगे। वहां गई ती दुई जना ले ग्रान्फो ज्यान् को भाग्य जुजाए। ग्राफ्नो ज्यान् को फुल को टुप्पा टिपे। बेसि गर्म हुँदा उसको टुप्पा ग्रोईली उ मरी गए। यसरि छुट्टीएर जाँदा ग्रावासोपत्ता को छोरा नासिङ्गेन ग्रति सुन्दर जवान भयो । उसले ग्राफ्नो बाबु मरे को ठाँउ पैल्यायो। उसको ग्रामा बसे को ठाँउ पैल्यायो। तिलीसोपत्ती ले फुङ्लोतीमा नाउ फेरी उ तेसै इमिदीङ्नेन्योक नामक जग्गा मा ग्राई। नासिङ्गेन्ले फुङलोतीमा संग ज्यान् मिसाए। फेरि उसको ज्यान वहां नै मरी गयो। ती मरे का ग्रात्माहरु ग्रांखी डाही भई मानिस जातिलाई सताउन शुरू गरे। ग्रौ त्यो जग्गा डाही उत्पन्न भए को जग्गा भयो। ग्रांखी डाही ले मानिस मर्छन्।

सिक पोक्मा मुन्धुम्

(१२१) ग्राल्लो फुङ्लोतीमाले कुफोक्तुङ्मो काप्सा वारुसि ।। खुन्छि मिङ् केसिङ्गेन् नु तिगेनजोङ्ना मेत्तुसि ।। नेप्माङ् सोङ्वा माङ्गेन्ना थाङ्बेन् मेन्छिन् केरेसिल्ले सोरिक् युङ्मा हेक्तुसि ।।

(१२२) तान्दि यिक्लेङ् तिगेनजोङ्नाले सारिक चेक्या पान् चोगुल्ले कुनछोङ्वा केसिङ्गेन्ले कुमाङ्गेन्ना खेम्जोङ् चोगु पिरु ।

(१२३) तिगेनजोङ्ना ताकोन्दे ताकोन्दे ग्राङ् थो मुना खाम्ना लाजे ग्रो केरा रो ।। थो केरा ग्राङ युङ् रो ।।

रिस को सृजना

(१२१) ग्रब फुङलोतीमा को कोखमा जमल्याहा छोरा छोरी हरु भए। उनीहरु लाई केसिङ्गेन् र तिगेनजोङ्ना भन्थे। जवान भए पछि दुवै जना एक्कै ठाँउ बसन लागे।

(१२२) पछि बाट एक दिन तिगेनजोङ्नाले साह्रै छुल्येंई मात्र गरेको देखी उसको माइति केसिङ्गेन्ले उसको चेली लाई सदा को निम्ती छाड़ी दियो।

(१२३) तिगेनजोङ्ना घुम्दै घुम्दै माथि मुनाखाम्ना नाउ भए को जग्गा मा पुगी। माथि पुगेर वहाँ नै बसी।

किरात भाषा

(१२४) तान्दि तिगेन्‌जोङ्‌नाले कुफोक्तुङ् मो काप्सा येम्बीःछासाहा वारुसि ॥ हुन्छि मीङ् केसामी नु नाम्सामी मेत्तुसि ॥

(१२५) थाङ्बेन् केरेसि आङ् याङ्सि कुम्कु तुम्बा केसामोले कुन्सा फोवा नाम्सामीन् नाहेन् चोकमा हेक्तु रो ॥ थ्याङफेलले नाम्सामी अ नुवा चावा सिङ्सिङ् येक्येक् थाङ्बेन् वया रो ॥ केसामी वयेबा मुयोक् अदोङ् केथुम्बा वया रो॥ पान् पान् ओ केसामी कुन्सा नाम्सामीन् हिप्ने, सेत्ने लक् पात्तु आङ् वया रो ॥

(१२६) नाम्सामीले कोन् पान् काक् कुम्मान् मेत्तु पिरु रो ॥ तिगेन्‌जोङ्‌नाले आङ् नाम्सामी सिङ्सिङ् येक्येक् ल युङ्मा रो फाङ् खाहुन् पिरू रो ॥

(१२७) हेल्ले मेत्तु ॥ हेन्छि लुम्मो तिङ्तिङ्गेन् नाहेन् बोखा ॥ सेगेगेन् कुयाङ्बा हेमा ॥ सेन्दी गेन् पेसेन् नेत्छिङ् ॥ ओन्दोङ्फुङ् केसामीफुङ् ॥ सेक्मारीफुङ् नाम्सामीफुङ् रो ॥

(१२८) सेन्दीगेन् पेसेन्मे अ नाम्सामी रे तेङ्गोसिङ्बुङ्ओ पेक्मा आङ् सिङ्सारा ओ ॥ नुसि ताक्फा चोक्मा ॥ नुसि तोङ्हा चोक्मा ॥ थिक् तोङ् अ निङ्तोङ् चोक्मा ॥ नुसि ताक्फा जोङ्थो लिङ्मा युङ्मा ॥ केम्फु केसामी स्या आङ् सेत्ने चाने मेत्तु अ च्याङे मेप्मा ॥ कोबोःहिम्मो इङ्गा नेत्तिगेन् फूङ्जोङ्-ओ सेन्दीगेन् फूङ्जोङ् ओ पेसेन् नेत्छिङ् ।

(१२९) ओन्दोङ्फुङ् स्या अ केसामी सी रो॥ सेक्मारीफुङ् स्या अ नाम्सामी सी रो।

नेपाली भाषा

(१२४) रहन्दावस्ता तिगेन्‌जोङ्‌ना को कोखमा जन्मल्याहा छोराहरु भए। उनीहरुलाई केसामी र नाम्सामी भन्थे।

(१२५) जवान् भए पछि केसामीले उसको भाई नाम्सामी लाई डाही गर्न शुरू गरे। कारण नाम्सामी राम्रो बाठो। चल्लो थियो। केसामी लाटो आधाबेसो, मूर्ख र बलियो थियो।

कुराकुरा मा केसामी ले उसको भाई नाम्सामी लाई कुट्छु मार्छु मात्र भन्थे ॥

(१२६) नाम्सामीले ई सबै कुरा उसको आमालाई भनी दिए। तिगेन् जोङ्‌नाले पनि उसको छोरा नाम्सामी लाई चंखो भई बस्नु भनी अर्ति दिए।

(१२७) उस्ले भनीन्। तिमी दुईजना को माझमा आंखी डाही भए छ। अब फूल को विजन् अलग अलग छुट्याएर रोप्ननु पर्छ। तिमी दुई मा पहिला को मरेर छुट्टीने हो हेर्नु पर्छ। केसामी को नाँउ मा बाबरी फुल रोप्नु और नाम्सामीको नाँउ मा सेकमारी फूल रोप्नु।

(१२८) छुट्टीने वेला नाम्सामी सिबल को रुख को सात तला हांगा माथि बस्ने ढुंग बनाउनु। सात वटा काँड़ बनाउनु। एउटा काँड़ बिषालु बनाउनु। सात हाँगाको तलामाथि चड़ेर बस्नु। केसामी आई मार्छु खान्छु भन्थो भने, कसरि खान्छौ। लौ खाउ भनी जवाब दिनु। म यहाँ घर बसी बसी तिमीहरू को आयु हेरी बस्छु।

(१२९) बाबरी फुल मरे छ भने केसामी मरे छ औ सेक्मारी फुल मरे छ भने नाम्सामी

किरात भाषा

कुम्माले मेत्तु आङ् सुम् पान् सुम्हुप् हेक्सु रो ॥ हेक्केंआङ् हिम्मो युङे रो ॥

(१३०) तान्दी थिक् लेङ् हुन्छी फुनुसा सा आप्से ताम्गुङ् ओ पेक्मा पान् चोगु आङ् पेत्ति रो ॥ कोरो नाम्सामीले कुम्फु केसामी लेन् ताफेम्त्र केत्तुङ् कुसिङ्नेत्तु आङ् हुने लाम्लो पे आङ् तेङ्गोसिङ् जोङ्थो लिङ्खु आङ् नुसि ताक्फा जोङ्थो लासे युङे रो ॥

(१३१) कुम्फु केसामी एगाङ् पे आङ् तेङ्गोसिङ्बुङ् ओ केरा रो ॥ कुन्सा नाम्सामीन् सिङ्बुङ्जोङ्थो निसु आङ् सारिक् कुयाक् लेरु आङ् हप्तुपिन्देआङ् नाम्सामीन् सेप्मा गोत्तु रो ॥

(१३२) नाम्सामीले तोङले आवु आङ् केसामीन् खाम्मो मोक्थासु पिरू रो ॥

(१३३) केसामी याङ्मो पिन्दा रो ॥ याङ्मो नाम्सामी लेन् तोङ् याङ्खु आङ् खाम्मो मोक् थ्यारो ।

(१३४) अक्खेलरिक् सुमलेङ्, ली लेङ्, ङा लेङ्, तुक्लेङ्, नु लेङ् पिन्दा रो ॥ नाम्सामीले आङ् तोङ् आबुआङ् खाम्मो मोक्थासु पिरु रो ॥

(१६५) याङ्मो येत् लेङ् केसामी पिन्दा रो ॥ नाम्सामी ले निङ् तोङ् आबु आङ् कुम्फु केसामीन सेरू रो ॥

(१३६) थो हिम्मो तिगेनजोङ्ना तगाङ् ओंग्दोङ्फुङ् इसु पेरो ॥ सेक्मारी फुङ् थाङ् थाङ् पेरो ॥ आल्लो केसामी स्यापे फाङ् तिगेन् जोङ्नाले कुसिङ् नित्तु रो ॥

(१३७) अक्खेलरिक फुनुसा लुन्मो काक् नु तगाङ् सिक् लोन्दा रो ॥

नेपाली भाषा

मरे छ भनी थाह पाउने छु भनी उनीहरुका आमाले बाचा बाँधी घरमा बसी ।

(१३०) पछि एक दिन ती दुई दाजु भाईले शिकार खेल्न जंगल मा जाने बन्दोबस्त मिलाए । तर नाम्सामीले उसको दाजुको कुव्यहार समझी उ अघि बाटै जंगल मा गई यौटा सिबलको रुखमा चढ़ी सात हांगो माथि टुंग बनाई बसे ।

(१३१) उसको दाजु केसामी पछि बाट गई सिंबल को फेदमा पुग्यो उसको भाई नामसामी रुख माथि बसे को देखी रिसले चुर्ण भई नाम्सामो भाई, मार्नं भनी बुक्क उफ्रे ।

(१३२) नाम्सामीले पनि कांड्ले हानी केसामी लाई भुँई मा झार्दा दिए ।

(१३३) केसामी फेरि उफ्रीए । फेरि नाम्सामी को वाण लागी उ भुँई मा झरे ।

(१३४) यस्ता प्रकार ले केसामी तीन चार, पाँच, छ, सात खेप् उफ्रीए । नाम्सामी ले पनि कांड हानी सातै खेप केसामी लाई भुँई मा झारे ॥

(१३५) केसामी फेरि आठौं खेप उफ्रिएर जाँदा नाम्सामी ले विषालु काँड़ हानी उसको दाजु केसामी लाई मारे ।

(१३६) माथि घर मा तिगेनजोङनालेफुल हेर्दा बाबरी फुल ओईलीएर मरे को देखी ओ मेक्मारी फुल ताजा नै रहे को देखी केसामी छोरो मरे छ भनी थाह पाई ॥

(१३७) यस्ता रितले थाहिन मा दाजु भाई को माझ मा रिस उब्जे को हो ।

किरात भाषा

तोङ् ओङ्बा मुन्धुम्

(१३८) उन्छोन् सुहाम्फेवा तु सुसाङ्नीना लेन् हिन्जा बिच्छा सिदोत् सिदोत् मेवया ।।

(१३९) तान्दि सुसाङ्नीनाले सारिक् चेक्यापान् मेत्तुल्ले, चोग्गुल्ले सुहाम्फेवालेन् कुनिङ्साङ् पुगे आङ् आल्लो सेन्छिगे मेत्तु रो ।।

(१४०) हिन्जा बिच्छा साङ् हामा पोङ्-फाङ् चित्लीङ्गे ओ थाङ्गे याक्तु आङ् योङ्मा चोग्गु रो ।।

(१४१) चित्लीङ्गे ओ याक्तुवाथाङ्गे हा खानिन् निरुआङ् गुसाहा साङ् खानिन् निरुसि आङ् सुहाम्फेबाले केरेक हिनजा बिच्छा थो सामुधुङ् येपमुधुङ् तेन् ओ तेरुसि आङ् युक्खुसि ।।

(१४२) केहोवा थाङ्गे हा कुम्माले खानिन् निरुसिआङ् गुसाहा साङ खानिन् निरुसिआङ् सुसाङ्नीनाले यो पाङ्बोन् पाङ्फेओ तेरुसि आङ् युक्खुसि ।।

(१४३) सुसाङ्नीना स्याक् केजिपा वया रो ।।

(१४४) हेल्लें हेन थाङ्गे हा कु साप्रि ओ चिक्खु युक्खु रो ।।

(१४५) थिकलेङ् कुनेहाले कोन् थेमानीबे फाङ् हेन साप्री होम्दु पिरु रो ।।

(१४६) हेंन साप्री होन्दु पिरुल्ले चिक्खु युक्खुवा थाङ्गे हा वेत्तु पेरो ।।

नेपाली भाषा

मृत्यु बाट शिशुलई बचाउने उपाय

(१३८) अघि सुहामफेवा र सुसाङ्नीनाहरू का कोखमा घेरैं घेरैं छोरा छोरी हरू थिए ।

(१३९) पछि बाट सुसाङ्नीनाले साहै साहै छुल्या कुरा छुल्या काम गरेको देखी सुहाम् फेवाले उस्को चित्त भाँचिएर अब छुट्टीएर बसौं भन्यो ।

(१४०) केटा केटी हरू पनि बाँड़नु पर्छ भनी चालनीमा तिलको गेड़ा राखी चाल्नु लागे ।

(१४१) चालनीमा चाल्दा छेंड़मा नछिरी रहेका तिलका दाना हरू गन्ति गरी फेरि तेतिकै छोरा छोरी हरू पनि गन्तिगरी सुहाम्फेबाले उस्को केटा केटी जम्मै लगी माथि घेरै माटो जम्मीएर खड़ा भएको जगगामा राखे ।

(१४२) चालनी बाट छिरेका तिलका दानाहरू गन्ति गरी फेरि तेतिकै छोरा छोरी हरू गन्ति गरी सुसाङ्नीनाले उस्को केटा केटी हरू लाई तल एक्कै ठाउँ स्थिर भै न बस्ने डुली डुली जिवीकागर्ने मानिस हरू का गाउँमा लगेर राखे ।

(१४३) सुसाङ्नीना केहि लोभी थीई ।

(१४४) उस्ले त्यो तिल को दाना उस्को बेत् को बाकसमा लुकाई राखी ।

(१४५) एक पटक् उस्को शत्रुले यो क्या हो भनेर त्यो बेतले बुने को बाकस खोली दियो ।

(१४६) त्यो बेत्लें बुने को बाकस खोलीदिएकोले लुकाई राखे को तिल कों दानाहरु पोखीए ।

किरात भाषा

(१४७) थाङ्गहा मक्रोबा फोक्रोबा मेवायेल्ले हेन थाङ्गहा माक्पित, फोपित्हा मेलेङ्जिङ् आङ् थोक्मा मेहेक्तु रो ॥

(१४८) हेन्हारेन् ताङ्हा नु मी मेलोन्दे-आङ् युक्मिरा लासा ॥ याङमो पाङ्गेन्दिङ्-वाहित थासुल्ले लोङ्वा वादेसु आङ् योम्बा योम्बा थुक्वाहा मेवेरो ॥

(१४९) कोम्दाङ्बा युकमिरा फात्रा मेलासा आङ् याङ्मो लोङ्वाहाले थुक्वाहा मेवेल्ले पाङ्फेसाबाहा लुम्मो योम्बा हम् बोग्रा ॥

(१५०) पाङ्बोन् पाङ्फे केयुङ्वा हा स्याम् मेथाङे आङ तुयेङ्बा मेजोग्गु रो ॥

(१५१) युन्छो तान्छो मेत्या आङ् मेओक्तु-आङ् मीले तेरुवा, वाले तेरूबा हम् केरेक् हुङ्मा पोङ् फाङ् पाङ्बोन् पाङ्फे हाङ् तगाङ् तुयेङ् मेजोग्गुबा पाङ्बोन् पाङ्फे हाङ ले खासेम् चोग्गु आङ् खारा लोन्दु रो ॥

(१५२) आल्लो कोन मीले तेरुवा वाले तेरुवा हम् केरेक् सुसाङ नीना ले हुङ्मा पोङ् ॥

(१५३) मेवोङ्नेन् ग्र सुसाङ्नीना लेन् थाङ्त्रेन् मेन्छिन् गुसाहा केरेक् सेप्मा पिमा पोङ् ॥

(१५४) पाङबोन् पाङफेबा हाङलेन् कोम्दाङ्वा खारेम् खेप्सुआङ् सुसाङनीना सारिक किस्या ॥

(१५५) हेल्ले कुसाहान् मेत्तुसि ॥ आल्लो हुन्छि मीले तेरुवा वाले तेरुवा हम् लेन् सम्वान् हुङ्मा मेन्छुकपान् ॥

नेपाली भाषा

(१४७) तिल का दानाहरु कालो सेतो रंग भएकाले ती टाटे पाङ्ग्रे तिल का दाना हरू टाटे पाङ्ग्रे गोरुहरुमा परिणत भएर जुजून लागे ॥

(१४८) तिनीहरुका सिङ्गहरु बाट आगो निस्कीएर डडेलो सल्कीयो । फेरि आकाश बाट पठाइएको पानी परेर भल चलेर ठूला ठूला पैरो गए ।

(१४९) यस्तो डडेलो सल्कीएको ले आगो लागी भयो । फेरि भल चली पैरो गए को ले गाँउले हरु को ठूलो नोकसान भयो ।

(१५०) पाङ्बोनपा (फिरन्ता मानिस हरू) का गाँउ मा बस्ने जम्मै मानिसहरू आई उजुर गरे ।

(१५१) बेलुका बिहान ती फिरन्ता मानिसहरू का राजा को सामुन्ते ती गाँउले हरू गई कराई यो आगो पानी ले बिगारे को नोक्सानी तिर्नै पर्छ भनी उजुर गर्दा, त्यो फिरन्ता मानिस हरूका राजा ले निजा गरी फैसला तोकी दियो ।

(१५२) अब यो आगोले बिगारे को, पानी ले बिगारे को नोक्सान जम्मै सुसाङनीना ले तिर्नु पर्छ ।

(१५३) तिरेन भने सुसाङ्नीना को तन्तेरि तरुणी छोरा छोरी हरू जम्मै गारी दिनु पर्छ ।

(१५४) ती फिरन्ता मानिस हरू का गाउ को राजा को यस्तो न्याय सुनेर सुसाङ्नीना साहै डराईन् ।

(१५५) उस्ले उस्को छोरा छोरी हरू लाई भनी ।

किरात भाषा

(१५५) हेक्केले हेनी थो सामुधुङ् येप्मुधुङ् पाङ्फेओ पेगेम्मे आङ् खेनी बा तगाङ् तुवा चोगेम्मे ।। खासेम् खारोन् नाक्तेम्मे ।।

(१५७) ओक्ले मेतेम्मे ।। नेहाले मेजोगुल्ले चिक्खु युक्खुवा थाङ्‌हा वेत्तु मेविरूल्ले वेत्तुवा थाङ्‌हा माक् पीत् फोपीत्हा मेलेङ्सिङ्आङ् मेथोक्तु ।। खेन्हा रेन् ताङ्हा नु मी मेलोन्दे-आङ् युक्मीरा लासा ।। योम्वा पाङ्गेन्दीङ् वाहित् थासुआङ् योम्वा योम्वा थुक्वाहा मेवे रो ।। पाङ्वोन् पाङ्फेसावाहालेन् योम्वा हम् वोखा । हेक्केले पाङ्फेसावाहा ख्याम् मेद्याआङ् योम्वा तुयेङ् मेजगु रो ।।

(१५८) पाङ्वोन् पाङ्फेवाहाङ ले आङ् हेन्हारेन् तुयेङ् ढेप्सु आङ् खासेम खारोन चोगुसि ।।

(१५९) हेल्ले पाङ्फेसावाहालेन् हम् लेन् सम्वान् हुङ्माई पोङ् ।। मेवोङ्नेन् ग्र सुसाङ्नीना लेन् थाङ्वेन् मेन्छिन् गुसाहा केरेक सेप्मा पिमा फाङ् खारा लोन्दु आङ वारो ।

(१६०) हेक्केले कोन् हम् लेन् सम्वान् आक्के हुङ्मा ।। मेन् ग्र सम्वान् लेपमनावा लाम् खोदेप्पी फाङ सिवादिङ खाहुन् नाकतेम्मे ।।

(१६१) कोरो कुसा योम्बाहाले कुपान् मेन्तेन्दान् ।। कुसा फोबाले रक् पेक्का मेत्तुरो ।। कर्साङ हेन् चुकसा वया ।।

(१६२) सुसाङ्नीना लेन् लुङ्मा तुक्तु-आङ् हेन्नाङ् कुसा फोबा सोरिक् थो सुहाम्फे वारेन् युक्नादेन् लेखाङ् पेसिरो ।।

नेपाली भाषा

अब तिनीहरू को, आगो ले पानी ले बिगारी दिएको नोक्सान् को दण्ड तिर्न हामी सक्तैनौ ।

(१५६) यस्कारण तिमीहरू, माथि धेरै माटो जम्मीएर खड़ा भए को जग्गा को गाउँ मा गएर तिमीहरू का बाबुको सामुन्ने बिन्ती गनु निआ निसाफ् माग्नु ।

(१५७) यसो भन्नु । शत्रुहरूले । गर्दा लुकाई राखेको तिल्को दाना पोखाई दियो । पोखिएका तिलका दानाहरू टाटे पाङ्रे गोरुहरू मा परिणत् भई जुजे । तिनीहरूका सिङ्ग बाट आगो निक्ली गाउँ मा डड़ेलो सल्कीए । फेरि आकाश बाट पठाईएको पानी परी ठूला ठूला पैरो गयो । पाङ्बोन गाउँ वस्ने मानिसहरूको ठूलो नोकसान् भयो । तसर्थ जम्मै गाउँलेहरू आई ठूलो उजुर गरे ।

(१५८) फिरन्ता मानिस हरु को गाँउ को राजा ले पनि उनीहरु को उजुर सुनेर निआ निसाफ् गरी दियो ।

(१६९) उस्को गाँउलेहरु को नोक्सान् भए को दण्ड तिर्नै पर्छ । तिरेन भने सुसाङ्नीना को हुर्के का तन्नेरि तरुणी छोरा छोरी सबै मारी दिने भन्ने फैसला भए को छ ।

(१६०) यस्कारण यो नोकसान् को दण्ड कसरि तिर्ने ? कि दण्ड माफ पाईने कुनै उपाय छ कि भनेर अर्ति माग्नु ।।

(१६२) तर उस्को बड़ेका छोरा हरु ले उस्को कुरा मानेनन् । उस्को कान्छो छोरो ले मात्र म जान्छु भन्यो । तरउ बालक थियो ।

(१६२) सुसाङ्नीना ले टिठाएर उ पनि उस्को कान्छो छोरो संग माथि सुहाम्फेबा बस्ने गाँउ मा गयो ।

किरात भाषा

(१६३) थो केरेसि आङ् सुहाम्फेब्राले कुसा फोबान् निसुआङ्, हेने ह्यानु केथाङे फाङ् सेलाप्तु रो ।। अम्मानु थाङेसिगे फाङ हेल्ले मेत्तु रो ।।

(१६४) सुहाम्फेब्रा ले सुसाङ्नीनान् ध्याङ के थाङेसिबे फाङ् सिन्दोसु ।।

(१६५) सुसाङ्नीना ले अन्देन् बोखेबा इङ्खोङ् केरेक् मेत्तु पिरु ।। याङ्मो कोम्दाङ्बा हम् लेन् सम्बान् आति लामले हुङ्मा ।। मेन् ग्र सम्ब्रान् लेप्मनावा लाम् खोदेप्पी फाङ सुसाङ्नीना ले लोमेन् ताचेङ लोस्सुरो ।।

(१६६) सुहाम्फेब्राले कोन् इङ्खोङ् खेप्सुआङ् कोम्दाङ्बा हम लेन् सम्बान् लेप्मा हिङ्आम्ब वावे फाङ मेत्तु रो ।।

(१६७) हेल्ले कुसा फोबा उत्तुसि आङ् मिसाम् सेप्मा मुन्धुम् हुरु पिरु रो ।।

(१६८) खन्नाङ सुसाङ्नीना कुसा फोबा सोरिक् पाङ् बोन् पाङफेंग्रो नुवखुसि ।।

(१६९) अक्खेलरिक सुसाङ्नीना लेन् कुसा फोबा ले याप्मी लुम्मो मिसाम् सेप्मा मुन्धुम् थिम् लत्तु रो ।।

येहाङ् मुन्धुम्

(१७०) आल्लो इक्सादिङ खाम्बेकमा ओ इनोगेन् तुखे थाङे रो ।। सुसुङ्गे लालाङ्गे नु लाहादोङ् नाहारेन् सा मेन्छाहा येत् थाक् फाङ् थाक् मेगेरा ।। याप्मीहा योरिक् मेपोन्दा ।। याप्मीहा थक्सा कुपु हेक्के पासा, मासा, नुसाफु, नुसाने काई कुसिङ मेन्नेत्तुन्

नेपाली भाषा

(१६३) माथि पुगेर सुहामफेब्रा ले उस्को कान्छो छोरो देखेर, तिमी को संग आयौ भनेर सोधे। आमा संग आएँ भनी उस्ले जवाब दियो।

(१६४) सुहाम्फेबाले सुसाङ्नीना लाई तिमी दुइ किन् यहाँ माथि सम्म आएको भनी। सोधे।

(१६५) सुसाङ्नीनाले अघि भएको सबै खबर भनी दिई। फेनि यस्तो नोक्सानी को दण्ड कुन् तरिका ले तिनुं पर्ने हो। त्यै न भने यस्तो दण्ड माफ पाईने कुनै उपाय छ कि भनी सुसाङ्नीनाले बिन्ती बिस्तार लाईन्।

(१६६) सुहाम्फेबा ले ई सबै खबर सुनेर यस्तो नोकसानी को दण्ड माफ पाउने उपाय छ भनी दियो।

(१६७) उस्ले उसको कान्छो छोरो लाई बोलाएर अग्नि को राप मार्ने मंत्र सिखाई दियो।

(१६८) तेस पछि सुसाङ्नीना उस्को कान्छो छोरो संग फिरन्ता मानिसहरू का गाँउ मा फर्की आए।

(१७०) यस्ता रित् ले सुसाङ्नीना को कान्छो छोरोले मानिस जाति को माझ मा अग्नि को राप मार्ने दस्तुर निकाले।

येहाङ्को शास्त्र

(१७१) अब बारी को माटो ले बनीए को पृथ्वी मा दुःख आयो। सुसुङ्गे लालाङ्गे र लाहादोङ्ना हरू का छोरा नाति हरू आठ पुस्ता नौ पुस्ता पुगे! मानिसहरू धेरै बढे। मानिस हरू ले मासुको ज्यू भए को पशु पक्षी झैं बाबु छोरी, आमा छोरा, दाजु बैनी,

किरात भाषा

लो ॥ चामा थुङ्‌मा सावाप्मा पोमा लक मेरेसु रो ॥ याप्मीहा योरिक् मेपोरे, आङ्‌वे‌वे निसाङ मेवेरो ॥

(१७१) कोन् तोङ्‌वे ओ चाप याप्मी थिक लोन्दा रो ॥

(१७२) हेल्ले कुमीङ् येहाङ् वयारो ॥

(१७३) कोन् येहाङ् थो साम्युकनादेन् ओ लासे युङे आङ् तागेरानिङ्‌वाकुमाङ् नु हुक्फाक्तु आङ् मेत्तु रो ॥

(१७४) इक्सादिङ् खाम्बेक्मा ओ, मेन् छाम् दिङ् नाम् याप्मी लुम्मो थुङ्‌साप् पेसाप् मेन्ने ग्र मेन्छाम्सा केरेक् थक्सागेनकुपु हेक्के मेबोखा रो ॥ नुवा ताफेम्बा कुसिङ्‌मेन्नेत्तुन् लो ॥ चामा, थुङ्‌मा, पोङ्‌मा सिमा लक् ले खाम्बेक्मा मेन्खेम्दुन् लो ॥

(१७५) हेक्केले नुवा ताफेम्बा सेम्मा, साम्यो लायो सेम्मा, साङ्‌ल माक्ल सेम्मा, सेखा ईल्लेक् सेम्मा, अफ्ने वेस्मा मेम्मा सिक्कुम निङ्‌वा पिराङे फाङ् सिवादिङ्‌खाहुन् नाक्तु रो ॥

(१७६) तागेरा निङ्‌वा कुमाङ्‌ले सावागेन् येहाङ् हुक ओ थुङ्‌साप् पेसाप् पीरु रो ॥ थुप्मेन्दिङ् पेङ्‌वा होबा ओ थुङ् साप् पेसाप् साप्तु पीरु रो ॥

(१७७) सावागेन् येहाङ्‌लेन् केसिङ्‌गेन् पानुदाङ्‌बा तागेरा निङ्‌वाकुमाङ् लो ॥

नेपालीभाषा

दिदी भाई को साइनो चिनेनन् । खानु पिउनु बच्चा जन्माउनु र बढ्नु मात्र जाने । मानिस हरू घेरै बढेर पृथक् पृथक् दिशा तर्फ बढ्दै गए ।

(१७१) यस बेला यौटा ज्ञानी मानिस को जन्म भयो ।

(१७२) उस्को नाँउ येहाङ् थियो ।

(१७३) यो येहाङ् माथि आत्मा लोक्मा पसी गएर जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर संग हात् जोडेर भने ॥

(१७४) बारी को माटो ले बनीएको पृथ्वी मा तरुणी बाट जन्म हुने घाम जस्तो मानिस जाति का माझमा मन ज्ञान ले जाने को शास्त्र अथवा लेखेर राखे को वेद शास्त्र न भए को ले मानिस जाति सबै मासु को ज्यू भए को पशु पक्षीहरू जस्तै भए । राम्रो नराम्रो चिनेन । खानु पिउनु, जन्मनु र मर्नु मात्रले संसार मुहाँउदैन ।

(१७५) तेस्कारण, राम्रो, नराम्रो छुट्याउनु, धर्म पाप् छुट्याउनु, सफा मैला छुट्याउनु, साँचो झुट्टा छुट्यउनु, आफ्नो बिरानु छुट्याउनु ज्ञान बुद्धि दिनु होस भनी अर्ति मागे ।

(१७६) जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर ले येहाङ्को हातमा शास्त्र दिए । मुड्‌ली मृग को छालामा मन्मा पीएर राखने शास्त्र तथा पुस्तक मा लेखेर राखने शास्त्र लेखेर दिए ।

(१७७) अवतारलिएर आउने येहाङ् को जन्मदिने माननीय पिता मालिक चाहिं जताबाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर हो ।

किरात भाषा

(१७८) थुङ्साप् पेसाप् हुक्वा हाङ्वा नाकसे पेल्ले फुङ्जिरी फुङ्हाङ्मा दिङ्वा निङ्, फुङ्जिरी फुङ्हासे या ।। फुङ्जिरी फुङ्वा दिङ्वा निङ् मिक्कीगेन् फुङ्वा हासेया ।। मिक्कीगेन् फुङ्वा सेन्दु ।। सुचुवाङ् लिलीम् याक्थुङ्हाङ् ईन मिक्कीगेन् फुङ्वा जोङ्थो हालेल्ले हाङ्वा साम थासु पीरु रो ।।

(१७९) आल्लो साम्त्रोङ्ङेन येत्लिङ् बोखे आङ् सावागेन् येहाङ् मुकुम्साम् खोसु आङ् सामयुक्नादेन् नु साम्मागेन् लोन्नाङ् या रो ।। हेक्के आङ् येत् लाम् नु निङ्वाफुमाङ् माङ्खोमा सेत्रा चोक्मा हुरूसि रो ।।

(१८०) मुहिगुम ओङ्सि थिक् ।। फेजिकुम् फेदाङ्मा नेच्छि ।। सावाली साम्वा सुमूसि ।। येभुङ्याबा लिसी ।। येभुङ्यामाङसि ।। स.म मुन्धुम् तुक्सी ।। येपमुन्धुम् नुसि ।। सिदालाम् येच्छि रो ।।

(१८१) मुहिगुम् ओङ्सि थेरो साङ्साङ् युङ्लो ।। इजा युङ्लो ।। पेसाप् निरू आङ् निङ्वाफुमा सेवा चोक्लो ।। ताफेम्त्र सोवु नु तामेचेङ्नेन् लो ।। ताफेम्त्र युक्ना ओ मेनयुङेन् लो ।। सनारूङ्ना जिजिदेन् ओ फुक्कुहीन् सिगाङ् युङ्मा आङ् साम्जिक् मुन्धुम् इत्छिङ् रो ।। निङ्वाफुमा सेवा चोक्आङ् युङ् लो ।।

(१८२) फेजिकुम् फेदाङमाले, पोङ्मेओ तिमेओ, मेक्खीम्चोक्मेओ, येच्छाम्वाचा साप्ला निरुआङ् साङ्सोत् चोक्लो ।। सासोत, थिसोत्, मक्खीसोत् मेन्फिन्देन् लो ।।

नेपाली भाषा

(१७८) पीयेर हृदयमा राखने शास्त्र तथा पुस्तकमा लेखेर राखने शास्त्र हरू को बक्सीस पाउँ भनी आशिष माग्नु जाँदा फुलमाथि फुल को रानी जुनी लिने लाई फुल माथि फुल छर्न भन्यो । फुल माथि भाग्य जुनी लिने लाई मायाको डोरी को भाग्य बाँड्न भन्यो । माया को डोरी को भाग्य छुट्यायो सुचुवाङ् लिलीम् किरातीवंश लाई माया को डोरी को भाग्य मा रही फुल को आयु झैं फुल्ने ओइलीने आशिर्वाद दिए ।

(१७९) अब अवतार लिएर आउने येहाङ् धर्मगुरु पुरोहित शक्ति प्राप्त गरेर आत्मा लोक बाट हावा को रूप लिएर पृथ्वी मा भन्यो । औ आठ् तारिकाले उज्यालो आत्मा ईश्वरको पूजा पाठ गर्नु, भक्ती गर्नु सिकाए ।

(१८०) मुहिगुमओङ्सि तरिका (सन्त महन्त) फेजिकुम् फेदाङ्मा तरिका । सावाली साम्बा तरिका । येभुङ्याबा तरिका । येभुङ् यामा तरिका । साम मुन्धुम् तरिका । येपमुन्धुम् तरिका सिदालाम् तरिका गरी आठ तरिका ले सिकाए ।

(१८१) मुहिगुम् ओङ्सि महन्त हुन । चोखो नितो बस्छन् । कन्ने बस्छन् । पुस्तक (शास्त्र) पाठगरेर परमात्मा (ज्ञान को खानी) को सेवा भक्ती गर्छन् । दुष्ट संगत गर्दैनन् । कुरे गर्दैनन् । अशुद्ध ठाउंमा बस्तैनन् । शान्त सुनसान् ओढ़ार भित्र बसी आत्मा ज्ञान्को शास्त्र समझीन्छन् तथा ध्यान गर्छन् । ज्ञान को खानीको भक्ती गरी बस्छन् ।

(१८२) फेजिकुम् फेदाङमाले जन्मदा मर्दा, बिवाह गर्दा कर्मकाण्ड को ग्रन्थ पढ़ी शुद्ध गर्छन लग्न गर्छन् । मद मांस खुन छर्कीने कर्म गर्दैन ।। धुप जलाई फल फुल चढ़ाई

किरात भाषा

साङ्सिङ् आमा आङ् कुफुङ् कुसे फिम्माआङ् साङ्सोत् चोक्लो ।। थेआङ मेसेत्लेन् लो ।। मक्ङी फिम्मा मेबोङ्नेन् लो ।। चुङ्नावा फिम्माआङ् साङ्सोत् साङ्साङ् चोक्लो ।।

(१८३) सावालीसाम्बाले पोयोङ् थुङ्धाङ् याक्मा आङ् खोजुमुखेया वामा आङ् फुङ्जोङ् फुङना याक्मा आङ् साङ्साङ् खाऊमा चोक्लो ।। खाईक्लो ।। तुक्मा सिमाओ नुवा पोङ्बी मेबोङ्नेन्बी खाईक्मा आङ् तागेरानिङ्वाफुमाङ् हाङ्वा आनाक् लो ।। सिदा पाङ्दा आङ् आबिरो ।। केतुक्पाहा नुबा चोक्लो ।।

(१८४) येभुङ्याबाले सुगुत् सोघा लेत्छाम फुङसाम्हा नु फामा नाक्लो ।। थक्सा कुपु आसेत् लो ।। सासोत् थिसोत् मक्वी सोत् फिन् लो ।। खाऊमा चोक्लो ।। चेत्थ्या हिप्तु आङ् लाङ् ली ।। मक्ङी ओ खाईक लो । तोङ्सिङ् तोक लो ।।

(१८५) येभुङ्यामाले मुन्धुम् हाबेक् सामलोरे आङ् उगेर्नं याम्बक् चोक् लो ।। फूङ्वा चाङ्मा फुङ्वा फुङ्मा आचोक् लो ।। मुथाङ्खामेत् नु मुन्दाङ् दिङ् सेरि मोक्थामा चोक्लो ।। साम्माङ् पान् पात लो ।। सामलोमे ओ निङ्वाफुमा फामा नाक्लो ।।

(१८६) साममुन्धुम् येप्मुन्धुम्साबाहा साम् मेलोरे आङ् निङ्वाफुमा सेवा मेजोक्लो ।। साम् मेलोरे आङ् सिरा शोते मेजोक् आङ् मेला क ली ।। पोङमेओ सिमेओ मेक्वीमचोक्मेओ साम् मेलोरे आङ् केरेक्लेन् निङ्वातामा मेजोक लो ।।

नेपाली भाषा

वर्षाई शुद्ध गर्छन । केहि बली गर्दैनन् । खुन् छर्कने काम हुँदैन् । चुङ्नावा पवीत्र पानी छर्कीएर शुद्ध गर्ने काम गर्छर ।

(१८३) सावाली साम्बाले अग्लो बाँस गाड़ी लोहोटामा फुले को फुलहरु राखी थान् बनाई चोखो नितो भैं सिरमा प्वाँख को मुकुट बनाई लगाई फलाक् छन् । ओ ज्योतिष हेर्छन् । बिरामी रोगी मानिस हरु संच हुने नहुने पत्ता लगाउन लाई जोखाना हेर्छन् र जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव सित रोग देखि मुक्त हुने भाग्य को आशिबाद माग्छन् । जड़ी बुटी पनि दिन्छन् । रोगीहरु निको पार्छन् ।

(१८४) येभुङ् याबाले मरे का सेहें भूत् प्रेत् हरु सित मदत माग्छन् । पशु पक्षी हरु मार्छन् । मद मांस र खुन् चड़ाई छर्की फलाक् छन् । थाल बजाँउदै नाच्छन् । रगत मा जोखाना हेर्छन् । ग्रह खड़को काट छन् ।

(१८५) येभुङ् यामा स्त्री हुन्छिन । उस्ले मुन्धुम् गान गएर अचम्म को काम गर्छन् फुल ओईलाउछन्, फेरि जगाउछन् । मेग बाट बज्र झर्छिन । देव बाणी बोल्छन् । गान गाँउदा भगवान् सित् मदत् माग्छन् ।।

(१८६) साममुन्धुम् येप्मुन्धुमसाबा हरु मुन्धुम् गान्को गायकहरू हुन् । इनीहरू गान् गाएर ज्ञानको खानी परमात्माको सेवा गर्छन् । गान् गाएर रंग रस गर्छन् नाच्छन् । जन्मदा मर्दा बिवाहको कार्जमा गान् गाएर सबै जनाको चित्त हर्ष पार्छन् ।

किरात भाषा

(१८७) सियान्दीङ् सिदालाम्ले तुक्मेम्रो निङवाफुमा हेथो माङउमा आङ् माङ् खयू आङ् सिङ्बुङ् लुङ्बुङ सुङ् तेल्ला मेगोत्तुआङ् सिदा पाङ्दा मेजोक् मेविलो ।। केतुक्पाहा नुबा चोक् लो ।

(१८८) आल्लो मेन्छामुसा लुम्मो आति ता हिप्तु आति खोहिप्तु ।। अति चेत्थ्या हिप्तु ।। साङमीगेन् तालाङ् साम् मेयेम्सिङ् हेयोने तिङ्तिङ गेन् नाहेन् बोखा । हालेल्ले हाङवामा फुङ् हेयो तिङ्तिङ् गेन् नाहेन् मेया रो ।। हेक्केले मेन्छामुसा लुम्मो इनोगेन् तुखे मेथाङे रो ।।

येहाङ्ग बाचा
(मेक्खीम थीम)

(१८९) आल्लो मेन्छामुगेनुनामुयाप्मी लुम्मो हिन्जा बिच्छा नालीगेनुथाङ बेन् सिसा-गेनुमेन्छीन् केरेसिआङ् फुङ् फेक्कासि ग्र मेक्खीम् चोक्मेम्रो थक्सागेनुकुपु मुसाम् केहोप्पा हेक्के अफ्ने ईतुमुईदाङ् सिगाङ् पासा, मासा, फुफु नेन्ने नुसाहा लुम्मो काईफेक्मा मेबोङ्नेन् लो । सोत् थाप्सु आङ् मुन्दाङ् दिङ् सेरि खाम्बु-दिङ्लराङ् मोकुथ्वा आङ् आसेत् लो ।।

नेपाली भाषा

(१८७) सिदावा वैदाङ् हो । जड़ी बुटी बाट उपकार गर्दा रोगी मानिस हरू हेरी भग-वान् परमात्मा (ज्ञान को खानी) को शरण परी पूजा गरी बिन्ती बिस्तार लाई वृक्ष, पत्थर झार पात खोज तलासगरी औषधि बनाई खान अथवा लाउन दिन्छन् । रोगी हरू लाई निको पार्छन् ।

(१८८) अब मानिस वंशको माझमा कोहि भयाम्टा बजाउने । कोहि ढोल बजाउने । कोहि थाल बजाई नाचने भए । कोहि चोखो पवीत्र मानिस हुने भई कोहिलाई हेला हिनाम् गर्ने भए । निच गन्न लागे । तेसो हुँदा मानिस-को माझमा कांड़े कांड़ाले भरीएको हृदय राखी एक दोस्रोलाई आँखी डाही गर्ने भए । वांड़ेर पाएको जीवनको आशिषमा काँड़े काँड़ाले भरीएको डाही आयो । तेस्तो ब्यहारले गर्दा मानिसजातिमा फेरि सुख बाट दु:ख आयो ।

येहाङ् ब्यवस्था
(बिवाह गर्ने थीति)

(१८९) अब तरुणी बाट जन्म हुने धाम जस्तो मानिस जाति का माझमा केटा केटी हरू तन्नेरि तरुणी अवस्था मा पुगी फुल् फुले छन् भने बिवाह गर्नु पर्दा मासुको ज्यू भएको पशुपक्षी झैं बिबेक रहित भै आफनो हाड़ नाता भित्र, बाबु छोरी, आमा छोरा दाजु बैनी दीदी भाई हरु ले साईनो बिगार्नु हुँदैन । पाप् लागेर आकाश को मेग बाट बज्र बाण आई, धर्ती बाट बिजुली को ज्योती सुंगुर को बच्चा को रूप मा निस्की ती हाड़ नाता बिगार्ने मानिसहरु लाई मार्ने छन् ।।

किरात भाषा

(१९०) केन्दुम्बा, केम्फङ्, केङ्गुवा, केन्न्या, केच्छिमा के निप्काई पोक्सेल्ले, केम्फङ्सा, केङ्गुवासा, केन्याशा, केच्छिम्मा साहा आपङ्गे सिगाङ् काई फेक्मा मेबोङनेन् लो ।। के लुङ्वावा थाप् लो ।। काई के फेक्तु ग्र लायोलासोत् थाप्सु आङ् मुन्दाङदिङ् सेरिं, खाम्बुदिङ्लराङ् मोकथ्या आङ् आसेत् लो ।।

(१९१) केम्मा मासिङ् आङ् याङ्सि केम्बा ले वे्कुमेत् तारु आङ् वारुबा साहा केन्थाफु, केन्थाने, केन्थानुसाहा मेबोङ लो ।। काई फेक्मा मेबोङ्नेन् लो ।। लायो लासोत् थाप्सु आङ् मुन्दाङ्दिङ् सेरि, खाम्बुदिङ् लराङ् मोक्थ्या आङ् आसेत् लो ।।

(१९२) केम्बा मासिङ् आङ् याङ्सि केम्मान् वेस्मा याप्मीले तेरु आङ् वारुबा साहा, केन्थाफु, केन्थाने, केन्थानुसाहा मेबोङ् लो ।। काईफेक्मा मेबोङ्नेन् लो ।। लायो लासोत् थाप्सु आङ् मुन्दाङ्दिङ्सेरि खाम्बु-दिङ्लराङ् मोक्थ्या आङ् आसेत् लो ।।

(१९३) मम्मा लेक्खाङ् थाक् लिसी तारिक काई फेक्मा मेबोङनेन् लो ।। थ्याङ-फेल्ले मम्मा ग्र नू रो ।। नू ग्र मक्खी रो ।। ईत मुईदाङ् ओ मक्खी फेक्मा मेबोङनेन् लो ।। लायो लासोत् थाप्सु आङ् ईत मुईदाङ् नुबा

नेपाली भाषा

(१९०) काका, मामा, फुफू, छेमा हरु नजिक को साईनो परे को हुना ले उनीहरु को माझमा साईनो बिर्गानु अथवा हाड़ नाता बिर्गानु हुँदैन । तिम्रो दाज्यूभाई दिदी बहिनी पर्छ । हाड़ नाता बिगार्‍यों भने पाप लागेर आकाश को मेग बाट बज्र बाण झरी, धर्ती बाट बिजुली को ज्योती सुंगुर को बचा को रूप मा निस्की ती हाड़नाता बिगार्ने मानिस हरु लाई मार्ने छन् ।।

(१९१) तिम्रो आमा मरे पछि तिम्रो बाबु ले अर्को स्वास्नी ल्याएर उ बाट जन्मे का छोरा छोरीहरु तिम्रो झड़केलो दाजु, झड़-केली दिदी, झड़केलो भाई बहिनीहरू हुन्छन् । हाड़नाता बिर्गानु हुँदैन । पाप लागेर आकाश को मेग बाट बज्र बाण झरी धर्ती बाट बिजुली को ज्योती सुंगुर को बचा को रूप मा निस्की ती हाड़नाता बिगार्ने मानिसहरु लाई मार्नेछन् ।।

(१९२) तिम्रो बाबु मरे पछि तिम्रो आमा लाई अर्को पतिले लगी उबाट जन्मे का छोरा छोरीहरु तिम्रो झड़केलो दाजु, झड़केली दिदी, झड़केलो भाई बहिनी हरु हुन्छन् । हाड़ नाता बिगानुं हुँदैन । पाप लागी आकाश को मेग बाट बज्र बाण झरी, धर्तो बाट बिजुली को ज्योति सुंगुर को बचा को रूपमा निस्की ती हाड़नाता बिगार्ने मानिस हरू लाई मार्ने छम् ।

(१९३) मावली पुस्ता चार पुस्ता सम्म कुटुम्ब गँनु हुँदैन ।। कारण आमा भने को दुध हो । दुध भने को रगत हो शाखा सन्तान् मा रगत् बिर्गानु हुँदैन । पाप लागेर शाखा सन्तान राम्रो हुँदैन । मेग बाट बज्र बाण

किरात भाषा

मेवोङनेन् लो ।। मुन्दाङ् दिङ् सेरि खाम्बुदिङ लराङ् मोकथ्या आङ् आसेत् लो ।।

(१६४) बा थेबा लेक्जाङ् आफले साङ काई फेक्मा मेवोङ्नेन् लो ।। थ्याङ्फेल्ले पा ग्र कुयेत लो अपने येत् अफे फेक्मेल्ले येत् योरे आङ् लोगे लोन्लो ।। लायोलासोत् थाप्सु आङ् मुन्दाङ दिङ सेरि खाम्बुदिङ लराङ मोकथ्या आङ् आसेत् लो ।। निङ्वाकुमाले मेथोपनेन् लो ।।

(१६५) ईङ् काई फेक्मा मेवोङनेन लो ।। थ्याङ फेल्ले याप्पी नेच्छि निङ्वा तोङ्सिङ् आङ् याप्मी लुम्मो सोवु साईबा चोग्गुसि आङ् कुयेत् लोच्छा बोखेरो ।। कुमक्वी लोच्छा बोखेरो फाङ् येकेबा येतिम्बा तुम्फाक्सा केरेक्ले मेबात्तुबा पान् फेक्मा मेन् लो ।। सोत् थाप् लो ।। हेक्केले फुईङ् नेईङ् नुसाईङ् काई-फेक्मा मेवोङ् नेन् लो ।। सोत् थाप् लो ।। ईत् मुईदाङ् मावेक् लो ।।

असुत्थो सुत्थो चोक्मा थिम्

(१६६) सिसागेनुमेन्छिन नु नालीगेन् थाङ्-बेन् फुङ्फेक्ताछिलले असुत्थो मेवोङ् लो ।। वे् वे् युङ्मासि पोङ्लो ।। हेन्हा वारुम्सिङ्मा आङ् मेचाक्सुवातेत् लोगेकहा वाहाप्मासिङ्आङ् सुत्थो मेवोङ्लो ।।

(१६७) सावाप्माले मेन्छिमाहा असुत्थो मेवोङ्लो ।। वे् याकमा पोङ्लो ।। येम्बोच्छासा वारू ग्र येन लिसी ओ याङ्दाङ् फोङ्माथिम् चोक्मा आङ् सुत्थो चोक्मा रो ।।

नेपाली भाषा

झरी, धर्ती बाट लराङ् स्वरूप बिजुली निस्की प्राण दण्ड दिने छ ।

(१६४) बाबु बाजे का सन्तान संग कैल्हे पनि कुटुम्ब गर्नु हुँदैन । कारण बाबु भने को हाड़ हो आफ्नो हाड़ आफैले बिगारे हाड़ मक्कीएर कोड़ कुष्टी रोग पैदा हुन्छ । फेरि पाप लागेर आकाश को मेग बाट बज्र बाण झरी, धर्ती बाट बिजुली को ज्योती सुंगुर को बच्चा को रूप मा निस्की तिनी हरू लाई मार्नै छन् । परमात्मा ले सहन्दैन ।

(१६५) मित साईनो बिर्गानु हुँदैन । कारण दुई मानित हरू को चित्त मिलेर मानिसहरू को माझमा हित मित लांउदा भला पञ्च हरूले दुई हाड़ एक हाड़ भयौ । दुई रगत् एक रगत भयौ भनी बाचा बन्धन गरी एक बंश बनाई राखे का मित्र साईनो लाई बिर्गानु हुँदैन । बिगारे पाप लाग्छ । तसर्थं मितदाजु मितदिदी, मित भाई, मित बहिनी हरू ले आपस्त मा कुटुम्ब गर्नु हुँदैन । गरे पाप लाग्छ । अपुताल परी वंश नष्ट हुन्छ ।

अशुद्ध शुद्ध गर्ने थीति

(१६६) जन्मीएर पहिला तरुणी हुने युवती र अनुवार सार्नं लाई बड़ेर आउने तन्नेरि हरू फुल फूलेको बेला अशुद्ध हुन्छ । अलग रहनु पर्छ । तिनीहरूलेतुहाई लगाएको कपड़ा धोई कन मात्र शुद्ध हुल्छन् ।

(१६७) स्त्री जातिहरू बच्चा जन्माए पछि अशुद्ध हुन्छन् । अलग राखनु पर्छ । छोरा जन्माए चार दिन मा कोक्रो उठाउने दस्तुर गरे पछि शुद्ध हुन्छन् ।

किरात भाषा

मेन्छिमासा वारू ग्र येन सुम्सी ओ याङ्-दाङ् फोङ्मा थिम् चोक्मा आङ् सुत्यो चोक्मा रो ।। खेन् येन् ओङेक् वा कुमिङ् वान्मा पोङ्रो ।।

(१९८) याप्मी सिसील्ले केसिवालेन् ईत् केरेक् असुत्यो मेवोङ्लो ।। वे् याक्मा पोङ्लो ।। कुदोकनेत् याक्मा रो ।। युम् चामा निङ्गे चामा मेनोइल्लो ।। कुस्रेङ्बा युङ्मा रो ।। येम्बीच्छा स्या ग्र थेन लिसी, मेन्छिमा स्या ग्र थेन सुम्सी कुदोक्नेत् नेत्मा आङ् याङ्सि ईत् मुईदाङ् तुतुगेन्नो-तुम्याङ् याक्लागेन्नो-सुहाङ्हा नु असुत्यो नु सुत्यो नाक्मा आङ् सुत्यो चोकमा रो ।।

चुक्सा ओङेक्वा स्या ग्र हेन् येन ओ फेदाङ्मा उत्मा आङ् साम् सामा चोक्मा आङ् सुत्यो चोक्मा रो ।।

(१९९) तांङ्वे थिक् तारिक् हेन् हीम् केयुङ्बाहा साम्लोमा लाङ्मा, केमुङ्मा, मुफ्रो मेप्रामा, कोम् हिप्मा आङ् ससोत् सराङ् थेसाङ् चोक्मा मेबोङ्नेन् लो । मेक्लीम् चोक्मा, साम्माङ चोक्मा थे साङ चोकमा मे बोङ्नेन् लो । हाप्मा सिङ्मा मेरिङ् चोक्मा ले तोङवे पेक् लो ।। तोरोङ् ताङ् साङ् ईक्सा खान्वेक् तेङ चुम् सोबु, लावे, नाम्बे, पाङ्फे-साबा केरेक् खादाम्मे खादाम् पोङ्लो ।

(२००) तेङचुम् सोबु मेदा मेचेङ् मुन्धुम् हावेक् मेबात मेनिप् सामजिक पानले मिङ्वातामा पेली पानचान् सागाइन्चान् चोकमाले तोङ्वे पेक् लो ।।

(२०१) तोङवे थिक बोखे आङ याङ्सि चामा थुङ्मा फोजङ्ने आङ्, तेङ् चुम् सोबु, ईत् मुईदाङ्, तेन्थाम् इच्छा केरेक् पानुछाप्मासि

नेपाली भाषा

छोरी जन्माए तीन् दिन मा कोक्रो उठाउने दस्तुर गरे पछि शुद्ध हुन्छन् । तेस दिन बालक को नांउ राखनु पर्छ ।

(१९८) मनिस मरे पछि मर्ने का जहान् सबै अशुद्ध हुन्छन् । अलग राखनु पर्छ । दिन् वार्नु पर्छ । नुन तेल खानु हुंदैन । कोरा मा बस्नु पर्छ । लोग्ने मानिस मरे चार दिन । स्वास्नी मानिस मरे देखि तीन दिन् जुठो बारी चौथो र तेस्रो दिस शाखा सन्तान इष्ट मित्र गाँउले हरू भेला पारी भला पंचहरू बाट अशुद्ध देखि शुद्ध बनाई दिनु होस भनी शुद्धो मागी जुठो देखि शुद्ध माग्नु पर्छ । सानु बच्चा भए मरे कै दिन फेदाङ्मा पुरोहित बोलाई बिधी गरी शुद्धहुनु पर्छ ।

(१९९) एक बर्ष सम्म मराव परेका घरको बासीन्दा हरुले गीत् गाउनु, नाचनु, बाजा बजाउनु, मुरली बांसुरी फुक्नु, बिनायो बजाउनु तथा कुनै प्रकार को हर्क बड़ाई गर्नु हुंदैन । बिवाह गर्नु पूजा गर्नु हुंदैन । दुःख बिलाप् गर्ना ले वर्ष बिती जान्छ । आकाश रूप को पुल र बारी रूप को पृथ्वी, ईष्ट मित्र, चन्द्र सूर्य गाँउले जम्मै अंध्यारो । हुन्छ ।

(२००) ईष्ट मित्र आँउछन् बात् गर्छन् शास्त्र पढ़छन् कुरा गर्छन् । आतमा ज्ञान् को कुरा गरी मनमा शान्तो दीने काम गर्छन् । यस्तै रित ले बर्ष बिती जान्छ ।

(२०१) एक बर्ष पुगे पछि खाने पिवने सामा सर्जाम् जम्मा गरी ईष्ट मित्र शाखा सन्तान् कुल कुटुम्ब बोलाई आंसु पुछाउनी

किरात भाषा

आङ् मिक्वा सेन्मा थिम् चोकमा आङ् तुतुगेनुनोतुम्याङ् याक्लागेननोसुहाङ् येकेबा येतिम्बाहातु पेली पालला सागाइल्ला ले सुत्थो नाक्मा आङ् सुत्यो पोङ्मा रो ॥

खासेम् खारोन् थिम्

(२०२) पाङ्फे पाङ्फे ओ याप्मी लुम्मो पान् तुम्याङ् शिक् सेङ्मा रो ॥ हेल्ले याप्मी लुम्मो खासेम् खारोन् चोक्लो ॥ खासेम् खारोन् मेन्ने मेन्छामुसा थक्सागेन् कुपु हेक्के मेबोङ् आङ् मासिङ्लो ॥ साम्यो मेन्ने खासेम् कुचा मेबोङ्नेन् लो। खासेम् खारोन् कुबुङ् ग्र तागेरा निङ्वाफुमा रो ॥

साम्यो खासेम् ले निङ्वाफुमा निङ्वा तारो ॥ खासेम् फेलान्दु ग्र निङ्वा फुमा सिक्खेङ् लो ॥ सोत थाप्लो ॥ कुमुई फिपेक् लो ॥ मासिङ् लो ॥

(२०३) हेनी फुनुसा लुम्मो खेमा नाम्मा पोक्से ग्र पानतुम्याङ् तगाङ् पेकमारो ॥ पानतुम्याङ्ले खासेम खारोन चोक्लो ॥ पानतुम्याङ्ले पासिङ् पादाङ् सुम्मा रो ॥ चुमलुङ् चोकमा आङ् तामेथोक्तु आङ् खारा लोम्मा रो ॥ हेनी खासेम् कुचा केत्रोसुम् लो ॥

(२०४) पानतुम्याङ् कुहुक्को ताक्केफे खुम्मा हाङ्तोकात् यिक् याक् लो ॥ पासिङ्-पादाङ् हारेन् सुनाइङ्तोङ् हेक्के पान्तुम्याङ् लाङ्खेक् लो। पासिङ् पानतुम्याङ् केरेक्ले सुनाइङ्तोङ्ले खासेम् खारोन् चोकमा आङ्

नेपाली भाषा

दस्तुर गरी भला पंच हरू को सामुन्ने बोली वचन् ले शुद्ध मागनु र शुद्ध भई शान्ति प्राप्त गर्नु पर्छ।

निजा निसाप् को थीति

(२०२) गाँउ गाँउ मा मानिसहरू को माझ मा एक एक वटा बिचारी मुखिया छान्नु। उस्ले मानिस हरू को निजा निसाप् गर्ने छ निजा निसाप भएन भने मानिस वंश पशु पक्षीहरू जस्तो भएर मासिने छन् धर्म भएन भने राम्रो निजा हुँदैन। निजा निसाप् को जरा चाहिं जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर हुनु हुन्छ।

धर्म को निजा मा ज्ञान को खानी परमात्मा खुशी हुनु हुन्छ। निजा बिगार्‍यो भने परमात्मा रिसाउनु हुन्छ। पाप लाग्छ। उस्को आयु घटी जान्छ र मर्छ।

(२०३) तिमीहरू आफ्नो दाजु भाई को माझमा झगड़ा मुद्दा भयो भने आफ्नो गाँउको हाकीम (कुरा गर्ने काम मा मंत्री) पान् तुम्याङ् को अघि जानु। त्यो पान् तुम्याङ्ले निजा निसाप गर्ने छ। त्यो कुरा गर्ने मंत्री ले पासिङ् पादाङ् (सदस्य वर्ग) पंचहरु भेला पार्नु। सभा बसी कुरा को बहस गरे र मात्र फैसला तोक्नु। र तिमो हरुले साँचो निजा भेट्छौ।

(२०४) कुरा गर्ने मंत्रीको हातमा बदमास लाई तह लाउने एउटा राजदण्ड रहन्छ। सभा सदहरूको सत् मत् बमोजिम त्यो कुरा गर्ने मंत्री हिंड्छ। तो कुरा गर्ने मंत्री तथा सभासद गैह्रले सत सल्लाहले निजा निसाप

किरात भाषा

पाङ्फेसावा ख्याम् इनोगेनुतुखे नु नोमावा तामावा हिङ्मावा चोक्मा रो ।। खासेम् खारोन् फेक्तु ग्र तागेरा निङ्वा फुमाले पासिङ् पादाङ् पान् तुम्याङ् जोङ्थो याङ्मो खासेम् चोकलो ।।

येहाङ् खाहुन्

(२०५) ओम् आल्लो ओक्खेगेन् ताचेङ् साम्जिकेन् मुन्धुम् ।। ओम तागेरा निङ्वा फुमाङ् । साम्मागेन माङलुङ पानछिङ् आङ् सिवाखसेन् यूक्तुसिबा पान् सिगत् हिंगत् साम्यो लायो च्या चोक्नावा पान् केबोङ्वा सेन्दुगेन् तुम्मा लोखोफाआङ् मेत्तुबा पान्नीन् मुहिगुम् ओङ्सिले सावागेन् मुईङ् थासुङ् लो ।।

(२०६) ओम् शेशेमाङ्, साङ् साङ् माङ्, तागेरा निङ्वाफुमाङ् सिगत हिंगत् काक के जोक्पा अतान् वा ।। आति तेन् युङ् ।। फा आङ् गुरुमाङ् हेयो सिवाखसेन्मा फा आङ् इत्तुङ्बा मेन्सीमना देन् गोत्तो फाङ् सिक्कुम् निङ्वाले मेत्ताङ् लो ।। हेन् सेक्वा साम्यो चोक्मा आङ् मेन्सीमना देन् गोप्मे ओ ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ्ले सिक्कुम् निङ्वा आबि रो ।।

(२०७) फाङ्सि ताक्फा नेमिथो ।। तागेरा निङ्वाफुमाङ् युङ्मिथो लालिङ् शेदे, नाम् लिङ् ओदे नेमिथो मुहिगुम् ओङ्सि वाजिक्नीपेआङ् लाङ्थोङ्नी केरा आङ् निङ्वाफुमाङ् नारा निसु आङ् पात्तुबा पान् पातुङ् लो ।। ता के लोक् तोक्मिक् पेन्जिरी पेन् मिक्ले निसुङ् केजोङ् सुरित् नेक्खो मेल्ले खेप्सुङ् ।। तेङ्गो यो लाम् वाजिक् लाङ् थोङ्

नेपाली भाषा

गरी जम्मै गाँउले हरूलाई दुःखदेखि सुख शान्ती दिलाई बचाई राखने काम गर्नु पर्छ । निन्ना निसाप् बिगार्यो भने जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव ले सभा सद तथा कुरा गर्ने मंत्रीहरू को उपर फेरि निन्ना गर्न छ ।

येहाङ् उपदेश

(२०५) ओम् अब यस्तो कुरा आत्मा ज्ञान् को शास्त्र । ओम् जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव को सामुन्ने पुगी सोध पुछ गरे को कुराहरू, बांचदा मर्दा को कुराहरू, धर्म पाप् जस्तो गरे ता पनि मरे र छुट्टीएर गए पछि के के हुने, कहाँ रहने कुरा महात्मा येहाङ्ले भन्दै छ ।

(२०६) ओम् उज्यालो देव, जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मादेव, मर्ने बांचने सबै बनाउने कहां छन् ? कहाँ वस्छन् ? भनी गुरुदेव हरू संग सोधनु भनेर मन मा सम्झीन्दा अमर लोक को खोजो गर्नु भनी मलाई ज्ञान बुद्धी ले भन्यो । त्यो साँचो धर्म गरेर अमर लोक को खोजी गर्ने लाई ओम जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देवले ज्ञान बुद्धी दिनु हुने छ ।

(२०७) नौ तला माथि, जता बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा देव वस्ने ठाँउ मा । चन्द्रमा को ज्योती, सूर्य्य को ज्योती चम्की रहे को ठाँउ मा । महन्त ओङ्सि पानी पानी भएको कुलै कुलो बाट छुट्टाले हिंडेर गएर पुगेर उज्यालो आत्मा ईश्वर को अनुवार देखेर उसले बोले को कुराहरू भन्दै छु । उस्ले बोल्दै गरे को आंखा ले देखें कान् ले सुने र जो ज्ञान

किरात भाषा

पेगाङ् आङ् च्यासिक्कुम् निङ्वा ईन्बानीन् आफङे निसुङ्बा खेप्पुङ्बा साप्तुङ् आङ् याक्लो ॥

(२०८) थो साङ्ग्राम् पेदाङ् तेन्यो लावे नाम्बे युन्छो तान्छो मुथाङ् खेसे थेआङ् मेवत्तीन लो ॥ सेक्खा तेन्थो शेशे तेन्यो साङ्साङ् तेन्यो सोदादिङ् थेलिङ्ङ्नुबे ओम्देन् नेसिङ्लो साम्भे लेफ लेफ लुम्मो ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् युङ्सिङ् लो ॥

(२०९) मेन्सिमना देन् कोन् लो ॥ साङ्ग्राम् पेदाङ् तेन् कोन लो ॥ कोन् साङ्ग्राम् पेदाङ तेन नु थाङ् थाङ् थे आङ् होप्लो ॥ कोन मेन्सिमना देन् केरेआङ् याङ्सि याप्मी साम् आफ ले साङ् मेन्सिनेन् लो ॥ माङ् जोक्आङ् युङ्लो ॥

(२१०) याप्मी सिसी आङ कुसाम् खरा खर साङ् ग्राम् पेदाङ् तेन्यो मेवेक्नेन् लो ॥ मुथाङ खारा तेन् आगेत् लो ॥ मेन्सिमना तेन आगेत बी मेम्बी फाङ् सुयो खेयो मेजोक्लो ॥ साम्यो साम् होप् ग्र साङ् ग्राम् पेदाङ् तेन्यो मेपाङ-खुसीन लो ॥ साम्युक्ना देन ओ युक्वुसि रो ॥ मुथाङ खारा लोन्देल्ले खुन्छि याम्बक् कुसिङ् हिङ्मा दिङ्मा चोक लो ॥

(२११) आल्लो कोन् मेन्सिमना देन पेक्मा केप्मा लाम गुरुमाङ् मुहि गुम् ओङ्सि ले निसु आङ वारो ॥ कोन सिवादिङ् खाहुन खेम्मा आङ् तेम्मा आङ् चोक्मेल्ले सुम्पोन् सेन्लोप् खोदेत् लो ॥

नेपाली भाषा

बुद्धी मैले प्राप्त गरें र आफै ले जो देखे को र सुने को कुरा हरू सबै लेखी राखेको छु ।

(२०८) माथि स्वर्गलोक (पवित्र बाटो बाट मालिक बसे का ठाँउ) साङग्राम् पेदाङ् मा चन्द्र, सूर्य्य, ग्रह, ताराहरू केहि पनि छैन । साँचो ठाँउ मा उज्यालो चम्कीलो ठाँउ मा, पवित्र ठाँउ मा सदा सर्बदा स्वयम् उज्यालो चम्की रहन्छ औ आनन्द ले भरी-एको ठांउ छ । बिजुली को झिल् झिल् को माझ मा ओम् जहा बाट पनि आई पुग्ने उज्यालो आत्मा ईश्वर राज गरी बक्सीन्छ ।

(२०९) अमर लोक् यै हो । बैकुन्ठ लोक् भने को यै हो । यो बैकुन्ठ लोक देखि माथि अरू कुनै लोक् छैन् । यो अमर लोक पुगे पछि मानिस का आत्माहरू कल्हे पनि मर्दैन । देव जुनी लिएर बस्छन् ।

(२१०) मानिस हरू मरे पछि सरासर बैकुन्ठ लोक जाँदैन । मुथाङ्खारा लोक (आत्मा जाँच गर्ने लोक) मा पुग्छन् अमर लोक पुग्ने बा न पुग्ने भनी पाप गरे को धर्म गरे को नतिजा जाँच गर्छ । धर्म न गरे को आत्मा रहें छ भने बैकुन्ठ लोक मा पठाँउदैनन् मरेका हँस बस्ने ठाँऊमा राख्छन् धर्म कर्म को बिचार भए पछि उनी हरू को कर्म अनुसार जुनी फेरि दिन्छन ।

(२११) अब यो अमर लोक जाने पुग्ने बाटो गुरू देव महात्मा ओङ्सिले देखेको छ । यो अर्ती उपदेश सुन्ने मान्ने हरूले तेस बमोजिम काम गरे गति मुक्ति पाँउने छ ।

किरात भाषा

(२१२) साङ्गु सोक्मा केयाक्पा केरेक् लुङ्मा तुकमा रो ।। मेन्छाम्सा केरेक् तोङ्मासि रो ।। न्नानुमासि रो ।। तिङ्तिङ् गेन् नाहेन् चोक्मा मेन् लो ।। फाने हिङ्ने केबाप्पामनाहा नाजोम् मेप्मासि ।। तागेरा निङ्वाफुमाङीन् केसिङ्दिङ् पानु माङ, थामेन्दीङ्मानु माङ् इत्छिङ्माम्राङ् युन्छो तान्छो साङ्सिङ् श्रोमाश्राङ् माङ्-खोमासि ।। नाजोम् मेप्नासि ।। सेवा चोक्मासि ।। सिक्कुम् निङ्वा नाक्मासि ।। साम्यो लाम् गोप्मासि ।। निङ्वा शेशे याक्मासि रो ।।

(२१३) खुमानाप्मा मेन् लो ।। खेमा नाम्मा मेन्लो ।। ईल्लेक् चेक्या चोक्मा मेन्लो ।। श्राङ्दिङ् लोमा मेन्लो ।। खीम्मा मेन्लो ।। चालाम्मा, केल्निमा चोक्मा मेन्लो ।। ताफेम्ब पाप्मा चोक्मा मेन्लो ।। येन्छाबा याङ्केसाबाहा नुरिक गोमेप्मासि रो ।।

(२१४) केखुबा, केनाप्पा, केखेबा, इल्लेक् के जोक्पा, चेक्या एल्ले के जोक्पा, याप्मी केलेङ्बा, श्राङ्दिङ् केलोबा केखीम्बा, चाके-लाम्बा, याप्मी केसेप्पा, येच्छाबा, याङ्केसावा, मिमेतमा केएप्पा केसेप्पा, काईके फेक्पाहा श्रोम् तागेरा निङ्वाफुमाङ्ले चि् रो ।। खेनहा केरेक लायोलासोत् मेथाप्लो ।। खाम्बेक्मा श्रो हिङ् हिङ् तारिक तुखेई तुखे मेखोरो ।। सिसी श्राङ् याङ्सि हाहा माङ, हाबे माङ्, हादोक माङ्, हासु माङ्हा ले मेदेम्सु श्राङ् खेमादिङ् योङ्सोङ् पाङफे श्रो मेदेरुसि ।। योम्बा मिराक् सिगाङ मेयाक्तुसि ।। तुखे मेजा मेहाप, मेसिङ मेयुङ लो ।।

नेपाली भाषा

(२१२) सास हुने सबै प्राणी हरू लाई दया गर्नु । मानिस जाति गैह्र मिलेर बस्नु । प्रेम संग बस्तु । कांड़ाले भरीएको हृदय राखेर डाही न राखनु । मदत गर्छु, बचाँउछु भन्ने मानिस हरूलाई श्रद्धा गर्नु । जता बाट पनि श्राई पुग्ने उज्यालो श्रातमा ईश्वर लाई पितृदेव मातृदेव मानी साँझ बिहान धूप जलाई पूजा गर्नु । भक्ती गर्नु । मान गर्नु । सेवा गर्नु । ज्ञान बुद्धी माग्नु । धर्म को बाटो खोजनु । हृदय पवित्र राखनु ।

(२१३) चोर्नु लुटनु हुंदैन । बाजनु झगड़ा गर्नु हुंदैन । छट्टु छुल्या गर्नु हुंदैन । घमण्ड गर्नु हुंदैन । लोभ गर्नु हुंदैन । भड़ुवा रण्डीबाज गर्नु हुंदैन । नराम्रो बोलु, नराम्रो काम गर्नु हुंदैन । टुहुरा गरिब हरू लाई दया गर्नु ।

(२१४) चोर्ने, लुटने, बाजने झगड़ा गर्ने ढाँट गर्ने, छुल्या गर्ने, मानिस उलकाउने घमण्डी, लोभी, भड़ुवा, वेश्या, मानिस मार्ने, टुहुरा, गरिब, बिधुवा हरू लाई अन्याय गर्ने, हाड़नाता बिगार्ने हरू गैह्र लाई श्रोम जता बाट पनि श्राई पुग्ने उज्यालो श्रातमा ईश्वर ले घिन गर्छ तिनी हरू सबै लाई पाप लाग्छ ।। संसारमा बाचीनज्याल दुःखै दुःख भै बस्छ । मरी गए पछि तिनी हरू का हंस हरू लाई हाहामाङ्, हाबेमाङ्, हादोक माङ्, हासु माङ् हरूले समाते र नरक लोकमा लै जाने छ । ठूलो श्रागो को भट्टि मा हाली दिने छ । त्याँहा तिनीहरू सदा सर्बदा दुःखले रुँदै कराँउदै बस्ने छन् ।

इति

किरात मुन्धुम्

दोस्रो अध्याय

किरात भाषा

सोधुङ्गेन् लेप्मुहांग मुन्धुम्

(१) आल्लो मेन्छाम्दिङ्नाम् याप्मीसा ईकसादिङ् खाम्बेकमाओ योलिक मेपोन्दा रो ।। लिसी पिशाङ मेधिम्सुरो ।। ईनोगेन् तुखे मेयाङा ।। लायो लासोत् मेपोन्दा रो ।। मेन्छाम् याप्मी थोक्सागेन् कुपु हेक्के मेवोखा ।। मुहिगुम्ओङसिले मुन्धुम् हाबेक् हुरूसि ।। साम्योलाम् ओन्दाक्तु कोरो याप्मीहाले मेखेप्सुन् ।। साम्योपान् हुरुसि ।। कोरो मेन्छाम् याप्मीहा मेन्तेन्दान् ।। आल्लो ईक्सादिङ खाम्बेकमा लायोलासोत् ले धिन्सु रो ।। थोक्-साप्पेसाप् मेनिरून् ।। सिवा खाहुन् मेखेप्सुन् निङ्वाफुमा सेवा मेनजोगुन् ।। सिक्कुम् निङ्वा मेगोत्तुन् ।। खासेम् खारोन् मेन्नीसुन् ।। चेक्या एप्ले ईल्लेक् चालाम्मा केल्नीमा ताक्केफेहा मेबोरा रो ।। हेक्केले, निङवाफुमा लेन कुनिङवा तुकलो ।। ईकसादिङ खाम्बेक्मा मेन्खेम्दुन् मेत्तुरो ।। निङ्वाफुमाले खाम्बेक्मा मेङ्मा ईत्तुरो ।

(२) खेन् तोङ्वे ओ खेन् येन् ओ मेन्छाम् गेन्नाम् याप्मी लुममो मुहिगुम् ओङ्सि थीक् वयारो ।। कुमीङ् लेप्मुहांग्मेत्तु रो ।। हेल्ले निङ्वाफुमा सेवा चोगु रो ।। सेन् सेन् लेन् लेन् वारुम्सिङ्मा आङ् साङ्सिङ् ओमा आङ् तागेरा निङवाफुमा तुम्तुम्दोहेना चोगुरो ।।

नेपाली भाषा

लेप्मुहांगको प्रलय् कथा

(१) अब पृथ्वीमा मानिस हरू धेरै बढ़े ।। चारै दिशा भरीए । दुःख पनि संग संगै बढ्यो । पाप कर्म पनि बढ्यो मानिसहरू पशु पक्षी जस्तै भए । सन्त महन्तहरु ले मुन्धुम् शास्त्र हरु सिकाए । धर्म को बाटो देखाए । तर मानिसहरूले सुनी दीएनन् । धर्म उपदेश गरे । तर मानिस हरू ले ध्यान दीएनन् । जगत पाप ले भरियो । मुन्धुम् शास्त्र न पढ़ने भए । अर्ती उपदेश न सुन्ने भए । परमात्मा भक्ती न गर्ने भए । ज्ञान बुद्धी न खोजने भए । निना निसाफ न हेर्ने भए । छुल्याँ, गरिब मारा, ढाँट, रण्डीबाज् वेश्यागमन्, बदमासहरूले जगत भरे । तसर्थ परमात्राले चित्त दुखाउनु भो । पृथ्वी सुहाएन भन्नु भो । परमात्मा ले संसार संहार गर्ने मन गर्नु भो ।।

(२) तेस बखत् मा मानिसहरू को माझ मा योटा महात्मा थियो । उस्लाई लेप्मुहांग भन्थ्यो । उ परमात्मा को भक्ती गर्थे । रात् दिन् धुप् जलाई परमात्मा को ध्यान मा लागी बस्थे । परमात्मा उस्को भक्ती देखी खुशी थियो । उस्को बिबेक बिचार परमात्मा ले

किरात भाषा

तागेरा निङ्वाफुमाले कुसिक्कुम् निङ्वा निसुरो ॥ कुनिङ्वा त्यारो ॥ लेप्मुहांगले मेन्छामसा केरेकीन् साम्यो पान् हुरुसिबा निसुरो । कोरो मेन्छामसाले खाहुन् खेम्मा निङ्वा मेपीरून फाङ् निङ्वा फुमाले निसु रो ॥ लेप्मुहाङ् हिङ्मा निङ्वा चोगु रो ॥ निङ्वा-फुमाले अक्खे ईत्तु रो ॥

(३) तान्छोदिङ् थिक्लेङ् लेप्मू हाङ् पोगा रो ॥ कुहीम् कुवेसाङ् चुक्सा योङखोङ् थीक नेस्सा रो ॥ हेन् योङखोङ खे्यो वारूमूसे लेप्मुहांग पे्रो ॥ हेन् सोफाग्रो चुक्सा ङासा लेप्मुहाङ् कुवेसाङ् फेरा आङ पात्तु रो ॥ हिङ्खाङे ॥ इङ्गा हिङ्खाङे मेत्तु रो ॥ योम्बा ङासाले ईङ्गा लोप्मा गोत्तु आङ्वा रो ॥ ईङ्गा हिङ्खाङे ॥ तान्दी ईङ्गा आङ् हिङ्ने रो फाङ् ङासाले मेत्तु रो ॥ लेप्मुहांङ्ले कोनुपान् लेप्मु आङ् कुनिङ्वा मया रो ॥ हेक्के आङ् पेङ्वो थीक् ताक्तु आङ् ङासान् हिङ्खु रो ॥ याङ्मो ङासा पात्तु रो ॥ आथक् योम्बा बोखा रो ॥ के हुक्को मेहोत्ताङ्लो ॥ चुकसा वाबाक् खेयो केत्ताङे लेप्मु हाङले केत्तु पीरू रो ॥ याङ्मो ङासा पात्तु रो ॥ कोन वाबाक् ओ आथक्कीन् मेहोत्तुन लो ॥ योङ्खोङ् खेयो केत्ते पिराङे ॥ लेप्मुहाङ्ले केत्तु पीरूरो ॥ याङ्मो ङासा पात्तुरो ॥ आथक् छेन्ना योम्बा बोखा रो ॥ कोन् योङ्खोङ् ओ आथक्कीन् मेहोत्तुन् लो ॥ आल्लो योम्बा वारोक् ओ पेङ्गा रो ॥ याङ्मो तान्दी ताभारो ॥ याङ्मो मेत्तुङ्लो ॥ लेप्मु-हाङे खेप्से ओ । तान्दी वादोकमा थाङे आङ् कोन् खाम्बेक्मा निबेकलो ॥ थक्सा कुप्, सिजो थबात्, मेन्छाम याप्मी केरेक् मेमेक लो ॥ हेने ईङ्गा ताङ्खुङ लो । हेने ईङ्गा हिङ्खुङ् लो । आपान् तुरिक खेप्से ओ ॥

नेपाली भाषा

जानेको थियो । उस्ले मानिसहरु लाई धर्म ज्ञान् सिखाएको तर मानिस् हरुले उस्लाई बिश्वास् नगरे को परमात्मा लाई पूरा थाह थियो । परमात्मा ले लेप्मुहांग लाई जोगाउनु पर्‍यो भनी इच्छा गर्नु भयो ॥ परमात्माले यस्तो बिचार्‍यो ।

(३) एक खेप् लेप्मुहांग सखारै उठ्यो । उस्को घर को छेउमा यौटा सानु खोला थियो । खोलामा नुहाउनु भनी लेप्मुहांग गयेको थियो । खोला मा नुहाउदै गर्दा यौटा सानो माछा लेप्मुहांगको छेउ मा आई बोल्यो । मलाई बचाउ । मलाई बचाउ भन्यो । ठूलो माछाले मलाई निल्न लागे को छ । मलाई बचाउ र पछि म तिमी लाई पनि बचाउने छु । भन्यो । यो बात सुनेर लेप्मु हांग छक्क पर्‍यो । उस्ले अञ्जुली थापी माछाको बच्चा लाई बचायो । तर माछाको बचा फेरि बोल्न लाग्यो । उस्ले भन्यो मेरो शरीर बड्दै आयो । तिम्रो अञ्जली मा आटिन्दैन । मलाई कुवामा हाली देउ । लेप्मुहांगले कुवामा हाली दियो । फेरि उस्ले भन्यो । मेरो शरीर झन् ठूलो बड्दै गयो । खोलामा हाली दिए निको होला । लेप्मुहांगले तेई खोलामा हाली दियो । फेरि त्यो माछो भन्न लाग्यो । शरीर अझै बड्दै जांदै छ । यो खोला मा अट्दैन होला । अब ठूलो समुद्रमा जानु पर्‍यो । 'पछि फेरि आउने छु । अझै कुरा भनी राखछु । राम्रो सुनी राखनु भनी लेप्मु-हांग लाई भन्यो । पछि समुद्र बड्दै आएर पृथ्वी सब डुबाँउ छ ।

पशु पक्षी, किट पतङ्ग, मानिस गैह्र नष्ट हुन्छ । तिमी लाई म बचाउने छु । म तिमी लाई जोगाउने छु । मेरो कुरा राम्ररी सुन्नु भनी लेप्मुहांग लाई भने ।

किरात भाषा

(४) योम्बा खोङ्बे थीक् चोगे ग्रो । हेन् सिगाङ् लासे युङे ग्रो । खोङ्बे सिगाङ् वे् वे् देन् ग्रो वे् वे् ताक्फाहा चोगे ग्रो । थकसागेन कुपु, सिजो थबात काप् काप् तारेम्मे ग्राङ् घे् वे् देन् ग्रो वे् वे् ताक्फाहा ग्रो युक्खे ग्रो । चामा सामा थुङ्मा सामा सुप्से ग्राङ् युक्खे ग्रो । तान्दी वारोकील्ले खाम्बेकमा निपेक्वा हेन् खोङ्बे वारोक सोम्दाङ् पोक्लो । इङ्गा ग्राङ् योम्बाङा लेङ्सिङ् ग्राङ् खोङ्बे कुबेसाङ् ताग्रारो । ग्राथेगेक जोङ्थो कुदाङ् थीक् पत् लो । योम्वा थाक्पा थिक्ले हेन् खोङ्बान् ईङ्गाईन कुदाङ् ग्रो नुरिक् खेङ्मा रो । ईङ्गा वारोक् हे् यो थोथो, योयो, ना ना तेरुङ्ग्राङ् खोङ्बान् निप्मा मेम्वीग्रान् लो । कोन्याक पात्तुग्राङ् हेन् ङासा हेन् योङ्खोङ् सिगाङ् लासे पे् रो ॥ सोधुङ्गेन लेम्मुहाङ् सारिक निङ्वामये ग्राङ् कुहीम्मो नुक्खु रो ॥

(५) हीम्मो केरा ग्राङ सोधुङ्गेन् लेप्मु हाङ् ङासा पान् कुनासारु ग्राङ योम्बा खोङबे थीक चोक्मा हेक्तु रो । कुपाङफे-साबाहा केरेक् कुनामेन्छा मेजोगुग्राङ मेएरा रो । कप्पोबा थनालेक्खेपेबा वी फाङ मेएरा । वारोक् मेन्ने खोङबे ग्राक्के पाक्बे फाङ मेएरा । लेप्मुहाङ् ले तान्दी वादोक्मा थाङ्लो मेत्तु पीरुसाङ् कुना मेन्साह्न् रो । खोङबा ग्र योम्बा चोगु रो । वे् वे् देन् ग्रो वे् वे् ताकफाहा चोगुरो । चामा थूङ्मा सामा केरेक् सुप्पुसि । थक्सा कुपु सिजो थबात् वे् वे् काप् काप चोगुसि ग्राङ लाला देन् लेन् लाला ताकफाहा ग्रो युक्खुसि । कुईत् कुसाहा, कुमेन्छाहा खोङबे सिगाङ् मेलासा ग्राङ् मेयुङे रो । वादोकमा थाङ्मा हेक्तुरो ॥ लेप्मु हाङले खोङबे लेन लाम् थेप्पा साक्तु रो । वादोकमा

नेपाली भाषा

(४) यौटा ठूलो जाहाज बनाउनु त्यो भित्र बस्नु । जहाज भित्र बेग्ला बेग्लै कोठा बनाउनु ताला ताला भए को बनाउनु । पशु पक्षी किट पतङ्ग जोड़ी पारेर ग्रलग् ग्रलग् राखनु । ग्राहार समेत बटुली राखनु पछि समुन्द्र बढ़ेर जगत् सब डुबांउदै ग्रांउदा त्यो जहाज पानी माथि रहन्छ । म चांही ठूलो माछा भएर जहाज् को छेउ मा ग्राउने छु । मेरो सिरमा एउटा सिङ् हुन्छ । यौटा ठूलो डोराले त्यो जहाज लाई बांधी मेरो सिङ् मा ग्रड़काउनु । म त्यो जहाज लाई समुन्द्र मा माथि तल वर पर डोर्‍यायेर डुब्नु दिन्न । यति भनेर त्यो माछा को बच्चा त्यो खोला भित्र पसी गयो । सोधुङ्गेन लेप्मु हाङ् साह्रै छक्क परेर ग्राफ्नो घर फर्क्यौं ।

(५) घरमा पुगेर सोधुङगेन् लेप्मुहाङ ले माछा को कुरा मानेर विश्वास गरेर ठूलो जाहाज् बनाउनु शुरू गर्‍यो उसको गांउले हरू सबैले ग्रवहेलना गर्दै हांसो गर्न थाले । बूढ़ो को होस बिग्रन थाल्यो भन्दै हास्न थाले । समुद्र बेगर केमा जाहाज चलाउने भन्दै हांसे । लेप्मु हाङले पछि पानी भर्दै ग्राई जगत डुब छ भन्दा उसको कुरा पत्याएनन् । उस्ले ठूलो जहाज बनायो । ग्रलग् ग्रलग् कोठा को ग्रलग् ग्रलग् ताला ताला बनाई ग्राहार जम्मा पारी पशु पक्षी किट पतङ्ग जोड़ी जोड़ी भेला गरी ग्रलग् ग्रलग् कोठा को ग्रलग् ग्रलग् ताला मा राखे । उसको जहान् छोरा नाती हरू सब जहाज् भित्र राखे । पानी को उलाब भर्दै ग्रायो । लेप्मुहाङ ले जाहाज को ढंलो बन्द गरी दियो । समुद्र बढ़दै ग्रायो । भुंईचाल

किरात भाषा

थाङे रो । लुप्ली श्राङ् थाङे रो । मुसु मुसु सियाक्पे थेयाक्पे, कोकमा थेगु, कोई जोङ फाङ केरेक् मेनिप्तु मेबेरो ।। खाम्बेक्मा ख्याम निबेरो ।। खोङबे ग्र वोरोक् सोम्दाङ सोम्दाङ फोप्मा श्राङ नेस्सा रो ।।

(६)यक्सागेन् कुपु, मेनछाम्गेन् याप्मी, सिजोगेन् थबात् काक् मेमेक्खु रो ।। लाजिरी लाराक् नाम् जिरी नाम् लाक चिक्खु पे रो ।। खादाम्मे खादाम् नेस्सा रो ।। सनारूङना मुसुन्ने खेसुन्ने बोखा रो ।। तुम्बुङ वारोक् .लेल्ले मेनेस्सा ।।

(७) हेन सोफा उन्छोनुवा डासा योम्बा लेङ सिङ् श्राङ् खोङ्बे कुबेसाङ् त्या रो । सोधुङ्गेन् लेप्मुहाङ् ले खोङ्बान् ङालेन् कुदाङ् हेयो खेक्सुरो ।। ङाले खोङ्बान् थोथो योयो नांना उक्खु श्राङ् पागुश्राङ् नेस्सा ।। सिङ् श्राङ् योरे लुङश्राङ् योन्दे यारिक् चरिक् थे साङ् मेन्नीसुन् ।।

(८) तान्दी तान्दी ताई गेन् नाम् पीन् पीबा तालेल्ले तान्छो त्या ।। खाश्रोत् त्यारो ।। तान्छो दिङ् साक्नाम् पिन्दा रो ।। सोधुङ्गेन् लेप्मुहाङ्ले निङ्वा त्या रो ।। खोङ्बेलेन् होङ्खारिबा होन्दुश्राङ् पाखा श्रोमेत्तु रो ।। वारोक् चोसा पेक्ल वाबा निसु रो ।। खाम्बे-क्मा याङ्मो लोन्देबा निसु रो ।। कोई जोङ्-फाङ् निंसुसि ।। कोक्मा थेगु निसुसि ।। वारोक् चोसा पेरो ।। खोङ्बान् ग्र कोक्मा थेगु कुजोङ्थो नेस्सा रो ।।

(९) श्राल्लो ङा याङ्मो पाप्मा हेक्तु रो ।। लेप्मुहाङे खेप्से रो ।। हेने ईङ्गा ताङखुङ् लो ।। हेने इङ्गा हिङ्खुङ् लो ।। श्राल्लो वारोक् चोसा पे् रो ।। खाम्बेक्मा लोन्दा रो ।। श्राल्लो थोक्सागेन् कुपु सिजोगेन थबात् केरेक लोत्ते

नेपाली भाषा

पनि श्रायो बिस्तार बिस्तार सानो डांडा ठूलो डांड़ा पर्वत का टाकुरा हरू सबै डुब्दै गयो । जाहाज पानी माथि माथि तरी बस्यो ।

(६) पशु पंक्षी, किट पतङ्ग मानिस बंश सबै नष्ट भए । चन्द्र सुर्य्यं ले ज्योती दीएन । श्रंध्यारो भयो । सुन् सान् भयो ।। पानी को जल् थल् मात्र रह्यो ।

(७) तेऽ बेला श्रघि को सानु माछा को बचा ठूलो भयङ्कर रूप लियेर जाहाज् को नगिच श्रायो । लेप्मुहाङ्ले ठूलो डोरी ले जहाज माछा को सिङ्मा बांधी दियो । माछाले जाहाज् माथि तल पर वर डो-याउन थाल्यो । रुख हरू मकीए । ढुंङ्गाहरू बिलीए श्ररु केहि चिज पनि देखीएन ।

(८) पछि पछि पुर्वं दिशा उज्यालो भयो बिहान भयो । घाम् भुल्क्यो लेप्मुहाङ् खुशी भयो । जाहाज् को भयाल् खोली पाखा हेरे । पानी सुखदै गएको देखे पृथ्वी केरि निक्लीन्दैं गरेको देखे । पहाड़ पर्ब्बत् का टाकुरा हरू देखन लाग्यो । बिस्तार बिस्तार श्ररु पर्बत् श्रेणि हरू पनि देखा पर्यो । पानी सुखदै गयो बिस्तार बिस्तार जहाज चौटा पहाड़ मा बस्यो ।

(९) श्रब माछा फेरि बोलन लाग्यो । लेप्मुहाङ् सुन्तु । मैले तिमी लाई जोगाएं, बचाएं श्रब समुन्द्र को पानी सुक्यो । पृथ्वी निक्लीयो । श्रब पशु पंक्षी किट पतङ्ग सबै छाड़ी दीनु । तिमीहरू पनि तल तल सरेर

किरात भाषा

देस्से ग्रो ।। हेनी ग्राङ् योयो लाजे पेगेम्मे ग्राङ युङेम्मे ग्रो ।। सिक्कुम् निङ्वा पिने रो ।। योवा नुरिक चोगे ग्रो ।। लायो लासोत् ले खाम्बेकमा मेमेक् लो ।। नोबा साम्योले खाम्बेकमा ग्राहिङ् रो ।। खाम्बेकमा लेन लायो लासोत्ले मेन्छाम् याप्मी थोक्सा कुपु सिजो थबात् मेमेक्खुबा रो ।। के साम्यो निङ्वाले चोगुल्ले हेने ईङ्गा हिङ्गुङ्बा रो ।। के साम्यो निङ्वाले चोगुल्ले ग्राल्लो के ङा मेन्छाहा योरिक् योरिक् पो रो ।। सियेङघा थेयेङघा नु योरिक मे पो मेब्रेक्लो ।।

ईकसा खाम्बेक मेतेक् मेत्रे लो ।। मेधीम् मेबेक् लो ।। इक्सा खाम्बेक् लोक् पेक् खे्यो मेन्छाम् याप्मीसा केरेक् ले नावागेन् चोईताङबा ईच्छीङ्मा पोङरो । साम्यो पान् साम्यो याम्बक् चोकमेलले खाम्बेकमा ग्रो कुमुई केम् लो । ताफेम्ब पान् ताफेम्ब याम्बक् चोकमेलले लायो लासोत् थाप्नु ग्राङ कुमुई फि् लो ।। हारा ग्रासि रो ।। याङमो मेत्तुङ लो ।। लेप्मुहाङे खेप्से ग्रो ।। ईङ्गा निङवाफुमा ग्रा रो ।। हेने ताङमे ग्रो ।। हेने हिङमे ग्रो ।। ङा केरेङ् लेङ्सिङ् ग्राङ् तायेवा ग्रा रो ।। ग्राई-नाङ्यो मेन्छाम् सा ले निङ्वाफुमा सेवा मेजोगु ग्र ग्राहिङ् रो ।। निङ्वा साङ्साङ् मेयाक्तु ग्राङ् निङ्वाफुमा मेगोत्तु ग्र निङ्वाफुमा केरेङ् लेङ्सिङ् ग्राङ् ता रो ।। फा रो ।। ताङ्वाङ् रो ।। हिङ्वाङ् रो ।। केसा मेन्छाहा काक् साम्यो पान्, साम्यो खाहुन हुरे ग्रो ।। ईङ्गा याङमो ताग्रा रो ।। कोन्याक् पात्तुग्राङ् हेन् ङा मये पे्रो ।।

(१०) खन्नाङ् याङसि लेप्मुहाङ् ले थक्सागेन् कुपु सिजो थबात् केरेक लेरुदेसुसि हुन्छी साङ्म्याक् योयो लाजे मेबेग्राङ् मेयुङे रो ।।

नेपाली भाषा

बस्नु । म ज्ञान बुद्धी दीन्छु । पृथ्वी फेरि राम्रो बनाउनु । पाप्ले पृथ्वी नष्ट हुन्छ । धर्म ले पृथ्वी ग्रटल् रहन्छ । यो पृथ्वी को पाप्ले मानिस बंश पशु पक्षी किट पतङ्ग जम्मै नष्ट भए को हो । तिम्रो धर्म ले गर्दा मैले तिमी लाई बचाएको हो । ग्रब तिम्रो धर्मले गर्दा तिम्रो छोरा नाती पनाती धेरै धेरै बढ्दै जाने छ । बालुवा भन्दा वेसि बढेर जाने छ ।तिमी हरू का बंशले फेरि पृथ्वी भर्ने छन् यो पृथ्वीमा बस्ने मानिस हरूले ग्राफ्नो सृष्टीकर्त्ता लाई समझीनु पर्छ । धर्मको कुरा धर्म को काम् ले जगत मा मानिस हरू दीर्घायु हुन्छन् । नराम्रो कुरा नराम्रो कर्मले पाप लाग्छ र मानिसहरू को ग्रायु घट् छ । चांडै मर्छ । म फेरि भन्छु । लेप्मु हाङ् सुन्नु । म परमात्मा हूँ । तिमी लाई जोगाउनु बचाउनु को लागी माछा को रूप् लिएर ग्राएको हूँ । ग्रब देखि उसो मानिस जातिले परमात्मा को सेवा भक्ती गरे बांची बस्ने छ । ग्राफ्नो मन पवीत्र राखेर परमात्मा को खोजी गरे परमात्मा ग्रौतार फेरेर ग्राउने छन् मदत् गर्ने छन् । जोगाउने छन् । बचाउने छन् । तिम्रो बंश लाई धर्मको कुरा सिखाउने धर्म उपदेश दीने काम् गर्नु । फेरि ग्राउने छु भनेर माछा ग्रलपी गयो ।

(१०) तेस पछि लेप्मुहाङ्ले पशु पक्षी किट पतङ्ग सबै छाडी दियो । उनीहरू पनि तल तल ग्रोर्लीएर बस्न लागे ।

किरात भाषा

(११) लेप्मुहाङ् पाञा लोन्दे आङ् तागेरा निङवाफुमा कुमिङ् ओ साम्माङ् चोगु। माङखोयु। तुम तुम दो हेना चोगुरो। कुसाहा कुमेन्छाहा साम्माङ् चोकमा॥ माङखोमा॥ साम्यो पान् काक् हुरुसि। कोम्दाङ्वा वादोक्मा लेन खेदा आफलेसाङ् निङ्वाफेम्मा मेन् फाङ् मुन्धुम् हावेक केरेक् हुरुसि। निङवा फुमा नु किमा आङ् युङमा। निङवाफुमा सेवा सेन्दो चोक् मेल्ले आहिङ् फाङ् सिवादिङ खाहुन् पिरुसि।

(१२) कुसा मेन्छाहा सिङत्रे ताङमा॥ लुङत्रे सेप्मा॥ फाकलेङमा॥ युकमे केमा॥ याव्मा॥ हेक्के आङ् यावा माङखोमा हुरुसि॥ याङमो पोगुगेन कुचा तुम्माङ् निङवाफुमा चासोक् माङखोमा हुरुसि॥

सोधुङ्गेन लेप्मुहाङ् सेवा साम्लो

(१) ओम् निङवा फुमाङे॥ आसेवा रो॥ आनिङवा ले के तुम् तुम् दो हेना चोखुङ्लो॥ माङहा निसोरो के साम्लो मेत्तुङ्लो॥ के शेशे देन ओ के सेवा चोखुङ् लो॥ के लुङमा तुक्मा नु के कुचा पेलीगेन् पान चान ले तुम तुम दो हेना चोखुङ्लो॥ इङ्गा आफले-साङ् केतगाङ् हुकफाक्तुङ् ग्र हेने केक्लेप्सु रो॥ हेने इङ्गा के सिक्कुमनिङ्वा केविराङ् आङ् सिङ्-सिङ् के जोगाङ् लो॥ निङ्वाफुमाङे॥ वादोकमा थाङ्सुले कुसोकमा केयाक्पा केरेक मेमेत्रखु साङ्हेने इङ्गा केताङखाङ् लो॥ के हिङखाङ् लो॥ हेना चोखुङ लो॥ निङवाकुमाङे॥ के याम्पोङ् मिसिदीङ् योम्बा पत्लो॥ के मुक्कुम्मा साम्ले च्या चोकमा केसुक्तु रो॥ आल्लो याङमो इक्सा खाम्बेक् नुरिक चोगे ओ॥

नेपाली भाषा

(११) सोधुङ्गे न लेप्मुहाङ् जाहाज् बाट बाहिर निस्की आएर सर्वव्यापी परमात्मा को नाँउ मा पूजा गरी उस्लाई प्रलय बाट बचाए को मा धन्यवाद चड़ाए। छोरा नातीहरू लाई पनि तेसरि पूजा गरी सेवा भक्ती गर्नु भनी सिकाए। यस्तो प्रलय भए को कथा कहिल्यै पनि न बिर्सनु भनी मुन्धुम् सिकाए। परमात्मा को भय मानी सेवा भक्ती गर्दै बसे बाचीन्छ भनी अर्ती उपदेश दिए।

(१२) उस्को छोरा नाती हरूलाई जंगल ढाल फांड़ गरी भस्मे डड़ाई अन्न छर्नु र भगवान परमात्मा लाई आशिष माग्ने नियम भक्ती सिखाए। फेरि अन्न पाके पछि भगवान् परमात्मा को नाँउ मा नवाङ्गी पूजा गर्ने नियम् सिखाए।

लेप्मुहाङ् को भजन् (सेवा)

(१) ओम् परमात्मा मेरो सेवा छ। मेरो हृदय ले तपाई को श्रद्धा गर्दै छु। धन्यबाद दींदै छु। देवादि देव को अधि भजन् गांउदै छु। तपाई को पवीत्र स्थान् मा भक्ती गर्दै छु। तपाई को अनुग्रह र सांचो बचन लाई धन्यबाद चड़ांउदै छु। म जैले जैले तपाई लाई बिन्ती गर्छु तपाई ले मेरो बिन्ती सुन्नु हुन्छ। तपाई ले ज्ञान बुद्धी दीनु भो। चनाखो बनाउनु भयो। पानी को डुबाउले सबै प्राणी मासीयेता पनि तपाईले मलाई जोगाउनु भयो। बचाउनु भयो। धन्यबाद छ। हे परमात्मा। तपाँई को पराक्रम महिमा महान् छ। तपाई को शक्ति ले जुनै कुरा पनि गर्न सकनु हुन्छ। अब फेरि पृथ्वी राम्री बनाउनु होस।

किरात भाषा

(२) थोकसा कुपु, सिजो थवात् योङ्खोङ् ङासा, मेन्छाम याप्मी पोमा चोगे ओ ।। के हुकले चोगुवा याम्बक मेलेरेन्ने रो ।। निङ्वा फुमाङे ।। हेने ईङ्गाइन् निङ्वा कसेगाङ् आङ् कुसिङ् केनेत्ताङ् लो ।। ईङ्गा पोक्मा नु युङ्मा केदिसु रो ।। हेने ईङ्गा आ तगाङ् एगाङ् केकोबु आङ् केवारो ।। के सिक्कुम निङ्वा कुसिङ्निप्मा चारिक वारो ।। थो थोङ्वामाशे आक्के के जोगु मेलनेआन् रो ।। तान्छोप्पा ले तान्दीक युन्छोप्पा ले युन्दीक् ओन्दाकमा आक्के के जोगु मेल्लेआन् रो ।। आल्लो ईकसा खाम्बेक लोक् पेक खे्यो मेन्छाम्सा शेशे साम्यो आक्के चोक्मा मेल्लेआन् रो ।। के सिक्कुम निङ्वाले ला थुङ्धाङ् लाराक नाम् थुङ् धाङ् नाम लाक के जोगु कुसिङ् मेन्छामसा सिक्कुम निङ्वा राक आङ् चोगे पिरे रो ।।

(३) मेन्छाम् याप्मी पोमेल्ले सिक्कुम निङ्वा प्रोरो ।। मेन्छाम् याप्मी मेन्ने सिक्कुम निङ्वा मिमिदीङ् मेखेम्दुन । कुमेलुङ् मेबोङ्नेन् लो ।।

(४) थोकसा कुपुले सिक्कुम् निङ्वा मेगो-त्तनेन् लो । के याम्बक निङ्वाके मात्रा वारो ।। इङ्गा केरेक लेसुङ् लो ।। मुक्फुम्साम हेने लक् लो ।। लायो के मेक्पा सोत् केतुग्पा हेने रक् लो ।। निङ्वा फुमाङे ।। के सिक्कुम निङ्वा इत्मेल्ले सारिक् योम्वा रो ।। मेन्छाम् याप्मी निङ्वाले मेन्दुम्नेन् लो ।। हेने ईङ्गाइम निङ्वा-फुमा रो ।। युन्छो तान्छो सेन्दीक् लेन्दीक् के तुम तुम दो हेना चोलुङ् लो।। लुङ्मा तुकताङे ओ आसेवा रो ।।

नेपाली भाषा

(२) पशु पक्षी, किट पतङ्ग माछा मानिस हरू घेरै बड़ाउने काम गर्नु होस । तपाई कै हातले गरेको काम हो । सो काम न छाड़नु होस । हे परमात्मा तपाई ले मलाई चुने र बुझ्नु भए का छौ ।। मेरो उठ्ने सुत्ने चाल सबै जान्नु हुन्छ । मेरो अघि पछि घेरे र रहनु भए का छौ ।। तपांई को ज्ञान र बुद्धी बुझ्नु साह्रै गाह्रो छ । तपांई ले आकाश् गंगा कसरि वनाउनु भयो म जान्दीन । बेलुका को युन्छोप्पा ग्रहले सांझ र विहान को तान्छोप्पा ग्रह ले विहान वतांउछ भन्ने कसरि बनाउनु भयो म जान्दीन । अब जगतमा मानिस जाति लाई कसरि धर्म्मी वनाउनु म जान्दीन तपांई को ज्ञान बुद्धी ले चन्द्र सुर्य्यं को बिम्ब बनाउनु भयो । अब मानिस जाति को ज्ञान बुद्धी को विम्ब पनि बनाई । दीनु होस ।

(३) मानिस जाति बड़े ज्ञान बुद्धी पनि बड़छ । मानिस जाति छैन भने ज्ञान बुद्धी को महिमा हुंदैन । उस्को महत्व हुंदैन ।

(४) पशु पक्षी ले ज्ञान बुद्धी माग्दैन् । तपांई को काम अचम्भ को छ । मैले बुझे को छु । सर्व शक्तिमान् आत्मा तपांई मात्र हुनु हुन्छ । पाप नष्ट गर्ने पाप सफा गर्ने तपांई मात्र हुनु हुन्छ । हे परमात्मा ! तपांई को ज्ञान बुद्धी बिर्चादा साह्रै अपार छ । मानिस को ज्ञान् ले बुझ्नै सक्तैन । तपांई मेरो ईश्वर हुनु हुन्छ । सांझ बिहान दिन रात तपांई को भक्ती गंछु दया गर्नु हवस । नमस्कार छ ।

किरात भाषा

सोधुङ्गेन लेप्मुहाङ् खाहुन्

(१) सिक्कुम निङवा कुन्दाङमा निङवा-फुमा रो ।। सिक्कुम् निङवा ले नावा चोईत चोक्रो ।। याङगो सिक्कुम निङ्वा ले नावा चोईत् मेक्लो ।।

(२) सिक्कुम निङवा पानीन् वयेवा आदोङहा ताफेम्ब मेईत् लो ।।

(३) हेक्केले याप्मीसा केरेक्ले पा मा हा हुरुसि बा खाहुम् नुरिक खेम्मा रो ।।

(४) पा थेवाहा ले हुरुसिवा खाहुन सामेन्छा हाले निङ्वाफेप्मा मेन्लो ।। लेप्मा मेन्लो ।।

(५) थ्याङ फेल्ले पा थेवा हाले मेहुरुसिवा खाहुन् सा मेन्छाहा ले खुन्जि पागा हेक्के पोङ्लो ।। खेम्मसीङ्मा पोङ्लो ।।

(६) हेक्के चोक्मेल्ले सा मेन्छाहा वे् ताफेम्ब मना हा नु वामा मेपेकनेन् लो । ताफेम्ब गना हा ले मेलेम साङ् मेपेक् नेन् लो ।।

(७) याङ् खुमा पेगी ।। मना सेत्मा पेगी ।। ताफेम्ब याम्बक चोकसे पेगी ।। खेमा नाम्मा पेगी पात्तु ग्र मेवेकनेन् लो ।। सिक्कुम निङवा ले हेक्के चोकमा आम्त्रीनेन् लो ।। सिक्कुम निङवा, ग्र निङवा फुमा रो ।। निङवा फुमा ग्र निङवा-हाड़मा रो ।। हेन निङवाहाङमा ले कुसिक्कुम् निङवाले नावा चोहंत् चोग्गुसि बा रो ।।

(८) सिक्कुम निङवा ले चाप चोक लो ।। ओदोङ मेजोक्नेन् लो ।।

(९) सिक्कुम निङवाले याम्बक चोग्गु ग्र नोमावा तामावा तारो ।।

नेपाली भाषा

लेप्मुहाङ् को उपदेश

(१) ज्ञान बुद्धी को मालिक् परमात्मा हुनु हुन्छ । ज्ञान बुद्धीले सृष्टी गर्छ । ज्ञान बुद्धी ले सृष्टी नष्ट गर्छ ।।

(२) ज्ञान बुद्धी को कुरा लाई लाटा मूर्खहरु नराम्रो समझीन्छन् ।।

(३) तसर्थ मानिस पुत्र सबै ले आफ्ना आफ्ना बाबु आमा हरूले सिखाए को अर्ती उपदेश राम्रो सुनी राखनु ।।

(४) आफ्नो बाबु बाजे ले सिखाए को अर्ती उपदेश छोरा नाती वे बिर्सनु हुँदैन । छाड़ नु हुँदैन ।।

(५) किन कि आफ्नो बाबु बाजे ले सिकाए को अर्ती छोरा नाती हरू को लागी पगरि जस्तो हुन्छ । शोभादिन्छ ।।

(६) तेसो गर्नाले छोरा नातीहरू अरु बदमाश मानिस हरू को संगत मा जांदैनन् ।। बदमाश मानिस हरूले फकाए भने पनि जाँदैनन् ।।

(७) चोर्न जाँउ ।। मानिस मार्न जांउ ।। नराम्रो काम गर्न जाँउ ।। बाजुन जुजुन जाँउ भने पनि तिनी हरु जादैवन् ।। ज्ञान बुद्धी ले तेसो गर्नु दिदैन ।। ज्ञान् बुद्धी भने को ईश्वर हो ।। निङवाफुमा भने को ज्ञान को रानी हो । त्यो ज्ञान को रानी ले आन्फो बुद्धी ले सारा सृष्टी बनाए को हो ।।

(८) ज्ञान बुद्धी ले बाठो बनाउ छ ।। मूर्ख बनाउर्दन ।

(९) ज्ञान बुद्धी संग काम गर्‍यो भने फलीफाप हुन्छ ।

किरात भाषा

(१०) ओदोङ लाम ले याम्बक चोगु ग्र तुखेई तुखे पोङलो ।। खन्नाङ याङसि मेमेक लो ।।

(११) हेक्केले सिवादिङ खाहुन् खेनी निङवा ओ केयुक्सुम् ग्र हेनी निङवाफूमा नु केगीम् लो ।। लायो लासोत् केन् जो ग्रुम् लो ।। तोन्दोन् लाम्मो लाङकेखेम् लो ।। निङवाफुमा ले ग्राङ सिक्कुम निङवा ग्राबी लो ।। हाङवा ग्राबी गे ।। फुङवा ग्राबी रो ।।

(१२) नुमा तामा तारो ।। निङवा फुमाले हुने सेवा केजोकपाहा ना गुरुसि ।। फेन्सामनुग्रानाङ ग्राथेक लो ।। पान कुसिङनिप्मा साम् ग्रावी रो ।। हेक्केले नोवा फेन्वा नुरिक खासेम् खारोन् चोकमा मेसुक्तु रो ।। ताक्केफे बा याप्मीहा नु लाला युङमा मेसुक्तु रो ।। कोन् खाहुन् केखेम्वा याप्मीहारेन् खुनजी हिङ मुईमेबो रो ।।

(१२) ताफेम्ब याप्मीग्रो मोखिमो तुखे तारो ।। तुक्मा सिमा तारो । खेमा नाम्मा तारो । याङसा कुम्थे पेक्लो । ग्राक्खेन चोगु साङ निङवा मेदानेनलो । निङवा तुक् ग्राङ् हेन् ग्रासि रो ।। ग्रासि साङ् साङ्ग्राम् पेदाङ् मेगेत्नेनलो । लेत्छाम् फुङ्साम् सुगुत् सोघा मेबोङ्ग्राङ् खेमायोङ्सोङ्ग्रो मेबेक्लो ।।

(१४) लेप्मुहाङले पात्तुरो ।। खेप्सु नेप्फाक्ले खेप्साम्मे ग्रो ।। निङ्वाफुमा सेवा के जोकपाहा किमा मेबोङ्नेन् लो ।। हुने ग्रानाङ् लो ।। हुने फारो ।। हुने ताङ्खाङ् लो ।।

(१५) सुक देत् देत् तुवा याम्बक् चोकमा रो ।। तुखे केजाबाहा पीमासि ।। येच्छाबा, होन्दोकपाहा याङ्केसाबाहा नुरिक ग्रोमेप्मा सि ।। खेमा नाम्मा मेन् लो ।। ताफेम्बा मना हेक्के याम्बक चोकमा मेन्लो ।।

नेपाली भाषा

(१०) मूर्ख चाल ले काम गरे सधै दुःखै दुःख हुन्छ । तेस पछि नष्ट हुन्छ ।

(११) तसर्थ ग्रर्ती बुद्धी तिमीहरु को मन मा राख्यौ भने तिमीहरू परमात्मा को डर मान्छौ । पाप कर्म गर्दैनौ । सिधा बाटो मा हिंड्छौ ।। परमात्मा ले पनि ज्ञान बुद्धी दीने छन् ।। ग्राशिबाद दीई भाग्यवान बनाउने छन् ।।

(१२) फलीफाप हुन्छ । परमात्माले उसको भक्ती गर्ने हरू लाई माया गर्छन । भूत प्रेतहरू देखि जोगाई राखछन् रक्षा गर्छन् । कुरा बुझ्ने शक्ति दीन्छन् र उनीहरू ले ग्रसल् कम्सल को न्याय गर्न सक् छन् । र दुष्ट मानिस हरू देखि ग्रलग रहनु सकछन् यो ग्रर्ती सुन्नेहरू र तेस ग्रनुसार हिड्ने हरू को ग्रायू बड्छ ।।

(१३) बदमास् मानिस हरूलाई भट्ट ग्रापद् ग्राई लाग्छन् । दुःखने मर्ने दशा ग्राई लाग्छन् । झगड़ा मुद्दा ग्राई लाग्छन् । धन दौलत बिग्रन्छन् । कति गर्दा पनि चित्त बुझदैनन् । चित्त दुखेर ग्रात्मा हत्यागरी मर्छन् मरेर वैकुण्ठ बास हुदैन् प्रेत जुनी लिएर नर्ककुण्ड को बास हुन्छ ।

(१४) लेप्मुहाङले भन्यो ।। कान् हुनेले सुनी राखनु । ईश्वरको भक्ती गर्ने हरूलाई केहि डर हुँदैन ।। उसैले रक्षा गर्ने छन् । उनैले मदत् गर्ने छन् । उनैले जोगाई राखने छन् ।

(१५) सकीनज्याल ग्रस्सल काम गर्नु । गरिब दुखी हरु लाई दान दीनु । गरीब टुहुरा हरु लाई दया गर्नु । लड़ाई झगड़ा न गर्नु । दुष्ट मानिस को चाल न गर्नु ।।

किरात भाषा

(१६) निङ्वाफुमा ले लायो याप्मी चि् लो ।। साङग्रा थाप् लो ।। कोरो साम्यो याप्मी न्ांनुलो हाङ्वा थाप लो ।। साम्यो याप्मी थाङ् थाङ् येप् लो ।। लायो याप्मी लेन् ईङ्नाम् पेक् आङ् मासिङ् लो ।।

(१७) साम्यो याप्मी लेन् हिन्जा बिच्छा फुङ् हेक्के फुङ्फेक आङ् पोरो ।।

(१८) कोरो लायो याप्मी लेन हिन्जा बिच्छा मेवोनेन् लो ।। मा बेक लो ।।

नेपाली भाषा

(१६) परमात्मा ले पापी मानिस हरू लाई घिन गर्छन् र सराप दीन्छन् । धर्म्मी मानिस लाई माया गर्छन् । आशिष दिन्छन् । धर्म्मी मानिस हरू सप्रीन्दै जान्छन् ।। पापी मानिस हरू वेईज्जत भएर मासीन्छन् ।।

(१७) धर्म्मी मानिस का छोरा नाती हरू फुल फुले फै बड़दै जान्छन् ।।

(१८) तर पापी मानिस को सन्तान बड़दैन् । मासीन्दै जान्छन् ।।

याक्वा माङ्खोमा थीम्

(१) सेवा देन् नुरिक तुगमा आङ् लेङ्मा आङ् कुसोङ् हेक्कोबा चुत्ली चाङ्ङ् नेच्छी वेम्वा फेम्मा आङ् लासोरि नाम् सोरि फुङ्ना याकमा रो ।। फूङ् आङ् याकमा रो ।। साङ्सिङ् अमा रो ।। लादियो नामदियो हान्मा रो ।। थोक्साप् पेसाप् होन्मा आङ् फूङ्ते फिम्मा आङ् साङ् सो वोकमा आङ् थोकसाप पेसाप् निप्मा रो ।।

(२) ओम् तागेरा निङ्वा फूमाङ् ।। आसेवा रो ।। 'ईक्सादिङ् खाम्बेक ताङ्मे ।। आसेवा रो ।। तोरोङ्दिङ् ताङ्साङ् ताङ्मे ।। आसेवा रो ।। थाबुदिङ् सिङ्लाङ् ताङ्मे ।। आसेवा रो ।। थोक्सागेन कुपु ताङ्मे आसेवा रो ।। सिजो गेन् थबात् ताङ्मे आसेवा रो ।। योङ्खोङ्गेनङासा ताङ्मे आसेवा रो ।। मेन्छाम दिङ् याप्मी ताङ्मे आसेबा रो ।। नाम्सिङ्गेन् तियेमाङ् ताङ्मे आसेवा रो ।। लासाङ्गे फोये माङ् ताङ्मे आसेवा रो ।। वाधिन्लुङ् चफत् ताङ्मे आसेवा रो ।। केजोङ् दिङ् सुरित ताङ्मे आसेबा रो ।। केजोङ् दिङ् साम्मित ताङ्मे आसेवा रो ।।

अन्नवाली लांउदा पूजा गर्ने विधि

(१) पूजा गर्ने थान् सफा गरी लिप् घस् गरी नया रातो लुगा दुईहात लामो बिछाई दुई लोहंटा भरी भरी पानी र फुल समेत राखी धुप जलाउनु । बाती बालनु शास्त्र खोली फुल चड़ाई धुप धुवांरले पवीत्र गराई पढ़न् शुरू गर्नु ।

(२) ओम् सर्वब्यापी परमात्मा नमस्कार छ । पृथ्वी को मालिक नमस्कार । आकाश को मालिक नमस्कार । झार जंगल को मालिक नमस्कार । पशु पक्षी किट पतङ्ग को मालिक नमस्कार । नदी का माछाहरू को मालिक नमस्कार । मानिस जाति को मालिक नमस्कार। सूर्य्यदेव को मालिक नमस्कार । चन्द्रदेव को मालिक नमस्कार। पानी को मालिक नमस्कार । हावा को मालिक नमस्कार । आंधि को मालिक नमस्कार । आगो को मालिक नमस्कार । सृष्टी को मालिक नमस्कार । सृष्टी सुहावस् भनी मानिस जाति को सृजना गर्नु भो । मानिस् सुहावंस भनी पशु पक्षी सृजना गर्नु भो ।

किरात भाषा

मिथुङ्धाङ् मिराक्ताङ्मे आसेवा रो ।। नावागेन् चोईताङ्मे आसेवा रो ।। नावागेन चोईत् खेम्मा ।। मेन् छाम्गेन् याप्मी के चोगु ।। मेन् छाम्गेन् याप्मी खेम्मा थोक्सा गेन कुपु के जोगु ।।

(३) मेन्छाम्गेनुयाप्मी थोक्सागेन्कुपु मेन्-जाये मेन्थुङे मेहिङ्नेन् फाङ् पोगुगेन्कुचा वाधिन्लुङ्चफत् केजोगु ।। चामाथुङ्मा केजोगु ।। चामा थुङ्मा लाम् ओक्खे फाग्राङ् मुसाम् हिङ्साम् केथासु केबिरु ।। सिक्कुम् निङ्वा केबिरु ।। हेक्केले ग्र याम्बक् चोक्मा चामा थुङ्मा फाङ् सिङ्ला ताङ्मा लुङबे सेप्मा युक्मे केमा फात्रा हान्मा ।। यान्था खेरूङ् यामोमा याव्मा केरेक् आजोगुमुलो ।। चोक-मना रो ।। आल्लो वाजिक्नी थाङ्आङ् लाङ्-थोङ् नी केराङ् आङ् हुक्सोदिङ् सेवा फेन्छाङ्दिङ् केलाङ् तेम्सुङ् आङ् तुम् तुम् दो हेना चोखुङ् लो ।। हुक्सोहुक फाक् सेवा सेन्दो चोखुङ्लो ।। नाजोम् मेत्तुङ्लो सेवा चोखुङ्लो ।। नाम् जिरी नाम राक् शेरे बिरे ओ ।। पाङ्गेन्-दिङ् बाहित् थासे बिरे ओ ।। केजोङ्दिङ् साम्मित हिमा पङ्मा चोगे बिरेओ ।। पोगुगेन् कुचा लिङ्मा, पोमा, तुम्मा चोगे बिरे ओ ।। हालेल्ले हाङ्वा थासे अबिरे ओ ।। नोमा तामा आबिरे ओ ।।

(४) आनिगे मेन्छाम्गेनुनामयाप्मीसा के नावा केचोईसा आवाई ।। के चिल्ली के नारा आवाई ।। के पेली के पाल्ला आवाई ।। के आवूगेन सानुयोङ आवाई ।। नोवा हाङवा थासे ओ ।। नोवा फुङवा थासे ओ ।। थाङ् थाङ् येप्मा चोगे ओ ।। आनिगे चिल्ली नारा मोल्लेक् ओल्लेक् चोगेओ ।। आनिगे थक्लुङ्दिङ् साम्माङ् नुवा चोगे ओ ।। अनिगे हुक्शोताङे

नेपाली भाषा

(३) मानिस पशु पक्षी न खाई न पीई बांचदैन भनी अन्न पानी बनाई दीनु भो । खानु पीवनु सिखाई दीनु भो । खाने पीवने पेट पाला गर्ने बिबेक बुद्धी दीनु भो ।। तसंथ काम गर्नु खानु पीवनु भनी हामी हरूले जंगल फाँड़ी, पर्खाल लगाई भस्मे जलाई खोरिया खनी खोर्सी वारी बनाई अन्न बाली लगायौं । अब दु:ख गरेर घस्रीन्दै २ तपांई को शरण, पंन पाउ पक्रन, बिन्ती बिस्तार गर्न आए का छौं । सेवा भक्ती गर्दै श्रद्धा साथ बिन्ती गर्दै छौं यो अन्न बाली लगाएको मा, वेलै मा घाम, पानी हवा दीनु होस् । लगाए को बाली समय मा उम्रीने बढ़ने र पाकने गराउनु होस् । आशिष दीनु होस फलिफाप् गराई दीनु होस् ।

(४) हामी मानिस जाति, तपांई कै सृष्टी हौं । तपांई कै रूप हौं । तपांई कै बचन हौं । तपांई कै बच्चा हौं । राम्रो आशिष दीनु होस् ।। राम्रो भाग्य दीनु होस् । उन्नति गराई दीनु होस् ।। हाम्रो रंग रूप बल्दी बनाउनु होस । हामीहरू को शरीर आत्मा को रक्षा गर्नु होस् हामीले चढाएको बिन्ती सौगात् ग्रहण गर्नु होस् । ओम् पिता, ओम्

किरात भाषा

ष्चुपसिङेंश्रो ।। श्रोम् केसिङ्दिङ्पानुमाङे् ।। थामेन्दीङ् मातु माङे् ।। के श्रावु गेन सानुयोङ् वान् नुरिक हिङ्मा नुरिक वामा चंगे श्रो ।। लेच्छाम् फुङ्साम् सुगुत सोघा ताम्फुङ्नाहा नु ताङ्वाङे श्रो ।। हिङ्वाङे श्रो । येन् येन्, लाबा लाबा, तोङ्बे तोङ्बे नुरिक श्रोमेत्तो ।। नुरिक ताङ्खे रो ।। नुरिक हिङ्खेश्रो ।। श्रोम् शेगेराशे-ईमेन तागेरा निङ्वा फुमाङे, कोन् हुकशोताङे लेक्खाङ् के नारा हिस्से बिरेश्रो ।। कोन लोमेन्-ताचेङ् लेक्खाङ् के नेक्खो हिस्से बिरेश्रो ।। श्रोम् निङ्वा फुमाङे श्रासेबा रो ।।

चासोक माङ्खोमा थीम्

(१) सि, माकी, पेना, या, काक् पोगुगेन् कुचा तुम्माङ् चासोक् माङ्खोमा मेनजोके चामा मेन् लो ।।

(२) कोन् पोगुगेन् कुचा तुम्माङ् चासोक् माङ्खोमा चोक्मा पोङ् रो ।

(३) तुम्सेबा कुसोङ् कुचा लोईमा थीक् खेदुम् चोक्मा पोङ् ।। हेक्के श्राङ् साङ् सिङ् सोतो नु सोमा पोङ् ।। हेन् हुक्सोत् श्रोमा देन चोक्मा पोङ् ।। हुकसोत् श्रोमा देन् लेन् चुकवा फेङ्वा लेक्खाङ् लासोरि नाम् सोरि फुङ्ना श्रो फुङ्याकमा पोङ् ।। माङ्के खोबा वारूम् सिङ्श्राङ् शेशेबा तेत् चाङ्मा श्राङ् साप्ला थोकसाप पेसाप् निप्मा पोङ् ।

(४) सियाङ्मा, माकी खोक्मा, पेना-याङ्मा, या याङ्मा चासाङ् ताप्मा पोङ् रो ।। साङ्सिङ् ताप्मा पोङ्रो ।।

(५) श्राल्लो मीदुप्मा पोङ्रो ।। सोतो केप्मा पोङ्रो ।। हेन् हुक्सोत् श्रोमा पोङ्रो ।। साङ्सिङ् श्रोमा पोङ्रो ।। निप्मा रोङ् ।।

नेपाली भाषा

माता ! तपाई कै सानुनानी को राम्रो रक्षा गर्नु होस् । भूत, प्रेत, पिशाच शैतान् हरू को पञ्जा बाट जोगाई राखनु होस् । दिन् दिन् महिना महिना, बर्ष बर्ष, श्रस्सल रक्षा गर्नु होस् जोगाउनु होस् बचाउनु होस् । श्रोम सर्व व्यापी परमात्मा यो श्रद्धा पटि तपाई को चेहरा फर्काई दीनु होस् । यो बिन्ती बिस्तार पटि तपाईको कान् फर्काई दीनु होस् ।

श्रोम् परमात्मा नमस्कार छ ।

नवाङ्गी पूजा गर्ने बिधी

(१) गहुँ, मकै, कोदो, धान ई सबै श्रन्न हरू पाकी सके पछि नवाङ्गी पूजा नगरी खानु हुँदैन ।

(२) ई सब श्रन्न हरू पाकी सके पछि श्रापनो श्राफ्नो पाके को समय हेरी नवाङ्गी पूजा गर्नु पर्छ ।

(३) पाकेको नया श्रन्न एक माना को पिठो कुट्नु । घ्यु र घुप संग मुचनु । चरु पोल्ने जग्गा बनाउनु । चरु पोल्ने जग्गा को दहिने देब्रे पटि दुइ लोहोटा भरी भरी पानी मा फुल भरी राखनु । नवाङ्गी पूजा गर्ने मानिस नुहाई धोई सफा कपड़ा लगाएर शास्त्र पढ़नु बस्नु ।

(४) गहुँ को बाला, मकै को गेड़ा, कोदो को बाला, धान को बाला जे छ छेउमा राखनु ।

(५) श्रन्न श्रागो सल्काउनु । घ्यु हाल्नु । चरु पोल्नु । घुप जलाउनु । पढ़नु ।

किरात भाषा

(६) श्रोम तागेरा निङ्वा फुमाङे ।। श्रासेवा रो ।। श्रोम् चफत् मुकुम् हिके इक्सा तोरोक्‍ला नाम ताङ्बे श्रासेवा रो ।।

श्रोम मुजेःकलुङ मुबोक्‍का, खेजोक्‌लुङ खेबोक्‍वा, नागेरा निङ्वा फुमाङे श्रासेवा रो ।। हुकसोदिङ सेवा फेन्छाङ दिङ के लाङ तेम तुम तुम दो हेना रो ।। हुकफाक्तुङलो श्रासेवा रो ।। श्रोम् निङ्वाफुमाङे ।। साङश्राम् पेदाङ नु श्रोमेत्तो ।। साङ् सो् लो ।। छाङ छो लो ।। हेनेले के नावा गेन् चोईतसा मेन्छामगेन नाम याप्मी सा नाकेगुरल्ले श्रानीगे पेली गेन् पानचान सागागेन् इनचान् के खेप्सुश्राङ याम् याम् श्रो नाम् याम् याम् श्रो वाहित् केथाहुल्ले । श्राल्लो उन्छोन् श्रानिगे चा हेरुम्बा लेतुम्बा केरेक् तुम्मा के चोगुसि ।। श्राल्लो कुसोङ चा कुसोङ पोगु काक् तुम्सा रो ।

(७) श्राईन् के शेशेदेन श्रो के साङ् साङ् मिराक्को कोन् कुसोङ चा कुसोङ पोगु फिन्दुम्बा रो श्रोरुम्बा रो ।। (श्राल्लो सियाङमा, गाकी खोकमा, पेना याङमा, या याङमा साङ सिङ श्रोमा रो) ।। मेप्मा रो ।। साङ सोलो ! छाङ् छोलो ! निङ्वा फुमा छाङ् छोलो ।। के मिङ् शेशेपोङनिमोश्रो ।। के मिङ साङ साङ पोङ ल रो ।।

(८) तागेरा निङ्वा फुमाङे ।। श्राल्लो के नावागेन् चोईसा, श्रनिगे मेन्छाम् याप्मीसा केरेक् कोन् ईक्सा खाम्बेकमाश्रो युङमेश्रो हिङमेश्रो कोन् पोगुमेनकुचा कुसोङ चाम्बे रो थुङुम्बे रो ।। हेक्लेले श्रानिगे चामा थुङमा नु तगाङ के शेशे साङसाङ निङ्वा तगाङ कोन चासोत् साङसोत् फिन्दुम्बे रो ।। चुप्सीङे श्रो ।। हालेलले हाङ्वा थासे श्रो ।। श्रानिगेसा मेन्छा केरेक चामा थुङमा चोगे श्रो ।।

नेपाली भाषा

(६) श्रोम् सर्व व्यापी परमात्मा नमस्कार छ। श्रोम श्रागो पानी हावा श्राकाश पताल घाम जुनको मालिक नमस्कार छ।

श्रोम श्राफै श्राप उत्पन्न भै सृष्टी गर्ने सर्व व्यापी परमात्मा ईश्वर नमस्कार छ। जँवलेहात् गरी बांया पटि बाट श्राई पात्र पकड़ी तपांई लाई धन्यबाद चढ़ांउदै छु। बिन्ती गर्दै छु। माथि स्वर्ग बाट हेर्नु हवस्। मेरो सेवा पवीत्र गर्नु होस्। पवीत्र गर्नु होस्। तपांई ले तपांई कै सृष्टी मानिस जाति लाई साहै् माया गरी हाम्रो बिन्ती प्रार्थना सुनी बेलामा घाम, बेलामा पानी दीएकोले श्रघिहामी ले छरे को रोपे को श्रन्न बाली। सबै पाक्यो।।

(७) श्रब श्राज तपांई को नाम मा पवीत्र श्रागोमा यो नवा पाकेको श्रन्न नवाङ्गी चढ़ांउदै छौं।। (श्रघि राखे को गहुँ को बाला मकै को गेड्डा, कोदो को बाला धान को बाला जे छ, श्रागो मा पोल्नु पर्छ) भन्नु। पवीत्र होस् पवीत्र होस्। परमात्मा पवीत्र होस्। तपांई को नाँउ पवीत्र होस्। तपांई को नांउ पवीत्र होस्।

(८) श्रोम सर्व व्यापी परमात्मा ।। श्रब तपाई कै सृष्टी हामी मानिस् जाति यो जगत्मा बांची बस्न लाई यो नवा श्रन्न खान्छौं पीवछौं ।। श्राफुले खानु पीवनु को श्रघि तपांई को पवीत्र हृदय को श्रघि पवीत्र श्रागो को श्रघि यो नवाङ्गी चरु चढ़ांउदै छौं।। ग्रहण गर्नु हवस्। हामीहरु लाई श्राशिबाद दीनु हवस् ।। हाम्रा छोरा नाती गैह् लाई साल बसाल नवा श्रन्न खाने पीवने गराउनु होस्

किरात भाषा

थाङ थाङ येप्मा चोगे ओ ।। यामुनावाओ थोकथुम् साम्थुम् थासे आबिरे ओ ।। सिवकुम् निङ्वा थासे आबिरे ओ ।। नेति फुङ्वा थाङ थाङ येप्मा चोगे ओ ।। नोमावा तामावा हिङमावा चोगे ओ ।। फुङ फेकमा आङ:सिङबुङ लुङवूङ खेम्दुवा हेक्के ।। कोन पोगुगेन कुसोङ चा चामेल्ले थुङमेल्ले अनिगे सा मेन्छाहा ।। तेङ चुम् सोबुहा ।। ईत मुईदाङ केरेरू फुङ् होच्छे कुसिङ् आजोगेओ ।।

(६) ईकसा खाम्बेक् लोक्पेक् खेयो । ईङ्नाम् योम् नाम् पोशेओ ।। कुसोङ् पोगु चामेल्ले कुसोङ् थुम् कुसोङ् सिवकुम् कुसोङ् निङ्वा आबिरेओ ।। आनिगे मुई पोशे आबिरे ओ ।। ओम् निङ्वा-फुमाङे ।। हुक्शो हुक्फाक् चोखुङ्लो ।। पोगु रे मुई ।। सारे मुई ।। याङ् रे मुई ।। पित्ले मुई ।। साङ्वेत् रे मुई ।। लुक् रे मुई ।। मेन्दा मुई ।। काक् रे मुई थासे आबिरेओ ।। ओम् तागेरा निङ्वाफुमाङे ।। हुक्शोताङे चुप्सिङेओ ।। आसेवा रो ।। सिक्कुम पोशेओ ।। निङ्वा पोशेओ ।। मुई पोशेओ ।। ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङे आसेवा रो ।। आसेवारो ।।

नेपाली भाषा

उन्नति गरी दीनु होस् । शारिरीक बल् आत्मीक बल दीनु होस् ज्ञान् बुद्धी दीनु होस् ।। स्वस्थ्य राम्रो राम्री दीनु होस् ।। बचाई राखनु होस् । फलिफाप गराउनु होस् । फुल फुलेर रूव सुहाएको जस्तो यो नवा अन्न खाएर पीएर हाम्रा छोरा नाती सावा सन्तान ईष्ट मित्र सबै लाई फुल को मञ्जरी झैं बनाउनु हवस् ।

(६) पृथ्वी मा बाचीनजेल् हामीहरू को सुकिर्ती बड़ाई दीनु होस् । नवा अन्न खाएकोले नवा ज्ञान नवा बुद्धी दीनु होस् । हामीहरू को आयु बड़ाई दीनु होस् । ओम् परमात्मा ।। हात जोरी बिन्ती गर्छु । अन्न को सह ।। वंश को आशिष ।। धन को आशिष गाई बस्तु मेड़ा, बाखा को आशिष दीनु होस् । ओम् सर्ब व्यापी परमात्मा ।। हाम्रो सेवा बिन्ती सुनीदीनु होस् ।। ग्रहण गर्नु होस् । ज्ञान बड़ाई दीनु होस् । बुद्धी बड़ाई दीनु होस् ।। आयु बड़ाई दीनु होस् । ओम परमातमा नमस्कार गर्छु ।। नमस्कार छ ।

येच्छाम् बावा थीम्

(१) ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् आसवारो ।। सुआबेलिलीम्याक्थुङ्हांग ।। थोकसाप् पेसाप् नाकसे पे्रो ।। पोङ्माले सिमाले असुत्थो यो नु सुत्थो नाक्माथीम्, मेक्खिन् चोक्मेल्ले, मेकाम् चोक्मा थीम्, तुखे लाखे ओ याङ्मो नुबा चोक्मा थीम्, आक्केजोकमा फाङ् सिवाखसेन् युक्तुसिल्ले थोक्साप् पेसाप् निप्मा आङ्, साङ्सिङ् ओमा आङ् याङ्मो तुतुगेन् नो तुम्याङ् याकलागेन् नो सुहाङ्साहा रेन् पेलीगेन् पानुचान् नु साङ्साङ् सुत्थो नाकमासि

कर्म काण्ड को विधि

(१) ओम् सर्बव्यापी परमात्मा नमस्कार छ । मानिस् जन्मदा मर्दा अशुद्ध बाट कसरि शुद्ध गर्नु, बिवाह गर्दा कसरि लग्न गर्नु, दुःख बिमार मा कस्तो तरिका ले रोग देखि मानिस लाई मुक्त गराउनु भनी अघि का पुर्खहरू परमात्मा संग ज्ञान बुद्धी माग्नु जांदा, जन्म हुंदा मर्दा अशुद्ध लागेका मानिस हरूलाई शास्त्र पढ़ी धुप जलाई फेरि पंच भला आदमी हरु भेला गराई उनीहरू बाट शुद्ध मागी पञ्च बोली पञ्च बेद ले शुद्ध हुनु भन्ने अर्ती उपदेश् पाए

किरात भाषा

पोङ्लो फा आङ् सिवादिङ्खाहुन् खोसुवा हेक्के आल्लो कोन् थो पात्तुबा हेक्के थीम् चोक्मा आङ् सुत्थो पोङ्लो ।।

सावाप्मा सुत्थो चोक्मा थीम्

(२) मेन्छीमासा सावारुल्ले सुमुयेन् । येम्बीच्छासा सावारुल्ले ली येन् नेनेत्छीङ्मा आङ ओङेक्कारेन् कुयुमा, कुन्न्या, कुच्छिम्मा, कुन्दुम्माहाले सुम् सेन्दिक्, ली सेन्दिक सेत्लुम्-भक्से पेर्गल्ले, हेन् ओङेक्कान् सेत्लोन् थोलोङ् ले कित्तुआङ् मालाम्धेप्पा लुम्मो ताप्माआङ ओङेक्कान् हुक्को सुम्लेङ् योङ्मा रो । हेक्आङ मेप्मा रो । ऐन् नु थो हेंने मेन्छाम्गेन्याप्मीसा केबोखा रो ।। ऐन् नु थो हेने पाप्मा, मेन्छा-मसानु ताचेङ्मा, पङवामा, इक्ताप् हे्यो याम्बक् चोक्मा, खाम्बेक्माओ लेङ्होङ्गा पाखा लोन्दे ओ ।। कोन्याक् मेमेत्तुसि आङ् हेन् ओङेक्कान् कोवाले वाहाप्मा आङ् कुसोङ् सेत्लोन, थोलोङ् ले कित्तु आङ् कुसोङ याङ्-दाङ् ओ याक्मा रो । सावाप्मा साङ वारुम्सिङ्मा पिमा पोङरो ।। तल्चा लेङ्मा पिमा पोङ् रो । हेल्ले चाक्मुबा तेत् केरेक् वाहाप्मा पोङ्रो । हुने कुसोङ् तेत् चाङ्मा पिमा पोङ्रो । हिम्सिगाङ् हिम्लाकात् केरेक् लेङ्मा आङ् थेशे साङ्साङ् चोक्मा पोङ्रो । साङ्सिङ् ओमा रो । नामनोमा चोकमा रो ।

(२) हेक्केआङ् नुसाफु सोङ्वा माङ्गेन्नाहा फङा, कुवा, तेङ् चुम सोबु फेजिरीफेदाङ्मा पान्छाप्मासि रो ।

(३) केरेक् सुम्मा तामासि आङ् फेजि कुम् फेदाङ्माले साङ्सिङ् धुपा ओमाआङ्

नेपाली भाषा

मुताबिक् अब उपरोक्त थीति बमोजिम विधि गरेर शुद्ध हुने छ ।

सुत्केरी शुद्ध हुने विधि

(२) छोरी जन्माए तीन दिन, छोरा जन्माए चार दिन बारे पछि सानु नानीको बज्यै, उस्को फुपू, उस्को छयामा, [बड़ी आमाहरुले तिन रात अथवा चार रातको आधा रात नाघे पछि त्यो जन्मीए को नानी लाई थाङ्नाले बेहेरी घरको मूल दैलोको माझमा लगी त्यो नानी लाई तिन् पटक त्यो दैलो को भित्र बाहिर हल्लाउँदै यसो भन्नु पर्छ—

"आज देखि उता तिमी मानिस जाति भयौ । आज देखि उता तिमी बोल्नु, मानिस-हरु संग कुरा गर्नु, डुल्न, बारिमा काम गर्न, संसार घुम्नु ब्यपार गर्न निवलतु,' । यति भनी सके पछि त्यो नानीलाई मन्तातो पानी ले नुहाई दिनु । र नया लुगाले बेहैरी नया कोक्रोमा राख्नु । सुत्केरीलाई पनि नुहाई नया लुगा फेरी दिनु उस्ले लगाएको लुगा सबै धोई दिनु ओछयान बल्दी गरी दिनु । तेस पछि घर भित्र बाहिर सबै लिपी घर सफा सुग्घर बना-उनु । र धुप जलाई घर भित्र बाहिर सुबास्ना ले भराउनु ।

(२) तेस पछि दाजु भाई, दिदी बहिनी, काका मामा, इष्ट मित्र तथा पुरोहित्लाई निमंत्रना दिई घरमा भेला पार्नु ।

(३) सबै मानिसहरू भेला भै सके पछि फेदाङ्माले धुप जलाई सुत्केरी बालक दुबै

किरात भाषा

मम्मा ओङेक्कान् फिम्मा पोङ्रो। चुङ्नाले चुङ्नावा फिम्मा आङ्, फुङ् फिम्मा आङ् साङ् सोलो, छाङ् छोलो पाप्मा पोङ्रो।

हेक्केआङ् केतावा केचुम्वाहा ख्याम्ले आल्लो याङ्दाङ् पोगा रो ॥ याङ्दाङ् पोगा रो ॥

याङ्दाङ् पोगारो ॥ शेशे साङ्साङ् बोखारो ॥ शेशे साङ्साङ् बोखारो ॥ शेशे साङ्साङ् बोखारो फाङ् सुम्लेङ् पाप्मा पोङ्रो ॥

आल्लो सावाप्मा सुत्थो केवोखा रो फाङ् फेजिकुम् फेदाङ्माले साप्ला निप्मा पोङ्रो ॥

ओम् तागेरा निङ्वाकुमाङ् आसेवा रो ॥ आल्लो तुतुगेन् नो तुम्याङ् याकला गेन नो सुहाङ्हा रेन् पेलीगेन् पान् चान् सागा गेन् इनुचान् ले कोन् हीम् शेशे साङ् साङ् बोखा रो ॥ कोन् होम् केयुङ्ङवा साकेवाप्मा ओङेक्का नेप्फु शेशे साङ् साङ् सुत्थो बोखेसि रो ॥ आल्लो कोन् थोक्साप पेसापले आङ् शेशे साङ् साङ् चोगे पीरे ओ ॥ सुत्थो चोगे पीरे ओ ॥ वे माङ् सियाङ्, थेमाङ् ईङ् दो पाङ् दो तुक्मा हाप्मा सिङ्मा मेरिङ चोक्मा थो थो यो यो नाना इक्खे देस्से ओ ॥ केरेक मेबेलो ॥ आल्लो थेआङ् मेनोइल्लो ॥ कोन् मम्मा गुसा नेप्माङ् नुबा चोगो ॥ नुबा हिङे् ओ ॥ खुन्छी याम् शेमा साम् थासे ओ ॥ निङ्वा तामा साम् थासेओ ॥ ओम् साङ्सोलो ॥ ओम् छाङ् छोलो ॥

कोन् हिम्मो माङ्खोमा साम्माङ् चोक्मा साङ् नोरो ॥ ओम् छाङ् छोलो ॥ आल्लो कोन् सावाप्मा शेशे साङ्साङ् सुत्थो बोखा रो ॥ ली फाक् चेप्पाङ् तोक्मा आङ्

नेपालीभाष

को सामुन्ने धुप् धुवाँर पानु र शुद्ध हवस् शुद्ध हवस् भन्दै पवीत्र पानी छर्कीनु। फुल पनि छर्कीन्दै शुद्ध हवस् शुद्ध हवस् भन्नु।

तेस बेला भेला भएका सबै मानिसहरूले एक शोरले कोक्रो उठ्यो ! कोक्रो उठ्यो !! कोक्रो उठ्यो !!!

शुद्ध भयो ! शुद्ध भयो !! शुद्ध भयो !!! भनी तिन पटक फुल छर्कनु पर्छ।

अब सुत्केरी शुद्ध भयो भनी फेजिकुम-फेदाङ्माले शास्त्र पढ्नु पर्छ ॥

ओम् सर्बव्यापी परमातमा नमस्कार छ। अब भला पंच हरू का पंच वोली पंच वेदले यो घर शुद्ध भयो। यो घर को सुत्केरी वालक दुवै शुद्ध भए।

अब शास्त्र ले पनि शुद्ध गरी देउ। अब अरु दुःख बिमार विलाप र अरूको गालिसराप ईख डाही सबै पन्साई देउ। अब केहि पनि हुंदैन। आमा नानी दुवै लाई सञ्च हुन्छ। दुवै लाई बचाई राखनु होस्। उनी हरूको आत्मा शरीर मा सुख शान्ती दीनु होस्। मनमा आनन्द दीनु होस्। ओम् शुद्ध होस्। ओम् पबीत्र होस्।

अब यो घर मा सेवा भक्ती पूजा आजा गर्नु मा केहि बाधा रहे न। ओम् शुद्ध ओम् शुद्ध भयो। सुत्केरी शुद्ध भयो। ईष्ट मित्र शाखा सन्तान संग सेवा सलाम् बातचित्

किरात भाषा

कुपान्ला ईङ्ला खाम्ब्रेक लुङवेन वेखेत्तो आङ् माड्दे हाड्दे केमेत्ताछिसाङ् तुत्तुगेन नो तुम्याङ् याक्लागेन् नो सुहाङ् रेन् पेलीगेन् पान्चान सागागेन् ईन्चान् ले पङ्सु देसु आङ् वेजोङ् मुरित ले शेशे साङ् साङ् चोगुरो ।। निङ्वाफुमाले सुत्थो चोगुरो ।।

खाम्ब्रेकमा ओ वेपेगी केइलने ग्र ईक्सा-दिङ् खाम्बेक् ताङमे ।। तोरोङ् दिङ् ताङ्-साङ् ताङमे ।। पित्छागेन् साम्गीत् ताङमे ।। साकेगोम्सा पान्दीङमे ।। पुकेगोम्गु पान्दीङमे ।। कोई जोङ्फाङ् ताङ्मे ।। तादुगेन् कुम्निङ् ताङ्मे ।। पोक्लागेन् कुलुङ् ताङमे ।। सु के देसुङ् ।। खे के चोगुङ् ।। फुङ् के देसुङ् से के देसुङ् ।। सुसोत्, खेसोत् फुङ् सोत् ।। सेसोत् ।। फिन्देम्मे ।। फिन्दुङ्लो ।। ओम् तागेरा निङ्वा फूमाङ् आसेवा रो ।। कोल्ले सोमा योमा पङ्सेदेस्से आङ् थक साम शेशे सुत्थो चोगे पीरे ओ ।। मा ओङेकवा नेप्फु नुमावा हिङ्मावा थासे पीरेओ ।। ओम् साङ् साङ् ।। ओम् साङ् सोत् ओम् शेशे ल रो ।। ओम् निङ्वा फुमाङे आसेवारो ।।

नेपाली भाषा

खुलीयो । अधि कुनै कुनै संग बाजी जुजी गाली सराप् भै पाप् मन् रहेको भए ता पनि भला पञ्चहरू का पञ्च बोली ले मन को अशुद्ध दोष पाप् सबै उड़ाई फ्यांकी दीयो । र शुद्ध पारी दीयो । अब सुत्केरी को मन शरीर सब शुद्ध भयो ।

धरती भित्र यसको केहि दोष पाप् लुकी रहे को छ भने—हे धरती को मालिक, आकाश को मालिक, आत्मा को मालिक, बोली वचन को मालिक, पहाड़ पर्ब्बत को मालिक, झार जंगल को मालिक, फलफुल कन्द मूल चड़ाई बिन्ती गर्दै छु । यसको अशुद्ध पाप जस्तो भएता पनि माफी दीई यसको जीब आत्मा शुद्ध पारी दीनुहोस । हे परमात्मा ! नमस्कार गर्दै छु । यसको तन मन शुद्ध राखी दीनु होस् । आमा नानी दुवै लाई संच सुविस्ता साथ दीर्घायु राखनु होस् । आशिष दी बचाई राखनु होस् । ओम् शुद्ध होस् ओम् शुद्ध होस् । ओम् परमात्मा नमस्कार छ ।

ओङेका रेन मिङ्वान्मा थीम्

आल्लो ओङेका रेन कुमिङ् वान्मा ओ सावारूवा येन् ला तोङ् ईत्छीङ्मा आङ नुबी फेन्वी ईत्छीङ्मा आङ् ओङेकान् मिङ्वान्मा पोङ् रो ।। ला, नाम् ईकसा, तोरोक्, ओभ्का, खेसे, तोङ्मिङ्, लामिङ्, येन्मिङ, वान्मासाङ नु रो ।। येम्त्रीच्छासा मेन्छीमासा इच्छीङ्मा आङ् मिङ्वात्तुसि आङ् याङ्सि फेजिक्कुम, फेदाङमाले साङ्गा निप्मा पोङ् रो ।।

बालक को नाँउ राखने बिधी

अब नानी को नांउ राखनु लाई दिन बार महिना साल बिर्चानु पर्छ । चन्द्र सूर्य्य, आकाश पृथ्वी, ग्रह, तारा, वर्ष को नाम, महिना को नाम, दिनको नाम् बारको नाँउ राखे पनि असल् नै हुन्छ । छोरा छोरी बिचार गरी नाँउ राखे पछि पुरोहित् ले शास्त्र पढ़नु पर्छ ।

किरात भाषा

ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् आसेवा रो ॥ कोन् हिम् लेन् तेन्छाबा तेन्छामा खुन्छी फोक्तुङ्ओ हेने कोन ओङेक्का केपिरू आङ् केवा रो ॥ कोन् ओङेक्का रेन् चोईताङ्बा हेने केवारो । केरिङ् दिङ्पा साङ् थामेन्दिङ्मा साङ् हेने केवारो ॥ हेने के मुक्कुम साम्ले सिङ्ना सिगाङ् वेजोगु कुसिङ् आल्लो कोन हिन्जान् नुरिक पोशे ओ दिङ्वे ओ ॥ ताङ्वे ओ ॥ खाम्बेकमा रेन् मिक्की-फुङ्वा चोगे ओ ॥ नेति फुङ्वा चोगे ओ ॥ खाम्बेक्मा खेम्मा चोगे ओ ॥ आल्लो ओङेक्का रेन् कुमिङ् पाप्मा आङ् मेप्मा रो ॥ ओम् निङ्वाफुमाङे कोन मिङ् के गप्पा ओङेक्कान् हाङ्वा फुङ्बा थासे ओ ॥ कुमुई कुलिङ्घो पीरे ओ ॥ कुमुई केम्बा चोगे पीरे ओ ॥ लेन्छाम् फुङ्साम् फेन्साम् हा नु ताङ्वे आङ् नुरिक पोमा चोगे ओ ॥ ओम् निङ्वा फुमाङे आसेवारो ॥ थाङ् थाङ् येप्पी पोगो फाङ् फुङ्फिम्मा आङ् फुङ्वामा रो ॥

केसेइल्ले सुत्थो चोक्मा थीम्

(१६) आल्लो केसेइल्ले येम्बीच्छा ली ला लीयेन् ॥ मेन्छीमा सुमुला सुमयेन् ॥ युम्ला चामा साला चामा नोथी सापजी निङ्वे चामा । हाङ् साम् चोक्मा ॥ थेमा बोक्मा ॥ साम्माङ् चोक्मा ॥ माङ्साङ् खोमा ॥ चोगे चोक्मा ॥ फेंगे बोक्मा ॥ सेवा मेप्मा ॥ चेदो चोक्मा ॥ केरेक् नेनेत्छीङ्मा आङ् ॥ फुनुसा ईत मुईदाङ् मेसिल्ले असुत्थो नेत्मनाबान् केरेक वे पोङ्लो ॥ पामा मेसिल्ले थिकनेतला थिक्नेत येन् ॥ थिकसुमुला थिक्सुम् येन् कुदोकनेत याक्मा आङ् असुत्थो पेक्लो ॥

नेपाली भाषा

ओम् सर्व व्यापी परमात्मा तपाई ले यो घर पति र घर पतिनी हरू का कोख मा यो यो बालक दीनु भाको छ । यो बालक को सृष्टी-कर्त्ता तपाई हुनु हुन्छ । पिता माता तपाई नै हुनु हुन्छ । तपाईको शक्ति ले यो बालक गर्भ भित्र सृजन गरे बमोजिम् यो बालक लाई राम्रो बढ़ाउनु हवस् । जोगाउनु होस । पृथ्वी को फुल बनाउनु होस । जीवन को फुल बनाउनु होस । पृथ्वी सुहाउने बनाउनु होस् अब नानी को नाम् जपेर भन्नु । ओम् परमात्मा ! यो बालक लाई आशीषमय भाग्य दीनु होस् । आयू पूरा दीनु होस् । दीर्घायु बनाउनु होस । भूत्प्रेत शैतान् हरू का जाल देखि जोगाई राम्रो बढ़ाउनु होस् । ओम् परमात्मा नमस्कार छ भनेर आशिबाद भर्नी बालक लाई फुल छरी फुल लाई दीनु पर्छ ।

मराव परेका घर शुद्ध गर्ने विधी

(१६) मराव परे—लाग्ने मानिस् भए चार मास चार दिन बार्ने । स्वास्नी मानिस भए तीन् मास् तीन् दिन् बार्ने । नुन तेल मद्य मांस खानु हुँदैन ॥ पूजा पाठ गर्नु हुँदैन । ईष्ट मित्र संग सेवा सलाम गर्नु हुँदैन । र सबै संग अलग रहनु पर्छ । आफ्नो बाबु आमा को मराव भए बारह महिना बारह दिन् तेरह महिमा १३ दिन वारी सुद्ध गरे अशुद्ध हट्ने छ ।

किरात भाषा

आति याप्मी स्या ग्र मलामी उत्मासि ।। सिङ् खोङ् खु चोक्मासि ।। चे वाहाप्मा पोङ् ।। कुसोङ् चिरीखले कित्मा पोङ् ।। सिङ् खोङ् सिगाङ् केत्मा आङ् सिङ् खु ले खाप्मा रो ।। आल्लो चेथाप् ईपुङ् देन् ओ ते मा आङ् चिङ्मा आङ् ईपुङ् ई चोकमा रो ।। येम्बोच्छा फा ग्र ली ताक्फा मेन्छीमा फा ग्र सुम् ताकफा लुङ्सेप्मा आङ् ई कुजोङ्थो सुत् लुङ् लेप्मा रो ।।

लीयेन सुम येन मेगाक्तुले ख्याम् नुसाफु नुसाने सोङ्वा माङ्गेन्ना तेङ् चुम् सोवु येकेवा येतिम्वा तुम्फाकसाहा पान्छाप्मासि रो ।।

उत्माताप्मासिआङ् ओक्खेगेन् ताचेङ् साबा सामजिकेन मुन्धुम् साबा उबजम्ब उत्पाङमा थो ग्र लामा यो ग्र ओभा कुहाङ कुलुङमा तायो सुरित केजोङले कुसिङ् पञ्च मुरा। पञ्च पेली पञ्च पानृचान् ले सुत्थो पोखेम्मो फा आङ् वयागेन ईङ्दत्त पिरूवा कुसिङ् आल्लो तुतुगेन् नो तुम्याङ् याकला गेन नो सुहाङ् खारेन् मुराहा हे योनु पेलीगेन् पानृचान् सागागेन् इनचान् मेलोन्देआङ् असुत्थो यो नु सुत्थो पोङ्बारो ।। हेक्केले ग आईन् ले येन् ऐन् ले नाम् कोन् केसिबा (खोनेदुबा खोनेदुमा) ले कुम्फु कुन्सा कुम्वा कुम्मा कुईत् कुमुईदाङ केरेक् असुत्थो ने मेयुक्तु आङ् सा थी युम निङ्ङे फोजङ ने मेजोगुआङ् असुत्थो योनु मेन सुत्थो ओखिगा फाआङ हुक मेफाक्तु आङ मेयुङ् लो ।। असुत्थो मेत्मनावान् लाफेप्मा आङ् सुत्थो के चोगुम्सिबी मेम्बी हो ! आल्लो तुतुगेन् नो तुम्याङ् याकूला गेन् नो सुहाङ् केरेक ले नोकप् पीमा पान् ओवके रो ।। ओक् लो !! सुत्थो चोगुम्बेरो ।। सुत्थो पिरुम्बे रो ।। आल्लो सुत्थो मेत्रोखा ।। असुत्थो लाफिसुम्वा रो ।।

नेपाली भाषा

मानिस मरे भने मलामी डाकी लास हाल्ने काठ को बाकस् बनाउनु ।। लास घुनु ।। नया कात्रो ले बेहेरी काठ को बाकस भित्र हाली ढकनी लाउनु र चिहान चौतारो मा लगी दबाई चौतारो बनाउनु । लोग्ने मानिस भए चार ताला ।। स्वास्नी मानिस भए तीन ताला को चिहान चौतारो बनाउनु । र चिहान् माथि ठाड़ो ढुंगा रोप्नु ।।

चार दिन तीन दिन जुठो बानुं र तेस पछि इष्ट मित्र दाजु भाई दीदी बहिनी हरू र अरू भला आदमी हरू लाई पनि बोलाउनु पर्छ ।

घर बाहिर भला आदमी हरू भेलापारी कुल कुटुम्ब मध्ये एक भाई उठाई पढ़नु लाउनु ।

अघि देखि भै आए बमोजिम को रित अनुसार र शास्त्र को कुरा मुताबिक हाम्रो समाभ मा पञ्च भला आदमी का पञ्च बोली बाटै शुद्ध हुनु भन्ने भगवान बाट आदेश पाए बमोजिम् आज पनि उपस्थित भला पञ्च हरू कै बोली बचन् ले जुठो बाट शुद्ध हुनु परेको छ ।

तसर्थं आज को दिन आज को बार मर्ने (नांउ भन्नु पर्छ) फलाना पर्लोक भई उसको दाजुभाई साखा सन्तान गैह्र लाई जुठो बोकाएर अशुद्ध राखे को छ । आज ईनीहरूले नुन् तेल जांड् मासु तपाँई भला आदमी हरू को अघि राखी यो अशुद्ध बाट शुद्ध बनाई दीनु होस् भनी बिन्ती गर्दै छन् ।

अब तपाँई उपस्थित भला आदमी हरूले यो जुठो अशुद्ध प्यांकी शुद्ध गरी दीने कि नदीने भनी कराउनु पर्छ । (उपस्थित भला पञ्च गैह एक शोर ले कराई कन भन्नु पर्छ ।। हो !! हामी हरू सबै ले शुद्ध गर्छौं ।। शुद्ध दीम्छौं ।। अब शुद्ध भयो । अशुद्ध जुठो प्यांकी दीयौं ।।)

किरात भाषा

हेक्के ग्र याकताङ् गेन् कुसुथेबा । फोक्तुङ गेन कुनो थेबा फोक्तुङ् ग्रो पे्रो ॥ केरेक ले नोकप् पाप्मा पेरो ॥ पेरो ॥

हेन् ग्रापने फुनुसा ग्रापने याप्मी यो मुग्रुत् सोधा बा लाम् फाकलाम् मेन्दीङे फाक सारा कुगोङ् दिङ् लाम् मेयो नाहाङ् सेक्पा सेत्छुमा लाम ग्रो लाङ्खेकुग्राङ् थो साम्माङ् युकना-देन् ग्रो केरे रो ॥ केरेक याप्मीहा पाप्मा पोङ् ॥ केरे केरे रो ॥ साम्माङ् सिङ्ग पोमु सेन्छीङ् ॥ खोरिसिङ्ग लामु येङ्खिङ् ऐन्नाङ् कोन् खाम्बेकमा यो नु सेन्दु ग्राङ् पे्रो ॥ केरेक ले पाम्मा ! पेरो !! पेरो ॥

च्यासाङ् सेनरले ना मेनुरु ग्राङ् फेंजिकुम फेदाङ्मा ॥ सावाली साम्बा ॥ याकजिरी याबा ॥ लामा केरुङ् मेदारुसि ग्राङ् सिदा पाङ्दा मेजोगु ॥ साम्माङ् मेजोगु ॥ तेला र लोरुप् मेगा ॥ वा थाम् मेगा पाक थाम् मेगा चोगुग्राङ् मे मेत्तुसाङ् लारे गुसा लारे तेरु ॥ नाम रे गुसा नाम रे तेरु ॥ साम्माङ् सा साम्माङ् ले तेरू रो ॥ माङ् लाम् तेम्सु ग्राङ् पेरो ॥ केरेक ले पाप्मा रो ॥ पेरो ! पेरो !!

ऐन्नाङ् क्योयो लायो लासोत् ग्राक्खेन चोगु साङ् वेस्मा बोखा रो ॥ थीक ईक्वा वे् ॥ नी ईक्वा बे् ॥ सुम ईक्वा वे् बोखा रो ॥

ग्राल्लो सुत्थो केपोङ्बाहा ले तुतुगेन् नो तुम्याङ् याक्लागेन् नो सुहाङ्, येकेबा येतिम्बा खोदाकमीहा केरेक सेवा मेप्मासि ॥ ग्राङ् सुत्थो पोङ्मा रो॥

कोन् सुत्थो नाक्मा थीम् हीम लाकात् चोकमा रो ॥ हीम्सिगाङ् फेंजिकुम फेदाङमा ले मिक्वासेन्लाम् चोकमा साप्ला निप्मा रो ॥ साङसिङ ग्रोमारो ॥

नेपाली भाषा

तिसो भए ग्रब यो मर्ने को ग्रात्मा उस्को जुजु चेपजु को ग्रात्मा संग मिल्नु गयो ॥ (सबैले गयो गयो भन्नु पर्छ) उस्ले ग्रापनु दाजु भाई साखा सन्तान लाई केहि दुःख नदीई प्रेत जुनी मा न गई सुंगर् कुकुरा को जुनी मा न गई सीधा बाटो सांचो बाटो हिंडी ग्रात्मा लोकमा "पुग्यो" ॥ (सबैले कराएर भन्नु पर्छ ॥ "पुग्यो" "पुग्यो") रुख बढ़े को ढल्नु लाई र जन्म लीए को छुटनु लाई भने बमोजिम् ग्राज देखि यो मर्ने मानिस मर्त्यलोक बाट छुट्टीएर ग्रात्मा लोकमा गयो ॥ (सबैले गयो ! गयो ! भनी कराउनु पर्छ ।)

के गर्नु ! र ! माया मोहवत मा परी बांच छ कि भनी पुरोहित विजुवा, लामा बोलाई, दबाई बुटि गरी, पुजा गरी बली गरी बचाउनु खुब कोशिष गरेको तर चन्द्र सुर्य्य को छोरा छोरी रहे छ र चन्द्र सुर्य्य ले लग्यो । ईश्वर को छोरा छोरी रहे छ र ईश्वर ले लग्यो । ईश्वर कै बाटो लीएर गयो भनी कराउनु पर्छ ॥ (सबै ले गयो ! गयो ! भनी कराउनु पर्छ ।)

ग्रब यस्ले जत्ति कै पाप गरे ता पनि यो जिउदो मानिस देखि फराक भयो ॥ एक द्वार् फराक दुई द्वार फराक ! तीन् द्वार फराक भयो ॥

येति गरी सके पछि जुठो मा रहने सबै शुद्ध भई उपस्थित् भला पञ्चहरू लाई ढोग भेट गर्नु पर्छ । र शुद्ध हुन्छ ।

यो शुद्ध गर्ने रित पाखा गर्नु पर्छ । घर भित्र पुरोहित ले शास्त्र पढ्नु पर्छ । र शान्ती दीनु पर्छ । धुप जलाउनु पर्छ ।

किरात भाषा

ओम् तागेरा निङवाफुमाङ् ।। आसेवा रो ।। लाब्रोती नामबोती थक्साप् पेसाप् सुत्थो ।। ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् ।। आसेवा रो ।। तोरोक् ताङसाङ् ईकसा खाम्बेक सुत्थो ।। थक्लेगेन् माङ् साम सुत्थो ।। कोन हीम् साम्माङ् सुत्थो ।। ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङे ।। आसेवा रो ।। कोन हीम रेन् याम्मीहा रेन् सा मेन्छाहा नुसा फु नुसा ने केहिङ्बा ईत् मुईदाङ् केरेक् लेन् थक्लुङ् दिङ् साम्माङ् सुत्थो चोगे ओ ।। चुङ्नावा फ़िम्मा रो ।। निङ्वाताामा साम् थासे बीरे ओ ।। केहिङ्बा केरेक नोमावा तामावा हिङमावा चोगे ओ ।। ओम् निङ्वा फुमाङे आसेवा रो ।।

नेपाली भाषा

ओम् परमात्मा नमस्कार छ । यो धुप बाती धर्म शास्त्र शुद्ध पारी दीनु होस । ओम् परमात्मा, नमस्कार छ । ई अशुद्ध हुने हरू कों लागी आकाश् पृथ्वी शुद्ध पारी दीनु होस् । ईनी हरू को जीव आत्मा शुद्ध पारी दीनु होस । पवीत्र पानी छर्कीनु पर्छ ।

यो घर को देव पित्री शुद्ध पारी दीनु होस् । हे परमात्मा ! नमस्कार छ । यो घर को छोरा नाती साखा सन्तान् रहने बस्ने जम्मै को जीव आत्मा शुद्ध पारी दीनु होस पवीत्र पानी छर्कीनु पर्छ । ईनी हरू लाई शान्ती दीनु होस् । बचाई राखनु होस । नमस्कार छ ।

मेखीम् चोकमा थीम्

मेन्छीन् नाक्सीङमा थीम्

(१७) पाङ्ली गोम्मा पार्मी पाङ्मा पोङ् ।। अपने कुयेत् मिङ्सरा काई फेकमा मेवोङ्नेन् । कुनु काई थाक लिसी तारिक काई फेकमा मेवोङ् नेन् ।। ईङ साईब्रा काई थाक नुसी तारिक काई फेकमा मेबोङ् नेन् ।। ताककेफेबा ताफेम्बा हा ले कुयेत कुनु काई मेफेवतु अ मुन्दाङ्दिङ् सेरि खाम्बुदिङ् लराङ्ले आमसेत् लो ।। मेन् अ ओसेक्, केबा, माकयु ले आम्सेत् लो ।। मेन अ हुन्छी अफे सेत्छीङ् लो ।।

पारमीले पाङ्ली खोमु अ कुम्बा कुम्मा कुम्फाङा कुङ्गुवा हा नु पान् तोन्छीङमा पोङ्रो ।। नाक्सीङ्मा येन् सेन्दीक् केरेल्ले युन्छो ओ थी पोङ्वा थीक् तेन्छाबाहा तगाङ् नेप्मा आङ् ईङ्मीबाले हुकफाकक्तु आङ् लोमेन् ताचेङ् लोमा पोङ्—

विवाह गर्ने बिधी

कन्ने माङने (मंगनी) बिधी

(१७) कन्ने खोज्न कलियो पठाउनु पर्छ । आफ्नो सगोत्र संग कुटुम्ब जोनु हुँदैन । मावली चार पुस्ता कुटुम्ब गर्नु हुँदैन । मितेरी साईनो सात् पुस्ता कुटुम्व गर्नु हुँदैन । बदमाश दुष्ट मानिस हरू ले आफ्नो हाड़ बंश दुध बंश संग साईनो मिची कुटुम्ब गरे भने बज्र द्वारा उनी हरू को मृत्यु हुने छ । बज्र बाट भएन भने सर्प, बाघ, भालु द्वारा मृत्यु हुने छ । ताहां बाट पनि भएन भने आत्माधान गरी मर्न छन् ।

कलियो कुट्नी हरू ले बुहारी को पत्ता लगाए पछि कन्या को बा, आमा काका मामा हरू संग कुरा मिलाउनु पर्छ । मंगनी को दिन एक पोङ् जांड़ उनीहरू को सामुन्ने राखी कलियो ले हात् जोरी फलाक्नु पर्छ ।

किरात भाषा

उन्छोन् बा थेबाहाले चोगु युरुवा थीम् कुसिङ् साहा थाङ्वेन मेन्छीन केरेसीलले तेन्थामगेन् मेखीम् गोष्मा आङ् मेखीम् चोकमा पीमा बोखा ।। पाङ्ली पाङ्लमी चोक्मा बोखा ।। हेक्केले ग्र आनीगे पाङ्फे ओ आनी हीम्मो आनीगे येम्बीछासा थाङ्वेन् बोखा । आल्लो पाङ्ली गोतुम्बा कोन् हीम्मो पाङ्ली थीक् निसुम्माङ् खोसुम्माङ् याङ् थोक्मा खोदेप्पी फाङ् ऐन् हेनी सोधुङ् गेन् तेन्थाम् तगाङ् हुकफाक् तुम्माङ् सेवा चोगुम्बा रो । फिमा नुले पोमा नु ।। सेम्मा नुले तुम्मा नु ।। हेक्केले ग्र कोन् मेन्छाम्सा लुम्मो कोन् थीम् मेनजोके मेबोङ्नेन् ।। ईक्सा खाम्बेक साङ् मेनखेम् दुन् ।। फाङ् उन्छोन् मसुङ्गे लाहा दोङ्ना सुथे सुयु ले अपने सिगाङ् मेन् ।। वे वे मिङ्सा नु मेखीम् चोकमा साङ् नु पात्तुसिवा हेक्के हेनी तेन्धाम् वे मिङ्सा खोसुम्माङ् हेनी तुमबुङ दिङ् सिम्ब्रो सानु आनिगे लाईकुम् फेम्बोसा तोडेसिलले अनिगे हीम् साम्माङ निङ्वाताबी फा आङ् ऐनहेनी लोक्खुम् ओ हुक्फाक्मा फेरीगे ।। आदाङ् बे ।।आसेवा रो ।।

आल्लो याङ्मीबा ले नोकप् पीमा पोङ्:- हेनें के मेत्तुबा केरेकपान् सेवखा बे ।। मेन्छीन् मेन्ने थाङ्बेन् मेखेम्दुन् ।। थाङ्बेन् मेन्ने मेन्छीन् मेखेम्दुन् ।। थाङ्बेन् मेन्छीन् मेन्ने हीम् मेबोङ्नेन् ।। कुचा पान के पात्तु साङ् थाङ्बेन् केसुङ् मेन् नीत्ते ।। मेन्छीन् चाथी मेन्नीत्ते हीम् मेबोङ्नेन् ।। याङ्मो कुईफेबी कुईनु बी तुरिक् मेन् ईत्ते हीम् मेबोङ्नेन् ।। हेक्केले ग्र हेनी लाईफुम् फेम्बोसा रेन कुईत ओ लोगे लक्का थे थे वा बी होप्पी ।। केसुङ् चाथी साङ् मेप्मा पोङ् ।। चामा इङ्नाम् मिङ्सो साङ् आक्के वा मेतेम्मे फाङ् हुक्फाक्मा पोङ् रो ।।

नेपाली भषा

अघि पिता पुर्ख हरू ले गरी मानी ल्याए को दस्तुर अनुसार छोरा छोरी हरू युवा अवस्था पुगे पछि कुटुम्ब खोजी बिवाह गरी दीने चलन सबै लाई बिदीतै छ । बुहारी जुवांई को साईनो लाउने चलन् भएको ले आज हाम्रो गांउ मा हाम्रो घर मा हामी हरू को छोरो जवान भयो र कुटुम्ब खोजदै आंउदा यो घरमा सुहांउदो कन्ये देख्यौं र बास पांउछौं कि भनीं मान्यवर कुल कुटुम्ब को सामुन्ने बिन्ती गर्दै छौं । घटनु मन्दा बढ़े को राम्रो छुट्टीएको भन्दा मीले को राम्रो भने भैं यो मानिस् जाति मा यो चलन पनि न मानी नहुने । जगत् पनि न सुहांउने हुनाले अघि हाम्रा पुर्ख सुसुङ्गे लाहा-दोङ्ना हरू ले भिन्न भिन्न गोत्र मा कुटुम्ब गरे निको छ भन्नु भए बमोजिम आज हजुर कुटुम्ब को गोत्र बिभिन्न भेटे को ले हजुर को कन्या र हाम्रो बर मिलाउनु पांउदा हाम्रा कुल पितृदेव समेत आनन्द हुन्छ कि भनी आशा गरी जंवले ज्ञात गरी हजुर हरू लाई बिन्ती गर्दै छौं । नमस्ते छ ।

अब कन्या पटि को कलियो ले जवाब दीनु पर्छ । हजुर ले भन्नु भए को सबै कुरा सांचो हो । कन्ये बिना बर सुहांउदैन बर बिना कन्ये सुहांउदैन सांचो कुरा गर्नु भएता पनि बर को चरित्र न बुझी कन्ये की सुशील्ता न बुझी घर बनीन्दैन । तसर्थं हजुर कुटुम्ब को घर घरान मा कस्तो रोग छ । बर को चरित्र, घर घरान को इज्जत् कस्तो छ सुन्नु पाउ भनी बिन्ती गर्दै छौं ।।

किरात भाषा

आल्लो ईङ्मीबा ले याङ्मो मेप्पा पोङ:- हेने के सेलाप्तुवा पान् हा केरेक सेक्खासूबा ॥ आदाङ्बे मेन्धुप्पे पानमेल्लोन्नेन् ॥ मेन्सेलाप्पे पान् मेदानेन् ॥ हेक्केले कोन् आनिगे लाईकुम् फेम्बोसा रे केस्तुङ् ग्र आल्लो भक् पाङ्फे लुम्मो नाम्पीन् हेक्के वा रो ॥ कोम्दाङ्बा याम्बक चोक लो फाङ् याम्बक् कुमिङ् मेप्मा पीमा रो ॥ कुईत् ग्र पाङ्फे लुम्मो केनोमा केदाबा वारो ॥ लोगे लक्का थेसाङ् होप्लो ॥ सुमदाङ्दिङ् तोक्मी, तोक्मी ओ तोङ्मु ॥ सिकचोवा फेवा सिक चो ओ तोङ् मु ॥ हेक्केले कोन् आनीगे लाईकुम फेम्बो सारेन् केस्तुङ् ईङ्नाम् तोक्मा हेनोगे तुम्बुङ्दिङ सिम्बोसाले (खोनेदुमा फाङ कुमिङ् मेप्मा पोङ्) लक् सुकलो फाङ् हुक्फाक्तुम्बे ॥ आदाङ् वे ॥ आसेवारो ।

आल्लो याङमीबा ले याङ्मो पाप्मा पोङ : हेक्के ग्र नु वे ॥ तोक्मी तोक्मी ओ तोङ्मा, सिकचो सिकचो ओ तुम्मे ले खेम्दु रो आनिगे तुम्बुङ् दिङ्सिम्बोसा रेनकुईत् आङ् केनोबा केदाबा वा ॥ चाथी साङ् आल्लो भक नो वा ॥ तान्दी हुन्छी हिमसावा हिमसामा वेखेसि आङ् खेमा नाम्मा लामा ताप्मा मेनजोग्गुन ग्र तेन्दीगे ॥ आनिगे तुम्बुङ्दिङ् सिम्बोसा हेनी हिम्मो पाङ्ली पिरुम्सीम्बे ॥ आल्लो ईङ्मीबा ले पाप्मा रो ॥ सिङ्नात् होप् ग्र सिङ्लेङ् चोकमा मु ॥ हीम्मो खेमा होप ग्र लामा ताप्मा मु ॥ कोन् लामा ताप्मा थीम् ग्र चुक हीम् थीम वे ॥ योम्बा हीम् थीमूले लामा ताप्मा मेवोङ् नेन् ॥ ईङ्नाम फेकवे । कोम्दाङ्बा थीम्· आनिगे, हीम्मो मेवोङ्नेन लो ॥

नेपाली भाषा

बर पटि का कलियो ले भन्नु पर्छ । हजुर ले सोधी बक्से को सबै कुरा मनासिब छ । न घोची कुरानिक्लीन्दैन ॥ न सोधी कुरै आउदैन भने भैं ई हाम्रो बर को चरित्र अभ सम्म गांउ घर मा वेश नै छ ॥ सूर्य्योदय जस्तै छ ॥ (यस्तो काम गर्छ भनी काम को नाम भन्नु पर्छ) गांउ घर मा हुने खाने भनी चर्चा सबै लाई थाह छ । नराम्रो रोग कोड़ कुष्ठी लक्का अभ सम्म गांउमा पता छैन् । भने हाती हाती संग मील्छ रे कमिला कमिला संग मील्छ रे भने भैं हाम्रो छोरा को मान् इज्जत् थामी घर उज्यालो पार्नु सक्ने सुयोग्य कन्या हजुर कै घर मा मात्र भेटीए को ले बिन्ती गरे का हौं । हजुर नमस्ते छ ।

फेरि केटी पटि का कलियो ले भन्नु पर्छ । तेसो भए कुरा ठीक छ । हाती हाती मा मील्दा र कमिला कमिला मील्दा सुहांउछ । हाम्रो घर घरान पनि अस्सल 'नै छ । कन्या को सुशील्ता पनि अस्सल नै छ । पछि ई दुई का घर भै सके पछि लड़ाई झगड़ा गरेन भने सौता न थप्ने हो भने हामी मान्छौ । हाम्रो छोरी हजुर हरू कै बुहारी हुनु लाई दीन्छौं ।

बर पटिका कलियो ले भन्नु पर्छ । रिन छैन भने जमानी बस्नु रे । घर मा अशान्ती मच्चाउने हो भने सौता थप्नु रे भने भैं घरानीया को चलन र निच घर को चलन मिल्दै न भनेर यो कुरा चलाए को भने सौता हाल्ने चलन् पनि निच चलन् हो हामी बाट यस्तो काम कदापि हुंदैन ॥

किरात भाषा

आल्लो हीम दाङ्बा हिनजा रेन कुम्बाले थे के पात्तुवे फाङ् याङ्मीबा ले सेलाप्मा पोङ् ।। हिम्दाङ्बा ले साङ् याङ्मीबा पान हेक्के तेन्ना मेप्मा पोङ् ।। हेक्के आङ् याङ्सि हिम्दाङ्बा ले हेन थी पोङ्वा तेम्मा आङ् ऐन नु थो कोन् मिङ् के गप्पा आसा कोक्के दोङ्बा मिङ् के गप्पा हिन्जान् कुहिम् सामा चोक्से पिरुङ् रो ।। पिरुङ् रो ।। पिरुङ् रो पाप्मा पोङ् ।।

हेक्के आङ् ईङ्मीबाले हेन लाईकुम् फेम्बोसान् कुनोप्पा कुनोम्मा, कुङ्गुत्रा कुम्फङा कुम्फु कुन्नेहा सेवा चेदो चोक् पाङ्मा पोङ् रो ।। नाजोम्फुङ् चोक्मा सेवा चोकमा पोङ् रो ।।

हेक्के आङ् याङ्मीबा ले कोन् हिनजा ऐन नु थो आनीगे पाङ्लमी वोखेरो पाप्मा पोङ् ।। हेक्के आङ् नाक्सीङ्मा थीम चुरा ।।

आल्लो मेक्खीम चोक्मा येन् लोम्मा पोङ् आङ् ईङ्खोङ् पीमा रो ।।

नेपाली भाषा

कन्या पटि को कलियो ले भन्नु पर्छ । तेसो भए कन्या को बावु बाट यसकुरा को फैसला दीनु पर्छ । भनी सोधनु पर्छ । कन्या को बावुले कलियो ले भने वमोजिम् म राजी छु जांड़ को मटिया छोई आज देखि मैले मेरो यस्तो नाउ भएकी छोरी लाई यस्तो नांउ भए को केटो लाई कन्या दान दिंदै छु । एक दिएं दुई दिएं दिएं भन्नु पर्छ ।

तेस पछि ईङ्मीबा (केटा पटि को कलियो) ले वर लाई उठाई सासु ससुरा र नजिकको सवै साईनो लाग्ने हरू संग साईनो फुकाउनु पर्छ । वर ले भेटी (रुपयैं फुल) सामुन्ने राखेर ढोग गर्नु पर्छ । याङ्मीवा ले आज देखि यो फलाना (नाउ लीएर भन्नु) यो घर को जुवांई भयो । सवैले जुवांई-चेलाको इज्जत राख्नु पर्छ भन्नु पर्छ । तेस पछि विवाह गर्ने दिन तोक्नु पर्छ ।

माङ्गेन्ना चोकमा थीम्

(१८) माङ्गेन्ना चोकमा येन् नु येन् थीक् तगाङ् मेकेसामाहा मेदा रो ।। वे् हीम्मो मेयुङ्लो ।। कोन् मेलोम्मा येन लो ।। चा मुक थीमुक पोङ्लो ।।

मेखीम् येन् लेन्चोसे याङ्सि नेगरा के, पोङ्गे ता, तिमोक् खो मेमुकतु नेफोक्तु आङ् याप्मी कुदिक् सिसामे केयुङ्वा हीम्मो पेक्मा आङ् सिसामे ताप्मा पोङ् ।। लामलाम्मा चोक्मा आङ् सीसामे हीम् सिगाङ् तेमा पोङ्रो ।। चामुक् थीमुक् पीमा आङ् याङ्सि युन्छो योम् युन् ओ माङ्गेन्ना चोकमा पोङ्रो ।।

विवाह कर्म काण्ड गर्ने बिधी

(१८) विवाह हुनु को एक दिन अघि ब्यौली लाई लोकन्दी हरू ले उसको घर बाट निकाली ब्यौलाको घरमा ल्याउनु पर्छ । ब्यौला को घर देखि अलग घर मा राखनुर्पछ । केटी निकाले को दिन भनी भोज् भतेर गर्नु पर्छ ।

विवाह को दिन मध्य दिन पछि नगरा घण्टी ढोल झ्यामटा बन्दुक पड़काउदै बाजा बजाउदै जन्ती ब्यौली बसेको घर मा जानु पर्छ । ब्यौली अन्माई ल्याई लाम लाम्मा गरी घर मा हुल्नु पर्छ भोज भतेर पछि ठूलो सांझ मा बिवाह कर्म हुन्छ । घरको मूल खांबोको

किरात भाषा

हाङ्सितलाङ् कुबेसाङ् योम्बा फोयेत् याक्मा रो कुजोङ्थो तेत्तलासे तेत्ला फेम्मा आङ् नेमा आङ् चेथ्या ओ लायेङ् तेत्ला नेमा रो ।। खे्यो सिनिक्का चोमेना फुङ्ई थीक् नु सेसेफुङ् थीक् याक्मा रो ।। लादियो नामदियो नु लासोरि नामसोरि फुङ्ना नेच्छी याक्मा रो । नालिसाङ् लेन् फेङ्वा लेक्खाङ् सिसामे नु मेके सामाहा युङ्मा रो ।। नालिसाङ् लेक्वाङ् परामसिङ् फुङ्ना याक्गा पोङ् ।। सिसामे लेक्खाङ् पिरीम्सिङ् फुङ्ना याक् मा पोङ् ।। आल्लो लादीयो नाम दीयो हान्मा आङ् साङ्सिङ् ओमा रो ।। हेक्के आङ् फेजिकुम् फेदाङ्मा ले थक् साप् पेसाप् निप्मा पोङ् रो ।।

ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् आसेवा रो ।।

आल्लो, आन्छोन् तागेरा निङ्वाफुमा ले तोरोङ् दिङ्ताङ् साङ् नु ईकसा दिङ् खाम्बेक्मा नावागेन् चोईत् चोगुसि ।। ताबु सिङ्लाङ्, थोक्सा कुपु, योङ्खोङ् गेन् ङासा नावा चोईत् चोगुसि साङ् नावा मेयारून् खेमसिङ् मेयारून् फाङ्, मेवामेन् नाम्सा, शेन्दाङ्गेन् लासा कुसिङ् मेन्छामगेन् याप्सी चोगुरो ।। कोरो मेलिङ्गेन् कुमेत् मेम्ने मेन्छाम् याप्मी मेनुखेमुदुन् फाङ् निङ्वा फूमाले सिसागेन् मेन्छीन् थीक् चोगु रो ।। हेक्के आङ् ग्र तागेरा निङ्वा फुमाले हेन् मेन्छाम् गेन् याप्मीन् नालीमेन् थाङ्बेन् साम् यिरीलुङ् थाम्देत् लुङ् युक्खु पीरू रो ।। हेक्के आङ् ग्र निङ्वाफुमाले हुन्छी नालीमेन् थाङ्बेन् नु सिसागेन् मेन्छीन् मिक्की फेकते छे फुङ्वा फेकते छे आङ् ईक्सा खाम्बेक तेकते छे फाङ् हाङ्वा थासु पीरू रो ।।

आल्लो उन्छोन् तुमसिङ् तुमला ताबु पोक्ला खेदेन् मुन्धुम् हाबेक्हा, सुथे नाम्येहाले मेखेप्सु मेयुरु आङ् कोन थोक्साप् पेसाप् ओ मेसाप्सु मेयुक्खु रो ।।

नेपाली भाषा

छेउमा नाङ्लो मा पात बिछाई थाल मा केरा को पात माथि सिन्दुर र चमेली फुलको माला राखनु पर्छ । दियो बाती बाल्नु पर्छ । दुई लोहोटा भरी भरी पानी साथ फूल राखनु पर्छ । छेउमा ब्यौला ब्यौली वस्ने राडी ओछ्याई ब्यौला को देब्रे पटि ब्यौली बसाई ब्यौला पटि एक लोहाटा फुल र ब्यौली पटि एक लोहोटा फुल राखनु पर्छ । धुप बाती बाली फेदाङ्माले पुस्तक पढ्तु पर्छ ।

ओम् सर्व व्यापी परमात्मा नमस्कार गर्दछु । अब अघि परमात्मा ले आकाश पृथ्वी सृजन गरी झार जंगल पशु पक्षी बनाउदा पनि सृष्टी सुहाए न भनी चन्द्र सूर्य्य जस्तो मानिस जाति को सृजन् गर्नु भो । स्वास्नी मानिस बिना लोग्ने मानिस सुहाएन् भनी स्वास्नी मानिस को सृष्टी गर्नु भो र परमात्मा ले ती दुई लोग्ने मानिस र स्वास्नी मानिस् लाई बैंस हाली अब दुबै फुल्नु फल्नु र पृथ्वी भरी साखा सन्तान् बढाउनु भनी आर्शिबाद दीनु भो ।

अब अघि शुरू मा भए का मुन्धुम् शास्त्र हरू हाम्रा पिता पुर्खे हरू ले सुनी पुस्तक मा लेखी राखे ।।

किरात भाषा

आल्लो कोन् थोक्साप् पेसाप् पान् हेक्के हेन्छी नाङ् ऐन् नु थो लोच्छा के बोखेछि रो ॥ हेन्छी नेच्छी थकहा ऐन नु थो लोच्छा थक् बोखे रो ॥ निङ्त्रा नेच्छी के पच्छी साङ् ॥ निङ्वा थीक् बोखा रो । हेन्छी सोगेम् सोमा लाभा एक्मा ॥ चोकमा ईप्मा मेत्नोईल्लो ॥ मुधुङ् चेक्या एप्ले मोमा ग्र थाङ् सोजोङ् मूसुते आनुप् लो ॥ फेम्बोसा पानीन् सिम्बोसा खेम्मा ॥ सिम्बोसा पानीन् फेम्बोसा खेम्मा रो ॥ हेक्के आङ् हेन्छी हिङ्मु ई तारिक् तोङेछे आङ् युङेछे रो ॥

आल्लो कोन् थोक्साप् पेसाप् पानीन् केदेन् सिबी मेम्बी फाङ् फेदाङ्मा ले नाली साङ् नु सिसामे नेप्माङ् लेङ्लेङ् चोक्मा आङ् सेलाप्मा पोङ् रो ॥ नेप्माङ् ले तेन्छीगे फाङ् नोकप् पीमा पोङ् रो ॥

मैकाम चोक्मा थीम्

(१९) हेक्के ग्र नेप्कु नालीसाङ् सिसामेले हुक् फाक्मा लाङ् फाक्मा पोङ् रो ॥ साह्रा निप्मा रो ।

ओम् तागेरा निङ्त्रा फुमाङ् चोईतुसा ॥ शेदिदीङ् पेसापसा ॥ ओम् तागेरा निङ्वा-फुमाङ् ईङ्खोङ् ॥ सेक्त्रा पेली सेक्त्रा पानुचान् ॥ आसेवा रो ॥

आल्लो नालीसाङ् रेन् मिङ्त्रा मेप्मा आङ् निप्मा रो ॥ कोन..........................पाङ्फे क्येयुङ्बा कोन्.....................ले गुसा...................

नेपाली भाषा

आज यसै शास्त्र मा लेखे बमोजिम् तिमी दुई जना पनि एक भयौ ॥ आज देखि उसो तिमी दुई जना को जीव दुई वटा भए पनि एक जीव भयौ । दुई मन भए पनि एक मन का भयौ ॥ तिमी दुई आपस मा बाज्ने जुज्ने काम गर्नु हुँदैन । आपस् मा छुल्यांई गर्नु हुँदैन । पाप मन चिताउनु हुँदैन । शरम् हुने काम कुरो गर्नु हुँदैन । दुबै लोग्ने स्वास्नी को नाता ले मीलेर वस्नु लोग्ने को कुरा स्वास्नी ले मान्नु । स्वास्नी को कुरा लोग्ने ले मान्नु । र दुवै जना एक मत एक सल्लाह ले घर बनाई संसार मा बांचीन्जेल मीलेर वस्नु ।

अब यो शास्त्र को कुरा तिमी दुवै ले मान्छौ कि मान्दैनौ (भनी दुवै ब्यौला ब्यौली हरू लाई पालो पालो गरी सोधनु पर्छ) दुवै ब्यौला ब्यौली ले पालो पालो गरी हामी यो मुन्धुम् शास्त्र को कुरा मान्छौ भन्नु पर्छ । पुरोहित ले "लुङ्याङ्" एउटा रुपैया मा बाचा बांधनु पर्छ । सासु ससुरा संग मेल मिलाप साथ एक जहान मा मीली वस्छौं भन्ने बाचा गर्नु पर्छ ॥

लगन् गर्ने बिधी

(१९) बाचा बन्धन सके पछि ब्यौला ब्यौली को हात पाउ जोर्नु पर्छ । र शास्त्र पढनु पर्छ ।

ओम् सर्व ब्यापी परमात्मा को सृष्टी ॥ पवीत्र शास्त्र परमात्मा को साँचो बोली वचन ॥ नमस्कार छ । ब्यौला को गोत्र भनेर पढ्नु पर्छ । यो फलाना गाँउ बस्ने फलाना को छोरो

किरात भाषा

ले कोन्.....................पाङ्फे वयेयुङ्वा कोन् ....ले मेन्छीमा गुसान् तेन्थाम् गेन् मेखीम् लोगु रो ।। हेक्केले ग्र ऐन नु थो कोन...........पाङ्फे वयेयुङ्बा-कोन्............ रेन मेन्छीमा सा कोन पाङ्फे वयेयुङ्बा कोन् ....लेन् हीमूसामा त्या रो ।। हेक्केले ग्र तेन्थाम् गेन् मेवखीम् लोगु रो ।। हेक्केले तुम्बुङ् दिङ् कुमीम् वारोक तारू ।। मिक्की फुङ्वा तारु ।। निङ्वा फुमा सुना इङ्तोङ् ईङ्सुम् इसिक् ले तुङ्बुङ् वारोक तारू ।। मिक्की फुङ्वा केदे रो ।। तुम्ब्रुङ्दीङ् सिम्बो वारोक् ।। लाईकुम् फेम्बो वोरोक् ।। तुम्बुङ् वारोक कामे ।। मिक्की वारोक कामे ।। श्रोम् तागेरा निङ्वा फुमा ईसिक लो ।। निङ्वा फुमाङ् हुप् कुहुप् थिकहुप् ।। ऐन्नाङ् थो ग्र मिक्की फुङ्वा कामे ।। तुम्बुङ् वारोक कामे ।। मिक्की फुङ्वा मेन छेत्ते ।। तुम्बुङ् वारोक मेन-जोप्पे ।। मिक्की फुङ्वा मेन् लुक्के ।। तुम्बुङ् वारोक मेन्देए ।। तुम्बुङ् वारोक ताङ्मा माङे ।। तुम्बुङ् वारोक कामे ।। तुम्बुङ् वारोक पोसे ।। मिक्की फुङ्वा पोसे श्रो ।। श्रोम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् ।। मामाङ् गाङ् लाक पोगे श्रो ।। श्रोम् खाम्फुलीङ् कुनाहाङ्मा माङ् लाक ।। हालासो कुपित् चोम्मा माङ् लाक हाङ् पोगे श्रो ।। वायादिङ् काम्फुङ् लोरे श्रो ।। श्रोम् मिवा कुनाम पिन्दे श्रो ।। सेन्दाङ् कुला पिन्दे श्रो ।। मिथुङ् मिराक् तिरे श्रो ।। लाथुङ् थेमे पोगे श्रो ।। नाम थुङ् नाम लाक ।। ला थुङ् लाराक नामदीयो लादीयो वाया कामफुङ् युङे श्रो ।।

श्रोम् निङ्वाफुमा ईङ्सुम ईसिक लो ।। नाम शोरी तिदीङ्मा थाम् ।। लाशोरी तिदी-ङ्मा थाम्मे श्रो ।। थेदिदीङ् केपेसापू साहा रेन्

नेपाली भाषा

ले फलाना गाँउ बस्ने फलाना की छोरी फलाना लाई कुटुम्ब खोली ल्यायो । तसर्थ यो फलाना गाँउ बस्ने फलाना की छोरी फलाना गाँउ बस्ने फलाना की स्वास्नी भईन् । तसर्थं यो उस्को घर भयो । उस्ले प्रेम सागर ल्यायो । जबान् ल्यायो । परमात्मा को सत् वचन् बमोजिम् माया मोह पनि ल्यायो । श्रब घर जम् वनीयो श्रब श्राज देखि उसो तिमी हरू को माया सागर मोहबत् सागर मिलाउनु । दुई सागर एक्कै सागर बनाउनु ।। तिमी हरू को प्रेमी जीवन् न छुट्टीन्जेल् ।। प्रेम सागर न सुखीन् ज्याल ।। प्रेम पोखरी न भतकीन-ज्याल हे प्रेम सागर को मालिक इनीदुई को प्रेम सागर जोरी दीनु होस् । ईनी दुवै को प्रेम सागर बढ़ाई दीनु होस् । प्रेमी जीवन बढ़ाई दीनु होस् । हे ज्योतीमय परमात्मा श्रब उठी दीनु होस् । जागी दीनु होस् । धर्ती माता । श्राकाश पिता ई दुई जोरीएको मा साक्षी बसी दीनु होस् । सुर्य्य ले किरण दीनु होस् । चन्द्रमा ले ज्योती दीनु होस । श्रग्नीले राप दीनु होस । सबै जागी दीनु होस । घाम को किरण, जुन को ज्योती, श्रग्नी को राप श्रोम परमात्मा को सत्ते बचन बमोजिम ई दुई लोग्ने स्वास्नी जोरीएको मा साक्षी बसी दीनु होस ।

श्रब घाम को किरण, जुन को ज्योती, श्रग्नी को राप यो मुन्धुम् शास्त्र को बचन ई दुई जोड़ी भएको मा साक्षी बसी दीनु भयो । तपाई हरू लाई नमस्कार छ ।

श्रोम् परमात्मा को महा शक्ति बमोजिम् चन्द्र सुर्य्यं श्रग्नी देव हरू उठी यो शास्त्रले ई दुई प्राणी हरू लाई लोग्ने स्वास्नी को नाता

किरात भाषा

वायागेन् काम्फुङ् लो ॥ मामाङ् सेवा रो ॥ लाथुङ्धाङ् लाराक् पोक्मामाङ् सेवा ॥ नाम थुङ्धाङ् नाम्लाक् पोकमा माङ् सेवा ॥ ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् माङ् लाक हाङ् इङ्सुम् सेवा रो ॥

ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् शेशे पेली शेशे पान्चान् सेवा रो ॥ एसोगेन् चुङ्ना हेत्ते ओ ॥ चुङ्नावा फिन्दे लोरे ओ ॥

मेन्छाम् गेन् याप्मी सा लुम्मो कोन नेच्छी...............खोनेदुवा ....खोने दुमा मिक्कीगेन फुङ्वा फेकताछिल्ले ग शेमेलीङ् येमेलीङ् मेवादिङ् हुन्छी माङ्नेन्ना तुतुगेन् नो तुम्याङ् याक्लागेन् नो सुहाङ्हा सुहाङ्माहा आचुप्से ओ मेवागेन् माङ्गेप्मा फोखुम् लो ॥ ओम् तागेरा निङ्वा फुमाङ् चिल्ली नारा शेरे ओ ॥ ईक्सा खाम्बेक ॥ तोरोक् ताङ्साङ् ॥ नाम थुङ् नाम लाक ॥ लाथुङ् लाराक् नाबु कुसिङ् ॥ पोकला कुलुङ् ॥ तेङ्चुम सोबु ॥ मुई दाङ् केरेक ॥ चिल्ली नारा शेरेम्मे ओ ॥

आल्लो केरेक ॥ आसुप्से ओ ॥ सावा सुप्सुङ् ॥ येहाङ् सुप्सुङ् ॥ मिक्की चोक्मा ॥ फुङ्वा चोकमा ॥ तुम्बुङ् थेङ्मा ॥ वारोक थेङ्मा ॥ मिक्की फुङ्वा ॥ तुम्मसि रो ॥

ओम् तागेरा ग ॥ निङ्वा फुमा ॥ सिवा-दीङ् ग खासेम् पेगे ॥ सिवा पेक्मा ॥ खासेम् पेक्मा ॥ मुथाङ् पेक्मा ॥ खारा पेक्मा ॥ तुम्बुङ् वारोक ॥ मिक्की फुङ्वा ॥ फेकताल्ले ग ॥ मिक्की दोङ्बा फुङ्वा तोङ्मा ॥ सिवा खासेम् खारोन् चोकमा ॥ मेपाङ् खाङ्लो ॥ साप्मागेन् ग ॥ कुमाङ्सासे ॥ मिक्की फुङ्वा ॥ फेकताल्ले ग ॥ सावा गेन् ग ॥ येहाङ् फुङ्गीन् ॥ फुङ्मो तुम्बा ॥

नेपाली भाषा

मा जोड़ी बनाए को मा साक्षी बसी दीए को मा तपाई हरू लाई नमस्कार छ । चन्द्रमा को बिम्ब मा बिराजमान हुने भगवान लाई नमस्कार छ । सुर्य्य को बिम्ब मा बिराजमान हुने भगवान लाई नमस्कार छ । ओम् सर्व व्यापी परमात्मा को महा शक्ति लाई नमस्कार छ ।

ओम् सर्व व्यापी परमात्मा को पवीत्र बचन लाई नमस्कार छ । पवीत्र पानी छर्कन्दै नमस्कार गर्दै छु ।

आज मानिस हरू को माझमा ई दुई फलाना र फलाना जवानीपन को अवस्था पुगे को ले उनीहरू को जीवन को फुल फुले को ले ईनी हरू को वंस बास्ना जोराउने काम मा ईष्ट मित्र कुल कुटुम्ब शाखा सन्तान भला पञ्च हरू सुहृदयले आनन्द मनाउन भेला भए का छन् । अब यो बिवाह कर्म देवादि देव परमात्मा को सामुन्ने पुऱ्यायौं । तसंथ सबै आकाश पृथ्वी चन्द्र सुर्य्य हरू ले आनन्द मनाए बमोजिम् तपांई ईष्ट मित्र साखा सन्तान् कुल कुटुम्ब भला पञ्च गैह्रले पनि आनन्द मनाई दीनु होस ।

अब सबै भला पञ्च हरू को सामुन्ने र देवादि देव परमात्मा को सामुन्ने ई दुई दुल्हा दुल्ही को माया मोहबत मिलाउन लाई बिवाह गरी दीनु लाई मलाई पुरोहित खटाए अनुसार यो भन्नु चाहान्छु कि सृष्टी मा सर्वप्रथम् बिवाह गर्ने गराउने बिधी निकाल्ने सन्त महान्त चाहि महात्मा येहाङ् हो ॥

किरात भाषा

तेत्फोरा ग ।। कुफुङ्वा ओ ।। मिक्की फुङ्वा ।। तुम्मेछिरि । तेत्फोरा मु ।। मुसान्दीङ् फुङ् ।। मिक्कीफुङ्वा ।। तोङ्बीमेम्बी ।। सियाकपे ग ।। थेयाकपे फुङ् ।। केप्फेरेफुङ् ।। नाम्देङ् फुङ्मा ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम बी मेम्बी ।। मिक्जिरी फुङ् ।। खेमादिङ् ग ।। योङ्सोङ् फुङ्मा ।। मेन् दोङीलो ।। सिङ्दुम् फुङ्मा ।। लुङ्दुम् फुङ्मा शेगे फुङ्मा ।। फेगे फुङ्मा ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम्बी मेम्बी ।। सिङ्जाङ्गो फुङ् ।। यामजाङ्मा फुङ् ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम्बी मेम्बी ।। मारोती फुङ् ।। चाम्बोती फुङ् ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम्बी मेम्बी । सिनिक्का ग ।। चोमेना फुङ् ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम्बी मेम्बी ।। सिनीक्का ग ।। चोमेना फुङ् ।। मिक्की फुङ्वा ।। काम् रो ल रो ।।

आलगो सिसामेल्ले सिनीक्का चोमेना फुङ्ई तेम्मा आङ् नालीसाङ्लेन् सितलाओ वामा रो ।। याङ्मो नालीसाङ् ले सिसामेलेन तोवाओ सेसेफुङ् वामा रो ।। खन्नाङ सिसा-मेल्ले नालीसाङ्लेन् कुलाङ् नेच्छी सुसु आङ् सेवा चोक्मा रो ।। हेक्के आङ् नाली साङ्ले सिसामे ऐन् नु थो हेने इङ्गा आमेत् केवोखे रो फाङ् सुम्लेङ् पाप्मा रो ।।

हेक्के आङ् ग याङ्मो निप्मा रो ।। तुतुगेन ग ।। नुम्याङ्सासे याकला गेन ग सुहाङ् सासे ।। पकमीक् ।। फुङ्ई हेक्के ।। मिक्की फुङ्वा ।। थाङ् थाङ् तेरूङ् ।। मिक्की ईहुप ।। खेकसुङ् देमुङ् ।। मिक्की मेल्तुक्के ।। फुङ्वा मेल्तुक्के ।। तुङ्गुन् मेन जोप्पे ।। वारोक मेन-

नेपाली भाषा

यसबेला ई दुई दुल्हा दुल्ही को जवानी पन को बैंस पूरा भएको फुल को शोभा ईनी हरू ले नहिरे को सेतो कपड़ा को शोभा संग मिल्छ कि । सेतो कपड़ा को शोभा मुसान्दीङ् फूल संग मिल्छ तर जवानीपन को फुल संग मिल्छ कि मिल्दैन ? भिर पहरा मा उम्रीने फेप्परे फुल, सुगन्ध बास्ना आउने फुल संग ई दुई दुल्हा दुल्ही को बैंस मिल्छ कि मिल्दैन मिक-जिरी फुल मृत्यु फुल भए को ले ई दुई को बैंस संग मिल्दैन । सुनखरि फुल संग इनी हरू को जीवन मिल्छ कि मिल्दैन ? सिङ्जाङ्गो फुल, जीव मालगाई शोभा बड़ाउने फुल को जीवन र ई दुई दुल्हा दुल्ही को जीवन मिल्छ कि मिल्दैन ? चुवा फुल चम्पक फुल जस्तो ईनी हरू को जीवन हुन्छ कि हुंदैन । सिनिक्का चोमेना फुल भैं ईनीहरू को जीवन हुन्छ कि हुंदैन ? हो ! सिनिक्का चोमेना फुल भैं ईनी दुई दुल्हा दुल्ही को जीबन हवस । ई दुई जना को जीवन् यो सिनिक्का चोमेना फुल संग मिल्यो ।।

अब व्यौली ले फुल को माला व्यौला को गलामा लगाई दीनु पर्छ । व्यौलाले व्यौली को निधारमा सिन्दुर लगाई दीनु पर्छ । व्यौली ले व्यौला की पाव मा ढ़ोकी दीनु पर्छ । व्यौलाले व्यौली लाई, "तिमी आज देखि उसो मेरो धर्म-पत्नी भयौ भनी तीन पटक् भन्नु पर्छ ।"

फेरि पढ़नु पर्छ । देवनिङाली को मसिनो दुप्पा को टुकड़ा धागो ले उनी, जोड़ी सुहांउदो माला बनीए भैं आज का ई दुल्हा दुल्ही को जीवन पनि माया मोहबत् को डोरा ले बांधी शोभायमान जहान् को रूप मा बसुन भनी बाचा बाँधे को

किरात भाषा

जोप्पे ।। तुङ्ग्रन् मेनदेए ।। वारोक मेनदेए ।। सामजिक् फोखुम लो ।। मन्धुम् फोखुम् लो ।।

ओम् निङ्वा फुमाङे ।। हा लेले हाङ्वा थासे पीरे ओ ।। निङ्वा फुमा रे खेप्सु ।। ईकसा राङ् खेप्सु ।। खाम्बेक लाङ् खेप्सु ।। तोरोक लाङ् खेप्सु ।। ताङ्साङ् लाङ् खेप्सु ।! नाम लाङ् खेप्सु ।। लाराङ् खेप्सु ।। थाङ् थाङ् येप्पी पोगी रो ।। तियाहा ।।

आल्लो के मुक्पाहा हीमसिगाङ् लामा आङ् हाङ्सित्लाङ्रेन लिसी पिसाङ् लेङ् सुम्सी तारिक लाङ्मा पोङ् ।। मेकेसामाहा साङ् सोरिक सोरिक लाङ्मा आङ् याङ्सि माङ्गेन्ना चुरे रो ।।

नेपाली भाषा

छ । फेरि चमेली फुल बारहौं मास फुली सुवास्ना दीए भैं ई दुई दुल्हा दुल्ही को जीवन मा सुव्यहार सुकिर्ती को सुवास्ना चली रहुन् । भला पञ्च हरू को सामुन्ने म फेरि भन्दै छु । ई दुल्हा दुल्ही को प्रेमी जीवन लाई मुन्धुम् शास्त्र बमोजिम ईनी हरू को जीवन् रहीनज्याल मुन्धम् को शक्ति पुर्ण वाचा ले एक सुत्र मा बांधी दीए को छु । सर्व व्यापी परमात्मा ले आशिष दीने छन् । ओम् परमात्मा ले सुन्नु भयो । आकाश, पृथ्वी, चन्द्र सुर्य्य र तपांई भला पञ्च गैह्ल ले सुन्नु भयेका छौ । सप्रीएर फलिफाप् हवस् जय् जय् हवस् ।।

अब च्याप्प्रुङ् बजाउने हरू मूल खांबो को वरिपरी तीन फन्को नाची विवाह कर्म खतम हुन्छ ।

पान्मेन्दोङ् मुन्धुम्

(२०) तान्दी तान्दी लेप्मुहाङ् रेन्सा मेन्छाहा सिदोत् सिदोत् मेपोन्दा ।। पेलीगेन पान्चान् लोच्छा बया ।। खेन्हा केरेक् तरम तेम्बे लेन लुङ्ह्याम् पाङ्फे ओ मेयुङे आङ् मेवया ।। हेन्हा लुङ् सेकहा नु योरिक मेपोन्दे आङ् मेवया ।। कप्पो तुम्सा मेचुप्सा आङ् तामे-चेक्खु ।। आन्छोन् वादोक्मा थाङ्सु आङ् खाम्बेकमा ख्याम् निप्तुपेबा पान् मुन्धुम् मे चेक्सु रो ।। खेन्हा सारिक् मेगी आङ् मेयुङे रो ।। याङ्मो वादोकमा थाङ्बी ।। खाम्बेकमा याङ्मो निपेक्बी फाङ् तामेथोक्तु रो ।। याङ्मो वादोक्मा थाङ्सु य याप्मी काक मेनिप मेबेक् लो ।। हेक्केले याङ्मो वादोकगा थाङ्सु य हिङ्मा लाम् गोप्मा पोङ् फाङ् ता मेचेक्खु रो ।।

भाषा नमिले को कथा

(२०) पछि पछि लेप्मु हाङ् को साखा सन्तान घेरै घेरै बड़े । बोल्ने भाषा यौटा मात्र थियो । तिनी हरू सबै यौटा ठूलो मैदान को लुङ्ह्याम् नामक जग्गा मा गांउ बसाई बसेका थिये । तिनी हरू रोड़ा ढुंगा भन्दा बेसि बड़ी गयेका थिये । बुढ़ा पाका हरू भेला भई पुरानो कथा गर्थे । अघि समुन्द्र बड़ेर आई सारा पृथ्वी डुबाए को कथा गर्थे ।। तिनी हरू साह्लै डराएर बस्थे । फेरि समुन्द्र बड़ेर आंउछ कि । पृथ्वी फेरि डुब छ कि भनी बहस गरी बस्थे । फेरि फेरि डुबाउ आए मानिस हरू डुबी मर्छन्ना सब प्राणी नष्ट हुन्छन् तसैथ आंउदो डुबाउ देखि बांचन लाई उपाय खोजनु पर्छ भनी कुरा गरी बस्थे ।

किरात भाषा

(२१) आल्लो योम्बा चुम्लुङ् मेजोग्गु ॥ याङ्मो वादोकमा थाङे ग्र आक्के हिङ्मा फाङ् पान् बोखा । वादोक्मा थाङे ग्र थेगु, कोक्मा, कोई जोङ् फाङ्, केरेक मेनिप् मेवेक् ॥ हेक्के ले कोई जोङ् फाङ् कुसोम् पेक्मेल्ले मेहिङ्नेन ॥ आल्लो कोईजोङ्फाङ् नु छेन्ना केम्बा जोङ्खीम् थीक् चोक्मा पोङ् ॥ जोङ्खीम् ले कुसोम् थो लेमु लुङ्धाम् सुमा पोङ् ॥ जोङ्खीम् कुसोम् लेमुलुङ्धाम तारिक केप्मा मेन्छुक्तुन ग्र ग्र जोङ्खीम् कुसोम् नु सिङ्थरे थाक्मा आङ् लेमुलुङ्धाम् सिगाङ् लामा पेक्मा पोङ् ॥ ओवखेलरिक वादोक्मा नु हिङ्मा पोङ् फाङ् नाहाङ् चाप याप्मी ले मेत्तु ॥ कोन् पानीन् काक याप्मीहाले मेतेन्दा रो ॥

(२२) आल्लो नाहाङ् पान् हेक्के केरेक याप्मीहा जोङ्खीम् चोक्मा मेहेक्तु रो ॥ योम्बा तरम् तेम्ब्रे ओ याप्मीहा मे चुप्सा ॥ हान्दी पाङ्योक् तोमा मेहेक्तु ॥ हान्दी चेल्लेक चोक्मा मेहेक्तु ॥ हान्दी लेक्त्रा सोमा मेहेक्तु ॥ हान्दी चेल्लेक् थाक् खोकमा मेहेक्तु ॥ हान्दी वाके थाकपा मेबोखा ॥ आति चेल्लेक के थाक्पा मेबोखा ॥ ओक्खेलरिक जोङ्खीम थो थो केरेरो ॥

(२३) पेलीगेन पान चान लोच्छा वया ॥ सुना ईङ्ताङ् लोच्छा वया ॥ केरेक् हिङ्मा याम्बक वया केरेक् ले निङ्वा मे बीरु आङ् याम्बक् चोक्मा ले जोङ्खीम् योम्बा केम्बा लोन्दा रो ॥ थाङ् थाङ् पेक्मा नाङ्सेप्पा येकोप् फाङ्गोप मेजोग्गु आङ् मेतेरू रो ॥ ओक्खेलोरिक् मेजोग्गुल्ले जोङ्खीम् थो खाप्मी देन् केरेरो ॥

नेपाली भाषा

(२१) तेस पछि तिनी हरू ले यौटा सभा गरे । फेरि डुबाउ आए कुन तरिका ले बांचने विषय कुरा भयो । डुबाउ आए पछि सानो पहाड़ ठूलो पहाड़ का टाकुरा हरू सबै डुबी जान्छन् ॥ पहाड़ का टुप्पा मा चढ़े र बाँचने उपाय छैन । अब अगलो पहाड़ का टाकुरा भन्दा अझै अग्लो धरहरा बनाउनु पर्छ । धरहरा को टुप्पाले निलो आकाश छुनु पर्छ ॥ धरहरा को टुप्पा निलो आकाश सम्म पुग्नु सके न भने धरहरा को टुप्पा बाट लिस्नु लाएर निलो आकाश मा जानु पर्छ । तेसो गर्नाले डुबाउ आयो भने बांचन सकीन्छ भनी नाहाङ् नामक यौटा ज्ञानी मानिस ले सुझाउ दिये ॥ यस कुरा लाई सबै मानिस हरूले माने ॥

(२२) अब नाहाङ् को नेतृत्वमा सबै मानिस हरू ले धरहरा बनाउन शुरू गरे । त्यो ठूलो लामो मैदान मा मानिस हरू भेला भए । कोहि घरेड़िखन्न लागे । कोहि इँटा बनाउन लागे । कोहि हिलो मुचन लागे । कोहि इँटा को पर्खाल लाउन लागे । कोहि पानी ल्याउने भए । कोहि ईंटाल्याउने भए । यसरि धरहरा माथि माथि पुग्यो ॥

(२३) बोल्ने भाषा यौटा थियो । मतो यौटा थियो । सबै बांचने काम थियो । सबैले मन लाएर काम गर्दा धरहरा चांड़ै नै ठूलो अग्लो भयो । माथि माथि जाने भरेङ् आठ फन्को नौ फन्को घुमाउदै बनाउदै लग्यो ॥ यस्तो तरिका ले बनाउदै जांदा जांदा धरहरा माथि बादल भए ठांउ सम्म पुग्यो ॥

किरात भाषा

हेप्मो नु थाङ् थाङ् जोङ्खीम मेदेरू रो ।। याप्मी हा सिरामेथाङ् मेथाङ् याम्वक् मेजोगु रो ।। साम् मेलोराग्राङ् मेयेप्ाङ् निङ्वा मेत्ये ग्राङ् जोङ्खीम् मेजोगु रो ।।

(२४) ग्राल्लो जोङ्खीम थो लेमु लुङ्धाम् कुत्रेसाङ् केरेरो ।। सिङ् थरे थाकमा ग्राङ् लेमु लुङ् धाम् ग्राकेप् फा ग्राङ् यो खाम्वेकमा नु सिङ्हेक, सिङ्फेच्छीलेन् सिङ्थरे चोकमा ग्राङ् थो थाकमा बोखा फाङ् पान् मेबोखा ।।

(२५) कोरो हेन सोफा ग्रो थे बोखा-बोखा निङ्वा फुमाले थे जोगु जोगु ! मेन्छामसा लुम्मो इनोगेन् तुखे मेथाङ् ।। पान् मेदोङेन् लो ।। निङ्वा मेदोङेन् लो । थीक ले थीक पान् कुसिङ् मेन्नेत्तुन लो ।। पान् सिपगुङ् बिपगुङ् बोखा रो ।। खेमा नाम्मा बोखा रो ।। कुना-मेन्छा लोन्दा रो ।। सिक लोन्दा ।। याक लेरा ।। पान् मेदोङेल्ले ताफेम्ब बोखा रो ।। याम्बक् नुबा मेबोखेन् लो ।।

(२६) योस्मा क्येयुङ्बाहाले खेक्याचेल्लेक थाक्तेम्मो फाङ् मेग्रोक्तु ।। योस्मा क्येयुङ्-बाहाले कुसिङ्मेन्नेत्तुन् लो ।। याङ्मो फुचेल्लेक् थाक्तेम्मो फाङ् मे ग्रोक्तु ।। योस्मा क्येथुङ्बाहा ले जोङ्खीम् सोन्देम्मे फाङ् मेखेप्तु ।। याङ्मो थीक ले सिङ्थ्येर चोगेम्मे ग्राङ् थाक्तेम्मो फाङ् मेग्रोक्तु ।। योस्मा क्येथुङ्बाहाले जोङ्खीमीन् लुन्देम्मे फाङ् मेखेप्तु ।

(२७) ग्रोखेलोरिक पान् मेदोङेल्ले हेन्हा लुम्मो थङ् बोखा । थङ् मेथोक्ते वा योस्मा क्येथुङ्बाहाले जोङ्खीम् मेलुन्दु मेबीरुल्ले हेन्

नेपाली भाषा

धरहरा ग्रझै माथि माथि ग्रगलाउदै लग्यो । मानिसहरू खुशी रमाहट् गर्दै गीत गांउदै हांस्दै खुशी हृदय ले काम गर्दै गये ।।

(२४) ग्रब धरहरा माथि निलो ग्राकाश को छेउमा पुग्यो । लिस्नु लाएर निलो ग्राकाश मा पस्न लाई तल पताल् बाट ग्रङ्कुसे काठ हरू को लिस्नु बनाई माथि ल्याउनु पर्छ भन्ने सल्लाह भयो ।

(२५) तर तेस बेला के भयो, भयो, पर-मात्मा ले के गर्नु भो, के गर्नु भो । मानिस जाति मा दुःख ग्रायो । भाषा मिलेन, मन् पनि मिलेन । यौटाले ग्रर्को को कुरा बुझेन । कुरा उल्टा सुल्टा भयो ।। लड़ाई झगड़ा चल्यो ।। हेलाहिनाम उबजीयो । रिस राग उठ्यो । भाषा नमिलेकोले साह्रै नराम्रो भयो । काम राम्रो भएन ।

(२६) माथि बस्ने हरू ले "कोङ् हाङ् याङ् बोले" भनी कराउदा तल्ला ताला बस्ने हरूले कुरै बुझेन । ईंटा हरू माथि ल्याउ भन्दा धरहरा भत्काई देउ भने को सुने । कोहि ले लिस्नु बनाएर माथि ल्याउ भन्दा धरहरा भत्काई देउ भने को सुने ।।

(२७) यसरि भाषा न मिलें कोले ग्रापस्त मा झगड़ा भयो । रिस को झोक मा परी तल बसे का मानिस हरू ले धरहरा भत्काई

किरात भाषा

जोङ्‌ ीम् सोन्देसु रो ।। याप्मी योरिक मेएप्तु मेसेरू रो ।।

(२८) केनम्बा याप्मीहा पान् मेदोङेन्नाङ् ञिदोत सिदोत मेसेन्देप्राङ् ल्‌ा ल्‌ा मेयुङे रो ।। आपङ्गे आपङ्गे योक मेजोगु आङ् मेयुङे ।। आपङ्गे आपङ्गे पान् मे वात्तु आङ् मेयुङे रो ।।

नेपाली भाषा

दीए । यो भतकीय को ले धेरै मानिस हरू थिचेर मारे ।

(२८) रहे का मानिस हरू भाषा नमीलेकोले भाषा मीलने मीलने को दल बनाई अलग अलग् छुटीई आफ्नो आफ्नो गाँउ गढ़ बनाई अलग-अलग छुट्टीएर बस्न लागे ।।

इति

किरात मुन्धुम् शास्त्र

तेस्रो अध्याय

किरात भाषा

यूमा साम्माङ् मुन्धुम्

(१) याप्मीहा काक्, पानमेनदोङेल्ले, वे् वे् बोखा, लाला योक्हा, मेजोगुग्राङ् ए् ए हाङ् हा, मेबोखे रो ।।

(२) खेमा नाम्मा, थोङ् ग्राङ् चोक्मा, मेबोवसेल्ले, लोच्छा देनुग्रो, सोरिक् युङ्मा, मेन्छुक् तुन्नाङ् ग्राति थाङ्गेत, ग्राति लाङ्गेत, ग्राति नाम्था, ग्राति नाम्पीन, मेसेन्दे ग्राङ्, था था लाजे, मेपोन्दे ग्राङ्, काक् मेवेरो ।।

(३) सोधुङ्गेन्, मुना तेम्ब्रे लाजे नु, मागोङ् कुसा याप्मीलुप थोक्, मेसेन्दे ग्राङ् सिनुयुक लाजे मेगेरे रो ।।

(४) हेन लाजेग्रो, मेयुङेल्ले, तान्दी हेन्हा लुम्मो, माङ्हाङ् लोच्छा, मुक्केगुबा लोन्देसि रो ।।

(५) हेल्ले तोङ्वे, हेन् लाजे ग्रो, साक बोखे ग्राङ् चामा थुङ्मा, मेब्रोखेन्नाङ्, याप्मी-केरेक्, सिमा हेकमा, मेजोगुल्ले, माङ्हाङ् हेल्ले, निङ्वाफुमा सेवा चोगु ।।

(६) सेप्माङ् माकुतु, निङ्वा फुमा, त्या ग्राङ् मेत्तु, तान्छो दिङ्, साक्नाम तायो, हेने, ग्राल्लेक पोगे ग्राङ् इकताप ग्रोमेत्ते रो । पोगु दिङ् कुचा लिङ्वा, के निसु ग्र, च्येम्मे फाङ् खाहुन् पीरू रो ।।

नेपाली भाषा

याशोकेनी महारानी को कथा

(१) भाषा नमीले को ले सबै मानिस हरू अलग् अलग् भयो । अलग अलग गढ़हरू बनाए र अलग् अलग् राजाहरू भई बसे ।।

(२) बाज्नु जुज्नु, लड़ाई गर्नु परेकोले एक्कै ठाँउ मा बस्तु न सक्ता, कोई उत्तर, कोई दक्खिन, कोई पश्चिम कोई पूर्व छुट्टीएर टाड़ो टाड़ो मुलुक तिर बड़दै गये ।

(३) त्यो प्रतिष्ठीत मुना मैदान को मुलुक देखि मागोङ् बंशी एक हुद्दा छुट्टीएर सिनुयुक् मुलुक मा पुग्यो ।

(४) तेस देश मा बस्ता रहन्दा पछि पछि तिनीहरू को माझमा माङ्हाङ् नाँउ गरे का एक जना शक्तिमान राजा निस्के ।

(५) उस्को शासन् काल मा त्यो देश मा, एक खेप अनिकाल लागी मानिस हरू भोक् ले मर्नु लाग्दा माङ्हाङ् राजा ले परमात्मा को भक्ती गरे ।

(६) सपना देख्यो, परमात्मा आएर भन्यो, बिहान उठेर तिम्रो बारी मा गएर हेर्नु । अन्न उम्रीएको देख्यौ भने खानु भनी अर्ती दिए ।

किरात भाषा

(७) तान्छो दिङ् साक्नाम् तायो माङ्-हाङ् आल्लेक पोगा आङ् इक्ताप लेक्खाङ्, पेआङ् ओमेत्तुल्ले हेल्ले, चेम्बी इम्ब्रीङ्, सिदोत् सिदोत्, लिङ्सुसि आङ् तुम्सासिबा, निसुसि आङ्, माङ्हाङ् निङ्वा सारिक त्या रो ॥

(८) सेप्माङ् पान् साङ्, सेक्खा फाआङ् माङ्हाङ् हेल्ले, योम्बा चुमलुङ्, चोगु आङ्, लाजे साबाहा मेत्तुसि रो ॥

(९) तागेरा निङ्वाफुमा सेवा चोगुङ् ओङ् सेप्माङ् माकतुङ्. सेप्माङ् हे्यो, तागेरा निङ्वाफुमा, त्या आङ् मेत्ताङ्, लो। तान्छोदिङ् साकनाम् तायो, पोगे आङ् हेने, इकताप् केरेक् ओमेत्ते रो। पोगुगेन्कुचा लिङ्बा केनिसु अ ताप्मा चामा, हेक्के आङ् हिङ्मा वामा फा आङ् हेल्ले खाहुन पिराङ् रो।

(१०) अन्देन तान्छो, चिगा ओगा, पोक्सेल्ले इङ्गा पोगाङ्, लाकात् पेगाङ्, ईक्ताप् केरेक् ताकोन्नाङ्, ओमेत्तुङ्बा, चेम्बी ईम्ब्रीङ्, लिङ्सि आङ्, काक् तुम्सेपेबा, निसुङ्सिङ् आङ् आ निङ्वा सारिक त्यारो ॥

(११) हेक्केले ग, हेनी केरेक, पेगेम्मे आङ्, तारेम्मे आङ्, च्येम्मे आङ्, हिङेम्मे रो ॥

(१२) हेल्ले याङ्मो, याप्मीहा काक्, यारीमुबा याक्मा, सिङ्बे ताङ्मा, लुङ्बे सेप्मा, यान्था खेरुङ् यामोमा आङ्, यावामा आङ्-माङ्खोमा याङ्मो चासोक् माङ्खोमा हुरुसि रो ॥ याङ्मो हेल्ले सिवादिङ् खाहुन् पिरु ॥ साक्किल्ले सेरुबा ओम् तागेरा निङ्वाफुमा अफे त्या आङ् पोगुगेन कुचा पिरु रो। हेक्केले मेन्छाम्याप्मीसाले ओक्खेदोङ्बा कुनोकुदा आफलेसाङ् निङ्वा मुम्मा मेन्लो। चेम्बी इम्ब्रीङ् तुम्सेले सिसेको येन् ईत्छिङ्माआङ्

नेपाली भाषा

(७) बिहानै उठेर माङ्हाङ् राजा बारी हेर्नु जांदा उस्ले बारी भरी घेरै भटमास उम्रीएर पाकी रहे को देखी उस्को मन साह्रै खुशी भयो ॥

(८) सप्ना को कुरा पनि सांचो रहे छ भनी माङ्हाङ् राजा ले ठूलो सभा गरी प्रजा वर्ग लाई भने ॥

(९) सर्बब्यापी परमात्मा को भक्ती गरे। सपना देखें। सपना मा सर्बब्यापी परमात्मा आएर मलाई भन्यो। बिहानै उठेर तिम्रो बारी सबै हेर्नु। अन्न उम्रीएको देख्यौ भने ल्याएर खानु र बांची बस्नु भनी उस्ले मलाई अर्ती दियो।

(१०) अघि बिहान रिम् रिम् मा उठे र पाखा बारी जम्मै डुलेर हेर्दा भटमासहरू उम्रीएर पाकी रहे को देखें र मेरो मन साह्रै खुशी भयो।

(११) तसर्थ तिमीहरू सबै गएर अन्न ल्याएर खानु र बाँची बस्नु ॥

(१२) उस्ले फेरि सारा मानिस हरूलाई बिजन् राखनु बारी बनाउनु बिजन् छर्नु भगवान को भक्ती गरी आशिष माग्नु, नवाङ्गी पूजा गर्नु सिकाए ॥ फेरि उस्ले अर्ती उपदेश दिएर भने अनिकालले मारेको बखत भगवान परमात्मा आफै आई अन्न जुराई दिनु भयो। तसर्थ मानिस जातिले यस्तो दया अनुग्रह कहिल्हे पनि बिर्सनु हुंदैन। बोड़ी भटमास पाके पछि साल बसाल श्रावन महिनामा यो कथा स्मरण गरी चाड़ मान्नु र भगवान् परमात्मा को

किरात भाषा

तोङ्नाम्वा येन् मेत्माग्राङ् ससोत् सराङ् चोकमा पोङ्रो ॥ निङ्वाफुमा माङ्खोमा ग्राङ् चासोक माङ्खोमा चोगेम्मेग्रो फाङ् माङ्हाङ्ले इङ्दत्त पिरुसि ॥

(१३) माङ्हाङ् नु थाक् ङासि याङ्सि सिन्युक् लाजेग्रो शानहाङ् लोन्दा रो ॥

(१४) शानहाङ् नु याङ्सि हेन् लोजेग्रो थिबोङ् याक्थुङङ्हाङ्हा ग्रापङ्गे ग्रापङ्गे हाङ् मेबोखेग्राङ् हुन्छि लुम्मो थोङ् थोक्मा मेहेक्तु रो ॥

(१५) कोन तोङ्बे ग्रो कोन लाजे ग्रो साम्यो हेक्केग्राङ् चाप याप्मी थिक लोन्दा रो। कुमिङ् कान्देन् हाङ् मेत्तुसि। ग्रफ्ने लाजे सारिक खादाम निसुसी ग्राङ् कु निङ्वा तुगे ग्राङ् निङ्वाफुमा सेवा चोकमा हेक्तु रो। तागेरा निङ्वाफुमा सेबा चोगु ग्राङ् सिक्कुम् निङ्वा नाकमा हेक्तुरो।

(१६) हेक्केग्राङ् कान्देन्हाङ् मुहिग्गुम ग्रोङ्सि लेङ्सिङ् ग्राङ्, पाङ्फे, पाङ्फे ताकोन्राङ् याप्मीहा लुम्मो साम्योपान हुमा हेक्तु रो। कोरो मनाहाले ग्रोक्खे-दोङ्बा साम्योपान् मेखेप्सुन् लो ॥ कुनामेन्छा मेजोग्गुरो ॥

(१७) कान्देन्हाङ्लेन् सिक्कुम् निङ्वा निसुग्राङ् लुहाङ्ले हुने कु तुम्याङ् चोगु रो। कोरो हेल्ले नुम्याङ् याम्बक लेरुसि ग्राङ् पाङ्फे पाङ्फे ताकोन्राङ् याप्मीहा लुम्मो साम्योपान् हुरुसि ॥

कान्देन्हाङ् खाहुन्

(१८) ग्राफ्ने लाजे सिङ्बूङ् नुबा चोकमा, ग्राफ्ने याप्मीसि नुबा चोकमा, खासाम चोकमा खाग्रोत् ताप्मा मेन्छाम्याप्मीसाले सिक्कुम्

नेपाली भाषा

नाम्मा नवाङ्गी चढ़ाउने पूजा गर्नु भनी माङ्हाङ् राजाले ग्रादेश दीनु भयो ॥

(१३) माङ्हाङ् को पांच पुस्ता पछि सिन्युक देश मा शान् बंशी राजा भए।

(१४) यो बंश पछि त्यो देशमा दस किराती राजाहरू ग्रापुङ्गी भै ग्राफु ग्राफु लंड़ाई गर्न शुरू गरे।

(१५) यसै बखत यो देशमा एउटा धर्मी तथा ज्ञानी मानिस को जन्म भयो। उस्को नाउ कान्देन् हाङ् थियो। ग्राफ्नो देश सह्रै ग्रंध्यारो देखेकोले उस्को चित्त दुःख्यो। उस्ले परमात्मा भगवानको भक्ती गर्न लाग्यो सर्बव्यापी परमात्माको भक्ती गरी उनी संग ज्ञान बुद्धी माग्न थाले।

(१६) तेस पछि कान्देन हाङ् सन्त भएर गाँउ गाँउ डुली मानिस हरू लाई धर्म को कुरा सिकाउन थाले। तर मानिस हरूले उस्को कुरा सुनीदीएनन् उल्टा उस्लाई हेला गर्न लागे।

(१७) कान्देन्हाङ्को ज्ञान बुद्धी देखी लुहाङ् राजा ले उस्को दर्वार मा उस्लाई मंत्री बनाए। तर उस्ले त्यो मंत्री काम छाड़ी गाँउ गाँउ घुमी धर्म को कुरा सिखाउनु मा नै उस्को हृदय ग्रानन्द भएको ले उस्ले मानिसहरू को माभमा धर्म काम गर्ने कुरा सिकाए ॥

कान्देन्हाङ्को उपदेश

(१८) ग्राफ्नो देश तथा बंशको सुधार गर्नलाई, सभ्यता ल्याउनलाई मानिस जाति ले सर्बप्रथम ज्ञान बुद्धी को खोजी गर्नु पर्छ।

किरात भाषा

निङ्वा गोप्मा पोङ्रो। सिक्कुम् मेन्ने, निङ्वा मेन्ने थेसाक ता रो ।। आङ्दिङ् ल रो। अफ्ने मुक्को पेक्मा ले अफ्ने हम् खो रो। सिक्कुम मा रो, निङ्वा मा रो। सिक्कुम निङ्वा मये ग्र लाजे सिङ्बुङ् नावा चोईत् केरेक खादाम् पोङ् लो। मेन्छामसाले सिक्कुम् निङ्वा मेनगोतुन् ग्र खादाम सिगाङ् मेनिप्तुग्राङ् केरेक मा बेकलो।

(१९) खाम्रोत् साम ग निङ्वा फुमा। खादाम् साम ग ओदोङ् मुयोक रो ।। सिक्कुम निङ्वा कुबुङ् ग ओम् तागेरा निङ्वा फुमा रो। सिक्कुम निङ्वा नु मुकसाम् ता रो।

(२०) ताम्फुङ् साम ग खादाम् साम् रो ।। ताम्फुङ्ना ग सिक्कुम निङ्वा वेहोप्पा साम् लो। ताम्फुङ्नाले याप्मीसा मुयोक, ओदोङ् चोक् लो। ताम्फुङ् साम्माङ् ले याप्मीसा केरेक खादाम् ताम्फुङ् ओ याक्लो ।। हेल्ले आफले साङ् सिक्कुम निङ्वा आम्बीनेन् लो ।।

(२१) खाम्रोत् सामले खाम्रोत् चोक्लो। खाम्रोत् खादाम् आफलेसाङ् मेदोङ्नेन् लो। खाम्रोत् त्या ग खादाम् खेच्छिङ् पेक् लो। खासाम् त्या ग्र खादाम् मावेकलो। याप्मी केमेक्पा ताम्फुङ्ना रो ।।

(२२) उन्छोन् उन्छोन् मु आन्धा खे आन्धा नेस्से रो। मुसुन्ने खेसुन्ने नेस्सा। थेग्राङ् थेग्राङ् होप्ते। चोईताङ्वा मियाराक् नु खाम्रोत् त्या रो। मुकुम्मा साम् हेन् खाम्रोत् रो। यूमा साम हेन् खाम्रोत् लो ।।

नेपाली भाषा

ज्ञान बुद्धी छैन भने मानिसमा घमण्ड आंउ छ। अहङ्कार बोलीन्छ। आफ्नो शक्ति मा मात्र भर परी दगुर्ने हुँदा आफ्नै नोक्सान हुन्छ। आफ्नो नोक्सान हुन लागे पछि आफुमा भएको ज्ञान बुद्धी पनि हरांउ छ। ज्ञान बुद्धी हराई सके पछि गाँउ देश सृष्टी सबै अन्धकारमय हुन्छ। तसँथ मानिस जातिले ज्ञान बुद्धी खोजेन भने तिनी हरू अन्धकारमा डुबी नष्ट हुन्छन्।

(१९) उज्यालो आत्मा भने को ज्ञान बुद्धी हो। अँध्यारो आत्मा भने को अनजान तथा मुर्खता हो। ज्ञान बुद्धी को शुरू नै ओम् सर्व व्यापी परमात्मा हो। ज्ञान बुद्धी बाट शक्ति प्रकट हुन्छ।

(२०) ताम्फुङ् साम् भनेको अंध्यारो आत्मा हो। ताम्फुङ्ना भने को ज्ञान् बुद्धी रहित आत्मा भने को हो। जंगली अनुवार भने को हो। ताम्फुङ्ना ले मानिस जाति लाई आधा बेस्रो मूर्ख तुल्यांउ छ। ताम्फुङ् साम्माङ्ले, मानिस जातिलाई अंध्यारो जंगलमा राख छ। उस्ले कैल्हे पनि ज्ञान बुद्धी दिनु सक्तैन।

(२१) उज्यालो आत्मा ले उज्यालो दीन्छ। उज्यालो र अंध्यारो कहिले पनि मिल्दैन। उज्यालो आए पछि अंध्यारो आफै भाग्छ सभ्यता आए असभ्यता हराई जान्छ। मानिस जाति लाई नष्ट गर्ने आत्मा नै ताम्फुङ्ना अर्थात् अज्ञान को आत्मा हो।

(२२) अघि थाल्नी मा अंध्यारो अंध्यारो मात्र थियो। सुन्सान थियो। केहि केहि थिएन। सृष्टी कर्ता आगोको ज्वालाको उज्यालोमा प्रकट भयो। शक्तिमान् आत्मानै त्यो उज्यालो हो। यूमा साम भनेको नै त्यो उज्यालो हो।

किरात भाषा

(२३) यूमा सामले हेन् मुहोङ् खेहोङ् निसु रो। तागेरा निङ्वा फुमा कुमुकसाम रेन कुमिङ् यूमा साम रो ।। निङ्वाफुमा रेन् यूमा सामले मुसुन्ने खेसुन्ने, मुहोप, खाहोप, मुआन्धा खा आन्धा ओ खोओत युरू रो ।।

(२४) निङ्वा फुमा कुमि फले निसु। निङ्वा मेदानेन्नाङ् खाओत् चोगु। नुबा नावा गेन् चोईत् चोक्मा ईत्तु हेक्के आङ् चोगु। हेक्के आङ मेन्छाम साले आङ् मिक् होन्मा आङ् खादाम्-साम ताम्फुङ् साममाङ्ले थे थे चोक् ओमेप्मा पोङ्। हेक्के आङ् निङ्वा इप्मा आङ् नुबा नुबा याम्बक चोक्मा पोङ्। कोरो इच्छिङ्साम् होप् ग्र नुबा पान इत्मा मेन्छुक्तुन लो। हेक्केले मेन्छाम्साले खाओत्साम्माङ् यूमा साम्माङ् निङ्वाफुमान् निङ्वा पिमाआङ् कुनासामा पोङ् रो।। सेवा सेन्दो चोक्मा आङ् हुक्फाक्मा आङ् इच्छिङ्साम् नाक्मा पोङ्। सिक्कुम निङ्वा नाक्मा पोङ्।। सिक्कुम निङ्वा गोत्तु ग्र हेन अफे ता लो।। सिक्कुम निङ्वा ता ग्र खाओत् खासाम ता लो। लाजेसिङ् बुङ् थोरूरो।।'

(२५) लाजे सिङ्बुङ् ओ खासाम् खाओत त्या ग्र खुमा, नाप्मा, खेमा नाम्मा थोकमा सेप्मा खीम्मा पान्नाङ् मेलोन्नेन् लो। ओम् तागेरा निङवाफुमा खाओतमाङ् यूमासाम माङ नु मेगी आङ् कुसेवा लक् मेजोक लो। हेन् मुक्कुम सामलेन् कु चिल्लीनारा मेबत् नेन् साङ् इच्छिङ्मासाम्, ताचेङ्मासाम्, ओमेप्मा साम्, पान खेम्मा साम्, खासेम् खारोन चोकमा साम्, चोकमा साम्, फेक्मा साम् केरेक कत्तु-सिल्ले हेल्ले फोक्तुङ्ओ केदाबा केरेक् कुसिङ्-केनेत्लो। हेल्ले चोकमा याम्बक् चोक्ल पत्

नेपाली भषा

(२३) त्यो यूमा सामले उंधो उंभो भुवन हरू देखे। सर्वव्यापी परमात्माको शक्ति को नाउ नै यूमा साम हो। ज्ञान को खानि परमात्मा को शक्ति यूमा साम ले केहि केहि न भए को अंध्यारो र सुन्सान भएको ठांउ मा उज्यालो प्रकट गरायो।

(२४) परमातमा, ज्ञान को खानि को आंखाले अंध्यारो देख्यो। मन पराएन र उज्यालो बनायो। राम्रो, सुन्दर सृष्टी बनाउने इच्छा गर्‍यो र सृष्टी को रचना गरे। तेस्तै मानिस जाति ले पनि आफ्नो आंखा उघारेर अंध्यारो जंगल को आत्मा ले के के गर्दै छ हेर्नु पर्छ बुझ्नु पर्छ। र राम्रो असल काम गर्नु पर्छ। तर बुझ्ने शक्ति छैन भने राम्रो कुरा नै बुझ्नु सक्तैन। तसर्थ मानिस जाति ले उज्यालो आत्मा यूमा साम्माङ्, परमात्मा लाई हृदय दिएर विश्वास गर्नु, सेवा भक्ती गर्नु तथा कुरा बुझ्ने शक्ति माग्नु। ज्ञान बुद्धी माग्नु।। ज्ञान बुद्धी खोजी बसे स्वयम् आउने छ। ज्ञान बुद्धी आए पछि उज्यालो सभ्यता आंउछ। तथा देश बंश बाट ज्योती निस्कीएर चारै दिशा चम्कीन्छ।

(२५) देश बंश मा सुसभ्यता आई सके पछि देश भित्र चोर्ने, लुटने, लोभ गर्ने, लड़ाई झगड़ा गर्ने तथा खुन बगाउने कुरा नै उठतैन ओम् सर्ब व्यापी परमातमा उज्यालो यूमासाम को डर मानी उसैको भक्ती मा लागी बस्छन्। त्यो शक्तिमान आत्मा को रंग रूप न भएता पनि उसमा बुझ्ने शक्ति, बोल्ने शक्ति बिचार्ने शक्ति, हेर्ने शक्ति, सुन्ने शक्ति, निभा गर्ने शक्ति बनाउने शक्ति, बिगार्ने शक्ति औ जहां जेले चितायो झट्टै आउने शक्ति तथा प्रकट हुने शक्ति भएकोले उन्ले उन्को सृष्टी सबै लाई सदा

किरात भाषा

लो ।। कु फोक्तुङ्ओ सेवा के जोकपाहा नानुरुलो कुनोकुदा चोकलो । याप्मी ले चोकमा याम्बक चोकमा युङ्मा रो । हुने खासेम् चोक लो । नुबा याम्बक ले नुवा मेल्लुङ् रो । ताफेम्ब याम्बक्ले ताफेम्ब मेल्लुङ् रो ।

——

(२६) कान्देनहाङ् मुहिग्गुम् ओङ्सि मासिङ् आङ् तोङ्बे योरिक याङ्सि सिन्युक लाजे ओ लिपाङ् हाङ् बोखे रो ।

(२७) हेल्ले साप्ला निप्मा साप्मा हुरुसि ।। उन्छोन्बा साप्लाहा होङ्सुसि आङ् याङ्मो नुवा चोगुसि । कान्देनहाङ् मुहिग्गुम ओङ्सिले साप्तुयुक्खु वा साप्लाहा लोत्तुसि आङ् यूमासाम साम्यो नुरिक हुरुसि ।

(२८) कोन हाङ् मासिङ आङ याङसि सिन्युक लाजे ओ कुहाङ्मा सुयेन नो सु नु हाङ्मा ले हाङ चोगुरो ।

(२९) हेल्ले हाङ् चुमलुङ् चोगु रो ।। थोकलेहाङहा मेत्तुसि ।। सिन्युक लाजे पोमा रो ।। थोकलेहाङहाले थोकसुबाहा फोक्खुसि-आङ् थाङ्गेत् लाङ्गेत्, नामगेत्,नामथा फोतेम्मे, थोकतेम्मे, नान्देम्मे आङ् हाङ् चोगेम्मे फाङ् इङ्दत्त पिरुसि ।।

(३०) सिनयुक हाङमा कुमिङ ओ यूमा साम साम्यो हुरेम्मे ओ फाङ् ईङ्दत्त पिरुसि ।।

(३१) सिन्युक हाङमा योम्मा सुयेन नो सुनुहाङमा ईङ्दत्त मेखेपसु आङ् थोकलेहाङ्हा थाङ्गेत, लाङ्गेत, नामगेत् नाम्था लेक्खाङ मेथोक्ते मेबे रो ।।

(३२) लाङ नाम्था पिसाङ लाजे के फोप्पा थोकले हाङरेन कुमिङ् सुवाङ् हाङबा

नेपाली भाषा

प्रेम गर्छ । उन्को भक्ती गर्ने हरू लाई दया अनुग्रह गर्छ । मानिस ले गनु पर्ने कर्त्तव्य गरीनै बस्नु । उ आफै ले तेस्को निश्रा गर्ने छ । राम्रो काम को राम्रै दाम हुन्छ नराम्रो काम को नराम्रै दाम हुन्छ ।

——

(२६) सन्त कान्देन हाङ् को मृत्यु भएर धरै बर्ष पछि सिन्युक देश मा लिपाङ् हाङ् राजा भए ।

(२७) उस्ले आफ्नो प्रजा हरू मा विद्या प्रचार गरे । पुराना पुराना पुस्तक हरू खोज तलास गरी फेरी राम्रो ढंग ले लेखे । सन्त कान्देनहाङ् ले लेखी राखे को यूमा धर्म शास्त्र हरू पुनः खोज तलास गरी यूमा धर्म मान्नु सिकाए ।

(२८) यो राजा को मृत्यु पछि सिनयुक देश मा उनैको रानी सुयेन नो सुनु हाङ्मा ले महारानी भै देश शासन चलाए ।।

(२९) उन्ले राज सभा गरीन् । लंड़ाई का सर्दारहरू लाई भनीन् । सिनुयुक देश बड़ाउनु । आफ्नो आफ्नो फौज उठाई पुर्ब, पश्चिम उत्तर दक्षिण देश हरू आक्रमण गरी बिजय प्रात गरी राज्य शासन चलाउनु ।

(३०) सिन्युक महारानी को नाम ले यूमा धर्म सिखाउनु भनी हुकुम गरीन् ।

(३१) सिन युक देश की महारानी सुयेन नो सुनुहाङमा को हुकुम सुनेर उस्को लड़ाई का सर्दार हरूले आफ्नो आफ्नो पलटन लिएर पुर्ब पश्चिम उत्तर दक्षिण दिशा तर्फ लड़ाई गर्दै गए ।

(३२) दक्षिण पश्चिम दिशा पटि भए का देश आक्रमण गर्ने लंड़ाई का सर्दार को

किरात भाषा

वया रो । हेल्ले सुचुवाङ मुना खाम्ना लाजे फोत्तुसि श्राङ नान्दुसि ।। हेल्ले गुसा मुना फेन हाङले मुदेन् लाजे फोत्तुसि श्राङ् नान्दुसि रो ।। हेक्केश्राङ हेन लाजे रेन याप्मीहा लुम्मो यूमा साम्माङ साम्यो हुरुसि ।। मुना फेन हाङ रेन कुमिङमुक्केगुबा मेत्तु रो ।।

मुक्केगुबा हाङ् मुन्धुम् ।

(१) श्राल्लो सुचुवाङ् लाजे लेन् हाङ् सुवाङ् हाङ्बा लेन येम्बीच्छासा नेत्छि वायेसि ।।

(२) खुन्छि मिङ् छेन्पोहाङ् नु मुना फेन् हाङ् वायेसि ।।

(३) मुनाफेन् हाङ्लेन् कुमिङ् नेच्छि श्र मुक्केगुबा मेत्तुसि रो ।।

(४) हेन तोङ्बेश्रो मुदेन् लाजेश्रो होरुहाङ् योम्बा वया रो ।।

(५) मुदेन लाजेरेन् कुमिङ् होरुलाजे मेत्तुसि रो ।।

(६) होरु हाङ्लेन् सारिक् योरिक् याङ्सा कुन्थे वायेल्ले हुने सारिक श्राङ्दिङ् हेक्केश्राङ् श्रधिङ्गानि वया रो ।।

(७) हेल्ले हाङ्युक्नारेन् सित्लाङ्हा श्रो साम्याङ् युक्पाले चोप् चोगु श्राङ् वया रो ।।

(८) हेल्ले हांगदेन्साङ् साम्याङ युक्पा हिली मोती मुधिङहाले साङ्सिङ् चोगु श्राङ् वया रो ।।

(९) कोरो होरुहाङले कुलाजे साबाहा सारिक् एप्तु सेरुसि रो ।।

(१०) कुलाजेसाबाहाले तागेरा निङवाफुमा तगाङ पेलीफाक्तुरो ।।

(११) हुक्मेफाक्तु श्राङ् खासेम् खारोन् मेनाक्तु रो ।।

नेपाली भाषा

नाउँ सुवाङ् हाङ्बा थियो । उस्ले सुचुवाङ् मुना खाम्ना देश श्राक्रमण गरी बिजय प्राप्त गरे । उसको छोरो मुना फेन्हाङले होरु देश श्राक्रमण गरी बिजय गरे । श्रौ वहाँका मानिस-हरूलाई यूमा धर्म सिकाए । उनी मुक्केगुबा नाँउले प्रसिद्ध थिए ।

मुक्केगुबा राजाको कथा

(१) श्रब सुचुवाङ देश को राजा सुवाङ-हाङबाको दुई भाई छोराहरू थिए ।

(२) उनीहरूलाई छेन्पोहाङ् र मुनाफेन् हाङ् भन्थे ।।

(३) मुनाफेन्हाङ, मुक्केगुबा राजा नाउँले प्रसिद्ध थिए ।।

(४) तेस बखत तिब्बत देशमा होरु राजा नामी थियो ।।

(५) तिब्बत देशलाई होरु देश भन्थे ।

(६) होरु राजा को धन दौलत प्रशस्त भएकोले उनी श्रौधि श्रहङ्कारि तथा निष्ठुरि थिए ।।

(७) उसको दंवार को खांबाहरू सुन चाँदि को बुट्टा ले भरिएको थियो ।

(८) उसको राजसिंहासन पनि सुन चाँदि हिरा मोती तथा ईउँहरूले सिङारिएको थियो ।

(९) तर होरुराजाले उसको प्रजाहरू लाई साह्रै थिचो मिचो गरी सताएको थियो ।।

(१०) उसको प्रजाहरूले सर्बब्यापी परमात्मा को श्रधि प्रार्थना गरे ।

(११) तिनीहरूले हात जोरी भगवान परमात्मा संग निम्रा निसाफ मागे ।

किरात भाषा

(१२) तागेरानिङ्वाफुमाले खेन्हारेन् पेली-फाक्मा खेप्सुसि रो ।।

(१३) निङ्वाफुमाले याक् थुङ्हाङ् सुवाङ-हाङ्बा सेपमाङ पिरूरो ।।

(१४) सेप्माङ्मो निङ्वाफुमाले सुवाङ्-हाङ्बा मेत्तुरो ।।

(१५) होरूहाङ्ले कुलाजेसाबाहा सारिक् एप्तुसि सेरूसिल्ले खेन्हा केरेक् सारिक् तुखेमेजा-आङ् मेयुङबा निसुङ्ल पत्ता रो ।।

(१६) आल्लो हेने हेन् हाङ् नु थोङ् चोगे-आङ् हुने मेङ्मा पोङ्रो ।।

(१७) कुहाङ्साम् कुहाङ्देन नु इङ्गा तेरुङ् लो ।।

(१८) कुलाजे केरेक् के हुक्को पिरूङ् सिङ् लो ।।

(१९) तालेल्ले तान्छो सुवाङ्हाङ्बा इप्मानु पोगे रो ।।

(२०) हाङ्सा नेच्छि उत्तुसि आङ् ओक्खे मेत्तुसि रो ।।

(२१) हेन्छिलुम्मो लोच्छा होरुहाङ् नु थोङ् चोक्मा पेक्मा पोङ् रो ।।

(२२) हेन्छि लीतोङ् कुये तेरेच्छे आङ् तारप् आवेच्छे रो ।।

(२३) तारप् केयाङ्बा होरूहाङ् नु थोङ् चोक्मा पोङ् रो ।

(२४) हाङ्सा नेच्छि खुन्छि केसिङ्दिङ् पा पान् कुसिङ् लो तोङ् तेरुसि आङ् तारप् आप्से ताम्फुङ् पित्रा पेसि रो ।।

(२५) तारप् आप्मेओ कुम्फुन् कुन्सा मुक्केगुवाले नान्दुसि ।।

(२६) हाङ्युक्ना नु खुन्छि पाले ओ मेत्तु-

नेपाली भषा

(१२) सर्बव्यापी परमात्माले तिनीहरू को बिन्ती प्रार्थना सुनी दिनु भयो ।

(१३) परमात्मा ईश्वरले किराती राजा सुवाङ्हाङ्बा लाई सपना दिनु भयो ।

(१४) परमात्माले सपनामा सुवाङ्हाङ्बा राजालाई भने ।

(१५) होरूराजाले उसको प्रजावर्गलाई साह्रै अन्याय गरेको ले उसको प्रजावर्ग ले । ठूलो दुःख भोगी रहे को देखी रहे छु ।

(१६) अब तिमी त्यो राजा को विरूध युद्ध गरी उस्लाई नाश गर्नु पर्छ ।

(१७) उसको राज लक्ष्मी म उसको राजसिंहासन बाट हटाई दिने छु ।

(१८) उसको सारा देश तिम्रोहातमा गराई दिने छु ।

(१९) विहान् भए वछि सुवाङ्हाङ्बा राजा निद्रा बाट जागे ।

(२०) उन्ले दुवै राजकुमारहरूलाई सामुन्ने बोलाई यसो भने ।

(२१) तिमी दुईजना मध्ये एक जना होरू राजा संग युद्ध गर्नु जानु पर्छ ।

(२२) तिमी दुवै जना धनु बाण लिएर चान हान्नु जानु ।

(२३) चान हान्दा जित बाजि गर्ने चाहिं होरू राजा संग युद्ध गर्नु जानु पर्छ ।

(२४) आफ्नो माननीय पिता को कुरा मानी दुवै जना राजकुमार हरू आफ्नो आफ्नो धनु बाणले सुसज्जित भएर जंगल मा चान हान्न गए ।

(२५) चान् हान्दा मुक्केगुबाले उसको दाजुलाई जिते ।

(२६) दैवारबाट उनिहरूका पिता ले

किरात भाषा

मुक्केगुबा रेन तोङ्याङ्मा नु मिराक लोन्देवा निसु रो ॥

(२७) हाङ्युक्ना नुक्खुसि आङ् खुन्छि पा ले हाले नान्दुवे फाङ् सिन्दोसु ।

(२८) अम्फु तुम्बाले तारप याङ्ब फाङ् मुक्केगुबाले मेत्तु पिरु रो ॥

(२९) कोरो हाङसा तुम्बा नुम्पोक्से आङ् कुम्बा तगाङ् मेवेनेन लो ॥

(३०) हुन्छि पाले मुक्केगुबाले तारप याङ्ब आङ् कुम्फु तुम्बान नान्दुसि फाङ् कुसिङ नित्तु रो ॥

(३१) खन्नाङ् हेल्ले मुक्केगुबान कुतगाङ् उत्तु सिआङ् कुली तोङ् खोफे पिरुसिआङ् होरु-हाङनु थोङ् चोक्मा पेगे फाङ इङदत् पिरु रो ।

(३२) मुक्केगुबा लोच्छाले आवके थोक्मा फाङ् हेल्ले निङवाफुमा सेत्रा चोगु ।

(३३) हेल्ले हुक्फावतुआङ् निङवाफुमान मुकसाम् नाक्तु रो ॥

(३४) सेप्माङ्मो निङवाफुमाले थोङ् चोक्-मेओ किमा मेन्, थोङ् ओ तुखे आसिक पोक्से अ निङवाफुमा इत्छिङमा मेत्तु पिरुरो ।

(३५) थोङ् चोक्मा फामा यूमासाम पाङ्खुङ् के आसिक्ओ हुने आफा लो । हेने हुने हिङ् लो । के नेहा केरेक सेप्मा मेक्मा हुने फा रो । थङ्ओ केनान्दुरो । के तियाहा पोङ् फाङ् मेत्तु पिरु रो ॥

(३६) अक्खेलरिक सेप्माङ माक्तुआङ् मुक्केगुबा सारिक निङवात्या रो ॥

नेपाली भाषा

उनिहरूलाई हेर्दा मुक्केगुवाको ठोक्रो बाट आगोको ज्वाला निक्लीए को देखे ।

(२७) उनिहरू दर्वार फर्के पछि कस्को जितबाजी भयो भनी उनिहरू का पिता ले सोधे ।

(२८) जेठो दाईले लक्ष छेदन गरे भनी मुक्केगुबा ले भनी दिए ।

(२९) तर जेठा राजकुमार ले लाज मानी उस्को पिताको सामुन्ने गएन ।

(३०) उनिहरूका पिताले मुक्केगुवाले चान हान्दा उस्को जेठो दाईलाई जिते छन् भनी कुरा बुझे ।

(३१) तेस पछि उस्ले मुक्केगुबालाई आपनो सामुन्ने बोलाई उसको धनु बाण ढाल तर्वार दिई होरु राजा संग युद्ध गर्नु जानु भनी हुकुम दिए ।

(३२) मुक्केगुबा एक्लैले कसरि युद्ध गर्नु भनी उस्ले परमात्माको भक्ती गर्न लागे ।

(३३) उस्ले जंवलेहात गरी भगवान परमात्मा संग शक्ति सागे ।

(३४) सपनामा परमात्माले उस्लाई युद्ध गर्नु पर्दा डराउनु पर्दैन । युद्ध गर्दा आपद परे छ भने भगवान परमात्मा सम्झनु भनी दियो ॥

(३५) युद्ध गर्नलाई मदत गर्नको लागी यूमासाम पठाउंछु । तिमीलाई आपद लागेको बखत उस्ले तिमीलाई मदत गर्ने छन । उस्ले तिमीलाई बचाउने छन् । तिम्रो शत्रु सबै नष्ट गर्नलाई उसैले मदत गर्ने छन् । युद्धमा तिम्रो बिजय प्राप्त हुने छ । तिम्रो जय निश्चय हुने छ भनी प्रोत्साहन् दिए ।

(३६) यस्तो सपना देखेर मुक्केगुबा साह्रै खुशी भए ।

किरात भाषा

(३७) तान्छोदिङ साकनाम तायो मुक्के-गुबा पोगेप्राङ् ली तोङ् खोफे थोङ्सामा कुयु तेङ्ग्राङ् याङ्मो कुम्बा रेन मीतोङ् तेङसिआङ् कुल्लाप के बप्पा ओन के युक्तुआङ् ताङ्साङ्तेन्थोलाम कोक्मा थेगु योङ्खोङ् होगोप केरेक् काक्तुसिआङ् थाङ्गेत् पिसाङ् प्ये र पे लो ।

(३८) अक्खेलरिक प्ये र पे आङ् हेन् थाङ्गेन् पिसाङ् लेन् योम्बा केम्बा कोईजोङ् तेन्थो न्ासिङे रो ।

(३९) कोरो होरूलाजे, होरूहाङ्युक्ना अतान ने । आक्खेन माङ्वा ने, हुने मेल्लेसुन लो ।

(४०) हेक्केआङ् मुक्केगुबाले निङ्वाफुमा ईच्छिङ्ग रो ।। हुकफाक्तुआङ् सेवा चोगु रो ।।

(४१) मोखिमो यूमा साम् हेत्ना त्या आङ् थेमा केनाक्तुवे फाङ् सेलाप्तु रो ।

(४२) मुक्केगुबाले मेत्तु ।। यूमासाम् माङे ।। होरूहाङ् रेन् हाङ्युकना अतान ने बे ।। आक्खेन माङ् बे ।। हुने आल्लो थे चोक ल वावे ।। हुने सोरिक थोङ् चोक् मा लाम हुराङे ।। हुने नु थोक्मा मुक्साम् पिराङे रो ।

(४३) यूमासाम्ले मेत्तु ।। होरूहाङ्लेन् हाङ्युक्ना थाङ्गेत् पिसाङ् नेसिङ् ।। हुने आल्लो कु साम्याङ् युक्पा ले चोगुबा हाङ्देन ओ नासिङे आङ् युङ् ल वा ।। हेने आल्लो थाङ्गेत् पिसाङ्लेन कोई जोङ्थो पेगेआङ् के मितोङ् हितोङ्ले थाङ्गेत् पिसाङ् सोक्ते आङ् होरूहाङ्रेन सोबेप्मा इत्ते आङ् आवे ।। तोङ्ले याङ्खु अ हुने आसि ।। मेन्-याङ्खुन् अ आनुङ् कोन्याक् मेत्तु आङ् हेन मये पे रो ।।

नेपाली भषा

(३७) बिहान उठेर मुक्केगुबा धनु बाण ढाल तर्वार तथा उस्को पिता को अग्नि बाणले सुसज्जित भई बाईपंखी घोड़ा मा सवार भएर आकाश मार्ग बाट डाँड़ा खोला नाघ्दै उत्तर दिशा तर्फ उड़ेर गयो ।

(३८) यस्ता रितले उड़ी गएर उत्तर दिशा को एउटा अग्लो पहाड़को टुप्पामा उ बिसाए ।

(३९) तर होरूदेश र उस्को राजधानी कहाँ छ, कति टाड़ो छ उस्लाई केहि पता भएन ।

(४०) तसर्थ मुक्केगुबाले परमातमा सम-झियो । दुईहात जोरी बिन्ती गर्‍यो ।

(४१) झट्ट यूमासाम् (ईश्वरको आतमा) वहां प्रकट् भै के माग्छौ भनी कुरा सोधे ।

(४२) मुक्केगुबाले भने ।। यूमासाम् देबी ! होरूहाङ्को राजधानी कहाँ पर्छ । यहाँ बाट कति टाड़ो छ । उ अहिले के गर्दै छ । उ संग युद्ध गर्ने उपाय सिखाई दीनु होस् । उ संग युद्ध गर्न लाई मलाई शक्ति दीनु होस् ।

(४३) यूमा देबीले भनीन् । होरू राजा को दंवार उत्तर दिशामा छ । यसबेला उ उस्को सुन चांदीले बनीएको सिंहासन् मा आराम साथ बसी रहे छ । तिमी अब उत्तर पटिको एउटा अग्लो पहाड़को टाकुरा सम्म उड़ी गएर तिम्रो अग्नि चक्र बाणले उत्तर पटि ताक्नु र होरू राजा को छाति समझी बाण छाड़नु । बाणले भेटे उ मरी जाने छ । भेटेन भने बाण फर्की आउने छ भनी यूमा देबी अन्तर्धान भईन् ।

किरात भाषा

(४४) यूमा साम्लेन् कोम्दाङ्वा खाहुन् खेप्सुआङ् मुक्केगुवा कुलाप्केवप्पा ओन् जोङ्थो युक्तु आङ् थाङ्गेत् पिसाङ्लेन योम्बा केम्बा कोईजोङ्थो प्येरे पे आङ युङे ।।

(४५) हेक्केआङ् हेल्ले होरुहाङ्लेन् सोवेप्मा इत्तु आङ् थाङ्गेत पिसाङ् सोक्तुआङ् कु मितोङ् हितोङ् आबु रो ।

(४६) मितोङ् हितोङ् हेल्ले ताङ् साङ् तेन्थो मुथाङ् खामेत लोक्सु आङ् पे रो ।

(४७) ताङ्साङ् तेन्थो थेके ओक्वे फाङ् होरुहाङमा ले ताङ्साक्पा लेक्वाङ् ओमेत्तु रो ।

(४८) ताङ्साङ् तेन्थो साम्हिक् लुम्मो मितोङ् हितोङ् लोच्छा हिरही आङ् ओकर ओक्तु आङ होरुहाङ् देन् जोङ्थो यू र यूवेबा होरुहाङमा ले निसु रो ।।

(४९) कोन निसुआङ् हेल्ले होरुहाङ् फोक्खुआङ् सिङ्सिङ् युङ्मा मेत्तु रो । ताङ्-साङ्तेन्थोनु मितोङ् हितोङ् थिक हीर ही आङ् ओकरओक्तुआङ हाङ्देन् जोङ्थो साम्हिक् लुम् मो यू र पत् फाङ् मेत्तु पिरु रो ।।

(५०) होरुहाङ् ले कुपान् लेक्खान निङ्वा मेनपिरुन् रो ।।

(५१) हुने स्वा इप्सु र नेस्सा रो ।।

(५२) मितोङ् हितोङ्ले आयाङ् फाङ् होरुहाङ्माले हुने इन्दुआङ् हाङ् देन नु केङ्सु देसु रो ।।

(५३) हेन सोफा मितोङ् हितोङ् त्या आङ् होरु हाङ्देन्ओ याङ्खु रो ।

(५४) मितोङ् हितोङ् हेन हीर हीर हाङ्देन होङ् चोकमा हेक्तु आङ् मि थीकमा हेक्तु रो ।

नेपाली भाषा

(४४) यूमा देवी को यस्तो अर्ति सुनी मुक्केगुवा ले उस्को वाई पंक्षी घोड़ामा सवा-रभै उत्तर दिशा को एउटा अग्लो पहाड़को टाकुरामा गई बसे ।

(४५) तेसपछि उस्ले होरु राजाको छाति समभी उत्तर दिशा पटि उस्को अग्नी चक्रबाण छोड़े ।

(४६) त्यो अग्नी चक्र बाण ले आकाश थर्काउंदै उड़ेर गयो ।

(४७) आकाशमा के कराउंदै छ भनी होरु रानी ले आकाश पटि हेरीन् ।

(४८) आकाशबाट एउटा अग्नी चक्रबाण कराउंदै घुम्दै होरु राजा को सिंहासन को माथि भर्दै गरे को होरु रानी ले देखीन् ।

(४९) यस्तो दृश्य देखी होरु रानी ले होरु राजालाई जगाई भनीन् चनाखो भई बस्नु होस । आकाश बाट एउटा अग्नी चक्र बाण भयङ्कर शब्द गर्दै चक्कर मार्दै सिंहासन को सिधा माथि भर्दै छ ।

(५०) तर होरु राजा ले उस्को कुरा पटि केहि वास्ता राखेनन् ।

(५१) उनी चुप लागेर सुती बसे ।

(५२) अब अग्नी चक्र बाण ले होरु-राजालाई लाग्छ भनेर होरु रानी ले उस्लाई घचेटी सिंहासन बाट लड़ाई दिए ।

(५३) तेसै वेला त्यो अग्नी चक्र बाण होरुराजा बसेको सिंहासन मा लागे ।

(५४) त्यो अग्नी चक्र बाण ले घुम्दै सिंहासन खोप्नलागे औ आगो जल्न लागे ।

किरात भाषा

(५५) होरुहाङ्ले कोन निसुग्राङ् होरु-हाङ्मा मेत्तु रो ।

(५६) निङ्वा फुमाले हुने कोन मितोङ् हितोङ् पिरुबा रो ।

(५७) हेक्केले हेन तोङीन् ओसेखी तेत्ले कित्माग्राङ् सन्दोस ङ् सिगाङ् याक्मा रो ।

(५८) होरुहाङ्माले होरुहाङ् पान् हेक्के हेन् मितोङ् लोत्तु रो ।

(५९) कोरो मितोङ् हितोङ् हेल्ले हिस्सु ग्राङ् होरुहाङ्लेन् हुक्मा थिक् चेप्तु कुयुतेरु ग्राङ् नुक्खु पेरो ।।

(६०) मुक्केगुबा कुबेसाङ् होरुहाङ् हुक्मा लाफेस्सु ग्राङ् हेन ग्रफे वे् पिवा मोकथ्या रो ।।

(६१) होरुहाङ् रेन हुक्मा निसु ग्राङ् मुक्केगुवाले हेन् मेस्येनेन् फाङ् याङ्मो होरुहाङ् सेप्मा हिङ्ग्राम्ब इत्छिङ्मा हेक्तु रो ।।

(६२) हुने ग्राल्लो खराखर होरुहाङ्रेन हाङ्युक्ता लेक्खाङ् प्ये र पे रो ।।

(६३) होरुहाङ् युकना कुबेसाङ् केरेग्राङ् मुक्केगुबा ले चुक्सा सोक्तेन् थीक चोगुग्राङ् कु लापके बप्पा ग्रोन् चिक्खु युक्खुग्राङ् हुने ग्रफे किचक् याम्त्र । चोगु ग्राङ् कुथक् ीन् चुक्सा ग्रोङेक्वा लेङ्सिङ् ग्राङ् हेन् सोक्तेन् सिगाङ् लासा रो ।। याङ्मो सोक्तेन् सिगाङ् नु खो हिप्तुबा ईला चोगु रो ।।

(६४) खो हिप्तुबा ईला खेप्सुग्राङ् होरु हाङ् ले थोक्सुबाहा उत्तुसि ग्राङ् खोकेहिप्पा गोप्मा पाङ्व रो ।

(६५) थोक्सुबाहाले सोक्तेन्थीक् । मेनिसु याङ्मी हेन् सोक्तेन सिगाङ् खो मुक्खुबा ईला मेखेप्सु ग्राङ् होरुहाङ् इङ्खोङ् मेबीरु रो ।।

नेपाली भाषा

(५५) होरु राजाले यो देखी भने ।

(५६) परमात्माले उस्लाई त्यो अग्नी चक्र बाण दीएको हो ।

(५७) तसैंथ तेस्लाई भिकी रेशम को लुगाले बेहेरी बाकस भित्र राखु ।

(५८) होरु राजाको आदेश बमोजिम होरु रानीले त्यो अग्नी चक्र बाण भिके ।

(५९) तर त्यो अग्नी चक्र बाण घुमेर होरु राजा को बुढ़ी औंलि काटी तेस्लाई साथै लिएर मुक्केगुबा बसेको ठाँउमा फर्कीए ।

(६०) वहां पुगी मुक्केगुबाको सामुन्ने होरु राजाको बुढ़ी औंली पयाँकी उ आफै अर्को पटि गिरे ।

(६१) होरु राजाको बुढ़ी औंली देखी उ मरेन रहे छ भनी थाह पाई मुक्केगुबाले उस्लाई मार्ने युक्ति सम्झ्नु लागे ।

(६२) अब उ सरासर होरु राजाको दर्बार तर्फ बाईपंखी घोड़ामा चढ़ी उड़ेर गए ।

(६३) होरु राजा को दर्बार को छेउमा पुगी उस्ले सानो चैत्य बनायो । तेसपछि उस्को बाई पंखी घोड़ा लुकाई उ आफै तान्त्रिक ज्ञान जाप गरी सानु बालकको रूप लिएर त्यो चैत्य भित्र पसे । फेरि चैत्य भित्रबाट ढेंग्रो बजे को शब्द गरी दियो ।

(६४) ढेंग्रो बजेको शब्द सुनेर होरु राजा ले सिपाहीहरु डाकी त्यो ढेंग्रो बजाउने मानिस खोजनु पठाए ।

(६५) सिपाहीहरूले एउटा चैत्य भेट्यो औ चैत्य भित्र ढेंग्रो बजे को सुनी होरू राजा लाई रिपोर्ट सुनाई दिए ।

किरात भाषा

(६६) होरुहाङ्ले हेन सोक्तेन सोन्मा इङदत्त पिरुसिल्ले थोकसुबाहाले हेन सोक्तेन् मेसोन्देसु मेत्रिरु रो ।

(६७) खेन्हाले सोक्तेन सिगाङ् चुक्सानुवा ओङेक्वा थीङ मेवोसु आङ् होरुहाङ् तगाङ मेदेरु रो ॥

(६८) हेन ओङेक्वा सारिक नुबा वायेल्ले होरुहाङले सिरा थाङे आङ् हुने हिङु रो ॥

(६९) हेन आवु आल्लेक् हिंनुजा बोखा । खन्नाङ् थाङ्वेन बोखा ।

(७०) निङ्वाफुमाले मिसुल्ले हेल्ले सेप्माङ माक्मा हेक्तु रो ॥

(७१) सेप्माङ्मो हेल्ले यूमा साम् निसुरो ।

(७२) सेप्माङ्मो यूमासाम्ले हेने थेमा केनाक्तुबे फाङ् सिन्दोसु ।

(७३) मुक्केगुबाले मेत्तु होरुहाङ्लेन् थोङ्लुप्ली केरेक ओ थोकसुबाहा हेन्छीङ् थिवोङ मवा ॥ हुने हेन्हा नु थोङ् चोक्मा पोङ् । हेक्केले हुने निङ्वाफुमा नु माङ् थोकसुबा काक् हेन्छीङ् थिक्नेत् चाह चोक् लो । लेङ् सुम्सी चोक्मा आङ् चाह चोक ॥ लेङ् लीच्छी ओ हेन्छीङ् नेच्छी ॥ लेङ् नेच्छी ओ । हेन्छीङ् लिसी ॥ लेङ् मुम्सी ओ हेन्छीङ् तुक्सी ॥ चाह चोक् ॥ यूमा सामले माङ् थोक्सुबाहा थोकतेनओ पाङ्मा ॥ मुक्केगुवा अफे ग होरुहाङ् लेन् थोक्सुबाहा लेन् थोक्ले हाङ् चोक्आङ् थोक्तेनओ ता लो । ओक्खे-लरिक माङ् थोक्सुबाहा ले होरु थोकसुबाहा केरेक मेमेक् लो ॥

(७४) यूमा सामले मेत्तु । हेने थोकतेन ओ केरेसि आङ् निङ्वाफुमा ईत्छिङ्मा ।

नेपाली भाषा

(६६) होरु राजाले त्यो चैत्य भत्काउने हुकुम दिएको ले सिपाहीहरूले त्यो चैत्य भत्काई दिए ।

(६७) तिनीहरुले चैत्य भित्र एउटा सानो राम्रो नानी फेला पार्‍यो र उस्लाई होरु राजा को अघि लगे ।

(६८) त्यो नानी साह्रै सुन्दर भए को हुनाले होरुराजा ले उस्लाई मनपराएर प्रेम साथ पाले ।

(६९) त्यो नानी भट्टै केटा भयो औ तन्नेरि भयो ।

(७०) परमात्माले माया गरे को हुनाले उस्ले सपना देख्नु थाले ।

(७१) सपनामा उस्ले यूमा साम देखे ।

(७२) सपनामा यूमासाम्ले मुक्केगुवा लाई के बर माग्छौ भनी सोधे ।

(७३) मुक्केगुबाले भने । होरु, राजाको सबै सैनिक दल जम्मा गर्दा दस हजार सिपाहीहरू रहे छ । उस्ले त्यो दल संग युद्ध गर्नु परेको छ । तसर्थ परमात्मा बाट देवगण को सिपाही जम्मा बारह हजार को मदत चाहिएको छ । तीन पटक गरेर दिनु पर्छ । पहिलो पटक दुई हजार । दोश्रो पटक चार हजार । तेस्रो पटक ६ हजार । यूमासाम् ले ती सिपाहीहरू रणक्षेत्र मा पठाउनु पर्छ । मुक्केगुबा आफु चाहि होरु राजा को पल्टन को अफिसर भएर रणक्षेत्र मा आउने छ । यस्तो रितले देवगण ले होरुराजा को सिपाही सबै नाश गर्छन् ।

(७४) यूमासामले भने । तिमी रण क्षेत्र मा पुगे पछि परमात्मा सम्झीनु । र छिवल

किरात भाषा

हेक्केश्राङ् लेङ् लेङ् चोगु श्राङ् के पान कुसिङ् माङ् थोक्सुवाहा मेदा श्राङ् होरू हाङ् रेन थोक्सुबाहा नु मेथोक लो ।। हेन्हा काक् मेसेत् मेबीरो ।। थोक्तेन श्रो के नान् पोङ्लो । के निसा श्रो इङ्गा युङुङ् लो मेत्तु श्राङ् यूमा साम् मये पे रो ।।

(७५) तान्छो श्राल्लेक पोक्से श्राङ् मुक्केगुबा होरुहाङ् तगाङ् पेम्राङ् हुने चेदो मेत्तु श्राङ् लोरा । श्रादाङबे ! मुक्केगुबा मेतमनाबा याप्मीले हेन्छीङ् नेच्छिथोकसुबाहा तारुसि श्राङ् हेने नु थोङ् चोक्मा फेन्लपत् फाङ् खेप्सुङ् ।। हेक्केले हेन्छीङ् नेच्छि थोक्सुबाहा पिराङे ।। इङ्गा थोङ् लिङ् चोगुङ् श्राङ् थोक्तुङ् श्राङ् नेहा केरेक नात्तुङ् देसुङ् ।

(७६) श्रोक्खे दोङ्बा इङ्खोङ् खेप्सुश्राङ् होरुहाङ्ले मुक्केगुबान् हेन्छीङ् नेच्छि थोक्सुबाहा ते्मा इङ्गदत्त पिरुसि ।

(७७) हेल्ले होरुहाङ्लेन् हेन्छीङ् नेच्छि थोकसुबाहा तेरुसिश्राङ् थोकतेन्श्रो केरेसिश्राङ् निङ्वा फुमा इत्छिङु रो । मोखिमो यूमासामले हेन्छिङ् हेन्छिङ् माङ् थोक्सुबाहा तारुसि श्राङ् हेन्हानु मेथोक्ते रो ।।

(७८) माङ् थोक्सुबाहाले होरुथोक्सुबाहा केरेक् मेसेरु मेमेक्वु श्राङ् माङ् थोक्सुबाहा केरेक् मये मेबे रो ।।

(७९) मुक्केगुबा लोच्छा नुक्खुपेश्राङ् होरुहाङ् हुकफाक्तु रो ।। हेल्ले मेत्तु ।। श्रा दाङ्बे नेथोक्सुबाहा ख्याम् हेन्छिङ् लिसी मेवायेल्ले हेन्हा मेनान्दुसि रो ।। हेक्केले हेन्छिङ् लिसी थोक्सुबाहा पिराङे ।। इङ्गा तेरुङ्सिङ्श्राङ् थोङ् थोक्तुङ् ।। होरुहाङ्ले ते्मा ईङ् दत्त पिरुसि ।।

नेपाली भाषा

छिंवल गरे र देवगण का सेना हरू प्रकट् भई होरू राजा का सेना संग युद्ध गरी तिनी हरू सबै लाई नाश पार्ने छन् । रणक्षेत्रमा तिम्रो जय हुने छ । तिम्रो झण्डा मा म बस्ने छु भनी यूमासाम श्रल्पो गए ।

(७५) मुक्केगुवा बिहान चांड़ै उठेर होरु राजा को सामुन्ने गएर यसो भने । हजुर मुक्केगुवा नामक मानिसले दुई हजार फौज लिएर हजुर संग युद्ध गर्न आंउदै छन् भनेको खबर सुने । तसँथ दुई हजार फौज मलाई दीनु होस । म त्यो फौज लगी दुष्मन संग युद्ध गरी तिनीहरू मारी भगाई दीने छु ।

(७६) यस्तो खबर सुनी होरू राजाले मुक्केगुबाको नेतृत्वमा उस्को दुई हजार फौज लगी उस्को शत्रु दमन् गर्ने हुकुम दिए ।

(७७) मुक्केगुवाले होरुराजाको दुई हजार सिपाहीहरू लगी युद्ध क्षेत्र पुगे पछि उस्ले भगवान परमात्मा सम्झीए । एक्कासि यूमासामले हजारों हजार देवगणका सिपाही हरू ल्याई तिनीहरू संग भयङ्कर संग्राम् गरे ।

(७८) देवगणका सिपाही हरू ले होरु राजाका सिपाही हरू सबै मारी नष्ट गरी दिए पछि उनीहरू सबै श्रल्पी गए ।

(७९) एक्लो मुक्केगुवा फर्की गएर होरुराजा लाई बिन्ती गरे । उस्ले भन्यो । हजुर ! दुष्मन को फौज जम्मा चार हजार भएको ले रणक्षेत्रमा उनीहरूको बिजय भयो । तसँथ मलाई चार हजार फौज दीनु होस र म युद्ध गर्ने छु । होरु राजाले पनि फौज लैजानु भन्ने हुकुम गरे ।

किरात भाषा

(८०) मुक्केगुवाले हेन्छीङ लिम्ली होरू थोक्सुबाहा तेरूसि आङ थोवतेन् ओ केरेसि आङ् निङ्वा फुमा ईत्छिङ् रो ।। मोखिमो यूमासामरेन हेन्छिङ् हेन्छिङ माङ थोकसुबाहा मेद्या आङ् होरूहाङ् लेन् थोक्सुबाहा मेसेरू मेदेसु रो ।।

(८१) मुक्केगुवा याङमो होरूहाङ तगाङ् पेआङ् पेलीफाक्तु रो ।। हेल्ले मेत्तु रो ।। नेहा ख्याम् हेन्छीङ् तुक्सी मेफेरे आङ् मेथोक्तुल्ले हेन्हा मेनान्दुसि रो ।। आल्लो हेन्छीङ् तुक्सी थोक्सुबा हा केविरू ग्र इङ्गा थोक्तुङ् नात्तुङ् ।। होरूहाङ्ले कोन पान् फुनासारू आङ् थोकसु-बाहा ख्याम् तेरे फाङ इङदत्त पिरुसि ।।

(८२) मुक्केगुवा ले केरेक थोक्सुबाहा थोक्तेन्ओ तेरूसि आङ् निङ्वाफुमा ईत्छिङु रो । मोखिमो यूमासाम् रेन् माङ् थोक्सुबाहा मेद्याआङ हेन्हा ख्याम् मासु देस्सु रो ।

(८३) याङमो होरू थोङलिङ नु माङ् थोङ्लिङ् लुम्मो खोफे थोङ् बोखा रो । माङ् थोङ्लिङ् रेन् साम्भे फेले होरू थोङ्लिङ्-सेरु देसु रो ।

(८४) होरू थोङ्लिङ् रेन कुमिङ खेबा योङबा वया रो । हुने सीयेपेबा इङ्खोङ् खेप्सुआङ् होरूहाङ सारिक् किस्या आङ् हुने हाम्युक्ना लेरूआ ः हेल्ले फेनुजे योकमा ओ चिङमा लासा ।।

(८५) होरूहाङ् निङ्वा तुक आङ् हेल्ले मुघिङ् तल्वाओ निङ्वा ईत्तु आङ् नेस्सेबा हुने इप्सु पे रो । हेल्ले योम्बा खोफे ताक्खोङ् चोगुआङ् ईप्सु पे रो ।

नेपाली भाषा

(८०) मुक्केगुबा ले होरू राजा का चार हजार सिपाहोहरू युद्ध क्षेत्रमा लगी भगवान परमात्मा को नाउँ स्मरण गरे । तेसैवेला हजारों हजार यूमासाम का देवगणहरू आई तिनीहरू सबै लाई नष्ट गरे ।

(८१) मुक्केगुबा फेरि होरू राजा को अघि गई बिन्ती गरे । उस्ले भने । शत्रु फौज जम्मा ६ हजार आएर संग्राम् गर्दा तिनीहरूकै बिजय भयो । तसर्थं मलाई ६ हजार सिपाही हरू दिनुभो भने युद्ध गरी शत्रु भगाउने छु । यो कुरा पत्यारो मानी होरू राजा ले जो भए को फौज जम्मैं लैजानु भन्ने हुकुम गरे ।

(८२) मुक्केगुबा ले सबै सेना रणक्षेत्रमा मा लगी भगवान परमात्माको नाऊँ जपना गरे । आँखा को झिमीक भरमा यूमासाम को देवगण प्रकट भई ती होरू राजा का सेना सबै मारी नष्ट पारे ।

(८३) फेरि होरू राजा को सेनापति र देवगण को सेना पति को बिच ढाल तर्वार को द्वन्द युद्ध भयो । देवगण को तर्वार बिजुलीको भए को ले उस्ले होरूराजा को सेना पति लाई सहजै मारी दीए ।

(८४) होरू सेनापति को नाउँ खेबायोङ् बा थियो । उस्को मृत्युको खबर सुनी होरू राजा साह्रै डराई आफ्नो दर्वार छाड़ी उस्को फलाम को गढ़ी मा लुक्न भनेर गए ।

(८५) होरू राजा चित्त दुखेर सुर्ता गर्दै उस्को ईउँको बिछाउना मा ढाल तँवारको सिह्रान लाएर सुती सुती मन मा कुरा सम्झीन्दा सम्झीन्दै उ निधाई गए ।

किरात भाषा

(८६) आल्लो मुक्केगुबा अफे होरुहाङ् नु थोक्मा फाङ् निङ्वा ईत्तु रो ।

(८७) होरुहाङ्लेन् फेन्जे योकमा सारिक केथुम्बा वया । मुक्केगुबा हेन् योकमा सिगाङ् लामा आङ् होरुहाङ् नु थोकमा ओ निङ्वा फुमा सेवा चोगुआङ् फामा नाक्तुरो ।

(८८) युमासाम् त्या आङ् थे केनाक्तुबे फाङ् सेलाप्तु रो ।

(८९) मुक्केगुबाले मेत्तु । होरु हाङ्लेन फेन्जे योक्मा सिगाङ् आक्के लामा आङ् हुने नु थोकमा मुक्कुमसाम् नाक्तु रो ।

(९०) यूमासामले सिक्कुम निङ्वा पिरु-आङ् ओक्खे मेत्तु ।। खाम्दाक्मा लेङ्सिङे आङ् योक्मा जोङ्यो लिङे आङ् चुक्सा होङ् लाम नु सिगाङ् लामारो ।

(९१) योकजोङ् थोतु ओमेत्तुल्ले होरुहाङ्-गीन् वारोक् सोम्दाङ् नेस्सुबा निदेत् लो । वारोक् मेत्लो ।। मुधिङ् तल्वा निस्सुबा रो ।

(९२) खाम्दाकमाई लाम यो पेक्मा आङ् याप्मी थक् लेङ्सिङ्मा आङ् होरुहाङ् फोक्खे आङ् मुक्केगुबा ईङ्गा आ । थोक्मा पोगे येबे पाप्मा रो । मेन्कीये खो फेले थोक्मा । ईङ्गा फाने रो । मेत्तुआङ् यूमा साम् मये प्रे रो ।।

(९३) यूमा साम् खाहुन् हेक्के मुक्केगुबा खाम्दाकमा लेङ्सिङे आङ् फेन्जे योक्मा जोङ्थोनु ओमेत्तुल्ले होरुहाङ् वारोक सोम्दाङ् नेस्सेबा निसु रो ।

(९४) खन्नाङ् मुक्केगुबा खामुदाकमाई लाम् नु थ्या आङ् याङ्मो याप्मी लेङ्सिङ् आङ् कु खो फे तेम्सुआङ् सारिक् ओक्तु आङ् होरुहाङ्गीन् फोक्खु रो ।

नेपाली भाषा

(८६) अब मुक्केगुबा आफै होरु राजा संग युद्ध गर्ने निश्चय गरे ।

(८७) होरु राजाको फलामको गढ़ी अत्यन्त बलियो थियो तसर्थ त्यो बलियो गढ़ी भित्र पसी होरु राजा संग तंवार द्वन्द गर्नलाई मुक्केगुबाले भगवान परमात्मा को भक्ती गरी उ संग मदत् मागे ।

(८८) यूमा साम आएर के माग्छौ भनेर सोधे ।

(८९) मुक्केगुबाले होरु राजाको फलाम को गढ़ी भित्र पस्ने ज्ञान तथा उ संग द्वन्द युद्ध गर्न लाई शक्ति मागे ।

(९०) यूमा सामले ज्ञान बुद्धी दीएर यसो भने । माकुराको रूप लिएर गढ़ी माथि चढ़ी गएर सातु छेंड़ बाट गढ़ी भित्र पस्नु ।

(९१) गढ़ी को माथि बाट हेर्दा होरु राजालाई समुद्रमा सुती रहेको देखीन्छ । तर समुद्र हुँदैन । ईउं को ओछपान देखीएको हो ।

(९२) माकुराको जाल बाट उंधो झरेर मानिस रूप लिनु र होरु राजा लाई जगाई मुक्केगुवा मै हूँ । तर्वार द्वन्द्व गर्न उठी खड़ा हुनु भनी हाँक दीनु । निडर साथ लड़ाई गर्नु । म मदत्त गर्ने छु भनी यूमा साम् अल्पी गए ।

(९३) यूमा सामको अर्ती बमोजिम् मुक्केगुवाले माकुराको रूपलिएर फलाम्को गढ़ी माथिबाट हेर्दा होरु राजालाई समुद्र माथि सुती रहे को देखे ।

(९४) तेस पछि मुक्केगुबाले माकुराको जालो बाट झरी फेरि मानिस को रूप लिएर हातमा ढाल तर्वार लिएर जोड़ले कराएर होरु राजा लाई जगाए ।

किरात भाषा

(९५) हेल्ले मेत्तु ॥ मुक्केगुवा इङ्गा आ । खोफे थोङ् थोक्मा येवे ॥

(९६) मोखिमो होरूहाङ् येवे आङ् मुक्केगुवा सोरिक खोफे थोङ् थोक्तु रो ॥

(९७) मुक्केगुवालेन लाङ् लेङ्आङ् लेराङ् मोकथ्या रो । होरूहाङ् ले कु थागेई तेम्मु आङ् कुथुङ्बोत्ले कु नारीवेत् एप्तु आङ् कु थेगेक चेप्मा गोत्तु रो ॥

(९८) मुक्केगुवले सारिक् थुम् चोगुआङ् होरूहाङ्गीन् याङ्मो बिप्पुङ् साम्बोन् थाप्सु आङ् होरूहाङ् रेन् थेगेक् चेप्तु सेरू रो ॥

(९९) होरू हाङ् रेन थेगेक् प्येरे आङ् वाजिम थिक् सिगाङ् चिङ्सीङे आङ् युङे रो ॥

(१००) मुक्केगुबाले होरू हाङ् रेन साहा केरेक् सेरूसि ॥

(१०१) हेल्ले होरूहाङ् लेन् चिक्खु बा थेगेक् साङ् लोत्तु आङ् च्यिोङ् जियोङ् चोगु आङ् मेक्खु देसु ॥

(१०२) यूमा सामले फारूल्ले मुक्केगुबाले होरूहाङ् रेन् साहा थोक्सुबाहा हुने केरेक् मेक्खुसि आङ् याङ्सि हुने कुम्बा हाङ्युक् ना ॥ ओ नुक्खु रो । हेक्के आङ् थोङ् इङ्खोङ् केरेक् मेत्तु पिरू रो ॥

(१०३) फोक्कासा मुक्केगुबारेन कोम्दाङ्बा मुक् केगुबा याम्बक खेप्सुआङ् सुवाङ्हाङ्बा सारिक् निङ्वात्या रो ॥

(१०४) हेल्ले मेत्तु । यूमा सामले फारूल्ले हेने होरू हाङ् याङ्मो कु थोक्सुबाहा केरेक् केमेक्खुसि रो । आल्लो होरू लाजेओ हाङ् थिक् गोप्ल पत् रो । यूमा सामले पिरू ग्र हेने हेना पेक्मा आङ् हाङ् चोक्मा पोङ्रो । लाजे सावा हा यूमा साम्माङ् चोक्मा हुमा पोङ्रो ॥

नेपाली भाषा

(९५) उस्ले भन्थो मुक्के गुबा भन्ने मानिस मैं हूँ तर्वार ढाल को युद्ध गर्न खड़ा हुनु ।

(९६) होरू राजा भट्ट खड़ा भए र् मुक्केगुबा संग द्वन्द गर्न लागे ।

(९७) मुक्केगुवा को छुट्टा चिप्लीए र लड्यो । होरू राजा ले भट्ट उस्को केश मा समाती घुंड़ा ले उस्को मुटु थिची उस्को सिर काटने शुरू गरे ।

(९८) मुक्केगुबाले औधि जोड़ संग बलगरी होरू राजा लाई उल्टा घोप्टो पछारी उस्को सिर काटी मारे ॥

(९९) होरू राजा को टाउको उढ़ी गएर एउटा सिम्सारमा लुकी बसे ॥

(१००) मुक्केगुवाले होरू राजा को छोरा हरू सबै मारी दिए ॥

(१०१) उस्ले होरू राजा को लुकी रहे को टाउको पनि निकाली टुक टुक पारी नष्ट गरी दिए ॥

(१०२) यूमा सामको मदतले मुक्केगुबाले होरू राजा उस्को छोरा हरू पल्टन जो भएको नष्ट गरी सके पछि उ आफनो पिता को दर्वार मा फर्की गए औ युद्ध भई बिजय प्राप्त गरे को खबर सबै उस्को पिता लाई सुनाई दिए ॥

(१०३) आफनो कान्छो छोरो मुक्केगुबा को यस्तो शक्ति पूर्ण काम भए को खबर सुनी सुवाङ्हाङ्बा साह्रै खुशी भए ॥

(१०४) उस्ले भने । यूमा सामले मदत गरेकोले तिमीले होरू देश को राजा तथा सेना सबै नष्ट गऱ्यौ । अब त्यो देश को प्रजा हरूले एउटा राजा खोजदै छन । यूमा सामले दियो भने तिमी वहां गई राज्य गर्नु पर्छ । औ प्रजावर्ग मा यूमा साम धर्म गर्नु सिकाउनु पर्छ ॥

किरात भाषा

(१०५) हेक्केअाङ् यूमा सामले सेप्माङमो हुने होरू लाजे पेक्मा आङ् हाङ् चोक्मा मेत्तुल्ले मुना फेन् हाङ् मुक्केगुबा होरू लाजे हेत्ला पे आङ् उपाजोङ् हाङ् युक्ना चोग्गु आङ् युङे रो । लाजे साबा केरेक्ओ यूमा साममाङ् चोक्मा साम्यो हुरुसि ॥

लासाहाङ् मुन्धुम

(१) मुनाफेन मुक्कगुबा ले गुसा लासा हाङ् बोखा ॥ हेल्ले उपाजोंग केयुङ्वा याप्मीहा यूमा साम्माङ् साम्यो हुरुसि ॥

(२) हेन तोङ् वेओ उपाजोंग ओ तेमेन लाजे नु तेमेन साम्यो बौध साम्यो थाक्तु रो ॥

(३) लासाहाङ्ले तेमेन लाजे रेन साम्यो कुलाजे ओ ह्मा मेन्पीरून् रो ॥

(४) हेल्ले हेंन तेमेन साम्यो चितु आङ् उपाजोंग नु लोप्मा देमा चोगु रो ।

(५) माल्लो हेन साम्यो ले लागी उपाजोंग हाङ्युक्ना ओ हाङ् नु मुदेम्बा लामा हा लुम्मो थोङ् बोखा रो ॥

(६) लालुङ् पाल्दोर मेत्मनाबा लामा ले लासाहाङ् सेरू रो ॥ याङ्मो लाशाहाङ् रेन कुमिङ् लाङ्दरमा वात्तु पिरू रो ।

(७) हाङ् वेनओ कुहाङ्मा मुदेम्मा पुग्गुरो ॥

(८) लासाहाङ् रेस हाङ्सा नेच्छी वायेसि ॥ हुन्छि मिङ् उबाहाङ् नु वाङ्बाहाङ् मेत्तुसि ॥

नेपाली भाषा

(१०५) तेस पछि यूमा साम्ले सपना मा उस्लाई होरू देशमा जानु र राज शासन गर्नु भन्ने आदेश दीएकोले मुना फेन् हाङ् मुक्कगुबा होरू देश गई उपाजोङ् राजधानी बनाई देश शासन गरे । उस्ले वहां का प्रजाहरू लाई यूमा धर्म मान्नु सिकाए ॥

लाशाहाङ् को कथा

(१) मुनाफेन मुक्कगुबा को छोरा लाशाहाङ् भयो । उस्ले उपाजोंग बासीहरु लाई यूमा धर्म सिकाए ।

(२) तेस बखत उपाजोंग मा दक्षिणका तेमेन देश बाट बौध धर्म ल्याई वहां का मानिस हरूलाई सिकाउंदै थिए ।

(३) तर लाशाहाङ् राजाले त्यो बौध धर्म उस्को देशमा प्रचार गर्न दिएन ।

(४) उस्ले त्यो धर्म उपाजोंग बाट निकालने मतलब गरी बौध धर्म मतावलम्बीहरू लाई सताउन लाग्यो ॥

(५) अब त्यो धर्म को लागी उपाजोंगमा लाशाहाङ् राजा र लामाहरुको बिच झगड़ा भयो ।

(६) लालुङ् पाल्दोर नामक एक लामाले लाशाहाङ् राजा लाई मारी दिए । औ लामा हरुले उस्लई लाङ्दरमा भनी घृणित नाउ राखी दिए ।

(७) लाशाहाङ् को रानीलाई उपाजोंग को सिंहासन मा राखी लामाहरु त्यो देश को शासक भै राज्य गर्न लागे ।

(८) लाशाहाङ् राजा का दुई भाई राजकुमारहरू थिए । तिनीहरूलाई उबा हाङ् र वाङ्बा हाङ् भन्ये ।

किरात भाषा

(९) हुन्छि थाङ्बेन् केरेसिल्ले तुम्याङ्हाङ् हाले हाङ्सा फोवा चाङ्बाहाङ् उपाजोंग हाङ्देन ओ मेयुक्त्व रो ।। मुदेन लाजे ओ बौध साम्यो मेहुरु रो ।

(१०) हाङ्सा तुम्वा उवाहाङ् कुनिङ्साङ् पुगाआङ् यूमासाम्माङ् सेवा चोगुआङ् सिक् कुम् निङ्वा नावतु ।। मुक् साम नावतु रो ।।

(११) तागेरा निङ्वा फुमा, यूमा साम् ले सेप्माङ् मो मेत्तु रो । केन्सा चाङ्बा हाङ् मुदेन लाजे ओ हाङ् बोखे फाङ् नाहेन् चोकमा मेन् लो । हेने लाङ्केत् पिसाङ् थोकमा आङ् पेक्मा । मुक्साम् पिने । अतान साङ् थोङ् चोक् मेल्ले के नान् पोङ् रो फाङ् हाङ्वा थासु पिरु । याङ्मो इङ्गा के सोरिक् सोरिकू युङङ् लो फाङ् लाम ओनदाक् तु रो ।।

(१२) उबाहाङ् ले निङ्वा त्यारो । तान्छो दिङ् साक् नाम् त्याओ पोगा आङ् कु थोकसुबाहा हाङ्दुराहा पान्थाहा फोङ्मा हेक्तुरो । मुसु मुसु उबा हाङ् ले योरिक थोकसुबाहा सुप्सुसि आङ् चाङ्पाजोङ् खेयो फोत्तुसि आङ् नान्दुसि ।।

(१३) यूमा साम् हेन् निङ्वाफुमा ले मुक्साम् पिरुल्ले उबा हाङ् ले चाङ् पाजोङ् नु साम्ये जोङ् पावो जोङ् । टिङ्री जोङ्, तानाक जोङ्, तिङ्के जोङ्, खाम्पा जोङ् केरेक् फोत्तुसि आङ् नान्दुसि ।।

(१४) याङ्मो यूमा साम कुमुक साम ले चोगुल्ले उवाहाङ् ले ताल्पिङ्जोङ्, पोमेजोङ् याशोकजोङ्, चेम्फुजोङ् काक

नेपाली भषा

(९) ती दुईजना राजपुत्र हरु जवान भए पछि लामा मंत्रीहरुले कान्छो राज पुत्र चाङ् बाहाङ् लाई उपाजोंग को सिंहासन मा राखे ओ तिब्बत देश भर बौध धर्म सिकाए ।

(१०) जेठो राजपुत्र उवाहाङ् को मन भांछिएर यूमा साम भगवान को भक्ती गरी ज्ञान बुद्धि शक्ति मागे ।

(११) उबा हाङ् ले अघि आफ्नो पिता पुंख ले मानी ल्याए को सबं व्यापी परमात्मा को भक्ती गरी ज्ञान बुद्धी तथा शक्ति मागे । परमात्मा ले यूमा साम को रूप लिई उस्लाई सपना मा भने, भाई चाङ्बाहाङ् तिब्बत को राजा भयो भनी रिस न गर्नु । दक्षिण दिशा युद्ध गर्दै जानु । शक्ति दीने छु । जता लड़ाई गरे पनि जय प्राप्त होस भनी अशिबाद दीए । फेरि म तिमी संग संग रहन्छु भनी आशा देखाए ।

(१२) उवाहाङ् को चित्त बुझ्यो बिहान उठेर उस्ले आफ्नो अनुचर वंग सिपाही हरू भेला गर्ने तर्खर मा लागे । बिस्तार बिस्तार योद्धा हरु घेरै भेला पारेर उबा हाङ् ले चाङ् पाजोङ् गढ़ मा हम्ला गरी बिजय गरे ।

(१३) त्यो यूमा साम् परमात्मा ले शक्ति दीएकोलेउबाहाङ् ले चाङ् पाजोङ् देखि दक्खिन साम्येजोङ्, पावोजोङ्, टिङ्रीजोङ्, तानाकजोङ् तिङ्केजोङ् खाम्पाजोङ् गैह्र गढ़हरु हम्लागर्दै परास्त गरे ।।

(१४) परमात्मा को शक्ति र सिनुयुक महारानी को आदेश अनुसार उबाहाङ् ले किरात देश को ताल्पिङ्, जोङ्, पोमे जोङ्,

किरात भाषा

नान्दुसि आङ् यो तेम्बे लाजे लेन् मिथिला तेन् ओ सिनयुक इन्दोक् युक्वु रो ।।

(१५) हेक्के आङ् उवाहाङ् ले चेम्फुजोङ् कुहाङ्युक्ना चोगुआङ् केरेक याकथुङ् साहा यूमा साम्माङ् चोकमा साप्ला निप्मा साप्मा हुरुसि ।।

माबोहाङ् मुन्धुम्

(१) उबाहाङ् याङ्सि कोन किरात् लाजे ओ हेल्ले गुसा मावो हाङ् कुईकेफेवा थीक लोन्दे रो ।। हेल्ले साङ् यूमा साम्यो हुरुसि ।। हुने यूमा साम्माङ् सेवा केचोक्पा हाङ् वया ।। हेल्ले कुहाङ्युकना चेम्फुजोङ् नु याशोक जोङ् ओ तेरुरो ।।

(२) येन थीक हेन हाङ् कु तुम्याङ् खोजुम् याङ्मो सिदोत थोक्सुबाहा सा आप्से तोकसोङ् लेक्वाङ् मेवेरो ।। हाङ् रेन् ख्याबाहा लिसी मेबया ।। हुन्छी मीङ्, चिजिङ्ना, तकादोङ् तकेदोङ् परादेन् मेमेत्तुसि ।।

(३) थो तोक्सोङ् ताम्फुङ् मेगेरे आङ् याङ्सि कोचोहा ले पेङ्वा थीक मेनिसु ।। केरेक कोचो हा मेहोरा आङ् पेङ्वान् मेनात्तु रो ।। हाङ् तुम्याङ् वे याप्मीहा केरेक हुन्छी एगाङ् एगाङ् मेनात्तु रो ।।

(४) म्याक थाङ् थाङ् मेगेरे आङ् ख्याबाहा काक मये मेवे रो ।। पेङ्वा साङ् मये पे रो ।। हाङ् रेन निङ्वा आङ् मया रो ।

(५) खेन्हा काक मेनासेल्ले म्याक थाङ् थाङ् मेवे आङ् चुक्सा तेल्लोक हेयो काक सेनास्सा रो ।।

नेपाली भाषा

याशोक जोङ्, चेम्फु जोङ् गढ़हरू विजय गर्दै मिथिला प्रदेश सम्म हमला गरी आफ्नो देशको सिमाना वहां राखे ।

(१५) उवाहाङ् चेम्फुजोङ् गढ़ मा बिराजमान भई पहाड़ बासी किरात समाज मा यूमा धर्म मान्नु सिकाए । औ विद्या प्रचार गरे ।

माबोहाङ् को कथा

(१) उबाहाङ् पछि किरात देश मा उसैको छोरो माबोहाङ् राजा भए । उसले पनि प्रजा वर्गमा यूमा धर्म सिकाए ।। उनी यूमा धर्मको बड़ो भक्ती थिए । उसले उसको राजधानी चेम्फुजोङ् बाट याशोक जोङ्मा सारे ।।

(२) एक दिन माबोहाङ् राजा खोजुम मंत्री र अरु सिपाही हरु शिकार खेल्न लेख को बनमा गए का थिए । राजा का चार वटा, चिजिङ्ना, तकादोङ्, तकेदोङ् र परादेन नाँउ गरे का शिकारी कुकुर हरु थिए ।

(३) लेख को बनमा पुग्ना साथ ती कुकुर हरु ले यौटा मिर्गा देख्यो । कुकुरहरु भुकदै मिर्गा खेदुन लाग्यो । मानिस हरु पछि पछि पछ्याउन लागे ।

(४) अलिक माथि पुगे पछि कुकुर हरु हराए । मिर्गा पनि हरायो । राजा छक्क परे ।

(५) तिनी हरू सबै थाकेकाले अलिक माथि गएर सबै जना यौटा सानो टाहार मा विश्राम गरे ।

किरात भाषा

(६) हेन सोफा श्रो हेन् तेन् नु म्याक ना ना, थोकफेल्ला सिङ्बुङ् श्रो नुमा कुना के ब्रोङ्बा, मेन्छीन थीक् ले श्रोसेवी तेत् थाक् थाक्मा श्राङ् युङेवा मेनीसु । खोजुम तुम्याङ्ले मेत्तुसि । हाङ्युकना खेम्मनाबा हाङ्मा निदेत्ते । श्राल्लो सोरिक ते्मा पोङ् ।

(७) हाङ् ले मेत्तु । स्वा लो । ऐन पेङ्वा श्राङ् मये श्राङ् वा । कोचोहा श्राङ् मेमयेश्राङ् मवा । कोमदाङ्बा ताम्कुङ् श्रो कोम्दाङ्वा नुमा मेन्छीन् श्राक्के त्या । कुसिङ् निप्मा पोङ् । ताफेम्बा मेनर्ईतेम्मे । इङ्गा कुवेसाङ पेक्का श्राङ सेलाप्तुङ ।।

(८) हेक्के श्राङ हेन् हाङ ले फुङ तेत्ला कुतंगाङ नेस्सु श्राङ थुङबोत् तक्सु श्राङ हुक फाक्तु श्राङ सेलाप्तु रो ।।

(६) श्रादाङमे ! श्रानि मेन्छामसा श्रावाई ।। कुसिङ निप्मा सुक् मेदेत् नेन् । कोम दाङवा योम्बा ताम्कुङ श्रो हेंने श्रतान नु के त्या बे ? हेने हा पे ! हेने माङ नु बी ? याप्मी बी ? मेत्त पिराङे ।

(१०) हेन मेन्छीन केरेङ लेङसिङबा माङ ले मेत्तु । हाङे । के निङवा नाप्मा श्रो इङ्गा ऐन कोयो त्याङबा श्रा । श्राल्लो के निङवा कुसिङनित्तुङ लो । हेने युन्छो तान्छो यूमा साम माङ् निङवा फुमान् सेवा सेन्दो के सोगुबा ग्र कुच्। खोसुङ् लो । श्राल्लो इङगा हा ने ? हेने श्रफे केरेसु रो ।। कोन्याक पात्तु श्राङ् हेन मेन्छीन् हाङ् मिक तगाङ् मया रो ।

नेपाली भाषा

(६) तेत बखत् त्यो टाहार को श्रलिक टाड़ो मा गुरांस को फेद मा यौटा सुन्दरी युवतीले तान बुन्दै गरेको सबै ले देखे । खोजुम् मन्त्री ले भन्तु भो राजधानी सुहाँउदो रानी देखीयो । श्रब संग मा लाने बन्दोबस्त गर्नु पर्छ ।

(७) राजा ले भने । एक क्षण चुप्प लाग्नु होस । श्राज मिर्ग कुकुर हरु सबै हराए को छ । यस्तो बृन्दाबन मा यस्तो सुन्दरी युवती कसरि प्रकट भयो ।। बुझ्नु पर्छ । खराब चिताउनु श्रस्सलह्वैन । म नगिच गई बिन्ती चढ़ाई सोधनो गर्ने छु ।

(८) यति भनी हात मा फुल पात लिएर राजा त्यस तान बुन्ने युवती को सामुन्ने गई फुलपात श्रघि राखी, घुँड़ा टेकी दुई हात जोड़ी सोधनी गरे ।

(६) हजुर मालिकनी ! हामी मानिस जाति हौं । कुरा बुझ्न सक्तैनौ । यस्तो बृन्दा बन मा हजुर कता बाट प्रकट् हुनु भो ? हजुर को होई बक्सीन्छ ? हजुर देबी होई बक्सीन्छ कि मानिस होई बक्सीन्छ ? कृपया मलाई भनी दिनु होस ।

(१०) त्यो युवती रूपधारी देबी ले भन्नु भो । महाराज ! तिम्रो मन् चालनु श्राज म यहाँ प्रकट भए की हूँ । श्रब मैले तिम्रो स्वच्छ मन् बुझें । तिमी ले सांझ बिहान परमात्मा को जपना गरे को स्वच्छ हृदय को भक्ती रहे छ भनी बुझें । श्रब म को हूँ ! तिमी श्राफै जान्ने छौ भनी त्यो युवती राजा को सामुन्ने श्रन्तर्धान भईन् ।

किरात भाषा

(११) हाङ् लेन निङ्वा मया रो ।। हेन सोफा श्रो याम्मीहा ले कोचोहा मेहोरेबा मेखेप्सु रो ।। मोखिमो पेङ्वा लंकते फेरेबा मेनिसु रो ।। हेन्हा ले तोङ् मेश्राबु श्राङ् पेङ्वान मेसेरू रो ।।

(१२) हाङ् युकना मेनुक्खु श्राङ् मावो हाङ् लेन निङ्वा मेदानेन लो ।। हेल्ले युन्छो तान्छो निङ्वा फुमा सेवा चोकमा हेक्तुसि ।। माङ्खोयू ।। खाउमा चोगु श्राङ् मेत्तु रो ।। तागेरा निङ्वा फुमाङ् । उन्छेन् ताम्फुङ् सिगाङ् तुम्मुङ् वा माङ् हाने वे ? कुमीङ् थेमावे ? कुसिङ्तिम्मा सिवकुम निङ्वा पिराङ् फाङ् सारिक तुवा चोगु रो ।।

(१३) येन नुसी युन्छो माबो हाङ् खाउमा चोक ल वया ।। हेन निङ्वाफुमा यूमा साम् लेङ्सिङ् श्राङ् माबोहाङ् लेन् कुथक् श्रो थान्छीङ् लो ।।

(१४) श्राल्लो माबोहाङ् ले उन्छोन् पान्, श्रोक्खेले पान् याङ्मो तान्दी पान् केरेकपाम्मा हेक्तुसिरो ।। नावा चोईत श्राक्खे बोखा । मेन्छाम सा श्राक्खे बोखा श्राक्खे पोरा ।। हाङ् श्राक्खे लोन्दा श्रतान् लोन्दा ।। हेल्ले श्राक्खे सिनयुक लाजे नु लाम्लो चोगु श्राङ् हुनेइन वा थेवा हा मेयुरु । तान्दी थेमा थेमा चोक केरेक पात्तु सिरो ।। थोङ् थोकमे श्रो मुक्साम् लेङ्सिङ् श्राङ् फाने ।। थेकसाप पेसाप श्रो निसाम् लेङ्सिङ् श्राङ् फाने ।। याङ्वा सावा श्रो याङ्साम् लेङ्सिङ् श्राङ् फाने । हाङ् चोकमे श्रो, हाङ्साम् लेङ्सिङ् श्राङ्

नेपाली भाषा

(११) राजा छक्क परे । तेसै बखत् मानिस हरूले कुकुर भुकेको शब्द सुने । एक्काशि मिगं पनि दगुर्दै श्राए को देखे । तिनीहरू ले बाण हानी शिकार मारे ।

(१२) दर्बार फर्के पछि माबोहाङ् राजा को दिल खुश भएन । उन्ले सांझ बिहान परमात्मा को सेवा भक्ती गर्न लागे । प्रार्थना गरे र भने हे परमात्मा श्रस्ति वृन्दावन मा दर्शन् दीने कुन देवी हो ? उसको नाम क्या हो । उस्लाई चिन्ने ज्ञान बुद्धी दीनु होस भनी साह्रै जोड़ ले भक्ती गरे ।

(१३) सातौं दिन को सांझ माबोहाङ् राजा परमात्मा भगवान को भक्ती मा लागी रहे थ्यो । तेस बेला परमात्मा को रूप बुढ़ी बोजु जस्तो भई माबोहाङ् राजा को सामुन्ने देखा पर्‍यो । को हो भनी राम्ररी हेर्दा अन्तंधान् हुनु भो । क्षण भरमा त्यो श्रात्मा माबोहाङ् राजा को शरीर मा चड़ी माबोहाङ् राजा बक्नु लाग्यो ।

(१४) भुत बर्तमान् र भवीष्य काल का कुरा हरू बक्नु लाग्यो । सृष्टी कसरि भयो ! मानिस सृष्टी कसरि भयो । राजाहरू कसरि भयो । उस्ले कस्तो नेतृत्व दीई उसको पिता पुर्खहरूलाई सिनयुक देश बाट किरात देशमा ल्याए ! फेरि पछि केके हुने हो जम्मै बक्नुलागे । युद्ध भएमा शक्तिमान श्रात्मा भई मदत्‌गर्ने, बिद्या सिकेमा निसाममाङ् (सरस्वती) भई मदत गर्ने धन दौलत् बिषय याङ्साम (लक्ष्मी) भई मदत गर्ने, राज गर्ने विषय हाङ्साम भई मदत गर्ने मूल श्रात्मा श्रौतार भई श्राउने यूमासांम् मै हूँ परमात्मा मै हूँ । सृष्टि रचना गर्ने, सृष्टी नष्ट

किरात भाषा

फाने ।। यूमासाम् इङ्गा आ ।। निङ्वा फुमा इङ्गा आ ।। नावा चोइत् चोखुङ्लो ।। नावा चोइत् मेक्खुङ्लो ।। ओम् श्री निङ्वा फुमा इङ्गा निङ्वाहा चोखुङ्लो ।। इङ्गा इन् सेवा चोकमा रो फाङ् माङ् थान्‌छिङे आङ् पान पात्तु रो ।।

(१५) याम्मीहा कोन् माङ् पान् मेखेप्सु-आङ् योङ्मास्या रो ।। निङ्वा मेमया रो ।। मेगिस्या रो ।। माङ्लेङ्सिङ्वा हाङ् फाङ केरेक् ले सेवा चोकमा मेहेक्तु रो ।।

(१६) हेक्केआङ् याङ्सि मावोहाङ् ले कुलाजेङावाङ् यूमा साम्माङ् साम्यो छेन्ना तुरिक लामले हुरूसि ।। याशोकजोङ् खे यो यूमा साम् थान्छीङ्बा फाङ यूमासाम लेन् कुमिङ् याशोकेनी महारानी मिङवात्तुसि रो ।।

(१७) कोतना किरात लाजेवा याक्थुङ्-साहा यूमा साम्माङ् चोक्मेओ वासा फाक्सा सेप्मा थिम होप्ते रो ।।

(१८) तान्दि सिनयुक् मुदेन् लाजे ओ यूमा साम्माङ के जोगुबा फेदाङ्बा, साम्बाहा कुमिङओ फुदोङ् याकमा वासा, फाकसा मेसेरु आङ् नाजोम् मेजोगुबा इङ्खोङ् याकथुङसाहाले मेखेपसु रो ।

(१९) कोन्हाले आङ् कोन् थिम् मेजोगु आङ फेदाङ्बा, साम्वा तगाङ् फाकसा, वासा फुदोङ पिमा मेहेक्तु रो ।। फेदाङ्बाहाले साम्माङ् चोकमा मेहेक्तु रो ।

मावोहाङ् लेन् माङ्पान्

(१) मावोहाङले यूमा साम थान्छीङे आङ् पात्तु बा माङ् पान् कोन्नीन लो—

(२) याकथुङ सासे, खेप्साम्मे ओ, हेनी चोईत्, ताङबा, मा साम् तागेरा ग, निङ्वा

नेपाली भाषा

गर्ने मै हूँ। दुनिआमा ज्ञान बुद्धि खोजने मन बनाउने ओम् परमात्मा मै हूँ। मेरो सेवा भक्ती गर्नु भनी देवबाणीहरू बके।

(१५) सुन्ने मानिसहरू तर्से। छक्क परे। डराए। देव औतारी राजा भनी श्रद्धा गर्न लागे।

(१६) तेस वेला देखि यो देशमा मावोहाङ् राजाले भन जोड़ संग यो यूमा धर्म प्रचार गरे। याशोक् गढ़ बाट यूमा धर्म प्रगट भै प्रचार भए को ले यूमासाम्माङ् को अर्को नाँउ यासोकेनी महारानी भयो।

(१७) यहाँ किरात देशमा यूमा धर्म मान्नेहरू का माझमा कुखुरा सुगुंर को बली दिने चलन थिएन।

(१८) पछि सिनयुक मुदेन देश (चिन तिब्बत) हरू का मानिस हरूले यूमा धर्म का पुरोहित हरूका नांउ मा कुखुरा, सुंगुर हरु काटी मेजमानी गर्न थाले भन्ने खबर यहाँ का किराती बंशले सुने।

(१९) इनिहरूले पनि यहि चलन गरी पुरोहित को अघि सुंगुर, कुखुरा मेजमानी राखन थाले। पुरोहित हरूले पनि बली गर्न शुरु गरे।

मावोहाङ् को देवबाणी

(१) मावो हाङराजा को जीव मा यूमा साम आत्मा चड़ी बके को देव बाणी ईनैहुन—

(२) किरात बंश सबै ले सुन्नु। तिमी हरू को सृष्टी कर्ता, मूल शक्ति, सर्वे व्यापी

किरात भाषा

फुमा, मुजोक् लुङ ग, मुबोक वामा, सिवा दिङ ग, खाहुन अल्लो, मेत्तुङबा काक् हुमा पोङ् रो ।।

(३) अम्ने लाजे, पोक्मा देन ग, के लेरूम् आङ था, था लाजे, वेफेरी साङ कीमा मेन्लो, योङमा सिमा चोकमा मेन्लो ।. थे आङ फेल्ले, थो लाजे साङ यो लाजे साङ, ईङ्गईन लो ।। हेनी केरेक्, ईङ्गाईन लो ।।

(४) अन्देन अन्देन, तोरो क् दिङ ग ताङ साङ होता ।। ईक्ता दिङ ग खाम्बेक होप्ता खा होप् साङ ग मुहोप् नेस्सा । मिसुम् दिङ् ग मिसाङ् लुमनु, खा सुम दिङ ग खासुङ् लुम् नु इङ्गा त्याङ आङ आमुक साम ले, नावा चोईत् चोगुङ् आङ् ग, आसिक्कुमुले आ निङ्वा ले, मेन्छाम् याप्मी चंगुङ् आङ् ग, ईकसा खाम्बेक मिक्की फुङ्वा, चोगुङ् आङ् ग, आसासे फाङ्, नानुरुङ् लो ।।

(५) आन्छेन् थिकलेङ् मेन्छाम् साहा लायो लासोत् मेजोगुल्ले, हेन्हा केरेक मेक्खुङ् देसुङ् । मेन्छामसा ले, चोईताङबा, मेन्लेसुन ग, चोईताङ ले, काक मे मेकलो ।। उन्छोन् उन्छोन् सामजिक मुन्धुम, केसावाहा, सिवादिङ् ग, खाहुन, पीरु ।। केखेम्बाहा, काक् मेहिङलो ।। मेन्खेपसुन ग, काक मेमेकलो ।।

(६) साम्ये साम्ये, मेन्छामसाहा, सिवादिङ् ग, खाहुन पीमा तागेरा ग, निङ्वा फुमा मुहिगुम ग ओङसि लेङसिङ् चापा याप्मो लेङ्सिङ् आङ् ग, याप्मी लुम्मो, मेदा मेयुङ् ।। सिवा दिङ् ग खाहुन मेवी ।। मेन्छाम् साले, कुसिङ् निप्मा कुनासामा, ओक्खेदिङ् ग ताचेङ् केरेक खेम्मा आङ् ग, सिङ्सिङ, पोङ्मा,

नेपाली भाष

परमात्मा, जो पहिला उत्पन्नन भै सृष्टी को रचना गरे उस्ले यो उपदेश दिदैछ सुनेर सबै ले सिक्नु ।

(३) आफ्नो पूर्व अत्रस्थल छाड़ी टाड़ो देश आउनु परेता पनि तिमी हरू न तर्सीनुं । न डराउनु । कारण माथिल्लो देश तल्लो देश सबै मेरो हो । तिमी हरू सबै मेरै हौ ।

(४) अघि अकाश पृथ्वी केहि पनि थिएन । उज्यालो पनि थिएन । अंध्यारो सुन् सान् थियो । आगो को ज्वाला को माझ बाट उज्यालो ज्योती को माझ बाट म आई मेरो शक्तिले सृष्टी गरी मेरो ज्ञान, मेरो बुद्धी ले मानिस बनाई पृथ्वी को फुल, मेरो छोरा छोरी भनी प्यारो गरी राखे को हुँ ।

(५) अघि एक खेप मानिस जाति ले साह्रै पाप काम गरे कोले मैले नष्ट गरें । मानिस जाति ले आफ्नो सृष्टी कर्ता लाई चिन्दै चिनेनन् भने, उस्को सृष्टी कर्ता ले उनी हरू लाई नष्ट गर्छन् । अधि अधि विद्वान बिद्वान् मानिस हरू निस्के र मानिस हरू लाई अर्ती उपदेश दिए । सुन्ने हरू बांचे । न सुन्ने हरू आफै नष्ट भए ।

(६) बखत बखत मा मानिस हरू लाई अर्ती उपदेश दीनु को निम्ती परमात्मा भगवान ज्ञानी पण्डीत हरू को रूप मा जन्म लिन्छन् र अर्ती उप्देश दिन्छन् । मानिसहरू ले बूझी उनीहरू को कुरा बिश्वास मान्नु पर्छ । यस्तो अर्ती उपदेश को कुरा हरू सुनी चखो हुनु ज्ञानी हुनु पर्छ । परमात्मा को सेवा भक्ती गर्नु

किरात भाषा

चापा पोङ्मा, निङ्वा फुमा, सेवा चोकमा, चेदो चोकमा, साम्यो याम्बक चोक मेल्ले ग, मेन्छाम् साहा, काक मे हिङ्लो ॥ लायो लासोत् चोकमेल्ले ग, मेन्छाम् साहा काक मेमेकलो ॥

(७) सिनयुकनु ग, इङ्गा तारुङ्, ग्रा मुक ले ग, थोङ् मो फारुङ् ॥ सिनयुक मुदेन् लोच्छा चोगुङ् ॥ मुदेन नु ग कोयो तारुङ् ॥ सुयेन नु ग सुनु हाङ्मा, इङ्गा बोखाङ् ॥ कोन साम्यो इन् सेमा चोगुङ् ॥ सिवादिङ् ग खाहुन पिरुङ् ॥

(८) उपाजोङ् नु चाङ् जोङ् तारुङ् ॥ तामा लाम्मो लाम्लो चोगुङ् ॥ योकहा केरेक, नान्दुङ् देसुङ् ॥ तेम्त्रे लाजे इन्दोक युक्खुङ् ॥ ग्रामुकले ग, च्या च्या चोक्मा, काक सुकतुङ् लो ॥

(९) हेनी इङ्गा तारुङ सिङ ॥ हेनी इङ्गा हिङ्खुङसिङ् हेनी केरेक, इङ्गा इल्लो, किमा मेल्लो, ग्रोक्मा मेल्लो ॥ ग्रा सेवा ग नुरिक चोगो, ग्रा पान केरेक, खेपसेम्मे ग्रो ॥ यूमा साम् ग, इङ्गा ग्रा रो ॥ निङवा फुमा, इङ्गा ग्रा रो ॥ याप्मी थीम ग, चोकमा मेन् लो। खाम्बोङबा थीम, चोक मा मेन् लो।॥ सिङ-बुङ लुङ बुङ, कोकमा योङ खोङ, इङ्गा चोखुङ्, ग्रा मुक तगाङ ह्वाले ग्राङ साङ्, थे चोकमा साङ मेन्छुक् तुन् लो ॥

(१०) मुक्कुम्मा साम्, इङ्गा ग्रा रो ॥ तुमा तामा, ईङ्गा पिने, सिक्कुम् निङवा पिने ॥ मेन्छाम् मुई ईङ्गा पिने, हाङ साम, माङ साम् ईङ्गा पिने ॥ ईङ्गा ग्रामिङ मेम्ब्रोतेम्मे ॥ केसिङदिङग पानु माङ फाङ, था मेन्दीङ ग मानु माङ फाङ, ग्रा फोक्तुङ ग्रो युङेम्मे

नेपाली भाषा

पर्छं धर्मले मानिस बाँच्छन। तर पाप ले मानिस नष्ट हुन्छन्।

(७) सिन युक बाट मैले तिमीहरू लाई ली ग्राए। मेरो शक्तिले लड़ाई मा मदत गरें। सिनयुक मुदेन देश एक बनाए। मुदेन बाट यहां ल्याए। सुयेन नो सुनुहाङ्मा महारानी म नै भएं र यो धर्म प्रचार गर्नु लाएं। र यो धर्म सिकाएं। ग्रर्ती उपदेश दिएं।

(८) उपाजोङ् बाट चाङ्पाजोङ् ल्याएँ। तिमीहरूको नेतृत्व मैले गरें। सबै गढ़हरू मा जय प्राप्त गराएँ। मदेस सम्म साँद लाएं। मेरो शक्तिले जे पनि गर्नु सक्छु।

(९) तिमी हरु लाई मैले ल्याएं। सबै लाई म जोगाउं छु। तिमी हरू सबै मेरै हौ। न डराउनु। नतर्सीनु। न ग्रतालिनु। मेरो भक्ती राम्रो गर्नु। मेरो ग्रर्ती उपदेश ठिक मान्नु॥ मूल शक्ति मै हूँ। भगवान परमात्मा मैं हूँ ग्ररु मानिस हरू को दस्तुर न गर्नु। भार जंगल नदी पहाड़ मैले रचना गरे को हूँ। मेरो शक्ति लाई ग्ररू कसैले केहि गर्नु सक्तै न।

(१०) सर्व शक्तिमान ग्रातमा मैं हूँ। सुख सभ्यता म दिन्छु। ज्ञान बुद्धी म दिन्छु। मानिस को ग्रायू म दिन्छु। राज काज देव काज सब म दिन्छु। मेरो नाउ कहिल्हे पनि न भुल्नु। मलाई पिता माता मानी तिमीहरू सबै मेरै काख मा बस्नु र म प्यारो गर्छु। रक्षा

किरात भाषा

ओ ।। हेक्के आङग, इङ्गा मिसुङ, नानु रुङ लो ।। ओमेत्तुङ लो, हाङवा फुङवा । काक थासुङ् लो.।।

(११) नेहा ताप्पा, नेहा नाप्पा, थोङ् के जोकपा, थोङ् के तोकपा, हाङ् के सेप्पा, च्यासाङ् च्यासाङ्, इङ्गा सुक्तुङ् ।।

(२१)ताम्फुङ् ओ लाम्, तोमा सुकपा, च्वा होप तेनओ, च्वा के लोप्पा, थोक् सा कुपु योङ् खोङ् ङ्सा काक के हिङ् वा, इङ्गा आ रो ।।

(१३) इङ्गाईन सेवा, चोगेम्मे ओ, हेनीईन् सोमा, हेनीईन् योमा, हेनीइन लायो, हेनी इन लासोत् खासेम् खारोन, ईङ्गा चोखुङ् ।।

(१४) लायो लासोत् ईङ्गा चित्तुङ, साङ साङ् साम्यो ईङ्गा मिस्सुङ् निङ्वा नुरिक इतेम्मे ओ, निङ्वा शेशे युक्खेम्मे ओ, शेशे साङ् साङ् बेखेम्मे ओ ।।

(१५) के साहा नु के मेन्छाहा, हाङ्-साम् थासुङ्, माङ् साम् थासुङ्, हाङ्वा फुङ्वा काक थासुङ्सिङ् हेन्हा केरेक्, तुतुगेन नो तुम्याङ्हाङ्हा मेबोङ् मेबेक ।। हेक्के आङ् ग, हेनी मिङ्सो, हेनी इङ्नाम् पोरेल्ले ग, इङ्गाईन् याम्पोङ्, मिमितीङ्हा मेबो मेबेक ।। हेनी इङ्गाईन् सासे पोङ् लो ईङ्गा हेनीइन् पामा चोक्का रो ।।

(१६) तुम्बा माङ् साम् फोबा माङ्साम् तगाङ् माङ्साम्, एगाङ माङ्साम् इङ्गा लोन्छा, मुक्केगुसाम, वा आ फा आङ् मेत्तुङ् ल पत्ता रो ।। वेस्मा माङ्हा, इङ्गा चोगुङ्, इङ्गाईन सेवा, चोकमेल्ले ग काक् आनु रो ।।

उन्छोन मुन्धुम्, काक मेत्तुङ् लो ।। तान्दी मुन्धुम् पाप्मा सुक्तुङ् ।। सिक्कुम् निङ्वा

नेपाली भाषा

गर्छु आशिषपूर्ण भाग्य दीन्छु ।।

(११) दुष्मन् ल्याउने, दुष्मन खेदनेलंड़ाई गराउने, लंड़ाई थमाउने राजा बनाउने, राजा मास्ने, जस्तै कामपनि म गर्नु सक्छु ।

(१२) जंगली स्थान मा बाटो बनाउने । पानी निकालने पशु पंखो किरा माछा गैह्र पाल्ने मैं हूँ ।

(१३) मेरो सेवा भक्ति गर्नु । तिमी हरु को पाप धर्म को कुरा को न्याय म गर्छु ।

(१४) पाप कर्म लाई म घिन गर्छु धर्म कर्म लाई म प्यारो गर्छु । मन मा राम्रो बिचार गर्नु मन पवीत्र राखनु र चोखो पवीत्र भएर बस्नु ।

(१५) तिमीहरूका छोरा नाती गैह्र लाई राज काज गर्ने देव कर्म गर्ने आशिष दीई भाग्य मानी बनाउछु । तिनीहरू माननीय मानिस भला आदमीहरू हुन्छन् । तिमीहरू को मान इज्जत बड़्छ तिमीहरू को मान इज्जत बड़्दा मेरो पराक्रम गौरव बड़्छ र तिमीहरू का पिता माता हुन्छु ।

(१६) शुरुको देव शक्ति, अन्त: को देव शक्ति, अघिल्लो देव शक्ति, पछिल्लो देव शक्ति एक्रो सर्व शक्तिमान आत्मा मैं मात्र हूँ भनी म भनी रहे छु । अरु देवगण सबै मैले रचना गरे को हूँ । मेरो सेवा भक्ती गर्नु र अस्सल हुन्छ ।

अघि अघि को मुन्धुम् शास्त्र सबै भने । पछि की पनि भन्न सकछु । ज्ञान बुद्धी

किरात भाषा

के गोतुम ग इङ्गा सोरिक, वायेम्मे रो ।। इङ्गाईन खाहुन, खेप्सेम्मे ओ ।। लायो लासोत्, मेजोगेन्ने ।। याङ्सा येच्छा मेन् एप्तेन्ने ।। आफे हिङ्मा, वे् हिङेरो ।। आफे पोक्मा, वे् फोक्खे रो ।। अफे चोकमा, वे् चोगेरो ।। कुसिङ्निप्मा, अफे लक् लो ।। अफे अफे, कुसिङ्निप्मा के सुक्तुम् ग, वेस्मा केरेक कुसिङ्निप्मा, के सुकतुम् रो ।। वेस्मा केरेक् कुसिङ्निप्मा केसुक्तुम् ग, तागेरा ग, निङ्वा फुमा, कुसिङ्निप्मा केसुक्तुम् रो ।। कुसिङ् निप्मा साम योम्बा रो ।।

नेपाली भाषा

खोजछौ भने, म संग लागी वस्नु । मेरो उपदेश सुन्नु । पाप कर्म न गर्नु । गरिब दुहुरा न दबाउनु । आफु बांचने हो भने अरु लाई पहिला बचाउनु । आफु उठनु मन भए पहिला अरु लाई उठाउनु आफु लाई केहि काम गर्नु, मन भए पहिला परमात्मा को शक्ति मारनु, आफैले आशिष माग्नु र मात्र काम गर्नु । आफै लाई प्रथम् बुझ्नु पर्छ । आफुले आफु लाई बुझ्नु सके अरुहरु लाई पनि बुझ्नु सकीन्छ । अरुहरु लाई राम्ररी बुझ्न सके, सर्वब्यापी परम् आत्मा लाई बुझ्नु सकीन्छ ।। बुझ्ने ज्ञान ठूलो शक्ति हो ।।

वेदोहाङ् मुन्धुम्

(१) माबोहाङ्सा, कुलुम्मो ग तान्दी तान्दी, मुदाहाङ् थीक् साम्यो लोन्दा ।। कोरो हेल्ले फोक्तुङ् ओ थीक् हिनजा होप्ता । हेल्ले तोङ्बे, खाम्बोङ्वाहा, बीफ्युङ् लोन्दा, हेक्के आङ् ग, मुदाहाङ् ईन् सारिक् सारिक् थोक्मा बोखा ।।

(२) खप्ताङ् हेल्ले, 'तागेरा ग निङ्वाफुमा नाजोम् मेत्तु सेवा चोग्गु, तुत्तुदिङ् ग हेना चोग्गु ।। थोङ्सो, मुक्कुम, साम्माङ् नाक्तु ।

(३) येन् थीक् हेल्ले, कु हाङ्मा हेन्, कुतग्गीमो, याप्मी लोच्छा, त्या आङ् मेत्तु ।। के फोक्तुङ् ओ, हिनजा होप् साङ्, के निङ्वा ग, मेन्दुक् तेन्ने ।। केसिङ्ना ओ, कुसा पोङ् लो ।। हेने साम्यो, इत्मा आङ् ग, वारुम्-सिङ्मा, निङ्वा फुमा सेवा चोक्मा, हेक्के आङ् ग, कुनासामा, के फोक्तुङ्ओ, येम्बीच्छा सा, लोच्छा पोङ्लो ।। हेन कुसिङ्ना नु माङ्थोक्तुबा पोङ्लो । आजुकल् नु कु थागेई खोक्मा मेल्लो ।।

वेदो राजा को कथा

(१) माबोहाङ् बंश मा पछि पछि यौटा धर्म्मी राजा निक्लीयो । उस्को नाँउ मुदाहाङ् थियो । तर उस्को कोख मा कुनै छोरा छोरी थिएन उनी राजा भए कै साल आदिबासी हरू ले बिद्रोह मचायो । मुदाहाङ् राजा ती बिद्रोही हरू संग साह्रै लड्नु पर्‍यो ।

(२) उसले सर्ब ब्यापी परमात्मा को श्रद्धा र भक्ती साथ प्रार्थना गरी लड़ाई मा जय प्राप्त गराउने शक्तिमान आत्मा को माग गरे ।

(३) एक दिन उस्की रानी को सामुन्ने यौटा बिचीत्र मानिस आई भने । तिम्रो कोख मा छोरा छैन भनी चित्त दुखाउनु पर्दैन । तिम्रो गर्भ मा बच्चा हुन्छ धर्म चिताई, नुहाई धोई परमात्मा को भक्ती गर्दै बिश्वास गर्नु । तिम्रो कोख मा यौटा सुपुत्र को जन्म हुन्छ । उनी गर्भ भित्रै देखि देवाभिषेक भए को हुन्छ । बालक काल देखि उस्को केश काटनु हुँदैन । तिमीले पनि जाँड़ रक्सी पीवनु हुँदैन । पछि

किरात भाषा

हेने आङ् थी सिजोङ्वा थुङ्मा मेल्लो । तान्दी थाङ् बेन् केरेल्ले हेल्ले कुनेह हा केरेक थोङ् थोकतु आङ् आदोक् लो ।। थोङ् नान् लो ।। कोन्याक पात्तु आङ् हेन याम्मी हाङ्मा कुमिक् तगाङ् मया रो ।।

(४) हाङ्मा रेन् निङ्वा मया आङ् कुयेम्बा मुदाहाङ् ईन मेत्तु पीरू ।। अन्देन् माङ् कुसिङ् याम्मी थीक् इङ्गा आ तगाङ् त्या आङ् ओक्खे मेत्ताङ् रो ।। आन्छीगे फोक्तुङ्मो थेम्बी च्छासा पोङ् मु । इङ्गा थी सिजोङ्वा थुङ्मा मेन् मु । आजुकल् नु हिन्जा रेन् थागेई खोकमा मेन् मु । थाङ्बेन केरे आङ् हेल्ले नेहा थोङ् थोक्तुआङ् नान् मु । कोन्याक पात्तुआङ् हेन् मना आ तगाङ् मया । हेल्ले याम नावा माङ् कुसिक् वाये । हेक्केले इङ्गा थेसाङ् सेलाप्मा मेन्छुक पान् ।

(५) कोन पान् खेप्मु आङ् मुदा हाङ् रेन निङ्वा त्याआङ् निङ्वा फुमा सेवा चेग्गु आङ् हुक फाक्तु रो ।। हेल्ले मेत्तु ।। निङ्वफुमाङे ।। सिङ्येन् हेने के पाङ्ब्वा मना याङ्मो थीक लेङ् आ तगाङ् साङ् पाङ्खे ओ ।। हिनजा पोङ् ग थे थे चोक्मा तुरिक हुराङे ओ ।। आल्लो मुदा हाङ् ले सेप्माङ् माक्तु ।।

(६) सेप्माङ् मो हेन् याम्मी मुदा हाङ् तगाङ् त्या रो ।। हेल्ले मेत्तु ।। सिङ्येन् इङ्गा के हाङ्मा मेत्तुङ् पिरूङ् ।। हेन्छीफोक्तुङ् ओ येम्वीच्छासाथीक पोङ् रो ।। हाङ्मा ले थी सिजोङ्वा थुङ्मा मेबोङ्नेन् ।। निङ्वा थेथे साङ्साङ् याकमा ।। आजुकल् नु हिनजा रेन थागेई खोकमा मेबोङ्नेन् ।। थाङ्बेन पोक्से आङ हेल्ले कु नेह थोङ् थोकतु आङ् नान् चोक लो ।।

(७) हेन माङ्थोक्तुबा हिनजा सारिक मुक केग्गुवा लोन् ली ।। साम्यो इतेच्छे आङ्

नेपाली भाषा

जवान भएर उस्ले उस्को शत्रुहरू संग लड़ी दुष्मन दमन गर्छन् लँड़ाई जित्छन् । यत्ति भनेर ती मानिस रानी कै सामुन्ने अल्पीयो ।

(४) रानी छक्क परीन र राजा लाई भनीन । अघि देव रूप जस्तो मानिस मेरो सामुन्ने खड़ा भई यसो भन्यो । हाम्रो कोख मा छोरा हुने रे । मैले जांड़ रकसि न पीवनु रे । बालक को केश न काटनु रे । जवान भै उस्ले दुष्मन् दमन् गर्छन् रे । यति भनी मेरै सामुन्ने अल्पीयो । उस्को रंग रूप देव रूप जस्तो भएको ले उस्लाई केहि सोधनु पुछ गर्न आँट पुगेन् ।

(५) यो कुरा सुनी मुदाहाङ् राजा को हृदय आनन्द ले भरीयो र परमात्मा को भक्ती गरी भने । हे परमात्मा अस्ति पठाउनु भए को मानिस् फेरि एक फेरा मेरो सामुन्ने पठाई बक्सी योस । बालक भए पछि के के गर्नु पर्ने हो मलाई सिखाई बक्सीयोस यस पछि मुदा हाङ् राजा ले सपना देखे ।

(६) सपना मा तेई मानिस आई मुदा हाङ् राजा लाई भने । अस्ति का दिन म तिम्रो रानी को सामुन्ने आई भनी सके को छु । तिमीहरूको कोख मा यौटा छोरा हुन्छ । रानी ले जाँड रक्सी पीवनु हुदैन । मन पवीत्र राखनु पर्छ । बालक काल देखि केटा को केश काटनु हुँदैन । जवान भए पछि उस्ले उस्को दुष्मन् संग युद्ध गरी बिजय प्राप्त गर्ने छ ।

(७) त्यो देवाभिषेक भए को केटो साह्रै प्रतापी निक्लने छ । घर्मं चिताएर बस्नु ।

किरात भाषा	नेपाली भाष
युङेच्छो । कन पान पात्तु आङ् याङसि मुदा हाङ् सेप्माङ् नु पोगा ।। कुनिङ्वा सारिक त्या आङ् निङ्वाफुमा साङ्वे.चोग्गु आङ् तुम् तुम् दो हेना चोग्गु रो ।।	यति बात भई सके पछि मुदा हाङ् निन्द्रा बाट जागे उस्को हृदय आनन्द ले प्रफुल्लित भई परमात्मा को नांउमा बेदी बनाई धन्यवाद को पूजा गरे ।
(८) तान्दी मुदाहाङ्रे कुसा बोखा ।। कुमीङ् वेदो हाङ् मीङ् वात्तु ।। हेन माङ्-थोक्तुवा हिनजा आजुकल नु चापा, नुवा मुक्केगुबा लोन्दा ।। आजुकल नु हुने थी सिजोङ्वा मेन्बीरुन् ।। थागेई आङ् मेन्खोक् तुन् ।। थाङ् वेन केरे आङ् हेन सारिक मुक-केगुबा बोखा ।। कुम्बा मासिङ् आङ् याङसि हेन कुम्बा कुलेकवा हेल्लाङ् योक्को हाङ् बोखा ।।	(८) पछि मुदा हाङ् को एक छोरा भयो। उस्को नाउ वेदोहाङ् राखे। त्यो देवाभिषेक भएको बालक सानै देखि बाठो चंखो र प्रतापी थियो। बालक काल देखि उस्लाई जांड़ रकसि केहि पनि पीबनु दीएन। केश पनि काटेन। जवान भए पछि महा प्रतापी भए। आफ्नो पिता को मृत्यु पछि वेदो हाङ् हेल्लाङ् गढ़ को राजा भए।
(९) कोरो खाम्बोङ्बाहा ले सारिक तिङ्तिङ्नाहेन् मेजोगुआङ् हेन्छीङ् सुम्सी मनाहा मेचा आङ् हेल्लाङ् योक मेकोबु रो ।। वेदोहाङ् लेन किप सुम्सी थोकसुबाहा लक सिङ् सिङ् मेवया ।। थोङ् मेथोक्तु रो ।। वेदोहाङ् लोच्छा ले नेह लेन् किप सुम्सी थोक्सुबाहा सेरुसि ।। कु थोकसुबाहाले केनम्बा नेहा मेसेह मेनात्तु रो ।।	(९) तर आदिबासी हरू ले साह्रै डाही गरेर तिन हजार मानिस हरु ल्याई हेल्लाङ् गढ़ घेरा हाले । वेदोहाङ् को तिन सय सिपाही हरू मात्र हेल्लाङ् गढ़ मा तैयार थिए। भयङ्कर काट मार चल्यो । वेदोहाङ् एक्लै ले आदिबासी हरू जम्मा तिन सै मारी दीए। बांकी उस्का सिपाही हरू ले मारी भगाए।
(१०) तान्दी कु नेहा ले हिङ्आम्ब थीक मेजोगु रो ।। खुन्छी माङ्गेन्सा थीक वेदोहाङ्ईन् पीमा आङ् हेन लाम् नु वेदोहाङ् लेन् मुकसाम् गोप्मा आङ् सेप्मा पोङ् फाङ् ताफेम्ब हिङ्आम्ब मेजोगु ।। हेक्के आङ् हेम्हाले नुमा मेन्छीन् थीक मेसेग्गु आङ् हेल्लाङ् योक ओ मेदारुसि अङ् वेदोहाङ् कुहाङ्मा चोकमा मेबीरू ।। वेदोहाङ् ले आङ् नुमा मेन्छीन निसु आङ् कुनिङ्वा त्या आङ् कुहाङ्मा ताक्तु रो ।।	(१०) पछि उस्का शत्रुहरूले वेदोहाङ् मार्न षड़यन्त्र गरे ।। उनीहरूले आफ्नो यौटा चेली वेदो राजा लाई विवाह दान गरी उस्को मार्फत् वेदो राजा को शक्ति कसरि आउंछ कसरि जान्छ खोजने र पता लागे पछि वेदो राजा को ज्यान लीने षड़यन्त्र गरे। तसर्थ तिनीहरूले यौटा सुन्दरी युवती छानी, ल्याई हेल्लाङ् गढ़ की रानी हुन लाई चढ़ाए। वेदो राजा ले पनि उस्को सुन्दरता देखी रानी बनाउन ग्रहण गरे।
(११) हाङ्मा रेन कुमीङ् दालीमा वया	(११) रानी को नाउँ दालीमा थियो।

किरात भाषा

रो ।। वेदोहाङ् सेप्मा नेहा ले ताफेम्व हिङ्म्राम्ब मेजोगु बा हुने मेल्ले सुन् रो ।।

(१२) थीक लेङ् वेदोहाङ् कुगुङ्बा हा मेत्या आङ् दालीमान् मेमेत्तु ।। वेदोहाङ् आनिगेइन हाङ् चोक् साङ् हेन आनिगेइन नेह् इत्मा पोङ् रो ।। हेल्ले मुक्साम्, आक्के ता, आक्के पेन कुसिङ्नित्ते आङ् मेमेत्ताङे ।। केन्मेत्तुन ग्र सेरुम्वा रो ।। हाङ्मा दालीमा ले क्स्या आङ् हुन्छी पान् खेप्पु रो ।। हेल्ले वेदोहाङ् निङ्वा नात्तु कोरो मेखोसुन लो ।।

(१३) थीक लेङ् वेदोहाङ् हेलाङ् देन् ओ नासाङ् आङ् पच्छा । हाङ्मा दालीमा हात्रेर हाबे आङ् वेदोहाङ् लेम्मा चोगु ।। हेल्ले मेत्तु ।। आदाङ्बे ।। हेने बा केकेरे आङ् केयूङ् ।। के नेहा सिदोत् मेयुङ्लो ।। हेन्हा काक ले मेफोत्तु ग्र, के मुक मेदेरु ग्र ईङ्गा थे चोकमा रो ।। आल्लो सेक्खा मेत्ताङे ।। ईङ्गा आङ् के मुक् चिङ्मा फ्नेबे ।।

(१४) वेदोहाङ् ले तेत्लासेबुङ् थीक ओ-सिन्थाक्तु आङ् मेत्तु पीरु ।। हेन् तेत्लासेबुङ् चेप्तु देसु ग्र, आमुक साम् लोन् पेंक ।। हाङ्मा दालीमा ले कुनासूरूआङ् कुन्छोङ्वाहा मेत्तु पीरुसि ।। सेन्दी थीकओ कुनेहा मेचिङ् मेत्येआङ् हेन तेत्लासे बुङमेचेप्तु मेदेसु । हेक्के आङ् वेदो हाङ् सेप्मा हेल्लाङ् योक ओ मेथाङ रो ।। याङ्मो थोङ् बोखा ।। वेदो हाङ् लेन मुक साम् त्या आङ् केरेक नेहा सेरुसि ।। थीक नेच्छी मेखेच्छिङ् मेवेरो ।।

(१५) तान्दी थीक लेङ् हाङ्मा दालीमा ले हाङ् निङ्वा नात्तु रो ।। वेदो हाङ् ले मेत्तु

नेपाली भाषा

राजा मार्ने यस्तो षड़यन्त्र गरे को वेदोहाङ् लाई पता भएन ।

(१२) एक दिन वेदो हाङ् राजा का साला हरू हेलाङ् गढ़ आई दालीमा रानी लाई भने । वेदो हाङ् हामी हरु को राजा भएको छ र पनि उ हाम्रो शत्रु हो । उसको शक्ति कहां बाट आउंछ कसरि जान्छ राम्ररि बुझेर हामी हरु लाई भन्तु । ह्लैन भने तिमी लाई मार्ने छौं भनी धांक दिए । दालीमा रानी ले डराई डराई उनीहरु को कुरा मान्नु कर लाग्यो उस्ले वेदो राजा को दिल खोजीन् तर पाईनन् ।

(१३) एक दिन वेदो राजा हेल्लाङ् गढ़ मा बिश्राम गरी रहे थियो । दालीमा रानी रुंदै रुंदै वेदो राजा को छेउ आई भनीन् । हजुर चाहिं ईत्री बस्तु हुन्छ । हजुर को शत्रुहरु घेरे छन् । तिनीहरु सबै ले हम्ला गरे, हजुर लाई बिजय गरे मेरो के गति हुने हो । तसर्थ सांचो भनी बक्सीयोस । म पनि हजुर को शक्ति लुकांउने प्रयत्न गर्ने छु ।

(१४) वेदो हाङ् ले यौटा केरा को बोट देखाई भने । त्यो केरा को बोट काटीए पछि मेरो शक्ति जान्छ । दालीमा रानी ले यो कुरा बिश्वास मानी उस्को माईती हरू लाई भनी दीए । राती ती दुश्मन हरू आई चुप चाप् केरा को बोट काटी हेल्लाङ् गढ़ का राजा वेदो हाङ् मार्ने भनी गढ़ मा हम्ला गरे ।। भयङ्कर लड़ाई भयो । वेदो राजा को शक्ति जागी सारा दुश्मन हरू मारी भगाए ।।

(१५) अर्को दिन दालीमा रानी ले वेदो राजा फकाई मन् खोजे । राजा ले भने म

किरात भाषा

पीरु ॥ ईङ्गा इप्मायु ग्राङ् नेस्साङ्बा योम्बा ईदात् थीक ले ग्राहुक् ग्रालाङ् मेखेक्सु मेबीरू ग्र ग्रा मुकसाम् लोन पेक लो ॥

(१६) सेन्दी थीक ग्रो वेदो हाङ् इप्साङ् नेस्सेबा कु नेहा स्वा मेत्या ग्राङ् कुहुक कुलाङ् काक् योम्बा ईदात थीक् ले मेखेक्सु मेबीरूरो ॥ वेदो हाङ् इप्मानु पोगे ग्राङ् थुम चोगु ग्राङ् मेखेक्सुबा ईदात् काक फुरूपीरू ॥ याङ्मो थोक्मा बोखा ॥ वेदो हाङ् ले केरेक सेरुसि ॥

(१७) याङ्गो थीक लेङ् वेदो हाङ् कु नाम् चामा देन् ग्रो नाम्चारे ग्राङ् वया ॥ हाङ्मा दालीमा ले वेदोहाङ् लेम्मु ग्राङ् मुकसाम् तामा नु पेक्मा मुन्धुम् सेलाप्तु ॥ वेदो हाङ् लें सिबी पान काक् मेत्तु पीरु रो ॥ हेल्ले मेत्तु ॥ ग्राजुकल् नु ग्राथागेई मेन्खोक्केवा ॥ खोक्तु देसु ले ग ग्रामुक्साम् मेदानेन् लो ॥ याङ्मो ग्रासुम्म्रोक ग्रो येन् लाक ले लोक्तु पीरू ग्र ग्रा मुक्साम् लोन् पेक् लो ॥ इगा थे चोक्मा साङ् मेन्छुक् पान् लो ॥ हाङ्मा दालीमा ले कोन् पान् काक् कुन्छोङ्वाहा मेत्तु पीरुसि ॥

(१८) सेन्दी थीक् वेदो हाङ् इप्साङ् नेस्सा । हेन सोफा ग्रो कु नेहा स्वा मेत्या ग्राङ् थाक फेजा ले हाङ् रेन थागेई खोक्तु देसु रो । हाङ्मा दालीमा ले फोक्खु साङ् वेदोहाङ् पोक्मा मेन्छुक तुन् लो ॥कुमुक साम् पेरो ॥

(१९) कुनेहा ले येन लाक थीक मेदारू ग्राङ् कुनासुम्म्रोक ग्रो मेलोकतुल्ले वेदो हाङ् मुक् साम लोन पेते ॥ वेदो हाङ् मासिङ् लो ॥

(२०) खाम्बोङ्बाहा मेशोता ग्राङ् योम्बा चुमलुङ् मेजोगु ॥ ससोत् सराङ् मेजोगु ग्राङ् हेल्लाङ् योक ग्रो खाम्बोङ्बा हाङ् मेसेगु रो ॥

नेपाली भाषा

निधाए को वेला ठूलो लहरा ले मेरो हात खुट्टा बांधी दीए पछि मेरो शक्ति हरांउ छ

(१६) एक रात राजा निधाए को बखत दुष्मन हरूग्राई राजा का हात् खुट्टा लहरा ले बांधे । राजा झट्ट जागेर जोड़ संग बल गरी हात पाउ को लहरा चुंड़ाई सब दुष्मन हरू मारे ॥

(१७)फेरि एक फेरा वेदो हाङ् उसको बिश्राम गर्ने जग्गा मा बिश्राम गरी रहे थे । दालीमा रानी ले फकाई २ शक्ति ग्राउने जाने को मुन्धुम कथा सुन्नु मागे । तेस बेला राजा ले सारा गुप्त कुरा हरूखोली कन भनी दियो । उसले भन्यो । बालक काल देखि मेरो केश काटे को छैन । काटना साथ मेरो ताकत घटी जान्छ । फेरि मेरो नाभी मा गोपे को भाला ले घोच्यो भने मेरो शक्ति मान ग्रात्मा निक्ली जान्छ । म केहि पनि गर्नु सक्तीन । यो सबै कुराहरूदालीमा रानी ले उसको माईती हरू लाई भनी दिईन् ।

(१८) एक रात वेदो राजा निधाए को मौका पारी उसको दुष्मन हरू ग्राई छुरी ले वेदो राजा को केश काटी दिये ॥ दालीमा रानी ले उठाउदा पनि वेदो राजा उठ्नै सकेनन् उसको शक्ति घटी गयो ।

(१९) उसको दुष्मन हरूले गोपेको भाला बनाई उसको नाइटो मा घोचे । वेदो राजा को शक्तिमान ग्रात्मा निक्ली गयो । वेदो राजा मरी गयो ।

(२०) ग्रादिबासी खाम्बोङ्बा हरूले रमाहट गरे । हंक बड़ाई गरे । महा सभा गरी ग्रादिबासीहरू कै राजा निर्बाचन गरी हेल्लाङ् गढ़ मा राखे ।

किरात भाषा

(२१)हाङ्मा दालीमान् मेमेत्तु के फोक्तुङ् श्रो येम्बीछा सा बोखे ग्र इङ्खोङ् पीमा ।। सेरूम्बे मेन्छीमासा बोखे ग्र इङ्खोङ् पीमा मेबोङ् नेन् । हेक्के श्राङ् याङ्सि हाङ्मा दालीमा चेम्फुजोङ् श्रो पे श्राङ् युङे रो ।। तान्दी कु फोक्तुङ् श्रो येम्वीच्छासा बोखा ।। कोरो हाङ्मा दालीमा ले कुम्रोङेक्वा भासेप श्राबी फाङ् कुन्छोङ्वाहा मेन्छीमासा बोखा रो फाङ् ईङ्खोङ् हाङ्सि ।। हेन्हा ले साङ् मेन्छीमा सा फाङ् मेसेरुन् रो ।। कुम्मा ले मेन्छीमा सा तेत् चाखसु पीरू श्राङ् हिङ् रो ।।

(२२) तान्दि नारिगेन थाङ्वेन् केरेल्ले मुयुङ् मुथो लिङ् । कोरो कुम्मा ले कुसान मेन्छीमासा लेङ्सिङ् श्राङ् युङ्मा मेन ग्र कुम्बा नेहाले श्रासेत् फाङ् खाहुन पिरु रो । हेक्के श्राङ् हेल्ले श्राङ् मुयुङ् मुथो काक् श्राक्खुदेसु श्राङ् मेन्छिन लेङ सिङे श्राङ् युङा रो ।। कुम्बा रेन मुन्धुम् हावेक केरेक खेप्सु ।। याङ्मो कुम्वा नु केफेम्वा मुदेम्वा सिन्युकृपा थोकसुबाहा रेन हुन्छि पाङ्फेहाश्रो पे श्राङ् घुमलुङ चोगुसि ।। खाम्बोङ्बा हाङ् नु याङ्मो थोङ् चोकमा सुनाइङ तोङ् चोगुसि ।। हेन्हाले श्राङ् थोङ् चोकमा पान् मेविरु रो ।।

(२३) कोरो हेल्ले वे् हिङश्राम्व चोगुरो। खाम्बोङ्बा हाङसा नु मेक्खीम चोकमा पान् चोगु ।। खाम्बोङ्बा हाङ्सा श्राङ् हेन् मेन्छीन् नु मेक्खीम चोकमा तेन्दा रो ।। मेक्खीम् पोङ्मा तगाङ् कुम्बा थोक्सुव्राहारेन पाङ्फे श्रो पे श्राङ् मेत्तुसि ।। मेक्खीम पोङ्मा येन सुम्सि तगाङ् सेतलुमभकसे पेगील्ले केरेक्ले खो फे लाक ली तोङ् केरेक मेदेरु श्राङ् खाम्बोङ्वा हाङ् कुबेसाङ् चिङ्मा श्राङ् याकमा रो ।। मेक्खीमयेन मेक्काम् चोगु

नेपाली भषा

(२१) दालीमा रानी लाई भने । छोरा जन्माए हामी लाई खबर गर्नु, मार्ने छौ ।। छोरी जन्माए खबर गर्नु पर्दैन । तेस दिन देखि दालीमा रानी चेम्फुजोङ् गढ़ मा गई बसे। पछि उस्को कोख मा छोरा जन्मीयो । तर दाली मा रानी ले छोरा मारी दीन्छ भनी डरले छोरी जन्मीयो भनी खबर गरे । उनीहरू ले पनि छोरी भो भने को सुनी मार्ने कोशिष गरेनन् दालीमा रानी ले उस्को पुत्र लाई छोरी कै पोशाक लगाई पालन पोशन् गरे ।

(२२) पछि तन्नेरि भएर जुङ्गादारि निक्लीयो । तर उस्को श्रामाले उस्को छोरा लाई छोरी को भेष मा बस्नु पर्छ । नत्र उस्को पिता को दुश्मनले मारी दिन्छ भनी श्रति दुईन् । तसैंथ उस्ले पनि श्रापनो जुंगादारि उखाली तरुणी रूप मा बसी । श्रौ श्रापनो पिताको पूर्व कथा सब श्रध्ययन् गरे । उनी उन्को पिता को श्रनुचर वर्ग जो चिनीश्रा र तिब्बतीहरू मात्र थिए उनीहरूका गाँउ मा गई सभा गर्न शुरू गरे । पुराने राजा संग फेरियुद्ध गर्न सल्लाह गर्न लागे । उन्को पिताका योद्धा हरुले पनि लड़ने भनी प्रोत्साहन दिए ।

(२३) तर उस्ले श्रर्कै उपाय गरे । पुराने राजा को छोरा संग बिवाह गर्ने कुरा चलाए । पुराने राजा को छोरो ले पनि यो केटी रूप-धारी ब्यक्ति संग बिवाह गर्न मन गरे । बिवाह को श्रघि यो मानिस उस्को पिताको योद्धाहरु का गाँउमा गई फेरि सल्लाह गरे । उस्ले भने । बिवाह को दिन को तीन दिन श्रघि श्राधा रात नाघे पछि सबै योद्धाहरु ले श्रापनो श्रापनो ढाल तर्वार, भाला, काँड़ धनु जम्मै पुराने राजा को दर्वार कै नजिक लुकाई

किरात भाषा

आङ् याङ्सि केरेकले अन्देन् मेचिक्खुबा थोङ्सामा मेलोत्तु आङ् खाम्बोङ्बाहा ख्याम् लेप्पाङ्लेप तोम्मा सेव्मा रो फाङ् इङ्तोङ् चोगुसि । केरेकले कुपान मेतेन्दा ।। हेक्के आङ् हेन्हारेन थोङ्सामाहा मेचिक्तु रो ।

(२४) मेक्खीम येन् केत्तिल्ले कुम्वारेन थोकसुबाहा ख्याम् मेक्खीम् कुदिक चोकमा मेवे रो ।।

(२५) सेन्दिक सेत्लुम्भक्से तगाङ् मेक्काम् थिम् चुरा रो ।।

(२६) हेन् सोफा ओ कुम्बा थोकसुबाहाले अन्देन मेचिक्खुबा थोङ्सामा आल्लेक मेलोत्तु आङ् खाम्बोङ्बाहाङ् कुहीम् मेकोबु आङ् खाम्बोङ्बाहा ख्याम लेप्पाङ् लेप मेनोरु रो ।। मेसेरुरो ।। खाम्बोङ्बा हाङ् साहा काक मेसेरुसि ।। हेन् मेन्छीन् लेङसिङ्बा हाङ्साले आङ् कुम्बा खोफे तेम्गु आङ् सारिक थोङ् थोक्तुसि ।। खाम्बोङ्बाहा केरेकमेसेरुसि ।।

(२७) हेक्के आङ् कुम्बा थोकसुबाहा ले हेन् मेन्छीन् लेङ्सिङ्बा थाङ्बेन हेन्हारेन हाङ् मेजोगुरो । कुमिङ् होप्तेल्ले कुथोक्सुबाहा ले हुने चेमफुजोङ् नु बोखेबा हाङ् फाङ् कुमिङ् चेम्जोङ्हाङ मिङ्मेवातु मेबिरु रो ।।

थेबा साम् मुन्धुम्

(१) सिनयुक लाजे ओ हांग सा लुम्मो लिउ चुवाङ् हाङ् ले तोङबे ओ हेन लाजे हाङ् सुम्सी ओ हात्तुसि आङ् वायेसि ।।

(२) तुम्हाङ् ग लिऊ चु हाङ्, सुरुम्हाङ् गं कु वाङ्ती, फोबाहाङ् ग चु को ली वाङ् हा मेवाये ।।

नेपाली भाषा

राखनु । बिवाह को रात लग्न भए पछि सबैले लुकाई राखेको हतियार झिकी सारा खाम्बोङ्वा हरु लाई बेउजुर काटी मारी दिनु । उसको यस्तो सल्लाह सबै योद्धाहरूले स्विकार गरी आफ्नो आफ्नो हतियार लगी पुराने राजा को दर्बार छेउ लुकाई राखे ।

(२४) बिवाह को दिन सबै योद्धा हरु जन्ति भै पुराने राजा को दर्बार मा गए ।

(२५) आधा रात को अधि बांटै बिवाह को लग्न गर्ने कर्म काण्ड सिद्धीयो ।

(२६) तेसै मौका मा उसको योद्धा हरूले लुकाई राखे को युद्ध सामग्री सबै झिकी पुराने राजा को दर्बार घेरा दिई खाम्बोङ्बाहरू लाई भकाभक काटन मानै शुरू गरे । खाम्बोङ्बाहरू घेरै मारीए । तरुणी भेष धारी ब्यौली ले पनि आफ्तो पिता को ढाल तर्वार ले खुब लड़े । पुराने राज बंशीहरू सबै खतम् भए ।

(२७) तेसपछि उसको पिताका अनुचरबंग सब जम्मा भई तरुणी भेष धारी मानिस लाई आफ्तो राजा बनाए । तर उसको पुरुष नाउँ थिएन । तसर्थ उसको योद्धाहरूले उसलाई यो चेम्फुजोङ् गढ़ बाट भएको भनी उसलाई चेम्जोङ्हाङ् भनी नाउँ राखी दीए ।

बाजे देवता (रणदेबी) को कथा

(१) चिन देश मा हाङ् बंशी राजा हरू मध्ये लिऊ चु वाङ् हाङ् राजा का पाला चिन देश तिन राजा हरू मा बांडीए को थियो ।

(२) पहिलो लिऊ चु वाङ्, दोस्रो कु वाङ्ती, तेस्रो चु को लीवाङ् राजाहरू थिए ।

किरात भाषा

(३) कन हांग सा हा उन्छोन् नु सारिक इङनाम् के गप्पाहा मेवायेरो ।। हेन्हा सारिक खासाम्बाहा मेवाये साङ् थोङ् मेथोक्तु र मेवाये ।।

(४) हाङ् कु वाङ्ती थोङ् थकमे श्रो सारिक मुक केगुवा वाये । हेन मासिङ् श्राङ् याङ्सि हेल्ले लाजे साबा हा काक्ले हुने थेबा साम् मिङ् वानछिङ् श्राङ् सेवा चोकमा मेहेक्तु रो ।।

(५) हेल्ले कुसा मेन्छा तान्दी मुदेन लाजे श्रो मेचछीङ् मेफेरा श्राङ् मिङसरा वान्छीङ् मुदेन हांङ् लो ।।

(६) मुदेन् हाङ्लेन् गुसालेन् कुमीङ् खत्रा वया ।। खत्रा गुसा कान्धुङ्हाङ् वया ।। हेल्ले गुसा तिनोहाङ् ।। हेल्ले गुसा नामगे हाङ् वया रो ।। कोन् तिनो हाङ् ले सा मेन्छाहा काक् मेदारु श्राङ् थो मुदेन लाजे लेरु श्राङ् किरात् लाजे श्रो मेया श्राङ् याङ्रूप पाङ् फे श्रो मे युङे रो । याङ् रूप पाङ् फे नु दोरोम्बा पाङ्फेश्रो मेचच्छीङ् ।। हेत्ना नु पांचथर थुम्लेन नाङ्गीन् पाङ्फे श्रो मेचच्छीङ् । हेन् तोङ्बे श्रो हेंत्ना योम्बा ताम्फुङ् लक् पोक्सेल्ले केबा माक्यू हा सिदोत् सिदोत् मेवाये रो ।।

(७) तिनोहाङ् ले गुसा नामगे इत्थुङ् श्रो फाकलेङ्मा पेकवा केबा थीक् नु थोक्खेच्छी ।। नामगे ले केबान् तेम्सु श्राङ् थाप्सु सेरु रो ।। याम्मी हा निङ्वा मेमया श्राङ्हेन् देन् रे कुमीङ् केबाङ्देन् मीङ्मेवात्तु रो ।।

(८) श्राल्लो नामगे हाङ् रे गुसा तुम्याङ्से ।। हेल्ले गुसा पाथोङ् हाङ् ।। हेल्ले गुसा नेच्छी वायेसि ।। खुन्छी मीङ् चुक मीबा नु लतीबा वायेसि ।। तान्दी कोन् नेच्छी

नेपाली भषा

(३) ई हाङ् बंशी राजाहरू श्रघि देखि नै नामी थिए। सभ्यता को शिखर मा थिए र पनि श्रापस्त मा लड़ी बस्थे ।

(४) कु वाङ ती राजा लड़ाई गर्नु मा साह्रै बीर थिए। तसँथ उस्को मृत्यु पछि उस्का बंश ले उस्लाई रणदेवी श्रथवा । बाजे देउता मान्न लागे का थिए ।

(५) तेहि बंश का छोरा नातिहरू पछि तिब्बत देश बसै श्राई मुदेन हाङ् नाउँ ले प्रसिद्ध भए ।

(६) मुदेन हाङ्को खत्रा नांउ भए को एक पुत्र थियो । खत्रा को छोरो कान्धुङ् हाङ् भयो उस्को छोरो शान धुङ् हाङ्, उस्को छोरो तिनो हाङ्, उस्को छोरा नाम्गे थियो । यो तिनो हाङ् श्राफ्नो परिवार लिई तिब्बत् बाट किरात् देश मा बसैं श्राई याङ्रूप मा बसे याङ् रूप बाट दोरोम्बा गांउ मा बसैं सरे । बहां बाट पांचथर को नाङ्गीन् गांउ मा बसैं सरे । तेस बेला त्यो गांउ को चारै पटि भयङ्कर बन् थियो । वाघ भालु हरू प्रशस्त थिए ।

(७) तिनो हाङ् को छोरा नामगे एक खेप खोरिया फांडनु जांदा बाघ संग कुस्ति पर्‍यो । नामगे ले बाघ पक्री पच्छारेर मार्‍यो। मानिस हरू ले उस्को सामर्थ देखेर त्यो जग्गा को नांउ नै केबाङ् देन् राखे ।

(८) श्रब नाम्गे को छोरो तुम्याङ्से उस्को छोरो पाथोङ् हाङ् भयो ।।

पाथोङ् हाङ् को दुई भाई छोरा हरू भए । जेठो चुक मीबा कान्छो लतीबा नाँउ ले

किरात भाषा

फुनुसा येच्छाबा बोखेसि ॥ सारिक् तुखे खौंसुसि ॥

(९) नेप्माङ् फुनुसा ले यूमा साम तागेरा निङ्वा फुमान् सारिक माङ् खोयूसि आङ् हुक् फावतुसि आङ् सिक्कुम निङ्वा नाक्तुसि ॥ तागेरा निङ्वा फुमाले नेप्फु नानुरुसि आङ् नुमा तामा थासु पिरुसि ॥ याङ्मो मुक साम थासु पिरूले नेप्माङ् केथुम्वा लोन्देसि ॥

(१०) नेप्माङ् ले इधिङ योक् हेयो हुन्छी युकना देन चोगुसि ॥ हुन्छी पित् हा, साङ्-वेत हा, लुक् हा सिदोत् सिदोन् चोगुसि ॥ हेन् ताम्फुङ् ओ केवा माक्यूहा सारिक योरिक मेपोङील्ले हुन्छी पित् सावेत् लुकहा 'योरिक-मेसेरु मेबिरू रो ॥

(११) चुक्मिवा लातिबाहा ले लाम था लाम थामा हेयो ई मेयुक्तु साङ् सा थीक् आङ् मेयाक्तुन ॥ खुन्छी निङ्वा मयासि ॥ थेमा नी पोक्सेबे फाङ् नेप्माङ् फुनुसा ई ओमेच्छे पेसि रो ॥ ईहा केरेक पेन्देवा निसुसि ॥ थे ले चोगुबे फाङ् नुरिक ओमेत्तुसिबा ई थीक् ओ कप्पोवा थीक् ईयाक्तु आङ् नेस्सा ।

(१२) नेप्माङ् ले सिन्दोसुसि ॥ हेने हा ने ? अतान् केयुङ्बा ने ? हेन कप्पोबाले मेत्तु ॥ इङ्गा थोकले गेन् साम्माङ् आ ॥ साम्मा गेन् फुमाङ् आ ॥ इक्सा खाम्बेक तोरोक ताङ्साङ्, सुरित केजोङ् साम्माङ् आ ॥ मेन्छामसा ओ हाङ्वा माङ्वा हाम्रासिङ् ॥ हाङ्जिलि हाङ् साम, माङ्जिलि माङ्साम् तेङ्गोदिङ् योलाम थाम्रासिङ् ॥

नेपाली भाषा

प्रसिद्ध थिए। ई दुई भाईहरू टुहुरा भए। साह्रै दुःख पाए।

(९) दुवै भाई ले यूमा साम परमात्मा को भक्ती गरी ज्ञान बुद्धि मागे। परमात्मा ले दुवै लाई माया गरी ज्ञान धन ले युक्त बनाए। दुवै जना बीर भए।

(१०) दुवै ले ईधीङ् योक मा गढ़ बनाई बस्न लागे। बृन्दावन थियो। तिनी हरू ले गाई गोठ भैंसी गोठ भेड़ा गोठ को पूरा बन्दोबस्त गरे का थिए तर त्यो जंगल मा बाघ भालु अत्यन्त वेसि भएका ले ती जंगली जानवार हरू ले तिनी हरू का गोठ को जन्तु हरू धेरै मारी दिए।

(११) चुकमीवा लतीबा हरू ले ती जंगली जानवार हरू मार्न को निम्ती गौंड़ा गौंड़ा मा पासो थापे। तर कुनै पासो मा ती जानवार हरू न परे को देखी ती दुई भाई हरू छक्क परे! दुवै भाई पासो थापे को हेर्न जांदा सबै पासो फुक्ले को बिग्रे को भेटे। कुन् कारण यस्तो बिगार भो भनी प्रत्येक पासो निरीक्षण गर्दा यौटा पासो मा यौटा बुढ़ो मानिस अड़की रहे को भेटे।

(१२) दुवै भाई ले तिमी को हौ ? कहाँ बस्ने हौ भनी सोधनी गर्दा बुढ़ो ले भने म तिमी हरू को कुल पितृ देवता हूँ। आकाश पताल हावा सबै ठाँउ घुमी हिड़ने देवता हूँ। मानिस जाति लाई आशिष दिनु आएको हूँ।

किरात भाषा

(१३) हेन्छी हीम तुम पाङ्योक पेसे आङ् चगेरे आचुकत्रा खवालूङ् थाक् फुत्पा याकसिङ्ङे आङ् याताङ् दिङ् कुनो थेवा रेन् येत्ताला शाङ् वे चोगेच्छे । हेक्के आङ् ग लातारि नामसारि वाजिरी वाजोङ् नोमा फुङ्जिरी फुङ् जोङ् नोमा, नाम थुपा तुईङ् ला थुपा तुम्बो सेवा, वया गेन चाङ् बान् यास्या थाग् कुहुप थीक नु, सुयोवेत्खे याङ् वेत् कोक फोगीया चा लुप् कुई सेवा चोगेच्छे ॥ हेक्के आङ् ग नामफाला लाफाला रे एन्नेमा साम आ ॥ यासा पिपुले ताङ् चो लेप् साम्माङ् आ । पाम फोई साम् फीम्माले तेरेप्मा साम आ ॥ तागा तेत्ले थेचुम् साम् आ ॥ लाङ् सोरे सावा येकोप् फाङ्गोप् लाम् साम् आ ॥ हुक सोरे पेत्थेमा साम्माङ् आ ॥

(१४) खन्नाङ् याङ् सि चुकमिबा लातिबा हीम्मो नुक्खुसिआङ् माङ् खोमा चोगुसि ॥ थिक येन ताम्फुङ् मो माङ् खोयुसि ॥ नि येन् ले हीम् लाम दो ओ माङ् खोयुसि ॥ सुम येन् ओ नारा सेप्पा माङ् खोयू ले साम्माङ् थान्छिङे आङ् मुक साम खोसु रो ॥ खन्नाङ् खो फे तेम्सुसि आङ् होकुचुम् लोक्मा पिम्मा पेमा हेक्तुसु रो ॥ केवा मांकयू काक् सेरुसि ॥ नामफुन् योक ओ योक् चोगुसि आङ् हाङ् चोगुसि ॥ वे् पाङ् फे हाङ हा थोङ् मो फारुसि आङ् इङ्नाम् युक्खुसि ॥ पापसेङ्हाङ् नु इमेहाङ् हा फारुसि आङ् खुन्छी नेहा काक् नान्दुसिरो ॥ इलाम इमेहाङ् रेन् हाङ् सामा मेखिम् चोगुसि ॥ वे् हाङ्हा ले थेवा साम लेन मुक मेनिसु आङ् थोङ् साम् मिङ्वात्तु आङ थेवा सम्माङ् चोक्मा मेहेक्तु रो ॥

नेपाली भाषा

(१३) तिमी दुई भाई घर गएर तुम्याङ् थोक् जग्गामा मेरो नाउ मा पूजा गर्ने थान् बनाएर माननीय ज्योती मय बाजे देउताकोनाम मा धुप बाती ध्वजा गाड़ी आठ तले थान बनाई चोखो पानी राखी फुल फलेदो ले सिङार पकार गरी धुप जलाई फल फुल कन्द मूल राखी मेरो पूजा गर्नु । तिन दिन सम्म पूजा गर्नु । तिन दिन पछि इष्ट मित्र खुवाउ नु ।

(१४) यी बात सुनी दुवै भाई ले आफ्नो कुल पितृ देव मानी पिठीऊं मा बोकी घर लानु भन्दा खाम् हेला नामक जग्गामा अन्तर्धान भए । तेस पछि चुकमीबा लतीबा हरू घर गई अधि आदेश भए बमोजिम् पूजा को तर्खर मा लागे । पहिलो दिन बन मा गई पूजा गरे । दोश्रो दिन घर को ढोका मा पूजा गरे । तेस्रो दिन नारासेप्पा अर्थात शान्ती होस भनी पूजा गरे पछि पछि तिनी हरू को जीवमा आत्मा चड़ी तिनी हरू ले शक्ति पाए ॥ ढाल तरवार लिएर उड़ी उड़ी युद्ध गर्नु सक्ने भए । तेस जंगल का बाध भालु सबै मारी दिए । नामफुनयोक्मा गढ़ बनाई गांउ छिमेक मा हुकुम चलाउने राजा हरू भए । उनी हरू को सामर्थ बुझी छिमेक का राजा हरू ले लड़ाई मा मदत मागे । पाप सोङ् र लापचा राजा हरू लाई युद्ध मा मदत गरी उनी हरू का बैरीहरू सबै

किरात भाषा

नेपाली भाषा

हटाई दिए। जय प्राप्त गराई दिए। इलाम का लापचा राजा को छोरी विवाह गरे। ती अरु राजा हरू ले बाजे देवता को शक्ति देखे र यो युद्ध मा मदत गर्ने रणदेबी रहे छ भनी थेबा साम अर्थात् बाजे देवता भनी त्यो आत्मा को पूजा गर्न लागे।

हीमसाम्माङ् मुन्धुम्

(१) तोरोङ् दिङ् ग, ताङ्साङ् खेम्दु ।। ईक्सादिङ् ग, खाम्बेक खेम्दु ।। मेनछाम् दिङ् ग याप्मी साले लावे साङ्ले, सेन्दीक खेम्दु ।। नाम्वे साङ्ले, लेन्दीक खेम्दु ।। मेन्छामसाले, चोईत खेम्दु ।। याप्मी मेन्ने, थेआङ् साङ् ग ।। मेनखेम्दुन लो, फा आङ् इत्तु ।। तागेरा ले, निङ्वाफुले ।। नानुरू आङ्, मेन्छाम साहा, हिङ्मा याक्मा, मिक्कीफुङ्वा, फेक्मा चोक्मा, इकसा, खाम्बेक, खेम्मा चोकमा, इत्तुआङ् ग, मुसाम् थासु ।।

(२) हेक्के आङ् साङ्, मेबोङ्नेन् फाङ् तागेरा ग, निङ्वाफुले, याप्मी कोम्मा, याप्मी ताङ्मा, याप्मी हिङ्मा, सावादिङ् ग, मुईङ् थासु हेक्के आङ् ग, खावेसो ग, थापु माङ् थीक, लेङ्सिङ् आङ् ग, याप्मी हीम्मो ओमेत्ते रो, फा आङ् हेल्ले मेन्छाम् याप्मी, हीमूहा केरेक् कोसो फा आङ् इङ्जाङ् पीरु ।।

(३) तागेरा ग निङ्वा फुमा पेलीपानुचान् सागा इनचान् खेप्सु आङ् ग ताक्तु आङ् ग, खावेसो ग थापु माङ् हेन् कप्पो तुम्सा लेङ्सिङ आङ् ग, मेन्छाम् याप्मी पोङ्मा देन् नु मेन्छाम् सालेन् पाङ्योक् पाङ्योक् ओमेत्तुआङ् युङ् ल पत् रो ।। हेल्ले याम्बक, याप्मी साहा, नुबा चोक्मा, नुमातामा पीमा आङ् ग, मेन्छाम् साहा नुरिक हिङ्मा लक लो ।।

घर देवता को कथा

(१) जस्तो जुन को ज्योती ले रात सुहांउछ र घाम को ज्योती ले दिन सुहांउछ तेस्तै मानिस को सृष्टी ले आकाश पताल् सुहाएको छ। सारा सृष्टी नै सुहाएको छ। मानिस विना केहि पनि सुहांउदैन भनी भगवान परमात्मा ले मानिस जाति लाई प्यारो गरी उनीहरू लाई पालन पोषन गर्न र फुलाई फलाई बढ़ाउन लाई बिवेक दितु भयो।

(२) तेत्तीले मात्र हुंदैन भनेर सर्वब्यापी परमात्मा ले मानिस बंश लाई रक्षा गर्नु र बचाई राखनु को लागी आशिष दिई खावेसो थापु माङ् नामक आत्मा लाई मानिस जाति को घर द्वार रुङ्नु हेर्नु र राम्रो रक्षा गर्नु भनी खटाई पठाए ।।

(३) सर्व ब्यापी परमात्मा को बचन सुनी ग्रहण गरी खावेसोथापुमाङ् बुढ़ो मानिस को रूप लिई मानिस जाति को उत्पन्न स्थान देखि मानिस जाति का घर घढ्यारी मा बस्छन्। उसको कर्त्तव्य, मानिस जाति लाई फलिफाप गर्नु र असल तरिका ले बचाई राखनु मात्र हो।

किरत भाषा

(४) नाम था लाम् नु याप्मी सोरिक फेरा आङ् ग चेनूजे लुङ्मा तेम्बे हे यो याक्थुङ्हाङ् नु युङे आङ् ग युङेसिल्ले, याक्थुङ् हाङ् ले खावेसो ग थापु माङीन् नाजोम् मेत्तु, साङ्सिङ शोरु, हेक्के आङ् ग खावेसो ग थापु माङ् ले याकथुङ् हाङ्हा, हाङ्वा थासु फुङ्वा थासु, नुमा तामा, थासु आङ् ग हाङ् हा मिङ् सो योम्वा पोसु रो ॥

(५) हेप्मो नु ग, खावेसो ग, थापु माङ् ग, खाम्बुवान् लेन् याकथुङ् हाङ् युकना ओ युङेसिल्ले, हेन् लाजे ओ याक थुङ् हाङ् ले, योम्बा योम्बा लामीवा ले नाजोम् चोगु चेदो चोगु ॥ हेक्के आङ् ग खावेसो ग, थापु माङ् ले हेन हाङ् हा ईन्, नुमा तामा पोङ्मा हाङ्वा थासु पीरु ॥

(६) हेप्मो नु ग, खावेसो ग, थापु माङ् ग, सेबा लुङ्मा, फोकताङ् लुङ्मा ता कोन्दे आङ् लिम्बुवान लेन, निउरा देन् ओ केयुङ्-बाहा कोन्दोङ्वा हाङ् लेन् हाङ् युकना ओ युङेसिल्ले याक थुङ्हा ले योम्वा योम्वा लामीबा ले नाजोम् मेत्तु ॥ कोरो हेन्हा मेनी-सुल्ले खावेसो ग थापु माङ् ले घोकसा केरेक् चो देसुल्ले याकथुङ्सा ले मर्ची मीग्वु चोगु आङ् ग खावे सो ग थापु माङ् इन् लेच्छाम् फुङ्साम् चियाङ् फा आङ् नाप्मा चोगु । हेन सोफा ओ खावेसो ग, थापु माङ् ले पान पात्तुरो ॥ मेन्नापताङे ॥

(७) आल्लो आन्छी तोङ्मा आङ् चामा ।, हामा आङ् चामा ॥ आमीङ् मो हेनी लामीवा साम्माङ् चोगेम्मे ॥ सोकमा ग इङ्गा चाने घोकसा हेनी च्येम्मे फाङ् पान इुफ्तु आङ् पान खेक्सु रो ॥

नेपाली भाषा

(४) पश्चिम घाम डूबने दिशा पटि बाट मानिस जाति संग आएर नेपाल कान्तीपुर का किराती राजा हरू का दलान् मा बस्दा उनी हरू ले उस्लाई खातीर गरी श्रद्धा गरी धुप जलाई सत्कार गरे। त्यो घर देवता ले पनि यी राजा हरू लाई आशिष दिई, भाग्य बढ़ाई उनी हरू का नांउ सुबास औधी बढ़ाई दिए ॥

(५) ताहां देखि खावेसो थापु माङ् माझ किरात का किराती राजा हरू का दलानमा बस्न जांदा ताहां का राजा हरूले ठूला ठूला सुंगुर का पाठा ले पूजा गरी उसको खातीर गरे उस्ले पनि वहाँ का राजा हरू लाई आशि-बाद दिई नाउँ सुवास बढ़ाई दिए ।

(६) ताहां बाट खावेसो थापु माङ् घर देवता, सागर माथा किनचीनजंगा पर्ब्बत हरू घुम्दै पल्लो किरात को निडरादेन का किराती कोन्दोङ्वा राजा हरू का दलान मा बस्न जांदा, वहां का राजा हरूले पनि वड़ा बड़ा सुंगुर को पाठा बली गरी उस्को खातीर गरे । तर त्यो घर देबता खावेसो थापु माङ् ले सुंगुर को पाठो को मासु सबै खाएको देखेर भूत प्रेत् भनी खोर्सानी पोली खोर्सानी को धुप लगाई ताहां बाट खेदने कोशिष गरे । तेसै बेला त्यो खावेसो थापुमाङ् बोली निस्के । मलाई न खेद ।

(७) अब उपरान्त बाचा बांधी भन्छु । हामी तिमी मिली मिली खाउँ । तिमी हरूले मेरो नाउंमा सुंगुर को पाठो चड़ाउनु । म चाहिं सास् मात्र खान्छु तिमीहरू चाहिं मासु खानु भनी बाचा गरे ।

किरात भाषा

(८) हेन तोङ् बे नु याकथुङ् लाजे ओ लामी वा साम्माङ् चोगुवा रो ॥

(९) उन्छेन कोन थीम् होता रो। निङ्वा फुमा सेवा चोकमा निङ्वा फेच्छा ॥

(१०) हेक्कले चार याप्मीहाले अफने सिक्कुम निङ्वाले नुरिक मेईत्त् आङ् तागेरा निङ्वा फुमा रक सेवा चोकमा मेहेक्तु रो ॥

सेवा साम्लो

चामा थुङ्मा सेवा

(१) ओम् पोगु कुचा ताङ्मे माङे् ॥ आसेवा रो ॥ सोक्मा याक्मा, के जोगुबा, चामा थुङ्मा, के पिराङ्बा, चासोक थुङ्सोक् फिन्दुङ्लो ॥ चामा थुङ्मा साङ्सोलो ॥ थक साम पान्छाङ् साङ्सोलो ॥ योमा चामा चोगे ओ सोकवा मुई थासे ओ ॥ ओम् नाम सिद्धम् आसेवा रो ॥

युन्छो सेवा

(१) ओम् निङ्वाफुमाङे आसेवा रो ॥ शेन्दाङ्-लावा मेवानाम्वा चोईताङ्बा ॥ लाथुङ् लाराक् नामथुङ् नाम्लाक् के युङ्बा माङे् ॥ लाई-काकु नाम ईक्काकु केहोम्बा आङ् के साक्पा-माङे ॥ तुम तुम दो हेना थाङाङ्लो ॥ तुतुदिङ हेना केराङ लो ॥ हुकशोदिङ् सेवागेन फेन्छाङ् दिङ् केलाङ्देम तुम तुम दो हेना केराङ लो ॥ हेना हुकशोताङे चुप्सिङे ओ ॥

नेपाली भाषा

(८) तेस दिन देखि पल्लो किरात मा सुंगुर को पाठो पूजा गर्न लाग्यो ।

(९) अघि यो चलन थिएन । परमात्मा को सेवा गर्नु बिर्सीए ।

(१०) तसंथ ज्ञानी मानिस हरूले आफ्नो ज्ञान बुद्धीले राम्रो बिचार गरेर ज्ञान को खानी निङ्वाफुमा ईश्वरलाई मात्र सेवा भक्ती गर्नु थाले ।

भक्ती प्रार्थना

खाने पीवने बेला को प्रार्थना

(१) ओम् अन्न पानी को मालिक नमस्कार छ। प्राण राख्नलाई तपाई ले मलाई यो खाने पीवने चिज दिएको बाट तपांई लाई अर्चन् चढ़ाई रहे छु। खाने पीवने चिज सबै शुद्ध पारी दीनु होस्। जीव आत्मा सबै शुद्ध पारी दीनु होस। बोली बचन सबै शुद्ध पारी दीनु होस। ज्ञान बुद्धी शुद्ध दीनु होस। ईष्ट मित्र, साखा सन्तान सबै शुद्ध दिल को बनाई दीनु होस। खाने लाउने सधै पुग्ने आशिष दीनु होस। ओम् सिद्ध नाम लाई नमस्कार छ।

बेलुका को प्रार्थना

(१) ओम् निङ्वाफुमा ईश्वर लाई नमस्कार छ। अग्नि बाट सूर्य्य तथा चन्द्रमा को उज्यालो सृजना गरी चन्द्रमा को ज्योती तथा सूर्य्य को रापमा बिराजमान भई चन्द्र सूर्य्य को द्वार खोल्नु तथा बन्द गर्नु सक्ने सामर्थ ले युक्त भएका सृष्टीकर्ता ईश्वर। तपाई को सामुन्ने तपाई को सेवा भक्ती गर्नु आई पुगें। तपांई को भक्ती गर्दै छु। तपांई को बायाँ पटिबाट आई तपाईको पाव पक्री दुई हात जोरी तपांईको सेवा भक्ती गर्दै छु। मलाई ग्रहण गर्नु होस ॥

किरात भाषा

(२) युथोदिङ् खाम्रोत् कलोप्पा शेदिदीङ् केशेवा कथम्बा ॥ तागेरा निङ्वाफुमाङे ॥ शेदिदीङ् केशेबा नामशेबातुईङ् कुचिल्ली नारा आल्लो चिक्तुपे रो । खादामपे रो ॥ थकसागेन कुपु ॥ सिजो थवात ॥ मेन्छामगेन-याःप्मी इम्सिङ्लो ॥ नासिङ्लो ॥

(३) केसिङ्दिङ्पानुमाङ् ॥ थामेन्दिङ्-मानुमाङे ॥ सुयेन नो आसु युमे । के नात्रागेन्-चोईत् ॥ केआबुगेनसानु कुसिक् ॥ नुरिक नानुरेम्मेआङ् ॥ थो तोरोङ्दिङ्ताङ्साङ्नु ॥ केपेन्जिरी पेन्मिक्ले ओमेत्तेआङ् नामदात् दात् नुरिक कोसेम्मे ओ ॥ ताङ्खेम्मे ओ ॥ हिङ्-खेम्मे ओ ॥ तालेल्लेतान्छो पोक्काआङ् याङ्मो के सेवा चोगुङ्लो । सेप्माङ् नुरिक माक्स्ताङे ओ ॥ के याम्पोङ् मिमिदिङ् यिन्दाङे ओ । निङ्वाफुमाङे आसेवा रो ॥ ओम नाम सिद्धम असेवा रो ।

नेपाली भाषा

(२) सांझ मा पनि उज्यालो राख्ने ॥ उज्यालो अंध्यारो बनाउने, सर्व सामर्थी निङ्वा फुमा ईश्वर ॥ दिउंसो उज्यालो दिने चम्कीलो घामको ज्योतीले उसको सुन्दर रूप लुकायो ॥ अंध्यारो भयो । अब पशु पक्षी, किट पतङ्ग मानिस जाति सबै सुत्ने छन् आराम गर्ने छन् ।

(३) सृजन्हार पिता, सृजन्हार माता अघि शुरू व्राटै आफै आप प्रकट भै आउने परमात्मा यूमा साम् शक्ति ॥ तपाईले आफ्नो सृष्टी लाई आफ्नै सानु वच्चा जस्तो गरी माया गरेर स्वर्ग बाट पवीत्र नजर ले हेरी रक्षा गर्नु होस । बचाउनु हवस । जोगाई राखनु हवस । सपना मा तपाई को दर्शन देखाउनु हवस । बिहान उठेर फेरि तपाई को भक्ती गर्ने छु । तपाई को पराक्रम को महिमा प्रकट गर्नु होस । तपाई लाई नमस्कार छ। ओम् सिद्ध नाम लाई नमस्कार छ ।

॥ समाप्त ॥

PUBLISHER'S NOTE

Much of the total decency of any country is judged by its religion and culture it maintains. KIRAT-MUNDHUM is an instance in this context so far as a slice of the whole of the religion and culture of the only HINDU-LAND of His Highness Maharaja Dhiraja Sri Mahendra Veer Vikrama Shah Deo is concerned. One may very well compare this work with the words and spirit embeded in the VEDAS and MANUSMRITI of INDIA, apart from the originality and so many FIRSTS of the present Book. For general reader as well, the most interesting phases of this Book are to be found in its vivid description of origin of—Earth, Air, River, Jungle, Man, Animals and their subsequent developments. The writer himself is a versatile man in many languages and has intimate and correct information about this "would be" classical work.

Last but not the least I am obliged to Sri Surajdeo Singh (Manager, Yogi Press), Sri Ashoka Chandra Singh (My friend brother), Sri Ram Vilas Prasad (My elder brother) and to Prof. P. Das (The Mystry Man) without whose unfailing assistance I would have gone out of tune.

Rajendra Ram

Cover designed by—PIKA.

मूल्य { भा० [illegible]
ने० [illegible]